

Rerum Moscouiticarum commentarij Sigismundi Liberi Baronis in Herberstain, Neyperg, & Guettenhag : Russiae, & quæ nunc eius metropolis est, Moscouiae, breuissima descriptio. Chorographia deniq[ue] totius imperij Moscici, & uicinorum quorundam mentio. De religione quoq[ue] uaria inserta sunt, & quae mostra cum religione non conueniunt. Quis deniq[ue] modus excipiendi & tractandi Oratores, disseritur. Itieraria quoq[ue] duo in Moscouiam, sunt adiecta. Ad hæc, non solum nouæ tabulæ, sed multa etiam alia nunc demum ab ipso autore adiecta sunt: quae, si cui cum prima editione conferre libeat, facile? deprehendet.

<https://hdl.handle.net/1874/425047>

2

RERVM MOSCOVITI-
carum Commentarij Sigismundi
Liberi Baronis in Herberstain,
Neyperg, & Guettenhag:

R V S S I A E, & quæ nunc eius metropolis est, Mo-
scouïæ, breuissima descriptio.

Chorographia deniq; totius imperij Moscici, & uicino-
rum quorundam mentio.

De religione quoq; uaria inserta sunt, & quæ nostra cum re-
ligione non conueniunt.

Quis deniq; modus excipiendi & tractandi Orato-
res, disseritur.

Itineraria quoq; duo in Moscouiam, sunt adiuncta.

*Ad hæc, non solum nouæ aliquot Tabule, sed multa etiam alia nunc demum ab
ipso autore adiecta sunt: quæ, si cui cum prima editione conferre li-
beat, facile deprehendet.*

Cum Cæs. & Regiæ Maiest. gratia & priuilegio
ad decennium. 1556

BASILEÆ, PER IOAN-
nem Oporinum.

CLARISS. I. V. DOCTORI, AC SINGVLARI
bonarum literarum Meccenati, D. DANIELI MAVCHIO,
&c. amico Suro, Ioan. Oporinus S.

En tandem ad te, mi D. DANIEL, toties efflagitatam, tantoq̄ iam tempore expe-
ctatam, Generosiss. Baronis D. SIGISMUNDI ab Herberstain, &c. Moscouiam
mitto: longè quidem aliam, quàm priore editione in publicum prodierat: plurimis nem-
pe non solum Chorographis, atq̄ alijs tabulis, sed & rerū scitu dignissimarū descriptionibus
passim de nouo insertis locupletatam: ut taceam libellos, nunc demum ad Historie huius
calcem ab ipso autore, Coromidis uice adiectos, De admirandis Hungariae aquis, & reli-
quos, ut paucis uisos haectenus, ita cognitu quidem dignissimos: quorum omnium lectionem
ut alijs quoque Historiarum studiosis iucundam pariter atque uilem fore non dubito, ita
tibi, tanquam oculato rerum istarum, quæ in his exponuntur, testi, non posse non gratis-
simam esse, facile mihi persuadeo: quippe qui (ut non semel ex te ipso suauissimè id referen-
te audiui) ipse quoque, quum secundo legationem hanc Moscouiticam obiret Generosiss.
Baro Herberstainius, simul tum & in Moscouia fueris, & gentium illarum omnium ur-
bes ac mores summo studio perlustraris, linguasq̄ perceperis: ne reliquorū per Europam
populorum, uarijs peregrinationibus tibi cognitorum, mentionem hoc loco faciam, ut quod
Ulyssi suo encomion Homerus, tibi quoque nos iure opt. adscribere queamus,

πολλῶν δ' αἰβρωπῶν ἰδὲ ἐν ἄστρα, καὶ νόον ἔγνων.

Accipies itaque eo iam gratiore animo oblatum à nobis μνημόσμων, quo maiore id de-
siderio expectasti haectenus: quoq̄ id ipsum & locupletius ab ipsomet eius autore iam po-
stremo exornatum, & à nobis tui quoque nominis adiectione auctum, in lucem prodit:
ac tantisper id mei erga te animi uelut arrabonem esse patiari, dum commodior aliquando
nos tibi declarandi fuerit oblata occasio. Bene uale: bonarumq̄ literarum studio-
sos pro uirili, ut facis, amplectere. Basileæ, Calend. Iulij.

SERENISSIMO PRINCIPI ET DOMINO, DOMINO FERDINANDO, ROMANORVM, HVNGARIAE & BOHEMIAE, &c. Regi, Infanti Hispaniarum, Archiduci Austriae, Duci Burgundiae & Vuirtembergae, & multarum prouinciarum Duci, Marchioni, Comiti, & Domino, Domino meo clementissimo.

ROMANOS olim ferunt legatis, quos ad longinquas ac incognitas nationes miserant, id etiã negotij dedisse, ut mores, instituta, totamque uiuendi rationẽ eius gentis, apud quã legationis nomine uersabantur, diligenter literis cõsignarent. quod adeò deinceps solenne fuit, ut renunciata legatione, cõmentarij eiusmodi in ædem Saturni, ad instituendam posteritatem reponerentur. Quod institutũ si fuisset à nostræ, uel paulo superioris memoriae hominibus obseruatũ, fortasse plus lucis in historia, certè minus uanitatis haberemus. Ego uerò, qui ab ineunte ætate externorum hominum consuetudine domi forisq; delectabar, libenter tuli meam operam in legationibus, non solum ab auo Maiestatis uestræ, D. MAXIMILIANO, Principe prudentissimo, uerũ etiam à Maiestate uestra requiri: cuius iussu non semel Septentriones perlustraui, præcipuè uerò iterum Moscouiam, unã cum dignitatis & itineris comite, tum Cæsareo oratore, LEONARDO Comite à Nugarola accessi: quæ regio inter eas quæ initijs sacrosancti baptismatis tinctæ sunt, moribus, institutis, religione, ac disciplina militari à nobis non mediocriter differt. Licet itaque uoluntate & mandato diui MAXIMILIANI, orator, Daniam, Hungariam, Poloniamq; accessissem: post obitum autem suæ Maiestatis, patrio nomine ad potentissimum & inuictissimum D. CAROLVM V. Rom. Imperatorem, germanũ fratrem Maiestatis uestræ, per Italiam, Galliam, terram mariq; usque Hispanias profectus: iussu deinde Maiestatis uestræ, denuò Hũgariæ & Poloniæ reges, postremò uerò cum NICOLAO Comite à Salmis, &c. ipsum Solymanum Turcarum principem adissem, multaq; aliàs non solum obiter, sed etiam accuratè inspexissem, quæ dubio procul cõmemoratione ac luce dignissima fuissent: nolui tamen in illo meo ocio, quod

PRAEFATIO.

à publicis consilijs succiditur, quicquã istarum rerũ in literas referre, quòd partim prius fuissent illa ab alijs luculètè ac diligèter tractata, partim in oculis ac quotidiano còspectu Europæ posita. Res uerò Moscouiticas multo interiores, ac cognitioni istius ætatis nò ita obuias, prætuli, easq; describere aggressus sum, maxime duab. rebus fretus, perquirèdi scilicet diligentia, ac linguæ Sla uonicæ peritia, quæ magnũ mihi adiuuentũ ad hoc qualecunq; scripti genus attulerũt. Et quamuis de Moscouia plures, pleriq; tamen alieno relatu scripserũt: ex antiquioribus, Nicolaus Cusa nus: nostra ætate, Paulus Iouius (quẽ summæ eruditionis ac incredibilis in me studij causa nomino) eleganter sanè, & magna cum fide (usus enim est interprete locupletissimo:) Ioannes Fabri, & Antonius Bied, cùm tabulas, tum commentarios reliquerint: nonnulli etiam nò ex professo, sed dũ proximas regiones describunt, ex quorum numero est Olaus Gothus in Suetiæ descriptione, Matthæus Mechouita, Albertus Campësis & Munsterus attigerint, me tamẽ illi quidẽ minimè à scribendi proposito deterruerunt: tum quòd earum rerũ oculatus fuerim testis, tum quòd nonnulla ex fide dignis relationib. coràm præsens hauserim, deniq; quòd diu multũq; ijs de rebus cum plurib. ex quauis occasione differuerim. quo factũ est, ut copiosius fufiusq; (absit uerbis inuidia) nonnunquã ea explicare necesse habuerim, quæ ab alijs quasi per transfennam proposita uerius quàm explicata sint. Accedit ad hoc, quòd ab alijs ne tacta quidem scribo, quæ à nullo nisi oratore cognosci potuerunt. Hanc uerò cogitationem meam ac studium, Maiestas uestra confirmauit, meque ut inchoatum opus aliquando absoluerem, cohortata est, & ultrò etiam currenti calcar (ut dicitur) addit: à quo tamen legationes, aliaq; Maiestatis uestræ negotia sæpissimè auocarũt, quo minus hæctenus præstare, quod instituerã, potui. Nunc uerò, dum ad interceptum negotiũ quoquo modo interdum quotidianis Austriaci fiscii negotijs respirãs redeo, Maiestatiq; uestræ pareo, minus uereor in istius emũctissimæ ætatis acumine parũ equos lectores, qui maiorẽ dictionis florem fortasse desiderabunt. Satis enim sit, & me reipsa (uerbis enim paria facere nò possum) uoluntatem utcunq; instruendæ posteritatis ostendere: ac Maiestatis uestre iussis, quib. mihi æquè nihil antiquũ est, parère uoluisse. Nuncupo itaq; Maiestati uestre hos de Moscouia cõmentarios, à

PRAEFATIO.

tarios, à me ueritatis inuestigandæ, ac in lucem proferendæ longè maiore, quàm dicendi studio scriptos: meq; in clientelâ Maiestatis uestræ, in cuius iam officijs consenui, suppliciter dedico ac commendo: oroq;, Maiestas uestra dignetur ipsum librum ea clementia ac benignitate complecti, qua authorem semper complexa est. Viennæ Austriae, prima Martij, M. D. XLIX.

Eiusdem Maiestatis uestræ

fidelis Consiliarius Camerarius,
& Præfectus fisci Austriaci.

Sigismundus Liber Baro
in Herberstayn, Neyperg
& Guettenhag.

a 3

FERDINANDUS DEI GRATIA PRINCEPS
& infans Hispaniarum, Archidux Austria, Dux Burgundiae, &c.
Imperialis locum tenens generalis, &c.

NOBILI, ET FIDELIBVS NOBIS DILECTIS, LEONARDO
Comiti de Nugarolis, Sacrae Caesareae & Catholicae Maiest. &c. ac Sigismundo de
Herberstein, Equiti aurato, Consiliarijs & Oratoribus nostris ad Se-
renissimum Principem Moscovitarum.

OBILIS, & fideles dilecti: Cum nuper apud nos
substitissent Lubingę Moscovitici oratores à Cęsa-
re reuersi, per Consiliariũ nostrum Doctore Ioan-
nem Fabrum sciscitat sumus, de fide & religione
ac ceremonijs gentis. Quę omnia idem Consilia-
rius noster, ut ab eis acceperat, in libellũ postea di-
gessit. Quem ea potissimum ratione hisce adiun-
ctũ mittimus, ut lectus à uobis suggerat, refricetq;
memoriam, si quid eorum uel uideritis, uel obseruaueritis, quod protu-
nus uestro oculato testimonio, uel obseruatione possit probari. Itaque
iniungimus uobis, ut diligenter tam rationem fidei, quàm ceremonias e-
tiam, ad eum modum inquiratis, per occasionem, quam ipsi ad indu-
striam & ingenium uestrum assumetis, ut certius de omnibus sic infor-
mati, huius gentis religionem & ritum assequamur, quem & in sacris &
prophanis rebus soleant obseruare. Quòd si quodpiam exemplar Mis-
sale, uel ceremoniarum alius liber, unde deprehendi facile possit sacro-
rum eorundem operatio circa Eucharistiam, & alia, commodè in manus
uestras inciderint, nobis gratum erit, ut comparentur: qui cupimus sci-
re ad amussim, ubi conueniant, uel discrepent, in articulis fidei, ac ce-
remonijs. Erit nobis hæc inquisitio, & labor omnis uester, periucun-
dus; neque uobis difficilis: quem ut omni studio prosequi uelitis, nostra
est benegrata uoluntas. Datum Augustæ, die prima mensis
Februarij: Anno Domini M. D. XXVI.

Ferdinandus S.

Ad mandatum serenissimi Domini Principis
Archiducis proprium,

Iacob, Spiegl, &c.

D. M. S.

SIGISMUNDO LIBERO BARONI IN
HERBERSTAIN, NEIPERG ET GVETENHAG, VIR-
TVTIS AC MERITORVM ERGO IMMV-
NITATE DONATO, P. P.

TALIA me primò tellus sub floræ iuuenta,
Aurata patriæ donatum torqueremissit.
Maximus Aemilius Cæsar, uirtute, fideq̃
Fortè mea adductus, Patrum me protinus Aula,
Consilio adscripsit. requies hinc nulla laborum
Facta mihi: magnis de rebus iussa peregi.
Fæderibus iunxi reges, pacisq̃ tuenda
Accendi studio, latè quæ Rhenus inundat,

Danubiusq̃ pater, uagus Albis, & Istula, quaq̃
Dura Borysthenides colit impiger arua colonus,
Et gelido manat Tanais de fonte niuosus,
Rha leni placidas quaq̃ agmine lambit arenas,
Nauigijs penetrans lustrauit cæca Rubonis,
Crononisq̃ fluenta: & inhospita Tesqua peragrans,
Legatus mandata tuli, Regumq̃ superbas
Accessi sedes: gemino subiecta Trioni
Balthea tranauit freta, magni Regia nostræ
Danorum domini letata salutis honore.

Queis gestis rebus, me Cymbrica Chersonesus
Excipit, & patriæ reddit, charisq̃ propinquis.

Post ubi mortalis defuncto munere uita,
Carolus acer auo successerat, hunc quoq̃ dulcis
Impulsus patriæ precibus, de more saluans,
Indomitos adij populos & ditia regna,
Hesperia, reducem dein Ferdinandus ab Aula
Consilijs statuit: latè quo Regna tenente,
Arctoois iterum reges, populosq̃ reuisi.

Hinc mihi pro meritis, serisq̃ nepotibus auctum
Libertate decus, quod nulla aboleuerit ætas.

At postquam inuasit Solymanus mœnia Buda,
Accensum furis, uim perniciemq̃ minantem
Pannonia, Orator compressi, diraq̃ retro
A nostris suasi iugulis auertere tela.

His nunc defunctus curis, post fata quiete
Sopitus placida, iustè dum buccina somnum
Iudicis excuiat, dormiscam. Viue uiator,
Exemploq̃ meo patriæ seruire memento.

IO. ROSINVS.

Non moror hanc Christo repetenti reddere uitam.
Et uixisse mihi satis, & uidisse superq̄ est
Tot maria & montes, tot flumina, totq̄ paludes,
Tot reges, dominosq̄ orbis, tot regna, tot urbes.

Nam mare conscendi, supra, quodq̄ alluit infra
Italiam, remis hinc prateruectus, & illinc.

Baltheaq̄ emensus freta, mox Balearica soluens,
Sardinia ingredior, gelidiq̄ Borysthenis oras,
Rhaq̄ cauis tacito stringentem flumine ripas
Traieci: Tanaisq̄ supra caput osq̄ niuosi
Nusquam Rhiphaeos didici consistere montes.

Iamq̄ Albim & Rhenum, fluiuiumq̄ binominis Istri
Nauigys superans, Legati munus obiui:

Atq̄ Sigismundum moderantem iure Polonos:
Lituanicq̄ ducem, mos est quem dicere Magnum,
Sape saluauit uerbis & nomine regis

Ferdnandi: & toto diuisos orbe Mosynos

Non semel atque iterum magnis de rebus adiui,
Mosconiaq̄ Ducem magnum sum affatus in urbe

Vuasilium: hinc Danis, Noruegis, atque Suedis

Imperit antem adij Christernum, non satis aequo

Dissidio sancti turbantem foedera lecti,

Liberius monui infami desistere caepo:

Hac mandata ferens à Cesare Maxmiliano,

Ipsam etiam Hungariae regem, dominumq̄ Bohaemis

Ludvicum accepsi, Regno, & florentibus annis.

Iam uerò multis locuples Hispania regnis

Cognita, & Hispanis non cedens Belgica regnis,

Carolo ubi Austriacam regionem, nomine Quinto,

Ceu patris orbatam interitu commendo pupillam.

Præterea Decimum Romana in sede Leonem

Conspexi: Veneti dux Lauredane Senatus

Cognite porro mihi es, notiq̄, fuere Dynastæ

Imperij plures, quos hic numerare molestum est.

Ecce autem Hungaricis ubi rursus imminet oris,

Et nostros misera Solymanus clade peremit,

Nequicquam longa Budam obsidione prementes,

Ipsius horrida subnixi sede tyranni,

Altius erectæ fixi stans oscula dextræ,

Quam prona in terra melior pars orbis adorat:

Principis inde mei gnatam deduco Polonos

Reginam in Regis thalamos: belliq̄ togæq̄

Expertus casus uarios hæc inter, & olim

*Militia emeritis ueterana stipendia, iuui
 Consilio interea innocui compendia Fisci.
 Linguarumq̄ potens, in iura aofiedera fidum
 Præsto ministerium, studioq̄ senesco laborum,
 Publica priuatis præponens commoda lucris:
 Respondente tamen fidei sorte, atque fauore
 Austriadum regum domui rem linquo, decusq̄,
 Et prisca generis stemma haud inglorius orno.
 Una igitur plenus, quam sum mihi conscius actam
 Gnauiter in uitæ officijs, sine labe, notaq̄,
 E' magno ueluti satur expletusq̄ theatro,
 Cedo lubens, & nostra do lampada gesta sequenti.*

IOANNES LYDOVICVS
 Brassicanus.

NULLAM VIRTUS ALIAM MERCEDEM LABORVM
 periculorumq̄ desiderat, præter hanc laudis & gloriæ: qua quidem de-
 tracta, quid est, quod in hoc tam exiguo uitæ curriculo, tam breui, tantis
 nos in laboribus exerceamus? CICERO.

*Ididem socium coniungit Homerus Ulyxi:
 Nempe manum menti, nempe animum gladio.
 Aurea nobilitas nitidum tibi porrigit ensẽ,
 Doctrina at certam monstrat ubique uiam.*

IOANNES ALEXANDER
 Brassicanus.

*Quos adij populos, quæ regna potentia uidi,
 Exposui lustranda oculis. Non iudicis aequi
 Examen metuo, moueor nec bile maligni:
 Robore uera suo stant inconuulsa, uigentq̄.*

IOANNES ROSINVS.

*Sismundum uarias mundi rapuere per oras,
 Terra, rates, unda, nix, traha, currus, equi.*

GEORG. LOGVS.

*Occasus, mediusq̄ dies, septentrio & ortus,
 Perlustrata fero, rate sunt, rhedaq̄, rotaq̄,
 Sigismunde tibi, Orator dum publica regum
 Magnorum exequeris totum mandata per orbem.*

IOAN. LYD. BRASSIC.

*Sic uehor, ampla gerens regum mandata meorum,
 Ad Danos, Moscos, Pannonas, Hesperios.*

GEORG. VERNERS.

HENRI

HENRICVS GLAREANVS P. L. ANNOTATIONI
bus in Q. Curtium, ubi de duplici Scythia, Herodoto dicta,
Ptolemæo uerò Sarmatia, in hæc uerba
differit.

De quibus regionibus nostra ætate inçlytus ille uir D. Sigmundus in Herberstein,
Neiperg & Guottenhag Baro, inuictissimi Casaris Ferdinandi Consiliarius, fisci in Au-
stria præfectus, duo iusta uolumina edididit, plena omnis eruditionis, dignissimum opus
lectu, quod omnes qui Geographica amant, amplectantur, multum lucis accepturi, pluri-
morum cum in Latinis, tum in Græcis authoribus locorum, antea à nemine recte tradi-
torum. Oculatus hic testis, non auritus tantum hæc scriptis prodidit, certa, non uanare-
latione. quippe missus Legatus à duobus Imperatoribus, diuo Maximiliano, ac Carolo
quinto, ipsoq; Casare Ferdinando, ad magnum illum ducem Moschouia. Hæc ego, optime
lector, haud ullo zelo motus, quam ingenti ueritatis amore, de illo generoso uiro scribo.
neque enim eum unquam uidi: sed eius opera tanto ardore, tanta animi mei admira-
tione legi, ut multis annis nil æquè lubenter. Et confiteor, me multum inde fructus hausisse:
quando ex ijs planè uideam, ueteres de his rebus ita cæcutisse, ut Cimæ-
rias tenebras nobis offudisse, merito uideri queant.

Russorum

*Rufforum Rex & Dominus sum, iure paterni
Sanguinis: imperij titulos à nemine, quavis
Mercatus prece, uel precio: nec legibus ullis
Subditus alterius, sed Christo credulus uni,
Emendicatos alijs aspernor honores.*

AD LECTOREM.

OSCOVIAM mihi descripturo, quæ Russiæ caput est, si
amq; ditionē per Scythiam longē lateq; extendit, pene-
cessarium erit, cādide Lecto, multas in hoc opere Septen-
trionis partis attingere, quæ non solum priscis, sed etiam
nostræ ætatis authoribus non satis cognitæ fuerunt: quo
fiet, ut nonnunquam ab eorum scriptis dissentire cogar.
Ne cui tamen uel suspecta, uel arrogans uideatur mea, in
hac re sententia, equidem fateor me non semel, sed iterum,
dum diui MAXIMILIANI Imperatoris, ac eius nepo-
tis Rom. Regis Domini FERDINANDI legationibus fungerer, Moscoviam,
tanquam in re præsentī (ut dici solet) uidisse ac perlustrasse : maiorem tamen
partem ex eius loci hominibus, tum peritis, tum fide dignis cognouisse: nec unius
alterius ue relatu fuisse contentum, sed multorum cōstantibus sententijs fretum, ac
etiam Slauiçæ linguæ (quæ cum Rhutenica & Moscovitica eadem est) cogni-
tione beneficioq; adiutum, hæc non solum ut auritum, sed etiam oculatum testem,
non fucato orationis genere, sed aperto & facili perscripsisse, ac posteritatis me-
moræ prodidisse.

Cæterum, quemadmodum quælibet natio suum quendā pronuntiandi morem
habet: ita & Rhuteni facere, literasq; suas uariē connexas, coniunctas ue, nobis in-
usitata quadam ratione proferre solent: adeo ut, qui eorum pronuntiationem non
singulari diligentia obseruauerit, is neq; sciscitari quicquam commodè, neque co-
gnoscere certi aliquid ab illis poterit. Equidem in Russiæ descriptione, cum Rhur-
tenicis uocabulis in rerum, locorum, ac flumiuorū appellatione non temerè usus sim,
uolui iam inde ab initio literarum quarundam connexionem ac uim paucis osten-
dere: qua animaduersa, Lector pleraque facilius cognoscere, & aliquando plura for-
tasse inquirere poterit.

Basiliius, etsi Rhuteni per Vu consonantem scribant & proferant, cum tamen a-
pud nos inoleuerit per B scribi & proferri, nō uidebatur mihi per Vu scribendum.

C aspirationi præposita, non per Ci, uel schi, ut pleraq; nationes solent, sed per
Khi, Germanorum quodammodo more, est exprimenda: ut in dictione Chioiua,
Chan, Chlinouua, Chlopigrod, &c.

Præposita uerò Z duplex, sonoriùs aliquanto proferenda: ut Czeremisse, Czer-
nigo, Czilma, Czunkas, &c.

G Rhuteni, præter aliorum Slauium morem, per h aspirationem, Bohemico
propemodum more proferunt. ut cum Iugra, Vuolga scribunt: Iuhra, Vuolha
pronunciant.

I litera ut plurimum uim consonantis obtinet: ut in Iausa, Iaroslavu, Iamma, Iero
polchus, &c.

Th ferè per ph proferunt: ita Theodorum ipsi Pheodorum, seu Feodorum ap-
pellant.

V quando uim consonantis habet, eiusdem loco Vu literā, quam Germani per
duplex b, sc. w exprimunt, posui: ut in Vuolodimeria, Vuorothin, Vuedrasch,
Vuiesma, Vuladislauus. Eadem uerò in medio uel fine dictionis posita, uim seu so-
num obtinet literæ Græcæ phi, quæ est nobis ph, ut Ozakouu, Rostouu, Afouu,

• Ovuka. Diligenter igitur obseruabit Lector huius literæ uim, ne una & eadem di-
ctione deprauatè prolata, diuersas res interrogasse, intellexisse ue uideatur.

Præterea in Rhutenorum Annalibus, origine, rebusq; gestis uertendis, non eo,
quo nos, sed quo ipsi utuntur, annorum numero usi sumus: ne, dum ab
ipsorum scriptis discreparemus, correctores uerius quàm fidi
interpretes uideremur.

I O T I O M

RERVM MOSCOVITICARVM COMMEN-
TARII, SIGISMUNDO LIBERO BARONE
in Herberstain, Neuperg & Guetenhag, autore.

VSSIA unde nomen habeat, uariæ extant o-
piniones. Sunt enim qui eam à quodam Rus-
so, fratre seu nepote Lech, principe Polono-
rum, perinde ac si ipse Rhutenorum princeps
fuisset, nomen accepisse uolunt. Alij autem à
quodam uetustissimo oppido, Russo dicto, nō
longè à Novuogardia magna. Quidam uerò
à fusco eius gentis colore. Pleriq; nomine mu-
tato, à Roxolania Rusiam cognominatā esse
putant. Verum eorum qui hæc asserunt opi-

niones, tanquā uero haud cōsonas, Mosci refutant, asserentes Rosseiam
antiquitūs appellatā, quasi gentē dispersam, seu disseminatam: id quod
nomen ipsum indicat. Rosseia etenim, Rhutenorū lingua, disseminatio,
seu dispersio interpretatur. quod uerum esse, uarij populi incolis etiam-
B num permixti, & diuersæ prouinciæ Rusiæ passim intermixtæ ac inter-
iacentes, apertè testantur. Notum est autem historias sacras legentibus,
disseminationis uocabulo etiam Prophetas uti, cum de dispersione po-
pulorum loquuntur. Nec tamen desunt, qui Russorum nomen ex Græ-
ca, atq; adeo ex Chaldaica origine, non multū dissimili ratione trahant.
à fluxu nimirum, qui Græcis est ῥῆσις. uel à quadā quasi guttulata disper-
sione, quæ Arameis dicit Resissiaia, siue Resiaia: quo modo Galli & Um-
bri à fluctibus, imbribus & inundationibus, hoc est, à Gall & Gallim, i-
tem ab Vmber, Hebræis sunt appellati, quasi dicas fluctuantes seu procel-
losos populos, uel scaturiginum gentem. Sed undecunque tandem Rus-
sia nomen accepit, certè populi omnes qui lingua Slauonica utuntur,
ritum ac fidem Christi Græcorum more sequuntur, gentiliter Rusi, La-
tinè Rhuteni appellati, ad tantā multitudinē excreuerunt, ut omnes in-
ter medias gētes aut expulerint, aut in suum uiuendi morē pertraxerint:
adeo ut omnes nuncuno & communi uocabulo Rhuteni dicantur.

Slauonica porro lingua, quæ hodierno die corrupto nō nihil uocabu-
lo Sclauonica appellatur, latissimè patet: ut qua Dalmatæ, Bosnenses,
C Chroati, Istrij, longoq; secundum mare Adriaticum tractu Forumiulij
usque, Carni, quos Veneti Charfos appellant, item Carniolani, Carin-
thij, ad Drauum fluum usque: Stirij uerò infra Gretzium, secundum
Mueram Danubium tenus, indeq; Mysij, Seruij, Bulgari, aliq; Constan-
tinopolim usque habitantes: Bohemi præterea, Lusacij, Silesij, Morauj,
Vagiq; fluij in regno Hungariæ acoelæ: Poloni item, & Rhuteni la-
tissimè imperantes, & Circasi Quinquemontani ad Pontum, denique
per Germaniam ultra Albim in septentrionem Vuandalorum reliquiæ
sparsim habitātes utuntur. Hi etsi omnes se Slauos esse fatentur, Germa-
b ni tamen

ni tamē à solis Vuandalis denominatione sumpta, omnes Slaonica lin A
gua utentes, Vuenden, Vuinden, & Vuindisch, promiscuè appellant.

Cæterum Ruffia montes Sarmaticos haud longè à Cracouia attingit:
& secundum fluuium Tyram, quem incolæ Nistrū uocant, ad Pontum
Euxinum atq; Borysthenē usq; fluuium protendebatur: sed ante aliquot
annos Albam, quæ aliàs Moncastro appellatur, quæq; ad ostia Tyræ sita,
sub ditione Vualachi Moldauiensis erat, Thurca occupauit. Præ-
terea rex Thauriciæ Borysthenē transgressus, latèq; omnia uastans, duo
ibi castra exædificauit: quorum alterum Oczakou nomine, non longè
ab ostijs Borysthenis situm, nunc Thurca pariter occupat: ubi solitudi-
nes hodie sunt inter utriusque fluuii ostia. Porro ascendendo iuxta Bo-
rysthenem, deuenitur ad oppidum Circas, occidentē uersus situm: atq;
inde ad uetustissimam ciuitatem Chioouiam, quondam Ruffiæ metro-
polim: ubi traiecto Borysthene, est prouincia Seuera, adhuc habitata:
ex qua rectà in orientem procedenti occurrunt Tanais fontes. Longo
deinde secundum Tanaim, ad confluxū scilicet Occæ & Rha fluuiorum, B
itinere emenso, transeundo denique Rha longissimo tractu in mare us-
que Septentrionale, post inde redeundo, circa populos regi Suetiæ
subditos, & ipsam Finlandiam, sinumq; Livuonicum, atque per Livuo-
niam, Samogithiam, Masouiam denique & Poloniam usque reuertendo,
Sarmaticis tandem montibus terminatur, duabus duntaxat prouin-
cijs, Lithuania scilicet & Samogithia interiectis: quæ duæ prouinciæ
licet Rhutenis intermixtæ sint, ac proprio idiomate ritūq; Romano u-
tantur, earum tamen incolæ ex bona parte sunt Rhuteni.

Principū qui nunc Ruffiæ imperant, primus est, Magnus dux Mosco-
uuiæ, qui maiore eius partem obtinet: secundus, magnus dux Lithuanie:
tertius est rex Poloniæ, qui nunc & Poloniæ & Lithuanie præest.

De origine autem gentis, nihil habent præter annales infra scriptos:
gentem scilicet hanc Slaonicam esse ex natione Iaphet, atque olim con-
sedisse ad Danubium, ubi nunc Hungaria est & Bulgaria, & tum Nor-
ci appellatam: tandem dispalatam, & per terras dispersam, nomina à lo-
cis accepisse, utpote Morauū à fluuiio: alij Ozechi, hoc est Bohemi: i- C
tem Choruatū, Bieli, Serbli, id est Seruij, Chorontani dicti, qui ad Da-
nubium confederant, à Vualachis expulsi, uenientes ad Istulam, nomen
Lechorum à quodam Lecho Polonorum principe, à quo Poloni etiam
num Lechi uocantur, acceperunt. Alij Lithuani, Masouenses, Pome-
rani: alij sedentes per Borysthenem, ubi nunc Chioouia est, Poleni dice-
bantur: alij Drevuliani, in nemoribus habitantes: alij inter Duiuinam &
Peti, dicti Dregouuici: alij Poleutzani, ad fluuiū Poltæ, qui influit Dui-
uinam: alij circa lacum Ilmen, qui Novogardiam occupauerunt, sibi que
principem Gostomissel nomine constituerunt: alij per Desnam & Sulam
fluuios, Seueri, seu Seuerski appellati: alij uerò super fontes Volhe &
Borysthenis, Chriuiitzi nominati: horum arx & caput Smolensco est.
Hæc annales ipsorum testantur.

Qui ini

A Qui initio Rhutenis imperauerint, incertum est. characteribus enim carebant, quibus res gestae memoriae mandari potuissent. Postquam uero Michael rex Constantinopolitanus, literas Slauonicas in Bulgariam anno mundi 6406. misisset, tum primum, non ea duntaxat quae tum gerebantur, uerum etiam quae a maioribus acceperant, & per longam memoriam retinuerant, scribi, inque Annales eorum referri coepta sunt: ex quibus constat, Coseros populum, a nonnullis Rhutenis tributum nomine aspreolorum pelliculas de singulis aedibus exegisse, item Vuaregos ipsis imperauisse. De Coseris, unde, aut qui nam fuerint, nihil praeter nomen ex Annalibus: de Vuaregis itidem, certi quicquam ab illis cognoscere non potui. Caeterum cum ipsi mare Baltheum, & illud quod Prussiam, Livuoniam, indeque post ditionis suae partem a Svuetia diuidit, mare Vuaregum appellarent: putabam equidem, aut Svuetenses, aut Danos, aut Prutenos, ob uicinitatem, principes illorum fuisse. Iam uero, cum Vuagria, famosissima quondam Vuandalorum ciuitas & prouincia, Lubecae & ducatus Holsatiae finitima fuisse, mareque hoc quod Baltheum dicitur, ab ea nomen, quorundam sententia, accepisse uideatur: illudque ipsum, & sinus ille qui Germaniam a Dania, item Prussiam, Livuoniam, maritimam denique Moscouitici imperii partem a Svuetia separet, & adhuc apud Rhutenos nomen suum retineat, atque Vuaretzokoie morie, hoc est, Vuaregum mare appelletur: ad haec, quod Vuandali ea tempestate potentes erant, Rhutenorum denique lingua, moribus atque religione utebantur: uidentur itaque mihi Rhuteni ex Vuagrijs, seu Vuaregis potius, principes suos euocasse, quam externis, & a religione sua, moribus, idiomateque diuersis, imperium detulisse. Cum itaque Rhuteni aliquando inter se de principatu contenderent, ac mutuis odiorum facibus inflammati, exortis denique grauissimis seditionibus decertarent: tum Gostomissel, uir & prudens, & magnae in Novuogardia authoritatis, in medium consuluit, ut ad Vuaregos mitterent, atque tres fratres, qui illic magni habebantur, ad suscipiendum imperium hortarentur. mox audito consilio, legatis missis, principes germani fratres accersuntur: uenientesque eodem, imperium ipsis ultrò delatum, inter se diuidunt. Rurick principatum Novuogardiae obtinet, sedemque suam ponit in Ladoga, XXXVI miliaribus Germanicis infra Novuogardiam magnam. Sinaus confedit in Albo lacu. Truuor uero in principatu Plescouielii, in oppido Svuertzech. Hosce fratres originem a Romanis traxisse, gloriantur Rhuteni: a quibus etiam praesens Moscouig princeps, se genus duxisse suum asserit. Horum autem fratrum ingressus in Russiam, iuxta Annales, fuit anno mundi 6370. Duobus sine heredibus defunctis, principatus omnes Rurick superstes obtinuit, castra inter amicos & famulos diuisit, moriens filium iuuenem Igor nomine, unam cum regno commendat cuidam Olech propinquo suo: qui id, deuictis multis prouincijs, auxit: arma in Graeciam usque transferens, Bisantium etiam obsedit. & cum triginta tribus annis regnasset, atque in caput seu cranium

fui equi iam olim mortui, pede fortè impegisset, uermis uenenosi morſu A
 Ieſus occubuit. Mortuo Olech, Igor ducta ex Pleſcovuia uxore Olha,
 imperare cœpit: qui cum exercitu ſuo longius progrediens, Heracleam
 & Nicomediam uſq; perueniſſet, tandem bello ſuperatus aufugit. poſt
 à Malditto Drevulianorum principe, in quodam loco Coreſte nomi-
 ne, ubi etiam ſepultus eſt, occiditur. Filius autem Svuatoſlaus, quem in-
 fantem reliquit, cum per ætatem imperare non poſſet, interim mater Ol-
 ha regno præfuit: ad quam cum Drevuliani uiginti internuncios miſiſ-
 ſent, cum mandatis, ut eorum principi nuberet: Olha nuncios Drevu-
 lianorum uiuos obrui iuſſit: ſuosq; interim legatos ad eos miſit, nimi-
 rum ſi ſe principem & dominam expeterent, ut plures atque præſtantio-
 res procos mitterent. mox alios ſelectos quinquaginta uiros ad ſe miſ-
 ſos, in balneo combuſſit: aliosq; legatos iterum miſit, qui aduentū ſuum
 annunciant, iuberentq; apparare aquam mulſam, alia que ex more ad-
 parentandum marito defuncto neceſſaria. Porro ad Drevulianos cum
 ueniſſet, maritum deplanxit, Drevulianos inebriauit, quinque millia illo-
 rum occidit. mox Chioſuiã reuerſa, exercitum cōſcripſit: contra Drevu-
 lianos progreſſa, uictoriam reportauit, fugientes in caſtrum perſecuta,
 obſidione ad integrum annum preſſit. poſt interpoſitis conditionibus,
 tributum illis de qualibet domo, tres uidelicet columbas, totidem que
 paſſeres imperat: acceptasq; in tributum aues, continuo alligatis ſub a-
 las igneis quibuſdam instrumentis, dimittit. auolantes columbæ, ad æ-
 des conſuetas redeunt, reuolant que, caſtrum incendunt. inflammato
 iam caſtro diffugientes, aut occiduntur, aut capti uenduntur. Occupa-
 tis itaque omnibus Drevulianorum caſtris, ulta mariti mortem, Chio-
 ſuiã reuertitur. Dein anno mundi 6463 in Græciam proſecta, baptiſ-
 mum ſub rege Ioanne Conſtantinopolitano ſuſcepit: commutatoq; no-
 mine Olhæ, Helena uocata eſt: ac magnis poſt baptiſmum à rege mune-
 ribus acceptis, domum reuertitur. Hęc prima inter Rhutenos Chriſtia-
 na fuit, ut Annales eorum teſtantur, qui eam ſoli æquiparant. Sicuti e-
 nim ſol ipſum mundum illuminat, ita & ipſa Ruſſiam fide Chriſti illu-
 ſtraſſe dicitur. Svuatoſlaum autem filium ad baptiſmum nequaquam C
 perducere potuit. qui cum adoleuiſſet, ſtrenuus ac promptus ſtatim om-
 nes bellicos labores, periculâq; conſueta, non detrectauit: in bello nul-
 la impedimenta, ne uafa quidem coquinaria, exercitui ſuo permiſit. car-
 nibus toſtis duntaxat utebatur, humi requieſcens, ſella capiti ſubiecta.
 • Vicit Bulgaros, ad Danubium uſque progreſſus: inq; ciuitate Pereaſ-
 lau, ſedem ſuam poſuit, ad matrem atque conſiliarios ſuos dicens: Hęc
 enim ſedes mea, in medio regnorum meorum: ex Græcia ad me adferun-
 tur Panodocki, aurum, argentum, uinum, uarijque fructus: ex Hungaria,
 argentū & equi: ex Ruſſia, Schora, cera, mel, ſerui. Cui mater: iam iam
 moritura ſum, tu me ubicunq; uolueris ſepelito, itaque poſt triduo mo-
 ritur, atque à nepote ex filio Vuolodimero iam baptiſato in numerum
 ſanctorum refertur, diesq; undecimus Iulij ſacer illi dicitur.

Svuatoſ

A Svatoslaus, qui post obitum matris regnabat, diuisit prouincias filiis: Ieropolcho Chioviām, Olegæ Drevulianos, Vuolodimero Novuogardiam magnam. Nam Novuogardenses impulsu cuiusdam mulieris Dobrine, Vuolodimerum principem impetrarunt. erat enim Novuogardiæ ciuis quidam Caluscza paruus dictus, qui habuit duas filias, Dobrinam & Maluscham. Maluscha erat in gynecio Olhe, quam impregnauerat Svatoslaus, & ex ea Vuolodimerum susceperat. Svatoslaus cum filiis prospexisset, pergit in Bulgariam, Pereaslavu ciuitatem obsidet, capitq; Basilio & Constantino regibus bellum denunciat. at hi legatis missis pacem poscebant, & quantum exercitum haberet, cognoscere ab eo propterea cupiebant, quod tributum daturus se iuxta numerum exercitus, sed falso, pollicebantur. mox cognito militum numero, exercitum scripserunt. Post cum uterque exercitus conuenisset, Rhuteni Græcorum multitudine terrentur: quos cum pauidos uideret Svatoslaus, inquit: Quia locum non uideo, Rhuteni, qui nos tuto capere possent: terram autem Rusiæ tradere inimicis, nunquam in animum induxi: fortiter contra illos pugnando, aut mortem oppetere, aut gloriam reportare, certum est. Etenim si strenuè pugnando occubuero, nominis immortalitatem: si uerò fugiam, perpetuam inde ignominiam sum relaturus. & cum hostium multitudine circumuentus effugere non liceat, stabo ergo firmiter, caputq; meum in prima acie, pro patria, omnibus periculis obiciam. Cui milites: Vbi caput tuum, ibi & nostrum. Mox confirmato milite, in aduersum hostem raptus, magno impetu facto, uictor euadit. Terram dein Græcorum uastantem, reliqui Græciæ principes muneribus oppugnant. aurum autem & panadockmi (ut est in Annalibus) munerum cum spreuisset, recusassetq; uestimenta autem & arma à Græcis iam denuò sibi missa accepisset: tanta eius uirtute, Græciæ populi permoti, reges suos conuenientes: Et nos, inquit, sub eiusmodi rege esse cupimus, qui non aurum, sed arma magis amat. Appropinquante Constantinopolim Svatoslao, Græci magno se redimentes tributo, eum à finibus Græciæ auertunt, quem tandè anno mundi 6480, Cures princeps Piczenigorum, ex insidijs interfecit. & ex cranio eius poculum faciens, auro circumdato, literis in hanc sententiã signauit: Quærendo aliena, propria amisit. Mortuo Svatoslao, quidam ex eius primoribus Svadolte nomine, Chioviām ad Ieropolchum profectus, maximo eum sollicitans opere atque studio, quo Olegam fratrem regno expelleret, quod filium suum Lutam necasset. Ieropolchus eius persuasione adductus, bellum fratri infert: exercitumq; eius, Drevulianos scilicet, profligat. Olega autem fugiens in quoddam castrum, à suis exclusus, impetumq; facto, ex quodam ponte detrusus ac deiectus, multis super eum cadentibus, miserè adobruitur. Ieropolchus castro occupato fratrem quærens, corpus eius inter cadauera repertum, & ad suum conspectum allatum aspiciens: Svadolte, inquit, ecce hoc tu concupiisti. post sepelitur. Interfectum sepultumq; Olegam, cum Vuolodimerus accepisset, relicta Novuogardia,

vuogardia, ultra mare ad Vuaregos profugit. Ieropolchus autem No. A
 vuogardiæ suum locum tenentem imponens, totius Russiæ monarcha
 efficitur. Vuolodimerus Vuaregorum auxilio comparato, reuersus,
 locum tenentem fratris Novuogardia expulit, fratrique bellum prior
 denunciat. sciebat enim, ipsum contra se arma sumpturum. Interea tem-
 poris mittit ad Rochvuolochdam principem Pescouiaë (nam & ipse
 ex Vuaregis illuc commigrauerat) & filiam suam Rochmidam uxorem
 petit. filia autem non Vuolodimero, quòd eum ex illegitimo thoro na-
 tum sciebat, sed Ieropolcho fratri, quem breui se pariter expetiturum pu-
 tabat, nubere uoluit. Vuolodimerus, quòd repulsam passus esset, Roch-
 vuolochdæ bellum infert: eumque unà cum duobus filiis occidit. Roch-
 midam uerò filiam sibi iungit, atque post Chioouiam contra fratrem
 progreditur. Ieropolchus cum fratre inire prælium cum non auderet,
 occlusit se Chioouiaë. Vuolodimerus dum Chioou oppugnat, occul-
 tum mittit nuncium ad Blud quendam Ieropolchi intimum consilia-
 rium: quem patris appellatione dignatus, rationem interficiendi fra- B
 trem ex eo petit. intellecta petitione Vuolodimeri, pollicetur Blud se
 met dominum suum interfecturum, consulens Vuolodimero, castrum
 ut oppugnet: Ieropolchum autem monet, in castro ne maneat, expo-
 nens multos ex suis ad Vuolodimerum defecisse. Ieropolchus consilia-
 rio suo fidem habens, fugit Roden, ad ostia Iursæ, se que ibi aduersus
 fratris suum tutum fore putat. Vuolodimerus deuicta Chioouia, Ro-
 den exercitum transferens, longa & graui obsidione Ieropolchum pre-
 mit. Post longa inedia exhausti, cum obsidionem tolerare diutius non
 possent, consulit Blud Ieropolcho, ut pacem cum fratre, se longè po-
 tentiore, faciat: Vuolodimero autem interim nihilominus nunciat,
 se sibi fratrem suum mox traditurum, adducturumque. Ieropolchus
 secutus consilium ipsius Blud, fratris se arbitrio atque potestati permit-
 tit, conditionem hanc ultro offerens, nempe, quicquid ex gratia sua si-
 bi rerum concessurus esset, in eo sese gratum futurum. Vuolodimero
 conditio oblata, haudquaquam displicet. Mox Blud monet dominum,
 ut ad Vuolodimerum iret: quod tamen Vuerasco pariter Ieropolchi C
 consiliarius prorsus dissuadet. sed huius consilium negligens, ad fra-
 trem pergit. ingrediens per portam, à duobus Vuaregis, Vuolodi-
 mero interim ex quadam turri despiciente, occiditur. quo factò, fra-
 tris uxorem natione Græcam stuprauit: quam Ieropolchus pariter,
 priusquam in uxorem duxisset, monialem impregnauerat. Hic Vu-
 lodimerus multa idola Chioouiaë instituit. primum idolum, Perum di-
 ctum, capite argenteo, cætera lignea erant. alia, Vslad, Corfa, Da-
 svua, Striba, Simaergla, Macosch, uocabantur: quibus immolabat, que
 aliàs Cumeri appellabantur. Vxores habuit plurimas. ex Rochmida
 autem suscepit Iloslaum, Ieroslaum, Servuoldum, & duas filias. Ex Græ-
 ca, Svuetopolchum. Ex Bohema, Saslaum: item ex alia Bohema, Svua-
 toslaum, Stanislaum. Ex Bulgara, Boris & Chleb. Habebat præterea
 in alto

A in alto castro trecentas concubinas: in Bielgrad, similiter trecentas: in
 Berestovuo, Selvui ducentas. Vuolodimerus cum sine impedimento
 totius Rursiæ esset monarcha factus, uenerant ad eum ex diuersis locis
 Oratores, hortantes, ut se eorum sectæ adiungeret. Varias autem cum
 uideret sectas, misit & ipse Oratores suos, qui perquirerent conditiones
 & ritus singularum sectarum, tandem cum alijs omnibus fidem Chri-
 stianam Græco ritu prætulisset, elegissetq; missis oratoribus Constanti-
 nopolim ad Basilium & Constantinum reges, Annam sororem, uxorem
 sibi si darent, se fidem Christi, cum omnibus subditis suis suscepturum
 & restitutum illis Corsun, & alia omnia, quæ in Græcia possideret,
 pollicetur. re impetrata, constituitur tempus, eligitur locus Corsun:
 quò cum uenissent reges, baptisatus est Vuolodimerus, commutato que
 nomine Vuolodimeri, Basilio illi nomen imponitur. Nuptijs celebra-
 tis, Corsun unà cum alijs, sicuti promiserat, restituit. Hæc acta sunt anno
 mundi 6469. à quo tempore Rursia in fide Christi permansit. Anna mo-
 ritur X X I I I anno post nuptias: Vuolodimerus uerò anno post obi-
 tum uxoris quarto decessit. Is ciuitatem intra Vuolham & Occam flu-
 uios sitam condidit, quam à suo nomine Vuolodimeriam nominauit,
 eamq; Rhursiæ metropolim constituit. Inter sanctos tanquam Aposto-
 lus, solenni die uidelicet 15 Iulij, quotannis ueneratur. Mortuo Vuo-
 lodimero, dissidentes inter se filij eius, uariè de regno præsumentes, de-
 certabant: adeò ut qui potentior esset, alios se inferiores imbecillio-
 res ue opprimeret, regno que pelleret. Svatopolchus, qui principa-
 tum Chioouiensem ui occupauerat, cõstituerat sicarios, qui fratres suos
 Boris & Chleb conficerent. Interfecti, commutatis nominibus, hic Da-
 uid, ille uerò Romanus uocati, in sanctorum numerum connumera-
 ti sunt: quib. etiam XXIII dies Iulij sacer est constitutus. Fratrib. por-
 rò sic dissidentibus, nihil dignum memoria interim ab eis gestum est: ni-
 si prodiones, insidias, similtates, intestina que bella audire uelles. Vuo-
 lodimerus Sevuoldi filius, cognomento Monomach, uniuersam Rursiã
 rursus in monarchiam redegit, relinquens post se insignia quædam, qui-
 bus hodierno die in inaugurandis principibus utunt. Moritur Vuolodi-
 merus anno mundi 6633. nec post eum filij eius, neq; nepotes quicquam
 posteritate dignum, usq; ad tempora Georgij & Basilij, gesserunt: quos
 Bati rex Tartarorum bello uicit, interemitq;: Vuolodimeriam, Mosco-
 uiam, atque bonam Rursiæ partem exulsit, & deprædatus est. Ab eo
 tempore, anno scilicet mundi 6745. usque ad præsentem Basilium, o-
 mnes ferè Rursiæ principes Tartarorum non solum tributarij erant,
 uerum etiam Tartarorum arbitrio Rhutenis ambientibus singuli prin-
 cipatus deferebantur. Lites denique inter illos de successione principa-
 tum, aut hæreditatum gratia exortas, licet Tartari discernentes, co-
 gnoscentesq; decidebant, nihilominus tamè bella sæpe inter Rhutenos
 & Tartaros oriebantur: inter fratres aut uarij tumultus, expulsiones &
 permutationes regnorũ & ducatuũ erant. Nã dux Andreas Alexandri,

impetrarat magnum ducatum: quem cum occupasset Demetrius, frater Andreas impetrato Tartarorum exercitu, illum expulit, multaque ne-
 pharia per Russiam perpetravit. Item dux Demetrius Michaelis, inter-
 fecit apud Tartaros ducem Georgium Danielis. Asbeck Tartarorum
 rex, arrepto Demetrio, capitali eum poena affecit. Contentio erat de
 magno ducatu Tvuerensi, quem dux Simeon Ioannis, cum à Tartaro-
 rum rege Zanabeck peteret, annum ab eo tributum poscebat: quod
 ne penderet, primores largitione corrupti, pro eo intercedentes effece-
 rant. Deinde anno 6886, magnus dux Demetrius uicit bello ma-
 gnum Tartarorum regem, nomine Mamaij. Item tertio anno post, eun-
 dem iam denuò usque ad eò fudit, ut plus quàm tredecim millibus pas-
 suum terra cadaueribus obruta esset. Anno post eundem conflictum
 secundo, superueniens Tachtamisch rex Tartarorum, Demetrium pro-
 fligauit, Moscoviam obsedit & occupauit. interempti ad sepelien-
 dum octoginta uno rublo redimebantur: summa computata 3000.
 rublorum fuit. Magnus dux Basilius, qui praesidebat anno 6907, Bul-
 gariam, quae ad Vuolhiam sita est, occupauit, Tartaros que eiecit. Is
 Basilius Demetrii reliquit unicum filium Basilius: quem cum non dili-
 geret, quòd Anastasiam uxorem, ex qua illum susceperat, adulterij su-
 spectam haberet, magnum ducatum Moscoviae non filio moriens, sed
 Georgio fratri suo reliquit. Cum autem plerique Boiarorum filio e-
 ius, tanquam legitimo haeredi atque successori, adhaerent: animad-
 uertens hoc Georgius, ad Tartaros properat: supplicat regi, ut Basili-
 um accersat, atque utri iure ducatus debeat, decernat. Rex impul-
 su cuiusdam consiliarij sui, qui partes Georgij fouebat, praesente Basili-
 o, cum sententiam pro Georgio diceret: prouolutus ad genua regis
 Basilius, orat, fas ut sit sibi loquendi. Mox annuente rege, inquit: Quan-
 quam tu sententiam super literis mortuis tulisti, spero meas tamen, quas
 mihi sigillo aureo communitas dedisti, quòd uelles me magno ducatu
 inuestire, adhuc uiuas, longè maioris efficaciae atque authoritatis esse.
 rogatque regem, ut uerborum suorum esset memor, promissisque
 stare dignetur. Ad haec rex, iustius esse respondit, uiuarum literarum
 promissa seruare, quàm mortuarum rationem habere. Tandem Basili-
 um dimittit, ducatuque inuestiuit. Molestè id ferens Georgius, exer-
 citu congregato, Basilius expulit: quod Basilius susque deque tulit:
 seque in principatum Vglitz, sibi à patre relictum, recepit. Georgius
 magno ducatu, quoad uixit, quietè potitus est, quem testamento nepo-
 ti suo Basilio legauit: quòd Andreas & Demetrius, filij Georgij, ceu
 priuati haereditate, grauiter tulerunt. atque ideò Moscoviam obse-
 derunt. Basilius, qui monasterium sancti Sergij ingressus erat, cum haec
 audiret, illico exploratores constituit: praesidijsque dispositis cauit, ne
 ex improviso opprimeretur. Quod cum animaduertent duo illi fra-
 tres, inuito consilio, certos currus armato milite complent, ac ueluti mer-
 cibus onustos eò mittunt, qui hinc inde ducti, demum sub noctem iuxta
 uigilias

Auigilias constitere. Qua occasione adiutus miles, intempesta nocte subito se curribus expediens, excubitores nihil periculi suspicantes inuadit, capitq;. Capit & Basilius in monasterio, atq; excæcatus ad Vgliscz unâ cum cōiuge mittitur. Post Demetrius, ubi infestâ sibi cōmunitatem nobilium, eamq; ad Basiliû cæcum deficere uidet, mox Novuogardiâ profugit, relinquens filium Ioannē: ex quo postea natus est Basilius Semeczitz, qui etiam nunc in Moscovia existente, in uinculis detinebatur, de quo infra plura. Demetrius autem dictus fuit cognomēto Semecka, unde omnes ab eo descendentes Semeczitzi cognominantur. Tandem Basilius cæcus, Basilij filius, quietè magno ducatu potitus est. Post Vuolodimerum Monomach, usq; ad hunc Basiliû, Russia carebat monarchis. Filius autem huius Basilij, Ioannes nomine, felicissimus fuit. nam simul ubi Mariam, sororem magni ducis Michaelis Tvuerensis, uxorem duxisset, sororium expulit, & occupauit magnum ducatum Tvuerensem, deinde etiam Novuogardiam magnam: cui postea omnes alij principes, magnitudine rerum à se gestarû commoti, seu timore percussi, seruiiebant. Rebus deinde feliciter procedentibus, titulû magni ducis Vuolodimeriæ, Moscoviæ & Novuogardiæ sibi usurpare, monarcham denique se totius Russiæ appellare cœpit. Hic Ioannes suscepit ex Maria filium Ioannem nomine, cui in consortem iunxerat filiam Stephani illius magni Vuaiuodæ Moldauiæ: qui Stephanus Mahumetem Thurcarum, Matthiam Hungariæ, & Ioannem Albertum Poloniæ, reges prostrauerat. Mortua priore coniuge Maria, Ioannes Basilij alteram uxorem duxit, Sophiam, filiam Thomæ, latè quondam in Peloponneso regnantis: filij inquam Emanuelis, regis Constantinopolitani, ex Palæologorum genere: ex qua suscepit quinque filios, Gabrielem, Demetrium, Georgium, Simeonem, & Andream: eisq; uiuens adhuc patri monium diuisit. Ioanni primogenito monarchatum reseruauit, Gabrieli Novuogardiam magnam consignauit, cæteris alia iuxta arbitrium suum attribuit. Primogenitus Ioannes moritur, relicto filio Demetrio: quem auus in patris mortui locum, iuxta consuetudinem monarchatum inuestiuerat. Aiunt Sophiam hanc fuisse astutissimam, cuius impulsu dux multa fecit. Inter cætera induxisse maritum perhibetur, ut Demetrium nepotem monarchatu moueret, in que eius locum præficeret Gabrielem. Persuasus namque dux ab uxore, Demetrium in uincula conijcit, detinetq;. tandem moriens, eidem ad se adduci iusso: Chare, inquit, nepos, peccauit in Deum & te, quòd carceribus mancipatum te affixi, tēq; iusta hæreditate spoliaui. iniuriam igitur à me tibi illatam, obsecro mihi remitte: liber abi, iurē que tuo utere. Demetrius hac oratione permotus, noxam auo facillè condonat. Egressus autē, Gabrielis patris iussu comprehenditur, inq; carceres conijcitur. Alij fame illum ac frigore, pars fumo suffocatum putant. Gabriel, uiuente Demetrio, gubernatorem se gessit: eo uerò mortuo, principatum tenuit, nō inauguratus, Gabrielis duntaxat in Basilij nomine cōmutato. Erat Ioanni magno duci ex Sophia,

Sophia, filia Helena, quam collocauit Alexandro magno duci Lithuanie, qui postea rex Polonie declaratus est. Sperabant Lithuani iam grauissimas utriusque principis discordias eo matrimonio sopitas fore: at longe grauiore inde exortę sunt. In sponsalibus namque conclusum erat, ut templum Rhutenico ritu in castro Vuilnensi, destinato loco edificaretur, eique certe matronę ac uirgines eiusdem ritus iungerentur, quę cum aliquanto tempore fieri negligenterentur, sumit socer causa belli contra Alexandrum: & triplici exercitu instructo, contra eum progreditur, primum uersus prouinciam Sevueram in meridiem, secundum uero in Occidentem contra Toropecz & Biela instituit, tertium in medio uersus Drogobusch & Smolenczko collocat. ab his exercitum in subsidijs retinet, quod ei maxime, contra quem Lithuanos pugnaturus animaduerteteret, succurrere posset. Postquam autem ad fluuium quendam Vuedrasch uterque exercitus uenisset, Lithuani duce Constantino Ostroskij maxima procerum & nobilium frequentia septo, ex quibusdam captiuis numerum hostium ac ducum quoque cum cognouissent, magnam spem profligandi hostem concipiunt. Porro cum fluuiolus conflictu impediret, ab utrisque transit seu uadum querunt. Primi autem Mosci aliquot, superata ripa, Lithuanos ad pugnam lacesunt: atque illi haud timidi resistunt, eosque insequuntur, fugant, ultraque fluuiolum pellunt, mox utrinque acies committuntur, praeliumque atrox oritur. Interea dum utrinque eodem ardore animorum acriter certarent, exercitus in insidijs collocatus, quem paucissimi Rhuteni adfuturum sciebant, ex latere in medios hostes inducitur. Lithuani metu perculsi, dilabuntur: imperator exercitus una cum plerisque nobilibus capitur: reliqui perterriti, castra hosti concedunt: se & arces, Drogobusch, Toropecz, & Biela pariter dedunt. Exercitus uero, qui meridiem uersus processerat, cui praeerat dux Machmethemin Tartarus rex Casani, forte Brensko ciuitatis praefectum, quem uernacula lingua Vuaiuodam uocant, comprehendit, Brenskoque ciuitate potitur. Duo post germani fratres, Basilij patruelles, alter de Staradub, alter uero Semeczitz dicti, bonam partem prouinciae Sevuerę possidentes, alioqui Lithuaniae ducibus obedientes, imperio Mosci se tradunt. Sic unico conflictu, & eodem anno adeptus erat Moscus, quem Vuitoldus magnus dux Lithuaniae multis annis, maximis que laboribus obtinuerat. Porro cum hisce captiuis Lithuanis, Moscus crudelius egit, grauissimis cathenis uinctos detinuit: egitque cum Constantino duce, ut relicto domino naturali, sibi seruiret. qui cum aliam spem elabendi non haberet, conditionem accepit, obstrictusque grauissimo iuramento, liberatus est. Huic porro quamuis praedia possessiones que pro status sui conditione attributę essent, his tamen placari ac detineri adeo non poterat, ut ad primam occasionem, per inuias syluas redierit. Alexander rex Poloniae, magnus dux Lithuaniae, qui perpetuo magis pace quam bello gaudebat, relictis omnibus prouincijs & castris a Mosco occupatis, liberatione suorum contentus, pacem cum socero fecit. Is Ioannes Basilij adeo

A adeo fortunatus erat, ut praelio Novuogardenses, ad fluuium Scholona superarit, uictos adegit, certis conditionibus propositis, se ut dominum & principem agnoscerent: magnam eis pecuniam imperauit: unde etiam constituens prius ibi locum tenentem suum, abiit. quò, exactis tandem septem annis, reuersus, ciuitatem ingreditur auxilio archiepiscopi Theophili: incolas ad miserrimam seruitutem redegit: arrepto argento & auro: a latis denique omnibus ciuium bonis, inde ultra trecenta plaustra bene onusta abuexit. Ipse semel duntaxat bello interfuit, cum principatus Novuogardiæ & Tuerensis occupabantur. aliàs praelio nunquam adesse solebat, & tamen uictoriam semper reportabat: adeo, ut magnus ille Stephanus Moldauiæ palatinus, crebro in conuiujs eius mentionē faciens, diceret: Illum domi sedendo & dormitando imperium suum augere, se uerò pugnando quotidie uix limites defendere posse. Ille etiam reges Casani ex uoluntate sua constituit, aliquando captiuos reduxit, à quibus tamen postremo senex maxima strage profligatus est. Ille idem primus castrum Moscoviæ, suamque sedem, ut hodie cernitur, muro communiuit. Mulieribus porro usque adeo infensus erat, ut eius conspectu, si quæ fortè obuiam sibi uenissent, tantum non exanimarentur. Pauperibus à potentioribus oppressis, iniuriæ que affectis, aditus ad eum non patebat. in prandio plerunque adeo se potu ingurgitabat, ut somno opprimeretur. inuitatis interim omnibus timore percussis, silentibusque: experrectus, oculos tergere, ac tum primum iocari, & hilarem se conuiujs exhibere solebat. Cæterum etsi potentissimus erat, Tartaris tamen obedire cogebatur. Aduenientibus namque Tartarorum Oratoribus, extra ciuitatem obuiam procedebat, eosque sedentes stans audiebat, quam rem uxor eius Græca tam grauius tulit, ut quotidie diceret, sese Tartarorum seruo nupsisse: atque ideo hanc seruilem consuetudinem, ut aliquando abijceret, marito persuasit, ut ægritudinem Tartaris aduenientibus simularet. Erat in castro Moscoviæ domus, in qua habitabant Tartari, ut omnia quæ Moscoviæ agerentur, intelligerent, quod cum ferre uxor pariter non posset, certos Oratores instituit, munera ampla Regina Tartarorum mittit, supplicando, ut eam sibi domum concederet, donaretque: uisione etenim diuina commonitam, templum se eo loci edificaturam: ita tamen, ut aliam domum Tartaris se assignaturam polliceretur. Consentit hoc regina: diruitur domus, templumque eo loco extruitur. sic castro eiectione Tartari, domum aliam nec uiuentibus adhuc, nec mortuis iam ducibus consequi poterant.

Moritur autem Ioannes ille magnus, anno mundi 7014. cui filius Gabriel, postea Basilius dictus, magnus dux successit, habens in captiuitate Demetrium nepotem ex fratre, qui auo adhuc uiuente iuxta gentis consuetudinem legitimus monarcha creatus erat: & ob id uiuo adhuc, atque etiam mortuo post nepote, solenniter Basilius creari monarcha noluit. Patrē multis rebus imitatus est: ea quæ sibi reliquerat pater, integra custodi-

custodiuit: ad hæc multas prouincias non tam bello, in quo erat infœli-
 cior, quàm industria, imperio suo adiecit. quemadmodũ pater Novuo-
 gardiam magnã in seruitutẽ suam redegerat, ita & ipse Plescouiam, so-
 ciam urbem: item insignem principatũ Smolenczko, qui plus quàm cen-
 tum annis sub ditione Lithuanorũ fuerat, adeptus est. mortuo etenim
 Alexandro rege Poloniae, etsi belli causam contra Sigismundum regem
 Poloniae & magnũ ducem Lithuaniae nullam haberet, tamen quia re-
 gem ad pacem magis quàm bellum inclinatũ, Lithuanos uerò bellum
 pariter abhorrentes uideret, occasionem belli inuenit. Sororẽ uidelicet
 suam, Alexandri relictam, dicebat ab eis minimẽ pro dignitate tractari:
 Regem præterea Sigismundum insimulabat, Tartaros contra se conci-
 tauisse. Quare bellum indicit, Smolenczko obsidet, ad motis tormentis:
 nequicquam tamen oppugnat. Interea Michael Lynczky, ex principum
 Rhutenorum nobili stemmate & familia ortus, qui quondam summam
 rerum apud Alexandrum tenebat, ad magnum ducem Moscouiae pro-
 fugit, quemadmodum infra patebit: mox Basiliũ ad arma hortatur, eiq; B
 promittit, se Smolenczko, si iam denuò obsideretur, expugnaturum: ea
 tamen lege, ut sibi hunc principatũ Moscus concedat. Post cum ad con-
 ditiones à Michaele propositas assensus esset Basilius, atq; Smolenczko
 graui iam denuò premeret obsidione, Lynczky pactationibus, seu largi-
 tione uerius urbe potitus, militiae q; præfectos omnes secum in Mosco-
 uiam duxit: uno duntaxat excepto, qui ad dominum suum, nullo pro-
 ditionis crimine sibi conscius, redierat. reliqui uerò centuriones corru-
 pti pecunia & muneribus, redire in Lithuaniam non audebant: & ut
 culpæ suæ patrociniũ prætenderent, iniecerunt metum militibus, di-
 centes, Si Lithuaniam uersus iter arripiemus, passim aut spoliabimur,
 aut occidemur. quo malo perculsi milites, omnes in Moscouiam profe-
 cti sunt, stipendioq; Principis aluntur.

Hac uictoria elatus Basilius, exercitũ suum continuò in Lithuaniam
 progredi iubet: ipse uerò in Smolenczko manet. Dein cum aliquot pro-
 pinquiora castra & oppida deditione capta essent, tum primũ Sigis-
 mundus rex Polonię obsessis in Smolenczko, coacto exercitu auxilium, C
 sed tardius, misit. mox occupato Smolenczko, ubi Lithuaniam uersus
 Mosci exercitum ire animaduertit, ipse Borisouu iuxta fluuium Berefi-
 na situm, aduolat, atq; inde exercitum suum Constantino Ostroskij du-
 ce dimittit. qui cum attigisset Borysthenem, circa Orsam oppidũ, quod
 à Smolenczko XXXIII miliaribus Germanicis distat, aderat tum iam
 exercitus Mosci circiter octoginta milia: Lithuanicus autem non exce-
 debat triginta quinque milia hominum, adiunctis tamen aliquot bellicis
 tormentis: Constantinus mense Septemb. die 8. anni 1514. strato pon-
 te, peditẽ ultra Borysthenẽ, iuxta Orsam oppidum, transfert: equitatus
 autem angustum uadum sub ipso castro Orsae superat. Mox ubi dimidia
 pars exercitus Borysthenem transisset, nunciatur Ioanni Andreae Czela-
 din, cui summa rerum à Mosco erat commissã, ut hanc exercitus partem
 inuade-

A inuaderet, contereretq;. At ille respondit: Si partem hanc exercitus opprefferimus, supererit altera pars, cui fortè aliæ iungi copiæ possent, atq; ita nobis maius periculum immineret. expectemus tantisper, dum totus exercitus transferatur: tãtæ enim sunt nostræ uires, ut sine dubio, nec magno labore, hunc exercitum aut opprimere, aut circumuentum Moscoviam usq;, ueluti iumenta agere possimus. Tandem, quod unicum restat, totam occupemus Lithuaniam. Interim appropinquabat exercitus Lithuanicus, Polonis & externo milite mixtus; & cum quatuor millibus passuum ab Orsa processisset, uterq; subsistit. Moscorum duæ alæ longius ab exercitu recesserant, ut hostem à tergo circumuenerent: acies autem instructa in medio stabat, subductis quibusdã in fronte, qui hostem ad pugnam lacefferent. Ex aduerso Lithuanus diuersas copias, ordine longo collocabat: singuli etenim principatus, suæ gentis copias, & ducem miserant, atq; ita singulis suis in acie dabatur locus. Tandem cohortibus in fronte constitutis, Mosci classicum canentes, primi in Lithuanos impetum faciunt, illi haud timidi resistunt, eosq; repellunt, quibus mox alij in auxilium missi, uicissim Lithuanos in fugam conuertunt. sic aliquoties utraq; pars nouis subsidijs aucta, alteram repellebat. Postremò maxima uicertatur. Lithuani studio cedentes ad locum, ubi tormenta bellica collocauerant, ea in Moscos insequentes conuertunt: extremamq; aciem eorum in subsidijs arctius collocatam ferunt, turbant, dirimuntq;. Hoc nouo belli genere Mosci, qui prius duntaxat in acie cum hoste confligentes, in periculo esse putabant, terrètur: turbatiq;, primam aciem iam iam fusam putantes, fugam capessunt. quos Lithuani cõuersi, omnibus copijs effulsis insequuntur, fugant, cæduntq;. Hanc cædem sola nox ac syluæ dirimerunt. Est inter Orsam & Dobrowunam (quæ quatuor mil. Ger. distant) fluuius Cropivuna dictus: in cuius dubijs & altis ripis fugiètes, tot Mosci submersi sunt, ut cursus fluminis impediretur. Capti sunt in eo conflictu omnes militiæ præfecti ac consiliarij: quorum præstantiores, Constantinus sequenti die lautissimè accepit, dein ad Regem misit: qui per castra Lithuanica sunt distributi.

C Ioannes Czeladin cum alijs duobus præcipuis ingrauescentis iam etatis ducibus, habebatur in ferreis compedibus Vuilnæ. hos ego, cum à Cæsare Maximiliano legatus in Moscoviam missus essem, permittente Rege Sigismundo, accessi, eosq; consolabar: aureos præterea aliquot, obsecrantibus mutuo dederam. Princeps porro accepta suorum clade, Smolenczko continuo relinquens, in Moscoviam fugit: & ne castrum Drogobusch Lithuani occuparent, incendi iubet. Lithuanicus exercitus rectà Smolenczko ciuitatem contendit, sed capere eam nõ potuit: quòd præsijs impositis, Moscus eam bene firmatam reliquerat: & quòd hyems impendens obsidionem impediabat: tum quòd plurimi post conflictum præda onusti, satis se effecisse rati, domum repetebant: deniq; quòd neq; Lithuani, neq; Mosci expugnare arces, aut ui capere norunt. Ex ea autem uictoria, præter recuperata citra Smolenczko tria castra, Rex

c nihil

nihil reportauerat. Anno post hunc conflictum quarto, misit in Lith-
 uaniam exercitus Moscus, atq; intra meatus Dvinae fluuij & Po-
 loczko castrum cōsedit: ac inde bonam exercitus partem, quæ Lithua-
 niam abacta præda cæde & incendijs depopularetur, dimisit. Albertus
 Gastold Poloczki Vuayuoda una noctium egressus, flumine superato,
 aceruum foeni, quod ad longam obsidionem congefferant Mosci, in-
 cendit, hostem inuadit: quorum alij cæsi ferro, alij fugiendo submersi, a-
 lij capti, pauci euaserunt. cæteri, qui palantes Lithuaniam uastabant,
 pars in locis diuersis deuiçti, alij in syluis errantes à colonis trucidati
 sunt.

Casan regnum Moscus quoque eo tempore, tam nauali quàm eque-
 stri exercitu erat aggressus: sed re infecta, amissis quampluribus mili-
 tibus redijt. Porro princeps ille Basilius, etsi in bello esset infelicitissi-
 mus, nihilominus tamen à suis semper, tanquam res foeliciter gereret,
 laudatur: & cum nonnunquam uix dimidia militum pars domum redi-
 erit, tamen ne unum quidem prælio esse amissum dictitant. Imperio, B
 quod in suos exercet, omnes facîle uniuersi orbis monarchas superat.
 & id quod pater incoeperat, ipse perfecit: nimirum omnes principes,
 & alios quosuis omnibus castris ac munitionibus exuit. Certè fratri-
 bus suis germanis nec arces permittit, nec etiam confidit, omnes iuxta,
 dura seruitute premit: adeò, ut quemcunque apud se in aula esse, aut in
 bellum ire, aut legationem aliquam obire iusserit, obire quoduis suis
 sumptibus cogatur: exceptis adolescentulis filijs Boiaronum, hoc est,
 tenuioris fortunæ nobilium, quos paupertate oppressos, quotannis al-
 sumere, eos que inæquali stipendio proposito alere solet. Porro quibus
 in annum sex aureos numerat, ijs tertio quoque anno stipendium exol-
 uitur: quibus autem in singulos annos dantur XII aurei, ij coguntur ad
 quoduis munus obeundum suis & sumptibus & equis aliquot, esse pa-
 rati ac expediti. præstantioribus, qui legationem aut alia grauiora offi-
 cia obeunt, aut præfecturæ, aut uillæ, aut prædia, habita cuiusque & di-
 gnitatis & laboris ratione, attribuuntur: de quibus tamen singulis cer-
 tos annuos census Principi pendunt. multa duntaxat, quam à paupe- C
 ribus aliquid fortè delinquentibus extorquent, & quædam alia illis
 cedunt. Huiusmodi autem possessiones utendas plerunque ad selqui-
 annum permittit, si quem tamen singulari gratia, seu beneuolentia com-
 plectitur, addit menses aliquot: sed elapso eo tempore, cessat omnis
 gratia, toto que sexennio gratis tibi erit deinceps seruiendum. Erat qui-
 dam Basilius Tretyack Dolmatovu, charus Principi, & inter intimos
 Secretarios habitus: quem cum legatum ad Cæsarem Maximilianum
 decerneret, se que ut præpararet, iuberet: ac cum is uiatico se ac sumpti-
 bus carere diceret, mox in Bieloyeffero captus, in que perpetuos car-
 ceres coniectus, tandem miserrimè periit. cuius tam mobilia quàm im-
 mobilia bona Princeps sibi uendicauit. & quamuis ter mille florenor-
 um in prompta pecunia repererat, fratribus tamen ac hæredibus suis
 ne terun-

A ne teruncium quidem dederat. Hoc ita esse, præter communem famam, Ioannes scriba, qui à Principe, ut mihi res in quotidianos uitæ usus necessarios suppeditaret, constitutus erat, fatebatur: & qui illum simul, ubi captus erat, in sua custodia habebat: itidem duo Basilij fratres, Theodorus & Zacharias, qui nobis redeuntibus ex Mosaisco in Smolenczko procuratores erant dati, sic actam rem affirmabant. Quicquid Oratores ad externo Principes missi, preciosi reportant, id Princeps in suum fiscum reponit, inquit, aliam ipsis gratiam se facturum: quæ talis est, ut suprâ dixi. Oratores enim, Knes Ivuan, Posetzen, Iaroslavuski, & Semen, id est Simeon, Trophimovu secretarius, à Cæsare CAROLO Quinto, ad quem missi erant, donati grauibus torquibus aureis, catenis, Hispanica & ea quidem aurea moneta: item à Cæsaris fratre FERDINANDO archiduce Austriæ, Domino meo, argenteis poculis, aureis & argenteis pannis, Germanica aurea moneta, cum redeuntes nobiscum in Moscoviam uenissent, Princeps continuo & catenas & pocula, atque maiorem partem Hispanicorum aureorum illis ademit. Eius rei ueritatem cum ab Oratoribus inquirerem, alter timens ne Principem suum traduceret, constanter negabat: alter uerò dicebat, Principem iussisse munera Regia ad se deferri, ut ea uideat. Post cum sæpius eius rei meminissem, alter, aut ut mentiendi occasionem, si pernegaret: aut periculum, si fortè ueritatem fateretur, effugeret: me post hac frequentare desierat. Aulici denique factum non negabant, sed respondebant: Quid tum, si alia gratia illis Princeps rependit? Autoritate sua tam in spirituales quàm seculares utitur, liberè ac ex uoluntate sua de omnium & uita & bonis constituit: consiliariorum quos habet, nullus est tantæ autoritatis, qui dissentire, aut sibi in re aliqua resistere audeat. Fatentur publicè, uoluntatem Principis, Dei esse uoluntatem: & quicquid Princeps egerit, ex uoluntate Dei agere, ob id etiam clauigerum & cubicularium Dei appellant, exequutorem denique uoluntatis diuinæ credunt. Vnde Princeps ipse, si quando preces interponuntur pro captiuo aliquo, aut re alia graui, respondere solet: Cum Deus iusserit, liberabitur. Ita similiter, si quispiam de re aliqua incerta & dubia quærit, respondere communiter solent: Deus scit, & magnus Princeps. Incertum est, an tanta immanitas gentis tyrannum principem exigat: an tyrannide Principis, gens ipsa tam immanis, tamque dura crudelisque reddatur.

A tempore Rurickh usque ad hunc præsentem Principem, non alio titulo usi sunt principes illi, quàm Magnorum Ducum aut Vuolodimeriæ, aut Moscoviæ, aut Novuogardiæ, &c. præter Ioannem Basilij, qui se dominum totius Rusiæ, & magnum Ducem Vuolodimeriæ, &c. appellabat. Hic uerò Basilius Ioannis sibi uendicat & titulum & nomen regium, in hunc modum: Magnus Dominus Basilius Dei gratia Rex & Dominus totius Rusiæ, & magnus Dux Vuolodimeriæ, Moscoviæ, Novuogardiæ, Plescouviæ, Smolencziæ, Taueriæ, Iugariæ,
c 2 Permæ,

Permiæ, Viackiæ, Bulgariæ, &c. Dominus & magnus Dux Novuo-
 gardiæ terre inferioris, & Czernigovuię, Rezanïæ, Vuolotkiæ, Rfcho-
 vuiæ, Beloïæ, Rostovuiæ, Jaroslavuiæ, Bielozeriæ, Vdoriæ, Obdorię,
 Cõdinïæ, &c. Porro cum omnes hunc Imperatorem nunc appellent, vi-
 detur necessarium, ut & titulum & causam huius erroris exponã. Czar
 Rhutenica lingua regem significat, cum autem communi Slauonica lin-
 gua, apud Polonos, Bohemos, & alios omnes sumpta quadam cõsonan-
 tia, ab ultima, & ea graui quidem syllaba Czar, Imperator seu Cæsar in-
 telligatur: unde omnes qui Rhutenicum idioma seu literas non callent,
 item Bohemi, Poloni, atque etiam Slavi regno Hungarico subditi, alio
 nomine regem appellant, nempe Kral, alij Kyrall, quidam Koroll: Czar
 autem solum Cæsarem, seu Imperatorem dici existimant: unde factum,
 ut Rhuteni interpretes audientes Principem suum ab externis nationi-
 bus sic appellari, cõeperunt & ipsi deinceps Imperatorem nominare,
 nomen que Czar dignius esse quàm Regis (licet idem significant) exi-
 stimant. Cæterum si euolvas omnes eorum historias, atque sacram scri-
 pturam, ubique Regis nomine Czar, Imperatoris uerò Kessar reperi-
 es. Eodem errore Imperator Thurcarum Czar appellatur, qui tamen
 non alio eminentiore quàm Regis, hoc est, Czar titulo ab antiquo est u-
 sus. Hinc Constantinopolim Czarigrad, quasi dicas Regiam urbem,
 Turcæ Europæi, qui lingua Slauonica utuntur, appellant. Sunt qui
 principem Moscovuiæ Album Regem nuncupant. Ego quidem cau-
 sam diligenter quærebam, cur Regis Albi nomine appellaretur, cum
 nemo principum Moscovuiæ eo titulo antea esset usus: imò consiliarijs
 ipsis sæpe data occasione, & apertè dixi, nos non Regem, sed Magnum
 ducem agnoscere. Plerique tamen hanc Regij nominis rationem es-
 se putabant, quòd sub imperio suo reges haberet: Albi uerò rationem es-
 nullam habebant. Credo autem, ut Persam nunc propter rubea tegu-
 menta capitis Kisilpassa, id est, rubeum caput uocant: ita illos propter
 alba tegumẽta, albos appellari. Regis porro titulo utitur ad Romanum
 Imperatorem & Pontificem, regem Suetiæ & Daniæ, Magistrum Prus-
 siæ, Liuoniæ: & ut accepi, ad Turcarum principem, ipse uerò à nemine
 horum, nisi fortè à Liuoniẽ. Rex appellatur. Titulis autem antiquitus,
 tribus circulis triangulo inclusis, uti solebant, quorum primus in supre-
 mo circulo hisce uerbis continebatur: Deus noster trinitas, quæ fuit
 ante omnia secula, pater, filius, & spiritus sanctus: non tamen tres dñj,
 sed unus Deus in substantia. In secundo, titulus Imperatoris Thurca-
 rum erat, particula adiecta: Fratri nostro dilecto. In tertio, titulus
 Magni ducis Moscovuiæ, quo se regem, & hæredem ac dominum to-
 tius Rursiæ orientalis & meridionalis fatebatur, in quo communi for-
 mulæ subiunctum uidimus: Misimus ad te nostrum fidelem consilia-
 rium. Ad regem autem Poloniæ huiusmodi titulo utitur: Magnus Do-
 minus Basilius, Dei gratia Dominus totius Rursiæ, & Magnus dux
 Vuolodimeriæ, Moscovuiæ, Novuogardiæ, Smolenski, Tyueriæ, lu-
 gariæ,

A garię, Permig, Bolgarię, &c. omisso Regis titulo. neuter enim horum alterius literas nouo titulo auctas, accipere dignatur. Quod quidem nobis Moscoviã existentibus acciderat, cum regis Sigismundi literas ad se missas, atque titulo ducis Masouviã auctas, Moscus grauatim acceperat.

Scribunt quidam, Moscum à Pontifice Romano & à Cæsare Maximiliano nomen expetiuisse, & titulum Regium. Mihi uerisimile non uidetur: præsertim cum nulli homini infensior sit, quàm summo Pont. & quem nõ nisi Doctoris titulo dignatur. Cæsarem autem Romanum non maiorem se existimat: ut ex literis suis apparet, in quibus nomē suum Imperatoris titulo præponit. Nomen item Ducis apud eos dicitur Knes: nec alium maiorem titulum, ut dixi, unquam habuerunt, adiuncta illa dictione, Magnus. nam omnes alij qui unicum principatum habebant, dicebantur Knes: qui uerò plures principatus, atq; alios Knes subiectos sub imperio habebant, Vueliki Knesi, id est Magni Duces appellabantur. nec alium gradum seu dignitatem habent post Boiarios, qui more nostro locum nobilium (ut supra dixi) seu equitum tenent. In Croacia uerò primores similiter Knesi uocantur: apud nos uerò, sicuti & in Hungaria, nõ nisi Comitum nomen obtinent.

Non dubitarunt mihi uiri quidã principes dicere, imò ceu exprobrare, quòd modernus Moscouiã princeps proferre soleat literas sanctæ memoriæ Imperatoris Maximiliani, quibus nomen Regium tributum sit patri eius Gabrieli, qui postea mutato nomine Basilius uocari maluit: quodq; affirmet, me eas literas ad illum pertulisse. eamq; ob causam factum est, ut in nouissimis cum rege Poloniã tractatibus, aut Rex appellari, aut omnes pactiones irritas esse uoluerit. Etsi uerò his sermonibus, tanquam nec ueris, nec uerisimilibus minimè deberem commoueri: tamen eos non tam mea, quàm optimi & clementissimi principis mei causa cogor refutare, cum uideã etiam pijsimos eius manes temerè in inuidiam uocari. Non est obscurum, fuisse quandoque similitatem aliquam inter Maximilianum Imper. & Sigismundum Poloniã regem, ea nimirum tempestate, qua Sigismundus ducebat Stephani comitis Scepusiensis filiam. Nam id eò fieri quidam interpretabantur, ut frater sponsæ Ioannes, nuptijs Annæ filiæ Vuladislai regis Hungariæ, autoritate & opera Sigismundi fratris potiretur: & per hoc impediretur, irritumq; fieret ius successione, quòd Maximiliano, eius ue nepotibus in regnum Hungariæ debebatur. Qua de causa sanè Maximilianus sua referre existimabat, Moschum perpetuum Lithuanorum & Polonorum hostem, sibi habere coniunctum. At posteaquam conuentu ad Posonium habito, de Antine nuptijs inter Maximilianum & Vuladislauum, presente & fauente Sigismundo, conuenit, extinctis subito & sublatis omnibus suspicionibus & simulatibus, tam arctè complexus est Sigismundum Maximilianus, ut non dubitaret quandoq; dicere, (quòd alibi quoq; retulimus) se cum Sigismundo & ad superos & ad inferos esse iturum. Etsi igitur fuit tem-

pus, cum Maximilianus sibi Moschum foederatum esse uellet: tamen ei ^A regium nomen nunquam tribuit: quod literis & instrumentis utrinque datis & acceptis, facile cōprobari potest, si cui forte testimoniū meum, etsi uerum & fidele, minus ponderis habere uideatur. Cur uerò hunc titulum ab Imperatore Maximiliano peteret Moschus, qui antequam quicquam inter eos negocij esset, non modò se ei parem, sed etiam superiorem uideri uoluit, nomen suum & titulum semper Imperatorio proponens, siue loqueretur, siue scriberet: quod nunc quoque, ut dictum est, ceu mordicus retinetur. At Regium nomen, ne ad Poloniae quidem regem scribens, post meum ex Moscouia reditum usurpauit. Hoc quidem in confesso est, quod ad Imperatorem, aut summum Pontificem scribens, se Regem & Dominum totius Russiae uocat. Quin ne Imperatorio quidem nomine abstinet, si quas fortè literas ex Ruthena lingua in Latinam uersas adiungit: nimirum ipsis interpretibus uocem Czar, quae Regem significat, Imperatorem uertentibus. Atque hunc in modum idem se & regem & Imperatorem facit. Sed quòd ab Imperatoribus, Maximiliano, eius uel nepotibus, creatus sit Rex, in Poloniae regum iniuriam, id nemo crediderit. Quorsum enim attineret, eum Regiam dignitatem, ut fama est, à summo Pontifice petere, si eam antea ab Imperatoribus accepisset? Atque haec quidem dicta sint pro Maximiliano Augusto, domino meo: qui Sigismundo regi, quoad uixit, certus & synceris amicus fuit.

De me uerò ipso quid dicam? Qua fronte quæso fuisset ausus, toties & in Poloniae & in Lithuaniam currere ac recurrere, in regum Poloniae Sigismundi patris & filij conspectum uenire, publicis Polonorum conuentibus interesse, uiros Principes intueri, si commodassem operam hac in re meam Principi meo, cuius nomine ac uerbis, fraternè, amicè, benignè ac beneuolè, & Regi & Ordinibus omnibus frequentissimè detuli, quicquid à coniunctissimo, optimo, & clementissimo Imperatore deferri posset? Si nullum est secretum, quod non reuelatum: certè si quid indignum officio meo admissem, id dudum in lucem erupisset. Sed consolor me recti conscientia, qua nulla est consolatio firmior. Et acquiesco suauiter in Regum Poloniae gratia, ac cæterorum Poloniae ordinum beneuolentia, quam mihi nunquam defuisse recordor.

Fuerunt fortè tempora, quibus talia minore quàm nunc inuidia spargi potuissent. Sed haec seri hoc tempore, quid est aliud, quàm quærere modos, ad dissociandas coniunctissimorum Principum uoluntates, quæ omnibus studijs atq; officijs copulandæ & consolidandæ essent? Videbantur acta transacta esse omnia, quæ nemo non putabat ad reliquias Hungariae seruandas, & ad amissa recuperanda, maximum momentum esse habitura. Verum quibus ea res & antè magno bono fuit, & amplius futura erat, hi siue Turcico, siue alio quopiam malo spiritu afflati, pactorum quæ & conuentorum obliti, res nouas & perniciosas moluntur:

Auntur: non reputantes secum, in quantum discrimen & seiplos, & uicinas prouincias, ac in primis Hungariam, de uniuerso nomine Christiano quàm optimè meritan, sint adducturi.

MODUS INAUGURANDI

Principes.

Orem, quo Principes Moscoviæ inaugurantur, sequens formula, quam non ita facilè consecutus sum, tibi depinget: & qua usus est Magnus Dux Ioannes Basilij, cum suum nepotem Demetrium, ut antea memini, Magnum ducem et monarcham Russiæ inuestiuerat.

In mediò templi diuæ Virgini, erigitur tabulatum, super quo tria sedilia, Auo scilicet, Nepoti, & Metropolitanò collocantur. Constituitur item suggestum, quod ipsi Nolai uocant: super quo Ducalis pileus, & Barma, hoc est ornamentum Ducale, ponuntur. Post, ad constitutum tempus Metropolitanus, Archiepiscopi, Episcopi, Abbates, Priores, totus que conuentus Ecclesiasticorum, solennibus ornamentis induti adsunt. Magno itaque Duce cum Nepote templum ingrediente, canunt Diaconi: Multos annos uni Duci magno Ioanni, secundum consuetudinem. Sub hæc Metropolitanus cum toto clero canere incipit orationem diuæ Virgini, & sancti Petri confessoris, quem ipsi more suo Miraculosum appellant: qua finita, Metropolitanus, Magnus Dux, & Nepos, tabulatum ascendunt, in que sedilia collocata sedent, Nepote interim ab initio tabulati subsistente. Tandem Magnus Dux in hæc uerba præfatur: Pater Metropolitane, ex diuina uoluntate, à nostris maioribus Magnis Ducibus antiqua & hæcenus obseruata consuetudine, patres Magni Ducis, filijs suis primogenitis consignabant Magnum Ducatum: & sicut eorum exemplo, genitor meus Magnus Dux, me coram se benedixit Magno Ducatu: ita ego quoque primogenitum meum Ioannem, coram omnibus Magno Ducatu benedixi. Sed quia diuina uoluntate accidit, ut filius ille meus mortem obierit, superstes autem sit unigenitus Demetrius, quem mihi Deus loco filij mei dedit: hunc itaque ego pariter coram omnibus benedico, nunc, & post me, Magno Ducatu Uolodimeriæ, Novuogardiæ, & cætera, super quibus & patrem eius benedixeram.

Sub hæc Metropolitanus iubet Nepotem locum sibi assignatum accedere, & benedicit illi cruce, Diaconum que iubet orationes diaconorum recitare. ipse interim sedendo iuxta illum, capite inclinato quoque, orat: Domine Deus noster, Rex regum, Dominus dominantium, qui per Samuelem prophetam elegisti Dauid seruum tuum, & inunxisti illum in Regem, super populum tuum Israel: tu nunc exaudi preces nostras, tuorum indignorum, & respice à Sanctua-

rio tuo ad fidelem seruum tuum Demetrium, quem elegisti, exaltare A
 regem tuis gentibus sanctis, quem redemisti preciosissimo unigeniti
 filij tui sanguine: & inunge eum oleo læticiæ, protege eum uirtute ex-
 celsi, pone super caput coronam de lapidibus preciosis, da illi longi-
 tudinem dierum, & in dextram sceptrum Regale: pone illum in se-
 dem iustam, circunda illum omnibus armis iusticiæ, fortifica illum in
 brachio, & subijce illi omnes linguas Barbaricas: & Et totum cor eius
 in timore tuo, qui te humiliter audiat: auerte illum à fide mala, &
 demonstra illi saluum conseruatorem mandatorum sanctæ tuæ uni-
 uersalis Ecclesiæ, ut iudicet populum in iusticia, & iusticiam præ-
 stet pauperibus, conseruetq; filios pauperum, & consequatur dein re-
 gnum œleste.

Postea clara uoce loquitur: Sicuti est tua potentia, & tuum est re-
 gnum: ita & laus & uirtus sit Deo patri, & filio, & spiritui sancto, nunc
 & in secula seculorum. Finita hac oratione, imperat duobus Abbatib.
 Metropolitanus, ut sibi barma porrigant, quæ unâ cum pileo, quodam B
 tegumento serico (quod Schirnikoïu appellant) tecta erat. Mox hanc
 tradit Magno duci, cruceq; nepotem signat. Magnus autem dux eam su-
 per nepotem ponit. Dein Metropolitanus inquit: Pax omnibus. Cui
 diaconus: Domine oremus, tum Metropolitanus orans: Tibi unico re-
 gi æterno, cui terrenum quoque regnum creditum: inclinate uos nobis-
 cum, inquit, & orate omnia regnantem: Conserua illum sub protectio-
 ne tua, contine illum in regno, ut semper bona & decencia agat: fac clare-
 scat iusticia in diebus suis, amplificationeq; sui dominij, & ut in trāquilli-
 tate eius quietè, sine discordia uiuamus, in omni bonitate & puritate. &
 hæc submissius. Alta autem uoce: Tu es Rex mundi, & seruator anima-
 rum nostrarum: laus tibi patri, & filio, spiritui que sancto, nunc & in se-
 cula seculorum, amen. Tandem pileum Ducalem à duobus Abbatibus
 mandato sibi allatum, Magno duci porrigit: ad hæc, cruce nepotem in
 nomine patris, & filij, & spiritus sancti signat, pileum porro Magno du-
 ce capiti nepotis imponente, Metropolitanus primùm, dein archiepi- C
 scopus & episcopi accedentes, manu ei benedicebant. His ordine pera-
 ctis, Metropolitanus, & Magnus dux, nepotem sibi assidere iubet, pau-
 lisperq; commorati surgunt. Interea diaconus Letaniam (ut uocant)
 incipit, Miserere nostri Domine: nominans Ioannem magnum ducem.
 rursus alter chorus commemorat, magnum ducem Demetrium nepo-
 tem, & alios secundum consuetudinem. Finita Letania, orat Metro-
 politanus: O sanctissima domina uirgo Dei genitrix. & post orationem
 Metropolitanus & magni duces confident. Sacerdos seu diaconus lo-
 cum demonstrat, in quo legebatur Euangelium, altaq; uoce dicit: Mul-
 tos annos Magno duci Ioãni, bono fideli Christi dilecto, Deo electo, &
 Deo honorãdo, Magno duci Ioanni Basilij Vuolodimerie, Novuogar-
 diæ & totius Ruffiæ monarchæ, per multos annos. Sub hæc sacerdotes
 ante altare canunt: Magno duci multos annos. itidē in dextro ac sinistro
 choro

A choro diaconi canunt, Multos annos. tãdem rursus diaconus alta uoce, Multos annos magno duci Demetrio, bono fideli Christi dilecto, Deo electo & honorãdo: magno duci Demetrio Ioannis Vuolodimerig, No uogardiã, & totius Rufsiaẽ multos annos. Sacerdotes item apud alta- re, & in utroq; choro intonant, Multos annos Demetrio. Quibus pera- ctis, Metropolitanus, Archiepiscopus, Episcopi, & tota congregatio or- dine, magnos duces accedunt, eosq; honorificè consalutãt, accedunt & filij magni ducis, inclinando & salutando magnum ducem.

INSTITUTIONES MAGNI

Ducis iam inaugurati.

B Imon Metropolitanus inquit: Domine & fili, magne dux Demetri diuina uoluntate, auus tuus magnus dux fecit tibi gratiam, benedixit te ducatu magno: & tu Domine & fili, habe timorem Dei in corde tuo: ama iusticiam, & iustum iu- dicium: obedias auo tuo magno duci, & curam de omnibus rectè fide- libus ex toto corde habeto. & nos te Dominum filium suum benedici- mus, & Deum oramus pro tua salute. Dein Metropolitanus & magni duces surgunt, Metropolitanusq; orans benedicit cruce magno duci, e- iusq; filijs. tãdem Liturgia, hoc est sacro peracto, magnus dux auus se in suam habitationem confert. Demetrius uerò in ducali pileo & barma, ex aede diuã Virginis, magna Boiaronum caterua, filijs que comitanti- bus, ad templum Michaelis archangeli pergit, ubi in uestibulo supra pontem à Georgio magni ducis Ioannis filio, ter dengis aureis aspergi- tur (per dengam genus monetã intellige) templum que ingresso, Sa- cerdotes letaniam orantes, secundum consuetudinem, cruce ei benedi- cebant, & iuxta sepulchra ac monumenta eum signo crucis signabant. Dein templum egrediens, in porta à Georgio rursus dẽgis aureis asper- gitur. Post rectã in templum annunciationis Mariã progreditur, ubi Sacerdotes pariter ei benedicebant, & à Georgio dengis ut antea asper- gebatur. Peractis tandem ijs, ad auum & matrem se contulit Demetrius.

C Acta sunt hæc anno mundi 7006. à nato autem Christo 1497. die quar- ta mensis Februarij.

Interfuerunt autem huic mandato magni ducis, & benedictioni Si- monis metropolitani:

Tychon archiepiscopus Rostouuieñ. & Ioroslauuiensis: Nyphont Susdaliensis & Toruski: Vuasian episcopus Tvuereñ. Prothasius, Re- fanensis & Muromski Afranius Columbnensis, Ieufimi, Sarki & Po- donski episcopi.

Multi item Abbates & Priores, inter quos potiores Serapian, prior monasterij ad sanctã Trinitatem, diui Sergij & Makirij, Prior monaste- rij sancti Cyrilli: magnus deniq; conuentus religiosorum & Ecclesiasti- corũ aderat. Inter prandendũ, muneris quasi loco oblatũ erat cingulum latum auro, argento, gemmis preciosis confectũ, quo cingebatur. mox Selgi

Selgi quoque Pereaslavuski, hoc est, pisciculi ex lacu Pereaslavuiensi, haec A
 lecibus non dissimiles, quorum & nomen habent. Ideo autem id genus
 piscium putant afferri, quod Pereaslavu nunquam separabatur à Mo-
 scovua, uel Monarchia.

Barmai est ueluti torques latae formae, ex serico uilloso, extrinsecus ta-
 men auro & omnis generis gemmis concinnè confectus: quem Vuolo-
 dimerus praefecto cuidam Caphae Ianuensi profligato demit.

Pileus ipsorum lingua Schapka dictus, quo Vuolodimerus Mono-
 mach usus est, & quem gemmis ornatum, aureis item laminis, quasi qui-
 busdam spirulis subinde sese uibrantibus, mirè concinnatum reliquit.
 haecenus dixi de principe, qui maiorem partem Rursiae tenet.

Ceteras Rursiae partes nunc unus Sigismundus Poloniae rex, ma-
 gnusque Dux Lithuaniae tenet. Ceterum cum regum Poloniae, qui ori-
 ginem suam ex Lithuanis traxerunt, mentio fit, de genealogia eorum
 quaedam subiungenda uidentur.

Præfuit magno Ducatui Lithuaniae princeps quidam Vuitenen, B
 quem cum famulus eius Gedemin, ut Polonorum annales referunt, oc-
 cidisset, mox & ducatu & uxore potitus est: ex ea que inter plures alios,
 præcipuos duos suscepit filios, Olgird & Kestud. Ex Kestud natus est
 Vuitoldus, quem aliàs Vuitovudum appellant: & Anna, Ianusij ducis
 Mazouie coniunx.

Vuitoldus reliquit unicam filiam Anastasiam, quæ Basilio duci Mo-
 scouiae in matrimonium collocata, Sophiæque nominata est: ex qua na-
 tus est Basilius, pater magni illius Ioanis, auus Basilij Rhutenorum prin-
 cipis, ad quem Orator missus fuit.

Kestud porro ab Olgird fratre in carcerem coniectus, miserè periit.
 Vuitoldus quoque, uir, quo maiorem Lithuania non habuit, & ex ba-
 ptismo Alexander dictus, 1430 moritur.

Olgird Gedemini filius, ex uxore Maria, principe Tvuerensi Chri-
 stiana, inter alios filios Jagelonem suscepit. Is regnandi cupiditate non so-
 lum regnum Poloniae, sed ipsam Hedviguim quoque, quæ tum diadema-
 te insignita regno præfuit, Vuihelmoque duci Austriae desponsata fuit, C
 atque adeo parentibus primatibusque utriusque regni consentientibus, an-
 te nubiles annos Regio more cum eo concubisset, affectabat: missisque
 mox in Poloniam Oratoribus suis, regnum & Hedviguim uxorem ex-
 petit. Ut autem Polonos in suam sententiam pertraheret, uoti que com-
 • pos fieret, inter alia fidem se Christi unam cum fratribus suis, ducatibus
 item Lithuaniae & Samogithiae suscepturum pollicetur: alijs que id ge-
 nus promissionibus, Polonos in suam sententiam permouit, ut Hed-
 vugis horum autoritate adducta, atque etiam inuita, rescisso priore ma-
 trimonii foedere, illi nuberet. quo facto, Jagelo ipse continuo Vuladis-
 lai nomine accepto baptisatur, in Regem coronatur, nuptijs que pera-
 ctis Hedvige uxore anno Domini 1386 potitur. qua tamen non longè
 post primo in partu mortua, Annam comitem Celeiae duxit uxorem: ex
 qua

A qua suscepit unicam filiam Hedviguim, desponsatam Friderico iuniori Brandenburgensi. Duxerat & anum quandam: qua pariter mortua, Rhutenam Andreae Ioannis ducis Chioviensis filiam Soncam, quæ post assumpto ritu Romano, Sophia appellata est, duxit: ex eaq; suscepit Vuladislauum & Casimirum filios.

Vuladislauus patri in regno successit, inq; Hungariæ regem, submoto legitimo hære, Alberti regis defuncti filio Ladislao posthumo, coronatus, ad Vuarnamq; lacum post à Thurcis oppressus est.

Casimirus, qui tum magnum Lithvaniæ ducatum tenebat, & qui Ladislao posthumo similiter regnum Bohemiæ, fortè fratris exemplo ductus, adimere uoluit, fratri in regno Poloniæ successit, dein eius Ladislai, Hungariæ & Bohemiæ regis sororem Elisabetham in uxorem duxit: ex qua suscepit filios, Vuladislauum Hungariæ & Bohemiæ regem, Ioannem Albertum, Alexadrum, Sigismundum, Poloniæ reges: Fridericum Cardinalem, & Casimirum, qui in Sanctorum numerum relatus est.

B Vuladislao erat Ludouicus filius, & Anna filia. Ludouicus in regno successit: Maria Philippi regis Castellæ, archiducis Austriæ, filia in uxorem ducta, à Thurcis in Mohacz anno 1526 oppressus est.

Anna FERDINANDO, Romanorum, Hungariæ & Bohemiæ regi, archiduci Austriæ nupsit: quatuor filijs, & undecim filiabus ex ea susceptis, Pragæ tandem in puerperio, anno Domini 1547 moritur.

Ioannes Albertus sine coniuge obiit.

Alexander Helenam, Ioannis magni ducis Moscoviæ filiam, duxit uxorem: sine liberis tamen decessit.

Sigismundus ex priore uxore Barbara, Stephani comitis Zepusien-sis filia, suscepit Hedviguim, Ioachimi Brandenburgensis Electoris coniugem. Ex posteriore Bona, filia Ioannis Sfortiæ ducis Mediolani & Barij, suscepit Sigismundum secundum Poloniæ regem, magnam Lithvaniæ ducem: qui Elisabetham FERDINANDI Romanorum, Hungariæ & Bohemiæ regis &c. filiam, anno 1543, sexta die Maij uxorem duxit. quæ tamen immatura morte, & sine prole, anno 1545, die Iulij decima quinta decessit.

C Duxit deinde Barbaram, ex domo Radauilorum: quæ antè Gastoldo Lithuano nupta fuerat, inuitis parentibus: & subditis hoc matrimonium tam indignè ferentibus, ut rebellio eorum iam coepta, in perniciosam seditionem abiisset, si FERDINANDVS rex iniurias filie illatas ulcisci, quam earum memoriam deponere maluisset. Hac uerò mortua, idem Sigismundus ad redintegrandam cum Ferdinando coniunctionem & affinitatem conuersus, coniugio sibi copulauit Catharinam, germanam sororem Elisabethæ, quam Franciscus dux Mantuæ uiduam reliquerat. Nuptiæ celebratæ sunt Cracouiæ, 31 Iulij, anno 1553. Vtrinq; sororem ego, tanquam Magister seu Præfectus Curia, ad sponsum deduxi.

Semouites Mazouie dux, ex Alexadra Iagelonis sorore suscepit multos filios, filiasq;. Filij sine liberis decesserunt. Ex filiabus Czimburgis nupsit

psit Arnesto austriae Archiduci, ex eoq; genuit Fridericum Romano-
rum Imperatorem, patrem Maximiliani Imperatoris. Maximilianus ge-
nuit Philippum, Hispaniarum regem: Philippus CAROLVM V. & FER-
DINANDVM, Romanorum Imperatores.

Ovuka, Vuoleslao, Thesinenfi duci, in matrimonium collocata est.
Amulia, Vuoguslao Stolpensium duci, qui nunc Pomeraniae dux
appellatur, nupsit.

Anna uero, Michaeli duci Lithvuaniae: Catharina innupta obiit.
Porro Olgird atq; Iagelonis fratres, nepotesq;, item filiarum eiusdem
liberos, Kestudis deniq; Casimiri, aliorumq; Regum posteros, si quis or-
dine recēdere uellet, in immensum tam numerosa proles excreveret: quae
tamen ut subito aucta est, ita nunc in uno regis Poloniae iam mortui fi-
lio, Sigismundo secundo Poloniae rege, masculinus sexus residet.

Quoniam autem in mentionem posteritatis Gedemini, & regum ex
ea stirpe incidimus, haud abs re uisum est, si quae regnantibus Vuladis-
lao Hungariae & Boemiae, ac eius fratre Sigismundo Poloniae regibus B.
(Casimiri filijs) euenerunt, subiiceremus.

Posteaquā Vuladislao regno Hungariae, concedente, & ius succes-
sionis sibi reseruante Maximiliano Romanorum Imp. potitus esset, &
unicam tantum filiam iam consensens haberet: Maximilianus, quo ius
successionis aliqua arctiore cōiunctione cōfirmaretur, cum Vuladislao
de matrimonio inter alterum nepotum suorum ex filio suo Philippo Hi-
spaniarum rege, & Anna Vuladislai filia contrahendo, tractare coepit.
Nam Annae nuptias perditē ambiebat Ioannes Zapolitanus, filius Ste-
phani Scepusiensis comitis: cuius summa fuerat apud Mathiam regem,
atq; adeo apud ipsum Vuladislao authoritas. Vehementer adnitente
matre uidua, quae primarios quosq; uiros in Comitibus & prouincijs
Hungariae, muneribus atq; stipendijs annuis (quae sua lingua largalats
uocant) inescatos, & ad quaeuis obsequia obnoxios tenebat: nihil dubi-
tans, quin horum studijs & suffragationibus, & matrimonium istud fi-
lio conficeret, & per hoc eidem regnum pararet, quibus mulieris machi-
nationibus ingens deinde momentum addidit nuptiae, quae inter eius C
filiam, Ioannis sororem, & Sigismundum Poloniae regem factae sunt. His
rebus animaduersis, Maximilianus hoc magis sibi, quod de matrimonio
inter nepotem suum & Annam instituerat, urgēdum esse ratus, cum ex-
ploratum haberet, Vuladislao idem cupere, sed factione & studijs eo-
rum qui Ioanni Zapolitano deuincti erant, impediri: aleam sibi iacien-
dam, & Hungariam armis tentandam esse putauit. quo in bello ego pri-
mum militiae tyrocinium feci. Sed cum hoc in armorum strepitu Ludo-
uicū Vuladislao nasci cōtigisset, interpositis primū inducijs, ad solidi-
orē pacē deuctū est: quae deinde huc exiit, ut Vuladislao cū filio iā coro-
nato, & filia, ac huius frater Sigismūdus Poloniae rex Viennā ad Maxi-
milianū uenirent: ubi factis cum Anna sponsalibus, & extinctis omnib. si-
multatibus, & suspicionibus, quibus ob ambitionem Ioanis Zapolitani
indulge-

A indulgebatur, principes isti perpetuo foedere sunt coniuncti. Sic autem Sigismundus rex tum Maximiliano Imp. satisfecit, sc̄q̄ approbavit, ut idem aliquando me audiente diceret: Se cum hoc rege, quacūq̄ intendat, & ad superos, & ad inferos esse iturum. De Ludouico uulgò dictum est, quòd immaturo partu editus, immatura ætate uxori iunctus & barbatus fuerit: ac regno quoq̄ immaturus, immaturam mortem obierit. His uerò addi potest, quòd mors eius regno Hungariæ, & omnibus uicinis, non minus immatura quàm acerba fuerit. Etsi uerò salutaribus consilijs destituebatur Ludouicus, tamen optima eum in patriam & subditos suos mentē & affectione fuisse, & quibus ea seruantur rationibus quæfisse, constat. Nam ubi cognouisset, Solimanum post Belgradum captum, nouam & formidabilem expeditionem aduersus se moueri, miserat adolescens Curia suæ magistrum Polonum cognomento Trepca, ad patrum suum regem Sigismundum: summis precibus oratum atq̄ obtestatum, ut ne ad regni sui confinia accedere, ac secum capiendorum consiliorum causa cōuenire grauaretur. Sed cum hoc præcisè recusatum esset à Sigismūdo, Trepca cum lachrymis dixisse fertur: Nepotem tuum rex nunquā deinde uidebis, nec ullam ab eo legationem audies. Idc̄ sic euenit. Nam rege Sigismundo ab Hungariæ finibus religionis prætextu longius ad Gedanum in Prusiam abeunte, nepos eius unā cum eodem Trepca, illa funestissima clade, quam à loco Mohaciensem uocāt, est absorptus. Sed nunc ad Moscos redeo.

B Basilio Ioannis de uxore ducenda deliberanti, consultantiq̄, uisum tandem fuit, ut potius subditi alicuius filiam, quàm externam duceret: tum ut maximis parceret sumptibus, simul ne uxorem peregrinis moribus diuersaq̄ religione imbutam haberet. Huius autem consilij Georgius cognomento Paruus, principis & thesaurarius & consiliarius summus, author fuit. Putabat enim, principem, filiam suam uxorem ducturum. Sed tandem publico de consilio, Boiarorum filia numero mille & quingentæ, cum in unum locum conductæ essent, ut ex illis quam uellet, eligeret: delectu princeps habito, Salomeam, Ioannis Sapur Boiaronis filiam, contra Georgij opinionem in uxorem elegerat. Ex ea porro cum ad unum & uiginti annos liberos non suscepisset, sterilitate uxoris offensus, eam eo anno quo nos Moscoviam ueneramus, nimirum 1526. in monasterium quoddam in Susdali principatu intrusit. huic Metropolitano in monasterio lachrymanti, eiulantiq̄, capillis primū abscisis, cum cucullam porrexisset, eam sibi iniici hæc adeò non patiebatur, ut apprehensam, in terramq̄ proiectam cucullam pedibus calcauerit. qua rei indignitate, Ioannes Schygonæ, unus ex primarijs consiliarijs, commotus, eam non solum acriter obiurgauit, sed flagello cecidit, superaddens: Tu ne uolūtati Domini resistere audes? illiusq̄ iussa capeffere moraris? Hunc Salomea cum interrogaret, qua se autoritate cæderet? mandato Domini, cum respondisset: animo illa tum fracto coram omnibus, quòd cucullam inuita atque coacta induat, protestatur, tantæq̄ iniuriæ sibi illatæ Deum ultorem inuocat. Salomea itaque in monasterium coniecta,

d cum prin-

cum princeps Helenam filiam Knes Basilij Lintzkij Cæci, iamq; uita de-
 functi, fratris inquam ducis Michaelis Lintzkij, qui tum captiuus detine-
 batur, uxorem duxisset: continuo fama exoritur, Salomeam grauidam,
 propèq; partum esse, rumore confirmabant duæ matronæ, primorum
 consiliariorum, Georgij parui thesaurarij, & Iacobi Mazur cubicula-
 rij, uxores: aiebantq; sese ex ore ipsius Salomeæ audiuisse, ut quæ graui-
 dam se, & prope partum esse fateretur. Qua re audita, grauius commo-
 tus princeps, utramq; à se repulit: alteram, Georgij uxorem, etiam uer-
 beribus affecit, quòd tempestiuus de hac re ad se non retulisset. Mox ut
 rem compertam haberet, Theodericum Rack consiliarium, & Potat se-
 cretarium quendam, ad monasterium in quo detinebatur, mittit: illisq;
 ut ueritatem rei diligenter inquireret, mandat. Quidam nobis tum Mo-
 scouia existantibus, sanctè affirmabant, Salomeam filium Georgiū no-
 mine peperisse: nemini tamen infantem ostendere uoluisse. Quin cogno-
 scendæ ueritatis grãtia, quibusdam ad se missis, dicitur respondisse, indi-
 gnos illos esse, quorum oculi infantem uiderent: dum in suam Maiesta-
 tem ueniret, matris iniuriam ulturum, quidam uerò eam peperisse, con-
 stanter negabant. Ambigua itaque ea de re est fama.

Basilij porrò Linczkij ex Lithuania profugi filiam, cur uxorem duxe-
 rit princeps, duas causas, præterquam quòd se ex ea liberos suscepturum
 sperabat, fuisse accipi: tum quòd socrus genus suum duxisset ex familia
 Petrowitz, quæ magni quondam nominis in Hungaria erat, Græcorum
 que fidem sequebatur: tum quòd Michaelem Linczkij, singulari
 dexteritate ac rara quadam fortitudine uirum, patrum liberi habituri
 essent. Habebat etenim princeps duos germanos fratres superstites, Ge-
 orgium & Andream: atque ideo si fortè liberos ex aliqua alia uxore su-
 sciperet, eos fratribus uiuentibus, parum tutos fore in regni administra-
 tione putabat. Michaeli autem in gratiam recepto, libertateq; donato,
 filios ex Helena susceptos, autoritate patru in maiore quiete futuros
 non dubitabat, de cuius liberatione nobis præsentibus tractabatur:
 quem etiam uinculis solutum, liberisq; custodijs honestè mandatum, ui-
 dimus tandem libertate donatum, interq; cæteros Knesos testamento à
 principe nominatum, tutorem deniq; nepotum suorū Ioannis & Geor-
 gij institutum fuisse. Sed postea principe mortuo, cum uiduam regium
 thorum continuo cum quodam Boiarone cognomento Ovuczina con-
 taminantem, inq; mariti fratres uinculis constrictos sauientem, crude-
 liusque imperantem uideret, eam, ut honestius & sanctius uiueret, ali-
 quoties sola pietate ac honestate adductus admonuerat: sed huius illa
 admonitionem adeò molestè impatienterq; tulit, ut mox qua ratione è
 medio tolleretur, consilium quæreret. causaq; reperta, Michaeli aiunt
 continuo prodicionis crimine fuisse insimulatum, atque in carceres rur-
 sus coniectum, miserè tandem periisse: uiduam quoque non ita diu post
 ueneno sublatam, Ovuczina uerò adulterum in partes dissectum
 fuisse. Matre itaque è medio sublata, maior natu filius Io-
 annes, 1528, anno natus, in regno successit.

RELIGIO.

Russia ut cœpit, ita in hunc usq; diem in fide Christi ritu Græco perseverat. Habuit Metropolitanum, quondam residentem in Chiovuia, dein in Vuolodimeria, nunc uerò in Moscovuia. Post, cum Metropolitæ septimo quoq; anno Russiam Lithuanorum imperio subiectâ inuiserent, exactisq; nummis inde redirent, hoc Vuitorus, ne uidelicet prouincię suę argento exhaurirentur, ferre noluit. Conuocatis itaq; episcopis, proprium Metropolitanū constituit, qui nunc Vuilnæ, metropoli Lithuanianæ, suam sedem habet: quę et si Romanum ritum sequatur, plura tamē templa Ruthenici, quàm Romani ritus, in ea cernuntur. Cæterum metropolitæ Rhuteni auctoritatem suam à patriarcha Constantinopolitano habent.

Rhuteni in Annalibus suis apertè gloriantur, ante Vuolodimerum & Olham, terram Russiæ esse baptizatam & benedictâ ab Andrea Christi apostolo, quē ex Græcia ad ostia Borysthenis uenisse ipsi affirmant: & aduerso flumine ad montes, ubi nunc Chiovuia est, nauigasse, atq; ibi omnē terrâ benedixisse & baptizasse: crucē suam illic collocasse, prædixisseq; magnā ibi Dei gratiā, multasq; Ecclesias Christianorū futuras. Post inde usq; ad fontes Borysthenis peruenisse in Vuolok lacum magnū, & per fluuium Lovuat descendisse in Ilmer lacum: unde per fluuium Vuolchovu, qui ex eodem lacu fluit, Novuogardiam: inde fluuiō eodem in Ladoga lacum, & Heua flu. atq; in mare usq; quod ipsi Vuarezkoia appellat, nos Germanicum, inter Vuinlandiā & Liuoniam, Romam nauigando peruenisse. Postremò in Peloponneso propter Christum, ab Ago Antipatro crucifixum fuisse. Hæc Annales ipsorum.

Eligebantur quondam Metropolitę, item Archiepiscopi, conuocatis omnibus Archiepiscopis, Episcopis, Abbatibus & Prioribus monasteriorum. inquirebatur uir sanctioris uitæ per monasteria & heremos, eligebaturq;. Hunc uerò principem aiunt ad se certos conuocare solere, atque ex eorum numero unum suo iudicio deligere. Erat eo tempore, cum Cæsaris Maximiliani Oratorē Moscovianæ agerem, Bartholomęus Metropolitanus, uir sanctæ uitæ: cumq; princeps uiolasset iuramentum, perse & ipsum Metropolitanam duci Semesitz præstitum, & alia quædam designasset, quæ uidebantur contra auctoritatem illius esse, accessit principem, & inquit: Dum omnem auctoritatē tibi usurpas, ideo officio meo præesse non possum. Porrecto que sibi baculo suo, quem in modum crucis ferebat, officium resignat. Princeps baculum cum officio sine mora suscipit, atq; pauperem catheris uinctum, continuo Bielogesero mittit. Aiunt hunc ibi aliquandiu in uinculis fuisse: liberatum tamen post, priuatum que, in monasterio reliquum uitæ exegisse. Huic metropolita Daniel quidam xxx ferè annos natus, homo corpore robusto atq; obæso, facie rubenti, successit: qui ne uentri magis quàm ieiunijs, uigilijs ac orationibus deditus uideretur, quoties actum publicum esset celebraturus, sulphuris fumo tum faciem, ut impallesceret, inficere, atque ita pallore imbutus, in publicum prodire solebat.

Sunt & alij duo Archiepiscopi in dominio Mosci, in Novuogardia, A scilicet Magrici & Rostoff. item Episcopi Tvuerensis, Refanensis, Smo- lensis, Permiæ, Susdali, Columnæ, Czernigov*vi*æ, Sari. Hi omnes Me- tropolitæ Moscovitico subiecti sunt. habent autē suos prouentus cer- tos ex prædijs, & alijs extraordinarijs, ut uocant, accidentalibus: castra autem, ciuitates, aut ullam administrationē secularem (ut uocant) non habent: carnibus perpetuò abstinent. Abbates duos tantum in Mosco- uia esse reperi: Priores uerò monasteriorum plurimos, qui omnes ar- bitrio ipsius Principis, cui nemo resistere audet, eliguntur.

Priores quomodo eligantur, ex cuiusdam Varlami, Prioris Hute- niensis monasterij, anno 7034. instituti, literis, ex quibus capita rerū dun- taxat excerpti, apparet. Principiò fratres alicuius monasterij, Magno du- ci supplicat, ut idoneum Priorem eligat, qui eos diuinis præceptis insti- tuat. Electus autem, priusquam confirmetur à Principe, cogitur se iura- mento atq; inscriptione obstringere, quòd uelit in eo monasterio iuxta sanctorum patrum constitutionem piè & sanctè uiuere: omnes Officia B les iuxta maiorum consuetudinem, consentientibus etiam senioribus fra- tribus, assumere: singulis officijs fideles præficere, atque commodum monasterij diligenter procurare: de negotijs & rerum causis, cum tri- bus aut quatuor senioribus deliberare, facta que deliberatione, nego- tium ad totum Collegium fratrum referre, atq; eorum communi senten- tia de rebus decernere, constitueretq; non lautius priuatim uiuere, sed in eadem mensa perpetuò esse, & communi cibo cum fratribus uti: omnes census & redditus annuos diligenter colligere, ac in thesaurum monaste- rij fideliter reponere. Hæc sub magna pœna, quã sibi infligere Princeps potest, item priuatione officij, seruaturum se promittit. Obstringunt se iuramento quoque ipsi seniores fratres, prædicta omnia sese seruatu- ros, ac Priori instituto fideliter & sedulo obtemperatu- ros.

Sacerdotes seculares ut plurimum cōsecrantur hi, qui diu apud eccle- sias tanquam diaconi seruiuerunt. In diaconum autem nemo consecratur, nisi coniugatus. unde plerunq; & nuptias celebrare, & in gradum Dia- conatus simul ordinari solent. Si uerò spōsa alicuius diaconi malè audit, C tum in diaconum, nisi integræ famæ uxorem duxerit, non consecratur. Mortua coniuge, sacerdos à sacris obeundis prorsus suspenditur: si ca- stè tamen uiuit, officijs ac alijs rebus diuinis, cum cæteris ecclesiæ mini- stris, choro tanquam minister interesse potest. Erat quidem antea con- suetudo, ut uidui castè uiuentes, sine reprehensione sacra peragerēt. Sed nunc mos inualuit, ut nullus uiduorum ad sacra facienda permittatur, ni- si monasterium aliquod ingrediatur, iuxtaq; regulam uiuat.

Quicumque sacerdos uiduus, ad secundas nuptias, quod cuique libe- rum est, transierit, is nihil habet cum clero commune: item nullus sacer- dotum aut sacra obire, aut baptizare, aut alio quouis fungi munere au- det, nisi diacono præsentate.

Sacerdotes in ecclesijs primum tenent locum. Et quicumque illorum contra religionem aut officium sacerdotale quauis ratione fecerit, iudi- cio spiri-

Accio spirituali subiicitur. Si uero furti aut ebrietatis accusatur, aut in aliud id genus uicij inciderit, à seculari magistratu, ut uocant, punitur. Vidimus Moscoviæ ebrios sacerdotes publicè uerberari: qui aliud nihil querebantur, quàm sese à seruis, & non à Boiarone cæsos esse.

Paucis retroactis annis, quidam Principis locum tenens, sacerdotem in furto deprehensum, laqueo suffocari fecit. quã rem Metropolita grauitè ferens, ad principem defert. Accersitus locumtenens, principi respondit: Iuxta antiquum patriæ morem, furem, non sacerdotem se suspendisse. atque ita ille impunè dimissus fuit.

Si sacerdos queritur coram laico iudice, se à quopiam laico esse cæsum, (offensiones etenim omnes, ac iniuriarum genera, ad seculare iudicium spectant) tum iudex, si fortè cognouerit huc ab illo lacepsitum, aut quauis iniuria prius affectum fuisse, sacerdotem punit.

BSacerdotes plerunque ex contributione curialium sustinentur, assignanturque illis domunculæ cum agris & pratis, unde uictum suis aut famulorum manibus, instar uicinatorum quæritant. Pertenues habent oblationes: aliquando ecclesiæ pecuniâ datur ad usuram, de centum decem, eamque sacerdoti porrigunt, ne suis illum alere sumptibus cogantur. Sunt etiam quidam, qui liberalitate principum uiuunt. Certè non multæ parochiæ reperiuntur, prædijs ac possessionibus dotata: exceptis episcopatibus, & quibusdam monasterijs. Nulla parochia, seu sacerdotium confertur cuiquam, nisi sacerdoti. In singulis autem templis unicum tantum altare, & in dies singulos unicum quoque sacrum faciendum putant. Rarissimè templum reperitur sine sacerdote, qui ter in hebdomada tantum sacra peragere obstringitur.

Vestitum propè laicorum habent, extra pîretum paruum, & rotundum, quo rasurâ tegunt, pileum amplum contra calorem & imbres superimponentes: aut pîleo oblongo ex castorû pilis, colore griseo, utuntur. Omnes, baculos quibus innituntur, deferunt, Possioch dictos.

CMonasterijs præsent, ut diximus, Abbates & Priores: quorum hos Iguenos, illos uero Archimandritas uocant. Habent seuerissimas leges ac regulas: quæ tamen sensim labefactæ, iacent. Nullo solatij genere uti audent. Cithara, aut aliud musices instrumentum, si apud aliquem repertum fuerit, grauissimè punitur. Carne perpetuò abstinent. Omnes, non solum principis mandato, sed & singulis Boiaronibus à principe missis parent. Interfui, quum prouisor meus à Priore quodam rem certam peteret: quam cum continuò non dedisset, uerba minabatur: quo audito, euestigiò rem petitam attulit. Sunt plures, qui ex monasterijs in heremum se conferunt, ibi que tuguriola faciunt, quæ aut solî, aut cum socijs incolunt: uictum ex terra & arboribus quærunt, nimirum radices, & alios arborum fructus. Hi autem Stolpniki appellantur. Stolp etenim columna dicitur. Domunculas autem angustas, & in altum erectas, columnis sustinent.

Metropolita, Episcopi, & Archiepiscopi, quamuis carnibus perpetuò abstinent: tamè cum inuitant hospites laicos, aut sacerdotes, eo tem-

pore quo carnibus uescuntur, habent hanc prærogatiuam, ut carnes illis A
in suo conuiuio apponant, quod Abbatibus & Prioribus prohibitum est.

Mitras Archiepiscopi, Episcopi, & Abbates nigras & rotundas ferunt:
solus aut Episcopus Novuogardiensis albam bicornem, more nostro fert.

Vestes quotidianæ Episcoporum sunt, sicut aliorum monachorum:
nisi quod aliquando sericeas ferunt, & præsertim pallium nigrum, quod
habet à pectore in utramque partem tres fibrias albas, inflexas instar
riuuli fluentis: in significationem, quod ex corde & ore illorum fluunt
riuuli doctrinæ fidei, & bonorum exemplorum. Hi ferunt baculum, quo
innituntur, quem gentiliter Poffoch appellant, in modum crucis. Epi-
scopus Novuogardiensis album fert pallium. Cæterum Episcopi dunta-
xat circa res diuinas, ac ipsam religionem piè procurandam ac promouen-
dam sunt occupati: rem autem familiarem, & alia publica negotia, offi-
cialibus administranda committunt.

Habent in Catalogo certos Romanos Pontifices, quos inter sanctos B
uenerantur: alios uerò, qui post illud schisma fuerunt, execrantur, tan-
quam eos qui ab Apostolorum sanctorumque patrum, & septem Conci-
liorum ordinationibus defecerint, & tanquam hæreticos & schismaticos
appellant: eosdemque maiori odio prosequuntur, quam ipsos Mahume-
tanos. Dicunt enim, septimo generali Concilio conclusum esse, ut ea que
in præcedentibus constituta ac determinata erant, in posterum quoque
firma rata & perpetua essent: nec unquam posthac cuiquam licere aliud
Concilium aut indicere, aut accedere, sub pœna anathematis. & hoc se-
uerissimè seruant. Erat quidam Metropolitanus Rursiæ, qui ad instan-
tiam Eugenij Papæ Synodum accesserat, ubi & Ecclesiæ erant unitæ: re-
uersus in patriam capitur, omnibus bonis spoliatur, atque in carceres con-
iicitur: ex quibus tandem euasit.

Inter nos & illos fidei diuersitatem esse, licet ex literarum exemplo co-
gnoscere, quas Ioannes Metropolita Rursiæ ad Archiepiscopum, ut ipsi
dicunt, Romanum, dederat, ut sequitur:

Dilexi decorem tuum domine ac pater beatiss. Apostolica sede ac uo- C
catione digniss. qui ex remotis respicis ad humilitatem & paupertatem no-
stram, & alis dilectionis foues nos, & salutas nos sicuti tuos ex charitate,
& interrogas specialiter de nostra fide uera & orthodoxa: de qua etiam
audiens, ut nobis beatitudinis tuæ Episcopus retulit, admiratus es. Et
quia tantus es, & talis Sacerdos, propterea ego pauper saluto te, hono-
rando caput tuum, & deosculando manus tuas & brachia. Sis lætus, & à
suprema Dei manu protectus: & det Dominus omnipotens tibi, tuis
spiritualibus & nobis, ordinem bonum. Nescio unde exortæ sunt hære-
ses, de uera salutis & redemptionis uia: & mirari satis non possum,
quis diabolorum tam malus ac inuidus, tam ueritati inimicus, ac mu-
tuæ beneuolentiæ aduersarius fuerit, qui fraternam nostram charitatem
à tota Christiana congregatione alienauit, dicens, nos non esse Christia-
nos. Nos profectò, Christianos uos ex Dei benedictione ab initio co-
gnouimus, licet in omnibus fidem Christianam non seruetis, & in mul-
tis diuer-

A tis diuersi sitis : id quod ex septem magnis Synodis ostendam, in quibus fides orthodoxa & Christiana instituta est, ac prorsus cōfirmata, in quibus etiam tanquam septem columnis sapientia Dei domum sibi ædificauit. In his præterea septem Synodis, omnes Papæ digni sunt habiti cathedra S. Petri, quia nobiscum sentiebant. In primo autem Synodo erat Syluester Papa, in secunda Damafus, in tertia Coelestinus, in quarta beatissimus Papa Leo, in quinta Vigilii, in sexta Oaphanius, uir honorandus, & in Sacris scripturis doctus : in septima S. Papa Adrianus, qui misit primus Petrum Episcopum & Abbatem monasterij sanctæ Sabæ : unde postea exortæ sunt dissensiones inter nos & uos, quæ pullularunt præcipuè in antiqua Rana. Sunt profectò mala multa, quæ à uobis contra leges diuinas ac statuta committuntur : de quibus pauca ad charitatem tuam scribemus. Primùm de ieiunio sabbathi, contra legem obseruato : secundò de ieiunio magno, in quo septimanam abscinditis, & carnes comeditis, ac propter carniū uoracitatē homines ad uos allicitis. Item, **B** qui sacerdotes secundum legem ducunt uxores, illos uos reiicitis. Item qui à presbyteris in baptisate inuncti sunt, illos uos iam denuò inungitis, dicentes, illa simplicibus sacerdotibus facere non licere, sed solis episcopis. Item de azymis malis, quæ manifestè Iudaicum seruitium seu cultum indicant. Et quod est caput omnium malorum, ut quæ confirmata sunt per S. Synodos, ea uos cœpistis permutare & peruertere, dicentes de spiritu sancto, quòd non tantum à patre, sed & à filio procedat : & multa alia maiora, de quibus tua beatitudo ad Patriarcham Constantinopolitanum, fratrem suum Spirituale, referre, & omnem diligentiam adhibere deberet, ut aliquando tollerentur isti errores, & ut unanimes essemus in concordia Spirituali, sicut dicit sanctus Paulus, informans nos : Oro uos fratres propter nomen Domini **I E S V C H R I S T I**, ut idem sentiatis, & dicatis, & non sit inter uos discordia, & sitis in eodem intellectu fortificati, & in eadem cogitatione. De istis sex excessibus, quantum potuimus, ad uos scripsimus : deinceps & de alijs scribemus **C** charitati tuæ. Si enim ita res se habet, sicuti audiuimus, agnosces ipse nobiscum, transgredi per uos Canones sanctorum Apostolorum, & instituta magnarum septem Synodorum, in quibus erant omnes uestri primi Patriarchæ, & concorditer dicebant, quòd uerbum uestrum esset uanum. Et quòd manifestè erretis, nunc palàm redarguam. In primis de ieiunio sabbathi, uidetis quæ de isto S. Apostoli docuerunt, quorum doctrinam habetis. & maximè beatus Papa Clemens, primus post sanctum Petrum apostolum, ita scribit ex statutis Apostolorum, ut est in Canone **L X I I I**, de sabbatho dicens : Si Ecclesiasticus inuentus fuerit, qui die Dominico uel sabbatho ieiunaret, præter sabbathū magnū, degradetur : si autem secularis homo fuerit, excommunicetur, & ab Ecclesia seiungatur. Secundum erat de ieiunio, quod uos corrumpitis. Est Iacobarum & Armeniorum hæresis, qui lacte & ouis in sancto ieiunio magno utuntur, quis enim uerus Christianus audet ita facere & cogitare? Legite Canones sextæ magnæ Synodi, in qua Oaphanius Papa uester,

ea prohibet. Nos profectò, cum rescuieramus, in Armenia, & alijs quibusdam locis, ouis & caseo in magno ieiunio uesci, nostris illico mandauimus, ut ab eiusmodi cibo atque omni imolamento maiorū abstinerent: à quibus si quis non abstineret, ab Ecclesia separaretur: si sacerdos, à sacris suspenderetur. Tertius præterea maximus est error & peccatum, de coniugio sacerdotum, quòd ab illis qui uxores habent, sumere corpus Domini renuitis: cum sancta Synodus, quæ fuit in Gangra, scribat in quarto Canone: Qui spernit sacerdotem, secundum legem uxorem habentem, & dicit, quòd non liceat ex manibus eius accipere Sacramentum, sit anathema. Item Synodus dicit: Omnis diaconus, uel sacerdos dimittens propriam uxorem, priuetur sacerdotio. Quartum peccatum erat inunctio, seu confirmatio. Non ne ubique dicitur in Synodis: Confiteor unum baptisma, in remissionem peccatorum? Si ergo est unum baptisma, erit & unum chrisma, & uirtus eadem tam Episcopi quam sacerdotis. Quintus est error de azymis: qui quidem error est principium & radix totius hæresis, sicuti demonstrabo. & quanquam necesse esset huc multas adducere scripturas, tamen id aliàs faciam, & in præsentiarum hoc tantum dicam: Quia azymi à Iudæis fiunt in memoriam liberationis eorum, & fugæ ex Ægypto: nos autem semel Christiani fuimus, nunquam in labore Ægyptiorum fuimus, & huiusmodi Iudæorum de sabbatho, azymis, & circuncisione obseruationes, nobis obmittendas esse mandatum est. Et si aliquis sequatur unum ex illis, sicuti dicit sanctus Paulus, tenetur totam legem implere, eodem Apostolo dicente: Fratres, ego accepi à Domino, quod & tradidi uobis: quia Dominus in qua nocte tradebatur, accepit panem, benedixit, sanctificauit, fregit, & dedit sanctis discipulis, dicens, Accipite & manducate, &c. Considera quid dico. non dixit, Dominus accipiens azyma, sed panem. Quòd illo tempore nec azymi erant, nec Pascha fiebat, nec Dominus tunc comedebat Pascha Iudæorum, ut daret azyma Apostolis, probabile est per hoc, quòd Iudæorum Pascha stando fit & comeditur: quod in Christi cœna non fiebat, ut Scriptura dicit, Recumbentibus eis cum duodecim, item, Et discipulus recubuit super pectus ipsius in cœna. Nam quod ipse dixit, Desiderio desiderauit hoc Pascha manducare uobiscum: Iudæorum pascha non intelligit, quòd antè semper comedebat cum ipsis. Neque cum dicit, Hoc facite in meam commemorationem, necessitatem faciendi, tanquam Iudæorum Pascha esset, imponit: neque azyma illis, sed panem dat, cum dicit, Ecce panis quem ego do uobis. similiter ad Iudam: Cui ego dabo panem intingens in sal, ipse est traditurus me. Si autem dicitis istam rationem, quòd nos celebramus in azymis, quia nulla est terrestreitas uel commixtio in diuinis: cur diuinitatis obliti estis, & sequimini ritum Iudæorum, ambulantes in hæresi ipsius Iuliani, Machumeti, & Apollinaris Laodicensis, & Pauli Syrii Samosatensis, & Eutychni, & Diasteri, aliorum que qui erant in sexta Synodo deprauatissimi heretici, diabolicoque spiritu repleti? Sextus denique error est, de Spiritu sancto, Quomodo enim dicitis, Credo in Deum pa-

A Deum patrem & filium, & spiritum sanctum, qui à patre & filio procedit: Mirabile est profectò, & horrendum dictu: quòd audetis fidem peruertere: cum ab initi per uniuersum orbem, in omnibus Christianorum ecclesijs constanter canatur: Credo in spiritum sanctum, & Dominum uiuificantem, & à patre procedentem, qui cum patre & filio simul adoratur & glorificatur. Quare igitur uos non dicitis, sicuti alij Christiani omnes: sed additiones ponitis, & nouam adducitis doctrinam: cum tamen Apostolus dicat: Si quis annunciauerit uobis, præter ea quæ uobis diximus, anathema sit. Utinam uos non incurratis istam maledictionem. Difficile est enim, & horrendum, Dei scripturam, compositam per sanctos, permutare & peruertere. Nescitis quàm maximus sit error. Nam duas uirtutes, duas uoluntates, & duo principia de sancto spiritu adducitis, adimenes & parui facientes eius honorem, & hæresi Machidonix conformes estis: quod absit. Oro, & me inclino ad sanctos pedes tuos, ut ab huiusmodi errorib. qui inter uos sunt, cesses, & maximè ab azymis abstineas. Volui etiam aliquid scribere de suffocatis & immundis animalibus, & de monachis edentibus carnes: sed de his postea (si Deus uoluerit) scribam. Parce autem, propter maximam charitatem, quòd de his rebus ad te scripsi. An autem sunt facienda illa quæ fiunt, interroga scripturas, & inuenies. Rogo te Domine, ut scribas ad Dominum nostrum patriarcham Constantinopolitanum, & ad sanctos Metropolitans, qui uerbum uitæ in se habent, & sicut luminaria in mundo lucent. Fieri enim potest, ut Deus per illos super huiusmodi erroribus inquirat, emendet & constituat. Deinde si tibi uidebitur, mihi minimo inter alios omnes, rescribas. Saluto te ego Metropolita Rursiæ, & alios omnes tibi subiectos clericos & laicos. Salutant etiam te mecum S. Episcopi, Monachi & Reges, magni homines. Charitas spiritus sancti sit tecum, & cum omnibus tuis: Amen.

SEQUUNTUR CANONES CUIUS-

dam Ioannis Metropolitæ, qui dicitur Propheta, quos raptim ut potui adsequi, adiungere uolui.

RVERI in necessitate absque sacerdote baptisentur. Animalia, uolucres, ab auibus uel feris laceræ, non comedantur: qui uerò commederint, aut in azymis celebrauerint, uel in septuagesima carne usi fuerint, uel animantium sanguinem uorauerint, corrigantur.

Aues, animalia suffocata, non comedantur.

Rhuteni cū Romanis in necessitate comedant, celebrent aut minimè.

Rhuteni omnes Romanos non rectè baptifatos, quia in aquã toti non sunt immerfi, ad ueram fidem conuertant: quibus conuersis, non statim Eucharistia, sicuti nec Tartaris, alijs ue à fide sua diuersis, porrigatur.

Imagines antiquæ, & tabulæ, super quibus consecrationes fiunt, non comburantur: sed in hortis, aut alio honorifico loco, ne iniuria afficiantur, aut dedecore, sepeliantur.

Si in

Si in loco sacro domum exadificaueris, locus ubi erat altare, uacuus A
relinquatur.

Maritus monasterium ingressus, si eius uxor alteri nupserit, in sacer-
dotem consecratur.

Principis filia, ei qui communionem in azymis, & cibis utitur immun-
dis, non in matrimonium locetur.

Sacerdotes, hyberno tempore ex animalium, quibus uescuntur, pelli-
bus, femoralia ferant.

Non confessi, & aliena bona haud reddentes, ad communionem non
admittantur.

Sacerdotes & monachi, nuptijs chorearum tempore non intersint.

Sacerdos si sciens, personam iam tertio expetentem matrimonium con-
iunxerit, officio priuetur.

Mater filios baptizari uolens, ieiunare non ualentes, pro illis ieiunet.

Si maritus relicta priore uxore, alteram duxerit, uel uxor alteri nupse-
rit, ad communionem, nisi ad matrimonium redierit, non admittatur. B

Nullus alienae fidei uendatur.

Sciens cum Romanis comedens, orationibus mundis mundetur.

Uxor sacerdotis ab infidelibus capta, redimatur: & in matrimonium,
quia uim passa est, reassumatur.

Mercatores & peregrini ad Romanorum partes proficiscentes, com-
munionem non priuentur: sed ad eandem, iniunctis quibusdam pro poe-
nitentis orationibus reconciliati, admittantur.

In monasterio conuiuia, aduocando mulieres, non habeantur.

Matrimonium non nisi publice, in Ecclesijs contrahatur.

SEQUUNTUR QUÆSTIONES

Cyrilli cuiusdam, ad episcopum Niphontem Nouuo-
gardensem.

Vid si homo post communionem, ex nimia cibi aut potus re-
pletionem euomerit? R E S P O N. Quadraginta diebus ieiun-
nando poeniteat. Si non ob repletionem, uerum ex nausea,
XX diebus: si uero alia leui ex causa, minus. Sacerdos tale quid-
dam committens, XL diebus a diuinis & abstineat, & ieiunet: sin a-
lia leui ex causa, per septimanam ieiunet: quin medone & carne ac lacte
abstineat. Si autem tertia aut quarta post communionem die euomerit,
agat poenitentiam. Sin aliquis Sacramentum euomerit, centum & uiginti
diebus poeniteat: si uero in infirmitate euomerit, tribus diebus: uomi-
tum uero igni comburat, & centum Psalmos dicat: si autem canis uomi-
tum deuoraret, centum diebus ieiunet.

Si uasa terrea, uel lignea immunda fuerint, quid faciendum? R. Ora-
tionibus mundis mundentur.

Quid pro anima defuncti faciendum? R. Det grisnam unam pro quin-
que Missis, cum fumigationibus, panibus, & tritico cocto, quod dicitur
Kuthia, Sacerdos uero habeat uinum proprium.

Quid si

A Quid si monacho infirmo, Seraphica ueste induto, per octo dies nihil dederim ad edendum? R. Bene factum, quia erat in Angelico ordine.

Quid si Latinus Rhythnico ritu initiari uoluerit? R. Intret ecclesiam nostram VII diebus: nouum illi imponatur nomen, singulis diebus quatuor orationes eo præsente dicantur deuotè; abluat se deinde in balneo, septem diebus carnibus & lactarijs abstineat, octaua die lotus ingrediatur ecclesiam. Super quo quatuor illæ orationes dicentur, mundis uestibus induatur, corona seu sertum super caput illi imponatur, chrismate inungatur, cereus illi in manus detur: dum Missa peragitur, communicetur, proq; nouo Christiano habeatur.

An aues, pisces, uel alia terrestria animalia, festis diebus interficere liceat? R. Die Dominico, quia dies festus est, homo in ecclesiam gat: humanis uerò necessitatibus exigentibus, occidantur.

An Sacramentum in hebdomada Palmarum consecratum, per totum annum seruare liceat? R. Seruetur in uase mundo: sacerdos uerò id infirmo porrigens, parum uini addat.

An aquam uino addere liceat, communicando infirmum? R. Sufficit uinum tantum.

An infirmis dæmoniis, & mente captis, liceat dare Sacramentum? R. Ora illorum tantum Sacramento tangantur.

An sacerdoti habenti uxorem in puerperio, quemadmodum super laicorum fit uxoribus, orationes dicere liceat? R. Non, nam ea in Grecia non seruetur consuetudo, nisi alius non inueniatur sacerdos.

Quid in die Exaltationis S. Crucis edendum? R. Monachi piscibus non uescantur: laici uerò eadem die deosculantes S. Crucem, carnes edere possunt, nisi fortè in diem Veneris aut Mercurij inciderit.

An sacerdoti noctu cum uxore concumbenti, manè ecclesiam ingredi licet? R. Lauet prius eam partem quæ sub umbilico est, ecclesiam ingrediatur, Euangelium legat: ad altare uerò accedere, uel celebrare prohibeatur. Volens autem sacerdos diebus Solis & Martis celebrare, poterit die Lunæ cum uxore concumbere, & sic deinceps.

C An uxorem non habenti, Eucharistia porrigenda? R. Dummodo per integram quadragesimã cum nupta alterius, aut bruto non coierit.

An infantuli post baptismum communicandi? R. In templo, dum sacra peraguntur, aut uespertinæ preces cantantur, communicentur.

Quo cibi genere in ieiunio maiore utendum? R. Dominicis & sabbatis diebus, piscibus: alijs uerò Ikhri, hoc est, piscium intestinis.

In maiori hebdomada, monachi mel edant, & bibant kyuas: id est, aquam acetosam.

In consecratione Kuthie, cerei quot sunt incendendi? R. Pro animabus duo, tres uerò pro salute uiuentis.

Kuthia quomodo conficienda? R. Sint tres partes tritici cocti: quarta uerò de pisis, fabis, & cicere, pariter coctis, condiantur melle, & zaccaro. adhibeantur etiam, si habentur, alij fructus. Kuthia autem hac, peractis exequijs, in ecclesia utantur.

Quando

Quando Bulgari, Poloviezi, & Czudi baptisandi? R. Si quadraginta diebus antè ieiunent, & orationes mundæ super illos dicantur: si uerò Slaus fuerit, octo tantum diebus ieiunet. Baptisans autem puerum, manicas bene succingat, ne dum immergit puerum, de lauacro baptismatis in ueste aliquid remaneat. Puerpera quoque à partu quadraginta diebus, templum non ingrediatur.

An mulier post menstrua, communicanda? R. Non communicetur, nisi prius sit lota.

An liceat ingredi habitaculum puerperæ? R. In locum ubi mulier peperit, nemo ante triduum ingrediatur. Quemadmodum enim alia immunda uasa, diligenter lauanda: ita habitationem illam orationibus esse prius mundandam.

An post occasum solis sepeliendum? R. Occaso iam sole, nemo sepeliatur: est enim hæc mortuorum corona, uidere solem antequam sepeliantur. Plurimum autem meretur, qui ossa mortuorum & imagines antiquas condit.

An liceat marito, circa festum Paschæ fumere Eucharistiã? R. Si cum uxore per quadagesimam non concubuerit. Item, qui dentibus die Paschæ ouum attigerit, aut ex cuius gingiua sanguis manauerit, eadem die à communionem abstineat.

An liceat marito, proxima post communionem nocte cum uxore concubere? R. Licet. diebus tamen Veneris, Sabbati, & Dominico, si de prauati ingenij conceperit puerum uxor, parentes poeniteant. Si autem nobiles & magni nominis fuerint parentes, dent certas griffnas sacerdoti, ut pro eis oret.

Si fortè lacerata papyrus, quæ aliquid sacrarum literarum continebat, in terram proiecta fuerit, an eodem loco deambulare liceat? R. Non.

An liceat lacte alicuius uaccæ, eodem die quo uitulum edidit, uti? R. Non, quia est sanguine mixtum: post biduum autem licebit.

Quando potest aliquis à sacris suspendi? R. Sacerdos tempore ieiunij feminæ alicuius amore flagrans, inque os eius linguam insertans, semen denique genitale libidine inflammatus spargens, à diuinis per integrum annum abstineat: si uerò ante sacerdotium tale quid commiserit, in sacerdotem non consecratur.

Laicus uerò eiusmodi peccata ac flagitia designans, eo anno non communicetur.

An sit initiandus sacris is, ex quo aliqua uno duntaxat concubitu concepit? R. Rarò concipiunt ex primo coitu, decies autem si congressus fuerit, non consecratur.

Præterea qui uirgini stuprum obtulit, aut uxorem suam uitiatam primo concubitu animaduernerit, in sacerdotem pariter non consecratur.

Diuortium celebrans, quomodo poenitebit? R. Perpetuò ab Eucharistia, nisi iamiam animam agens, abstineat.

Licebit ne cuiquam in uita, pro animæ suæ salute exequias mortuorum obire? R. licet.

An con-

A An coniunx coniugem, in perficienda pœnitentia iuuare potest? **R.** Non potest, tanquam frater fratrem.

An sacerdos ea die qua mortuum sepeliuit, & deosculatus est, obire sacra debeat? **R.** Non debet.

An puerpera deploratæ ualeitudinis, communicari debet? **R.** Dummodo ex eo loco, ubi enixa est, asportata, ac lota fuerit.

An liceat rē habere cum uxore eo loci, ubi sunt imagines sanctorum? **R.** Accedens ad uxorem, non ne deponis crucem de collo? similiter nec in habitatione coram imaginibus, nisi bene reclusæ & operte fuerint, coire licebit.

An liceat illico à prandio, uel cœna, antequam dormias, in templo orare? **R.** Vtrum melius, dormire, an orare?

Potest ne sacerdos sine sacerdotali habitu accedere ægrotum, eiq; porrigere Sacramentum? **R.** Potest.

B Quomodo ducendę uxores? **R.** Volens uxorem ducere, quadraginta, aut minus octo diebus, se ab alijs mulieribus contineat.

An mulieri quę facit abortum, pœnitēdum? **R.** Mulier non casu aliquo, sed temulēta, faciens abortum, pœniteat. Item, quę uiro suo aquam, qua ipsa se lauit, ad bibendū, ut se amet, dederit, sex hebdomadis ieiunet.

An carne & lacte eius uaccæ, qua cum homo miscuit corpus, utendum? **R.** Omnes, præter excessorem, uti possunt.

An mulier consilio uetularum, quo concipiat, utatur? **R.** Mulieres, antiquarum uetularum consilio, herbis, ut concipiant, utentes, & non potius sacerdotes, qui eas orationibus suis inuent, accedentes, sex hebdomadis pœniteant, atq; sacerdoti tres griffnas numerent. Grauidam autem temulentus si læserit, ita ut abortum faciat, medio anno pœniteat. Obstetrices quoq; octo diebus ab æde sacra abstineant, dum orationibus mundentur.

BAPTISMUS.

C **B**aptizantur hoc modo. Nato infante, mox accersitus sacerdos, ante ianuam habitationis in qua est puerpera, certas stando recitat orationes, puerq; nomē imponit. Dein **XL** communiter die, si fortē puer ægrotet, defertur in templum, & baptizatur, ac ter in aquam totus immergitur: alio qui baptizatum non crederent. Mox inungitur chrismate, quod cōsecratum est in hebdomada magna. inungitur deniq; myrrha, ut ipsi dicunt. Aqua uerò baptismatis singulis infantibus consecratur, & continuo post baptismum extra templi portam effunditur. Semper in templo baptizantur infantes, nisi longinquitas loci nimia, aut frigus puero obesset: neque unquam aqua tepida, nisi pueris infirmis, utuntur. Susceptores ex uolūtate parentum assumuntur: & quoties præeunte certis uerbis sacerdote, diabolo renunciant, toties in terram expuunt. Sacerdos etiam infanti capillos abscindit, eosq; cere etiam intricat, & in templo loco certo reponit. Non adhibent sal, neq; saliuam cum puluere.

e Sequitur

SEQUITUR BULLA ALEXANDRI

Papa, ex qua Baptismus Rhutenorum abunde constat.

Alexander Episcopus, seruus seruorum Dei, ad perpetuam A
rei memoriam. Altitudo diuini consilij, quod humana ratio
nequit comprehendere, ex suæ immensæ bonitatis essentia,
aliud semper ad salutem humani generis pullulans, tempore
congruo, secreto mysterio, quod ipse Deus nouit, opportuno, producit
& manifestat: ut cognoscant homines, ex suis meritis, tanquam ab ipsis,
nihil proficere posse, sed eorum salutem & omne donum gratiæ ab ipso
summo Deo & patre luminum prouenire. Sanè non sine grandi &
spirituali mentis nostræ læticia accepimus, quòd nonnulli Rhuteni in
ducatu Lithuaniæ, & alij ritu Græco uiuentes, fidem tamen Christia-
nam aliàs profitentes, qui Vuilnensem ac Chioviensem, Lutzeorien-
sem, & Mednicensem ciuitates & dioceses, ac alia loca eiusdem ducatus
inhabitant, sancto spiritu cooperante illustrati, nonnullos errores, quos B
hactenus, ritu & more Græcorum uiuentes, obseruarunt, penitus ab eo-
rum mentibus & cordibus abdicare, & unitatē fidei Catholicę & Latine
Romane Ecclesiæ amplecti, & secundum ritū eiusdem Latine & Roma-
næ ecclesiæ uiuere desiderant & proponūt. Sed quia more Græcorū, sci-
licet in tertia persona baptisati fuerunt, & nonnulli asserunt eos de nouo
baptisari debere, prædicti qui ritu Græco hactenus uixerūt, & adhuc ui-
uunt, tanquā antea ritè baptisati, renuunt & recusant de nouo baptisma su-
scipere. Nos igitur, qui ex commisso nobis desuper, licet insufficientibus
meritis, officio pastoralī, cupimus singulas oues nobis commissas ad ue-
rum ouile Christi perducere, ut fiat ex illis unus pastor, & unum ouile,
& ne sancta Catholica ecclesia diuersa & deformia membra à capite di-
screpantia, sed conformia habeat, attendentes quòd per foelicis recorda-
tionis Eugenium Papam quartum prædecessorem nostrum, in concilio
per eum Florentiæ celebrato, & in quo Græci atq; Armeni, unā cū Ro-
mana ecclesia sentientes interfuerūt, definitum fuit, formam huius sacra-
mēti Baptismatis existere, Ego te baptizo in nomine patris & filij et spiri C
tus sancti, amen; ac etiam per illa uerba, Baptizetur talis seruus Iesu Chri-
sti, in nomine patris & filij & spiritus sancti: uel, Baptizatur manib. meis
talis, in nomine patris & filij & spiritus sancti: uerum perfici baptisma.
quoniam eius principalis causa, ex qua baptisma uirtutē habet, sit sancta
trinitas: instrumentalis autē sit minister, qui tradit exterius sacramētum,
si exponitur actus qui per ipsum exercetur ministerium, eius sanctæ tri-
nitatis inuocatione efficitur sacramētum: & propterea huiusmodi sacra-
menti, sic in tertia persona collati, reiterationem necessariā non existere:
habita etiam super hoc cum fratribus nostris deliberatione matura, au-
ctoritate Apostolica, nobis & alijs Romanis Pōtificib. ab ipso Iesu Do-
mino nostro per beatum Petrum (cui & successoribus eius Apostola-
tus, ministerij dispēsationem commisit) tradita, tenore præsentium de-
cernimus atq; declaramus, omnes & singulos sic in tertia persona bapti-
zatos,

Azatos, uolentes à ritu Græco ad ritum & morem Latinæ & sanctæ Romanæ ecclesiæ uenire, simpliciter & sine alia cōtradictione, aut etiam obligatione, uel coactione, quòd iterum rebaptisentur: etiam cum intentione, quòd aliàs ritus per oriētales ecclesias seruari soliti, hæreticam prauitatem non cōcernen. obseruari possint: facta prius tamen per eos omnium errorum, rituum Græcorum, à Latina & Romana ecclesia, & illius ritu ac sanctis institutionibus deuiantium, abiuratione, admittendos fore, exhorta. etiam per uiscera misericordiæ Dei nostri, omnes & singulos qui prædicto modo baptizati sunt, & ritu Græco uiuunt, ut abnegata omniū errorum, quæ secūdum morem & ritum Græcorum hæctenus obseruarūt, quicq; ab immaculata & sancta Catholica, Latina & Romana ecclesia, & illius sanctorum patrum institutionibus approbatis deuiant, uelint eidem Catholice ecclesiæ, illiusq; salubribus documentis, pro animarum suarum salute & ueri Dei cognitione adhærere: & ne eorum sanctum propositum à quouis retardari possit, modo uenerabili fratri

Bnostro Episcopo Vuilnensi, in uirtute sanctæ obedientiæ committimus & mādamus, quatenus omnes & singulos sic baptizatos, & ad unitatem præfatæ Latinæ ecclesiæ uenire, & errores prædictos abiurare uolentes, ad præfatæ Latinæ ecclesiæ unitatem, errorum huiusmodi abiurationem per se uel per alium, seu etiam alios seculares Prælatos, ecclesiasticos seu prædicatores, aut minorum ordinum regularis obseruatiæ professores, doctos & probos, ac alios idoneos, quibus id duxerit committendum, recipiat & admittat: ac tam sibi quàm illi, aut illis, cui uel quibus, quoties expedierit, id duxerit committendum, singulos præfatos, sic inueniētes ab excessibus, propter obseruationem huiusmodi errorum, ac hæretica prauitate inde proueniente, nec non excommunicationis sententia, alijsq; censuris & pœnis ecclesiasticis, quos quomodolibet propter ea incurrēt, dicta Apostolica auctoritate absoluendi, ac eis pro modo culpæ pœnitentiam salutarem iniungēdi, aliacq; in præmissis necessaria faciendi, plenam & liberam licentiam & facultatem concedimus, per

Cpresentes. Verùm quia forsā difficile foret, presentes nostras literas ad singula loca, ubi opus fuerit, referre: uolumus, & eadē auctoritate Apostolica decernimus, quòd earūdem literarum trāssumptū, manu alicuius notarij publici subscripto, & sigillo præfati Vuilnēs. seu alterius alicuius episcopi, uel prælati ecclesiastici munito, eadē fides prorsus adhibeatur in iudicio & extrā, & aliàs ubilibet, ubi fuerit exhibitū uel ostēsū, sicut ipsis literis originalibus adhiberetur, si forent exhibitæ uel ostensæ, non obstātibus cōstitutionib; & ordinationibus apostolicis, ceterisq; cōtrarijs quibuscunq;. Nulli ergo omnino homini liceat hęc paginam nostræ constitutionis, declarationis, exhortationis, cōmissionis, mādati, cōcessionis, uoluntatis & decreti infringere, uel ei ausu temerario cōtraire. Si quis autē hoc attentare presumpserit, indignationē omnipotētis Dei, ac beatorū Petri & Pauli apostolorū eius, se nouerit incursum. Datum Romæ, apud S. Petrū: Anno incarnationis Dominicæ millesimo quingentesimo primo, decimo Kal. Septem. Pontificatus nostri anno nono.

CONFESSIO.

Confessionem quamuis ex constitutione habent, uulgus tamen eam Principum opus esse, & præcipue ad nobiles dominos & præstantiores uiros pertinere existimat. Cõfitetur circa Paschatis festum, magna cordis contritione ac ueneratione. Stat confessor, unà cum confitente, in medio templo, uultu conuerso ad imaginem quandam, ad hoc constitutam. Finita dein confessione, poenitentiæq; iuxta delicti qualitatem iniuncta, ante ipsam imaginem subinde sese inclinant, signoq; crucis frontem pectusque signant; magno deniq; gemitu clamant, IESV CHRISTE fili Dei, miserere nostri. Nam hæc communis illorum est oratio. Quibusdam pro poenitentia ieiunia, nõnullis certæ quædam preces (Dominicam etenim orationem perpauci sciunt) iniunguntur: quosdam, qui grauius aliquid commiserint, aqua abluunt. Ex profluente etenim aquam in Epiphania Domini hauriunt, eamq; consecratam per totum annum in templo, pro mundandis & abluendis grauioribus peccatis seruant. Item peccatum die Sabbatho commissum, leuius iudicant, minusq; poenitentię pro eo iniungunt. Sunt complures & leuissimæ causæ, propter quas in templum non admittuntur: solent tamen exclusi plerunq; portis & fenestris templi astare, atque inde non minus uidere & audire sacra, quàm si in templo fuissent.

Is qui concubuerit cum uxore sua, & post constitutum tempus se non abluerit, ea die ingredi templum non audet.

COMMUNIO.

Communicant sub utraq; specie, miscentes panem uino, seu corpus sanguine. Sumit sacerdos cocleari ex calice portiunculam, porrigitq; communicanti. Quotiescunq; aliquis in anno uoluerit, modò confessus fuerit, sumere corpus Domini potest: alioqui tempus constitutum ad festum Paschatis habet. Pueris septem annorum porrigunt sacramentum: dicuntq; tum hominem peccare. Si puer infirmus fuerit, aut fortè animam agere cœperit, ut de pane sumere non possit, infunditur ei gutta ex calice. Sacramentum ad communicandum, non nisi dum sacrum sit, consecratur: pro infirmis autem consecratur die Iouis, in maiori hebdomada, & conseruatur per totum annum. Cæterum cum fuerit necesse, accipit inde portiunculam, quam uino imponit, & bene humectatam porrigit ægroto, dein parum aquæ tepidæ addit.

Nullus monachorum, nec sacerdotum, horas Canonicas, ut uocant, orat, nisi habeat imaginem præsentem: quam etiam nemo, nisi magna ueneratione, attingit. qui eam autem in publicum profert, manu eam in altum tollit: quam omnes prætereuntes, aperto capite, cruce se signantes, inclinando, plurimum uenerantur. Libros Euangelij non nisi in locis honestis, tanquam rem sacram reponunt: neque manibus tangunt, nisi prius cruce se munierint, & capite aperto inclinatoque honorem exhibuerint: post, summa cum ueneratione in manus sumunt. Panem quoque, antequam uerbis consuetis more nostro consecratus fuerit, circumlatum

A cumlatum per ecclesiam, conceptis uerbis uenerantur & adorant.

FESTI DIES.

Festos dies uiri præstantiores, peractis sacris epulis, ebrietate & ueritu eleganti uenerantur: uulgi, domestici ac serui, plerunq; laborant, dicentes, feriari & à labore abstinere dominorum esse. Ciues & mechanici, diuinis interfunt: quibus peractis, redeunt ad laborem, sanctius putantes labori incumbere, quàm bibendo, ludendo, & id genus rebus, substantiam & tempus inaniter perdere. Nam uulgo & plebi ceruisiæ & medonis potus prohibitus est: quibusdam tamen solennioribus diebus, utputa Natalis Domini, ferijs Pasce, Pētecostes, & alijs quibusdam, potare illis permissum est: quibus sanè non propter diuinum cultum, sed potum potius, à labore abstinent.

Trinitatis festum celebrant die Lunæ, in ferijs Pentecostes. In octaua uerò Pentecostes, festum omnium Sanctorum. Diem autem Corporis Christi, more nostro non uenerantur.

B Jurando ac blasphemando, rarò nomen Dei usurpant, cum autem iurant, per osculum crucis dicta uel promissa firmant. Blasphemias eorum, Hugarorum more, communes sunt, Canis matrem tuam subagitet, &c.

Quoties se signo crucis signant, id manu dextra sic faciunt, ut frontem primum, deinde pectus, mox dextram, ac demum sinistram pectoris partem punctim in formam crucis tangant. Quòd si quis aliter ducat manum, cum non pro domestico fidei suæ, sed pro alieno habeat: sicut me huius ceremoniæ ignaum, ac aliter ducentem manum, hoc nomine notatum & obiurgatum esse memini.

PURGATORIUM.

Purgatorium nullū credunt: sed dicunt, unicuiq; uita defuncto, secundum meritum suum esse locum: pijs quidem lucidum, cum angelis placidis: impijs autem obscurum, & cæca caligine obductum, cum angelis terribilibus destinatum esse, in quo extremum expectant iudicium. ex loco & angelis placidis cognoscunt animæ gratiam Dei, semper petunt extremum iudicium: aliæ contra. Neq; animam à corpore separatam, pœnis obnoxiam esse putant. nam cum anima in corpore se contaminauerit, cum corpore esse expiandam. Quòd autem pro defunctis funebre sacrum faciunt, credunt, eo posse tolerabiliorem animabus exorari ac impetrari locum, in quo facilius expectare futurum iudicium queant. Aqua benedicta nemo se aspergit, nisi à Sacerdote aspergatur. Coemiteria pro sepeliendis corporibus non cōsecrant. aiunt enim, corporibus inunctis & consecratis, terram ipsam, non corpora terra, consecrari.

DIUORUM CULTUS.

Nicolaum Barensem inter sanctos in primis ueneratur, decq; eius plurimis miraculis quotidie prædicant: quorum unicum, quòd non ante multos annos contigit, adiungere placuit. Michael quidam Kysaletzki, uir magnus & strenuus, in quodā conflictu Tartarico, quendam magni nominis Tartarum fugientem est persecutus: quem cum citato equi

curfu assequi non posset, Nicolae (inquit) perduc me ad hunc canem. Tartarus hæc audiens, territus exclamat: Nicolae, si hic tuo auxilio me assequetur, nullum miraculum facies: si uerò he alienum à tua fide, ab illius persecutione incolumem seruaueris, tum magnū erit nomē tuum. aiunt Michaelis equum restitisse, Tartarumq; elapsū. Tartarum quoque deinceps Nicolao ob incolumitatem suam, in singulos uitæ suæ annos, certas mensuras mellis obtulisse: totidemq; mensuras Michaeli pariter in memoriam liberationis suæ, adiuncta etiam honoraria ueste expellibus Madauricis, misisse.

IEIUNIUM.

Ieiuniat in Quadragesima septē perpetuas septimanas. Prima lactarijs utitur, quam Syrna, quasi caseacea, appellat: sequentibus uerò septimanis omnes (extra peregrinantes) etiam piscibus abstinent. Sunt qui diebus Dominicis & Sabbato cibum sumunt, reliquis diebus ab omni cibo abstineant. Sunt item, qui diebus Solis, Martis, Iouis & Saturni, cibum sumunt, reliquis tribus quoq; abstineant. Reperiuntur etiam pluri, qui diebus Lunę, Mercurij & Veneris, panis frusto cum aqua sumpto contenti sunt. Reliqua per annum ieiunia non ita strictè obseruant: ieiunant autem post octauam Pētecostes, quæ illis est dies omnium Sanctorum, usq; ad ferias Petri & Pauli: & dicitur ieiunium Petri. Deinde habent ieiunium Diuę Virginis, à prima Augusti usq; ad Assumptionem Marię. Item ieiunium Philippi, sex septimanis in aduentu Domini, & dicitur Philippi: quòd initium eius ieiunij contingit festum Philippi, secundum eorum Calendarium. Si deniq; festum Petri & Pauli, item Assumptionis, inciderit in diem Mercurij, aut Veneris, tum nec ea die carnibus uescuntur. Nullius sancti uigiliam ieiunio uenerantur, præter decollationem S. Ioannis, quam xxix Augusti quotannis obseruant. Si deniq; in maiori ieiunio quadragesimæ aliquis solennis dies, ut Annūciationis Marię, inciderit, eo piscibus utuntur. Monachis autem multo grauiora & molestiora ieiunia imposita sunt, quos Kyuas, hoc est potu acetoso, & aqua cum fermento mixta, contentos esse oportet. Sacerdotibus quoq; aqua mulsā & ceruisia eo tempore sunt prohibita: licet nunc omnes leges ac statuta diffluant, uitenturq;. Porro extra tempus ieiunij, die Sabbato uescuntur carnibus, Mercurij uerò abstinent.

Doctores quos sequuntur, sunt: Basilii magnus, Gregorius, & Ioannes Chrysostronus: quem dicunt Slatausta, id est aureum os. Concionatoribus carent. Satis esse putant, interfuisse Sacris, ac Euangelij, Epistolarum, aliorumq; doctorum uerba, quæ uernacula lingua recitat Sacrificus, audiuisse: ad hoc, quòd uarias opiniones ac hæreses, quæ ex concionibus plerumq; oriuntur, sese effugere credunt, festos dies proximæ septimanæ die Dominico annunciant, publicamq; cōfessionem recitant. Principem porro ipsum quicquid credere aut opinari uidet, id rectum, omnibusq; sequendum esse statuunt.

Accepimus Moscovię, patriarchā Constantinopolitanū ad petitionem ipsius

Anem ipsius Mosci, misisse quēdam monachum Maximilianum nomine, ut omnes libros, Canones, & singula statuta ad fidem pertinentia, in ordinem recto iudicio redigeret. Quod cum fecisset, multisq; & grauissimis erroribus animaduersis, coram Principe pronunciaffet, eum planē esse schismaticum, qui Romanum aut Græcum non sequatur ritum: hæc inquam ubi dixisset, non multo post (etsi cum summa prosequeretur Princeps beneuolentia) dicitur euanuisse, ac multorum opinione submersum esse. Agebatur tertius annus, dum nos Moscoviæ essemus, quando Marcus Græcus mercator quidam ex Capha, hoc idem dixisse ferebatur: captumq; pariter (licet pro eo tum Turcarum orator improbis quodammodo precibus intercederet) sublatum è medio fuisse. Georgius Græcus cognomento Paruus, Thesaurarius, Cancellarius, supremusq; consiliarius Principis, cum eandē causam quoq; foueret, defenderetq; ab omnibus continuo officijs remotus, gratiaq; Principis deciderat. Sedenim eius opera carere Princeps cū haudquaq; posset, rursus in gratiam receptus, sed diuerso erat officio præfectus. fuit enim uir singulari doctrina, & multarum rerum experientia præditus, qui cum matre Principis in Moscoviam uenerat: quem tantopere Princeps uenerabatur, ut egrotū semel cum ad se uocasset, primi nominis aliquot suis consiliarijs demādauerat, ut illū in uehiculo sedentē, in suam habitationem usq; ferrēt. Sed cum in aulam esset aduectus, ac tot tamq; altis gradibus portari se recusaret, depositusq; uehiculo, paulatim ad Principem ascenderet, hunc Princeps cum fortē uideret, stomachari grauiter cœpit, inq; lectica collocatum ad se deferri iussit, tandem communicatis cum eo consilijs, negotioq; confecto, in lectica uirum per gradus deferendum iubet, semperq; deinceps sursum ac deorsum portandum mandauit.

Religiosorum præcipua cura existit, ut quoslibet homines ad fidem suam perducant. Monachi heremite bonā iam olim idololatrarum partem, diu multumq; apud illos uerbum Dei seminantes, ad fidem Christi pertraxerunt. Proficiscuntur etiamnum ad uarias regiones Septentrionem uersus & orientem sitas, quò non nisi maximis laboribus, famæ ac uitæ periculo perueniunt, neq; inde aliquid commodi sperant, nec petunt: quin hoc unicum spectāt, ut rem gratam Deo facere, & animas multorum deuio errore abductas (morte aliquando doctrinam Christi confirmantes) in uiam rectam reuocare, ac eos Christo lucrificare queant.

Est etiam in Moscovia præcipuū monasterium S. Trinitatis, quod XII miliaribus Ger. Occidentem uersus à Moscovia ciuitate distat, ubi S. Sergius sepultus, multa miracula edere dicitur, admirabiliq; gentium ac populorū cōcursu pietate que celebratur. Eò Princeps ipse sæpe, uulgi uerò quotannis certis diebus confluit, monasterijq; liberalitate alitur. Perhibetur olla cuprea ibi esse, in qua certi cibi, & ut plurimum olus coquitur. Fit autem, ut siue pauci, siue multi eò uenerint, semper tamen cibi tātum remaneat, quo eius monasterij familia saturetur: adeò ut nihil unquam desit, neq; superfluat.

Gloriātur Mosci, se solos uerè Christianos esse; nos uerò dānant, tanquam de-

quã desertores primitiuae Ecclesiae, & ueterũ sanctarum cõstitutionum. **A**
 Quod si quis nostrae religionis homo ultro ad Moscos transit, aut etiam
 inuito domino ad eos profugit, quasi discendae & complectendae religio-
 nis eorum causa, eum negant dimitti, aut etiam repetenti domino reddi
 oportere: quod mihi etiam singulari quodã casu est cõpertum, quẽ huc
 inferendum putauit. Ciuis quidam Cracouiensis primarius, mihi in Mo-
 scouiam eunti cõmendarat, & penè inuito tradiderat, quendam ex hone-
 sta Bethmanorum familia natum, nomine Erasimum, adolescentem non
 indoctum: potationi tamen usq; adeo deditum, ut nõnunq; usq; ad insa-
 niam inebriaretur: meq; frequẽti sua ingurgitatione quandoq; cogeret,
 ut ei cõpedes inijciendos curarem. Itaq; erroris sui cõscientia uictus, asso-
 ciatis sibi Moscis tribus, et auriga meo Polono, nocte quadam è Mosco-
 uia urbe aufugit: & Occa fluuio tranato, uersus Asoph iter intẽdit. Quo
 comperto, Princeps cõtinuò suos ueredarios, quos illi Gonecz uocant,
 quoquo uersum dimisit, ut ex fuga retraherentur. Hi cum in excubito-
 res, qui aduersus continuas Tartarorum incursiones illis in locis dispo- **B**
 siti sunt, incidissent, & exposito eis hoc casu effecissent, ut ipsi quoq; ad
 perquirendos fugitiuos obequitarent: in hominem obuium incidunt,
 qui se beneficio noctis deseruisse diceret quinque equites, qui eum rectum
 iter ad Asoph sibi commõstrare coegissent. Itaq; excubitores uestigijs il-
 lorum insistentes, cum noctu ignem, quem incenderant, essent cõspica-
 ti, equis illorum in pascuis circa locum pernoctandi errantibus, in mo-
 dum serpentum taciti adrepunt, eosq; longius propellunt. Cum igitur
 experrectus auriga meus, equos longius digressos reducere uellet, ex her-
 bis in eum prosiliunt: eiq; mortem, si uel minimam edat uocem, minan-
 tur, atque ita uinctum tenent. Cumq; rursus equos longius propelle-
 rent, eosq; unus & alter & tertius reducere uellet, pari modo omnes or-
 dine ex insidijs capiuntur, uno Erasmo excepto: qui se, cum in eum irruer-
 et, stricta framea defendit, & Stanislaum (hoc erat aurigae nomen) in-
 clamauit. At cum is se captũ & uinctum esse respõdisset, abiecta framea,
 Erasmus: Nec ego, inquit, uobis captis, liber esse, aut uiuere uolo, atq; ita **C**
 sese dedit, cũ ab Asoph bidui itinere abessent. Captiuus reductis, cũ pe-
 tisset à Principe, ut mihi mei restitueretur: respõdit, Nõ licere cuiquam
 reddere hominem, qui ad Moscos percipiendae uerae religionis causa
 (quam, ut dictum est, se solos tenere prædicant) accessit. Aurigã tamen
 mihi mox restituit. Sed cum Erasimũ reddere recusaret, dixi dispensatori
 nobis adiuncto, quem illi Pristauũ uocant, malè de Principe sensuros & lo-
 cuturos homines, si Oratoribus famulos suos adimat. Ne uerò uel Prin-
 ceptus, uel ego cui pari possemus, rogauit ut eũ in cõspectũ consiliariorum
 suorũ nobis presentibus uenire permetteret, ut illius uolũtas ab ipsomet
 intelligeretur. Hoc ubi assentiente Principe factum esset, percõtabar E-
 rasimũ, an apud principẽ religionis ergò manere uellet? Cum annuisset,
 ego ei: Si, inquam, lectum tibi bene straueris, bene decumbes. Põst Li-
 thuanus quidã, qui se familie Comitissae Nugarolis adiunxerat, cum eum
 à proposito dehortatus esset, hoc ab eo responsum tulit, quòd meam se-
 ueritatem

A ueritatem timeret. Ibi cum Lithuanus ei dixisset, Num redire uellet, si eum Comes in familiam suam reciperet: assensit. Relata itaq; ad Comitum re, cum idem ex me quaesisset, an consentirem: respondi, id ei per me liberum fore. Cupiebam enim & ipse effingere, ne propinqui eius aliter hanc rem, atq; acciderat, interpretarentur.

Porro ad Moscos raro cōfugere solēt, nisi quibus alibi uiuendi locus & securitas non est. Qualis fuit nostris temporibus Seuerinus Nordued, regis Danię Christierni p̄fectus maris, homo quidem militaris, sed quod uis negotiū in nomine demonis auspicari solitus: de quo multa audiui, quæ prudens prætereo. Is cum Regem ob suam immanitatem Holmiæ, quæ caput regni Suetiæ est, uernaculâq; ipsorum lingua Stokholm appellatur, incolis suis exosum esse, sua que sponte Danię regno celsisse uideret, munitum quendam locū in Gotlandia insula (quæ duodecim miliaribus Germanicis patet) occupauit, ex qua mare Baltheum diu infestabat, nemini parcens, æquè amicos ac hostes spoliabat. Tandem, ubi contra se tanquam communem quandam pestem omnes timeret, nullumq; locum in quo ab insidijs tutus esse posset, uideret: assumpto certo prædonum numero ad principem Moscouiæ cōfugit, uenitq; certis nauibus in fluuiū Narua, ad arcem Mosci Iuanougorod. Inde terrestri itinere Moscouiã, eo anno quo ego illic fui, deductus erat. Cæsaris autem Caroli Quinti intercessione dimissus, in obsidione Florentię Italiæ ciuitatis, in eius seruitio globo ferreo traiectus occubuit.

DE DECIMIS.

 Volodimerus mysterijs uiuifici lauacri, Anno 6496 initiat, decimas unâ cum Leone Metropolita, de omnibus rebus dandas instituit, propter pauperes, pupillos, infirmos, senes, aduenas, captiuos atq; pauperes sepeliendos: iuuãdos etiam eos, qui numerosam haberent sobolem, quibus ue bona igni absumpta essent, ac subleuandam denique miserorum omnium inopiam, Monasteriorum pauperumq; Ecclesias, & in primis propter defunctorum & uiuorum refrigerium. Idem Vuolodimerus potestati & iurisdictioni Spiritualium subiecit omnes Abbates, Presbyteros, Diaconos, & totum statum clericorum: monachos, moniales, & eas quæ proscura ad Sacra cōficiunt, quas Proscurnicas uocant: item uxores filiosque Sacerdotum, medicos, uiduas, obstetrices, & eos qui miraculum ab aliquo Sanctorum acceperint, qui ue manumissi essent pro alicuius animæ salute: ministros denique singulos monasteriorum & hospitalium, & qui monachorum uestes conficiunt. Quicquid itaq; inter prædictas personas simultatis seu discordiæ exoritur, Episcopus ipse tanquam competens iudex, decernere & cōstituere potest. Si uerò inter laicos & hos, aliquid controuersiarum oritur, iudicio communi decernitur.

Proscurnicæ sunt mulieres iam effoetæ, quæ amplius menses non patiuntur: & quæ panem ad sacrificandum, qui proscura dicitur, coquunt. Episcopi etiam diuortia, tam inter Knesos quàm Boiarones, atq; omnes secula-

nes seculares qui concubinas fouent, constituere debent. Item ad Episcopalem iurisdictionem pertinet, si quando uxor marito non obsequatur, si quispiam in adulterio seu fornicatione deprehensus fuerit, si uxorem consanguineam duxerit, si coniunx coniugi quippiam mali machinetur. Item diuinationes, incantationes, uenena, contentiones propter hæresim uel fornicationē susceptas: aut si filius parentes, sorores uel acerbius increpauerit, læserit uel. Præterea Sodomitas, sacrilegos, mortuorum spoliatores, & qui ad incantandum de imaginibus Sæctorum, aut statua Crucis quicquam auulserint: qui canem, auem, aut aliud aliquod animal immundum in ædem sacram duxerint, aut comederint, punire. Ad hæc, singulas rerum mensuras ordinare, statuere que debent. Nemo autem miretur, si prædicta Canonibus istis atque traditionibus diuersa reperiantur. Sūt enim non tam uetustate ipsa, alia quidem in locis alijs mutata, quàm pecuniæ studio pleræq; deprauata, uitiataq;.

Princeps si quando Metropolitanam conuiuio accipit, solet ei primum in accubitu locum, absentibus fratribus suis, deferre. In funebri sacro, cum Metropolitanam atq; Episcopos inuitauerit, eis ipse ab initio prandij cibum potumq; porrigit: dein fratrem suum, uel principem aliquem uirum, qui uices suas ad prandij usq; finem suppleat, constituit.

Cæremonias illorum, quibus solenni tempore in templis utuntur, ut uiderem, equidem impetraueram. Atq; ita utroq; legationis meæ tempore, in festo Assumptionis Mariæ, xv uidelicet die Augusti, cum maius templum in arce frondibus arborum stratum, ingressus fuisset, uidi Principem ad dextram portæ, qua ingressus erat, ad parietem apertocapite stantem, Posochq; baculo (ut uocant) innitentem, ante se quendam Colpaack dextra tenentem: Consiliarios uerò ad columnas templi, quò loci & nos deducti eramus, stantes. In medio templi, super tabulato, Metropolita solenniter uestitus, mitramq; rotundam supernè imaginibus Sæctorum, infernè uerò hermellinis pellibus ornatam gestans, stabat, Posochq; baculo (quæadmodum Princeps) innitebatur, atq; mox cantantibus alijs, ipse cum ministris suis orabat. dein chorum uersus procedens, in læuam contra nostrum morem conuersus, per minorem portã egreditur, præcedentibus Cantoribus, Sacerdotibus atq; Diaconis: ex quib. unus in patena, super capite, panem iam ad sacrificandum præparatum, portabat: alter uerò, coopertum calicem: ceteri promiscuè, sancti Petri, Pauli, Nicolai, Archangeli, imagines magna populi circumstantis acclamatione ac ueneratione ferebant. Quidam porrò ex circumstantibus acclamabant, Domine miserere. alij fronte terram, more patrio, tangebant, flebantq;. Varia deniq; ueneratione ac cultu circumlata signa uulgus prosequabatur. Post finito circuitu, per mediam chori portam ingressis, Sacrum, seu summum (ut uocant) officium coeptum est fieri. Cæterum totum Sacrum, seu Missa, gentili ac uernacula lingua apud illos peragi solet. Epistola præterea, Euāgelium pro tēpore, quo magis à populo percipiuntur, extra chorum, populo astiti clara uoce recitantur. In priore mea legatione, eodē festo die, ultra
centum

A. centum homines in fossa arcis laborantes uidi: quòd feriari non nisi Principes & Boiari, ut infra dicemus, solent.

RATIO CONTRAHENDI

Matrimonium.

Nhonestum ac turpe est adolescenti, ambire puellam, ut sibi in matrimonium locetur. Patris est, iuuenem alloqui, ut ducat filiam suam. In hæc autem uerba plerunque proloqui solent: Cum mihi sit filia, uellem equidem te mihi generum. Ad quæ iuuenis: Si me, inquit, expetis generum, & tibi ita uideatur, conueniam parentes meos, & de hac re ad eos referam. Dein si parentes & proximi assensi fuerint, conueniunt, & de his quæ pater filia dotis nomine dare uelit, tractant. Mox dote constituta, nuptijs dies præscribitur. Interea temporis sponsus ab ædibus sponsæ usq; adeò arcetur, ut si forte petierit, eam saltem ut uideret, tum parentes respondere solent: *Cognosce ex alijs qualis sit, qui eam norunt. certè nisi sponsalia prius maximis pœnis firmata fuerint, ita ut sponsus non possit, etiam si uellet, sine graui pœna, eam repudiare, aliàs non datur illi accessus.* Dotis nomine dantur plerunq; equi, uestes, framea, pecora, serui, & similia. Inuitati ad nuptias, pecuniam raro offerunt: munera tamen, seu donaria sponsæ mittunt, quæ singula sponsus diligenter notata reponit. Finitis nuptijs, de prompta rursus ordine conspiciat: atque ex ijs, si quæ placent, sibiq; usui futura uidentur, ea mittit ad forum, iubetq; singula ab his qui rebus præcia imponunt, æstimari: reliqua omnia & singula, singulis remittit, cum gratiarum actione. Ea quæ seruauit, in anni spacio iuxta æstimationem, pecunia, aut alia aliqua re æqualis ualoris compensat. Porro si aliquis donum suum pluris fecerit, tum sponsus ad iuratos æstimatores continuo recurrit, illum que horum æstimationi standum esse cogit. Item si sponsus post elapsum annum non satisfecerit, aut munus acceptum non restituerit, tum in duplo satisfacere tenetur. Denique si alicuius donum iuratis æstimandum dare neglexerit, ex uoluntate atq; arbitrio eius qui dedit reponere cogitur. Atq; hunc morem uulgus ipsum in omni liberalitate, seu donationis genere obseruare solet.

Matrimonium ita contrahunt, ut quartum gradum consanguinitatis aut affinitatis non contingant. Hereticum putant, germanos fratres, germanas ducere sorores. Item, nemo sui affinis sororem ducere in uxorem audet. Obseruant etiam seuerissimè, ne hi matrimonio implicentur, inter quos spiritualis cognatio baptismatis intercessit. Si quis alteram uxorem ducit, sit que bigamus, concedunt id quidem, sed uix legitimum matrimonium esse putant. Tertiã uxorem ducere, sine graui causa non permittunt. Quartam autem nec concedunt cuiquam, nec etiam Christianum esse iudicant. Diuortium admittunt, & dant libellum repudiij: id tamen maximè celant, quòd contra religionem ac statuta esse sciunt. Principem ipsum Salomeam uxorem, propter sterilitatem repudiatam, in monasterium intrussisse, atque Helenam filiam Knes Basilij

Lynski

Lynski duxisse, paulo antè diximus. Ante aliquot annos etiam quidam A
 dux Basilius Bielski ex Lithuania in Moscoviam profugerat: eius uxor
 rem iuuenē, & quam paulo antè duxerat, cum amici diutius apud se de-
 tinerent, (putabant enim illum amore ac desiderio adolescentulę rursus
 rediturum) Bielski causam uxoris absentis in consilium Metropolitę
 refert, communicatoq; consilio Metropolita inquit: Quando non tua,
 sed uxoris potius, atque adeo cognatorum culpa fit, ut cum ea esse tibi
 non liceat, equidem legis gratiam tibi faciam, teq; ab ea absolvam. Qua
 re audita, mox aliam ex principum Resanensium progenie natam duxit,
 ex qua etiam filios suscepit, quos nunc in magna apud Principem autho-
 ritate uidimus.

Adulterium non appellant, nisi quis alterius uxorem habuerit. Tepi-
 dus est ut plurimum cōiugatorum amor, præsertim nobilium & princi-
 pum uirorum: eo quod puellas nunquam antè uisas ducunt: ac seruitijs
 Principis occupatis; deserere eas coguntur, aliena interim turpiq; libidi- B
 ne sese contaminantes.

Mulierum conditio miserrima est. Nullam enim honestam credunt,
 nisi domi conclusa uiuat, adeoq; custodiatur, ut nusquam prodeat. Pa-
 rum inquam pudicam existimant, si ab alienis externis ue conspiciatur.
 Domi autem conclusę, nent duntaxat, & fila trahunt: nihil prorsus iuris
 aut negotij in ædibus habēt. Omnes labores domestici seruorum opera
 fiunt. Quicquid mulierum manibus suffocatur, siue gallina, siue aliud a-
 liquod animalium, id abhorrent tāquam impurum. Qui uero pauperio-
 res sunt, eorum uxores domesticos labores obeunt, & coquunt. Cæte-
 rum cū uiris absentibus fortè, & seruis, gallinas iugulare uolūt, stant pro-
 foribus, tenentes gallinam, aut aliud animal, & cultrum: prætereuntesq;
 uiros, ut ipsi interficiant, plurimum rogant.

Rarissimè in templa, rarius etiam ad amicorū colloquia, nisi senes ad-
 modum sint, omniq; suspicione careant, admittuntur. Certis tamen & fe-
 stiuis diebus animi gratia concedunt uxoribus ac filiabus, ut in pratis a-
 mœnissimis conueniant, ubi super quadam rota instar Fortunę insiden- C
 tes, alternatim fursum ac deorsum mouentur: aut alioqui funem appen-
 dunt, quo suspensę ac insidentes, hinc inde impulsę feruntur, mouenturq;
 aut deniq; quibusdam & certis cãtilenis, manibus plaudētes se oblectāt,
 choreas prorsus nullas ducūt. Est Moscovię quidā Alemanus faber
 ferrarius, cognomento Iordanus, qui duxerat uxorem Rhutenā, ea cum
 apud maritum aliquandiu esset, hunc ex occasione quadam amicè sic allo-
 quitur: Cur me, coniunx charissime, non amas? Respondet maritus: E-
 go uerò te uehemēter amo. Nondum, inquit, signa habeo amoris. Que-
 rebat igitur maritus, qualia signa uellet? Cui uxor: Nunquam, ait, me
 uerberasti. Mihi sanè uerbera, inquit maritus, non uidebantur signa a-
 moris: sed tamen nec hac parte deero. Atque ita non multo post, cru-
 delissimè eam uerberauit: fassusque mihi est, longè maiore amore se à
 sua uxore posthac obseruatum fuisse, quam rem sepius exercuit: nobisq;
 tum Moscoviæ existentibus, ceruicem illi tandem & crura præcidit.
 Omnes

A Omnes se Principis chlopos, id est seruos fatentur. Item prestantiores, ex maiore parte emptos aut captos seruos habent: quos autem liberos in seruitio nutriunt, his non est liberum quolibet tempore discedere. Si aliquis citra uoluntatem domini abit, nemo eum assumit. Si dominus bonum ac commodum famulum non bene tractat, fit quodammodo infamis apud alios, neque posthac alios famulos assequi potest.

Gens illa magis seruitute, quam libertate gaudet, nam morituri ut plurimum certos seruos manumittunt: qui se tamē continuò alijs dominis, pecunia accepta, in seruitutem uendunt. Si pater filium, ut mos est, uendit, & is quocunque tandem modo liber factus, aut manumissus fuerit, pater hunc rursus atque iterū iure patrię potestatis uendere potest. Post quartam autem uenditionem, nil iuris amplius in filium habet. Ultimo supplicio solus Princeps seruos, & alios afficere potest.

B Princeps altero, aut tertio quoque anno, per prouincias delectu habito, filios Boiarorum conscribit: ut numerum illorū, & quot quisque equos ac seruitores habeat, cognoscat. Dein singulis stipendia proponit, ut suprā dictum est. Qui uerò per facultates rei familiaris possunt, stipendio militant. Rarò illis datur quies: nam aut bellum infert Lithuanis, aut Livuoniensibus, aut Suetensibus, aut Tartaris Casanensibus, aut si nullum bellum gerit, præsidia tamē in singulos annos in locis circa Tanaim & Occam, ad reprimendas Tartarorum Præcopensium eruptiones ac deprædationes, uiginti milia hominū imponere solet. Solet etiam quotannis ex suis prouincijs ordine quosdam uocare, qui Moscouiæ sibi omnia ac quælibet præstant officia. Belli autem tempore, non annuis ex ordine & alternis officijs inseruire, sed omnes & singuli, tam stipendiarij quam gratiam Principis expectantes, in bellum ire coguntur.

C Habent equos paruos, castratos, soleis carentes, leuissima frena: tum ephippia in eum usum accommodata, ut se in omnes partes nullo negotio uertere, arcumque intendere queant. Pedibus usque adeò attractis insidentes equo, ut nullum hostæ aut teli paulo uehementiorem ictum sustinere queant. Calcaribus paucissimi, flagello plerique utuntur, quod semper minimo digito dextrę inheret, ut id quoties opus sit, apprehendant & utantur: rursus si ad arma deuentum fuerit, proiectum è manu pendeat.

Communia arma sunt, arcus, telum, securis, & baculus, instar cæstus, qui Rhutenicè Kesteni, Polonicè Bassalick dicitur. Framea nobiliores & ditiores utuntur. Pugiones oblongos in modum cultellorum dependentes, in uaginis adeò reconditos habent, ut uix supremam capuli partem attingere, aut necessitate cogente apprehendere possint. Loro pariter freni longo, & in extremitate perforato utuntur, quod digito sinistro annectunt, ut arcum apprehendere, eoque retento uti possint. Porro quam simul & eodem tempore manibus teneant frenū, arcum, frameam, telum & flagellū, istis tamen scitè & sine ullo impedimento norunt uti.

Nonnulli ex præstantioribus, lorica, thorace affabrè ceu ex quibusdam squamis concinnato, & armillis: paucissimi autem crista, instar pyramidis in summitate exornata, utuntur.

f Sunt

Sunt qui habent uestem bombycis lana suffertā, ad sustinendos quos-
cunque ictus. Lanceis quoque utuntur. A

- Peditatu uerò & tormentis in conflictu nunquam usi sunt. Etenim quicquid agunt, siue adoriuntur, siue insequuntur, siue fugiunt hostem, id repenti & celeriter faciunt: atque ita illos nec peditatus, nec tormenta subsequi possunt.

Modernus tamen princeps Basilius, cum rex Præcopensis, nepotem suum in Casanense regnum induxisset, & in reditu iuxta Moscoviam tredecim millibus passuum castrametatus esset, anno insequenti circa Occam fluuium castra posuerat, atque peditatum tum primum & tormentis usus est, fortasse ut potentiam suam ostentaret: aut maculam susceptam priori anno, ex turpissima fuga, in qua dicebatur aliquot diebus sub acro uo fœni delituisse, deleret: aut denique regem, quem ditionem suam rursus inuasurum putabat, à finibus suis arceret. Certè nobis præsentibus habuit ex Lithuanis, uaria que hominum colluie, mille & quingen-
tos ferè pedites. B

Hostem primo impetu audacissimè aggrediuntur, nec diu perseverant: ac si innuere uellent, Fugite, aut nos fugiemus.

Ciuitates rarò ui, aut impressione acriore expugnare, sed longa magis obsidione, homines fame aut prodicione ad deditioem adigere solent. Quamquam Basilius Smolentzko ciuitatem admotis tormentis, quæ partim ex Moscovia secum adduxerat, partim ibi in obsidione fuderat, oppugnabat, quassabatq;: nihil tamè effecerat. Obsederat & Casan magna militum ui, admotis pariter tormentis, quæ secundo fluuiio eò portauerat: sed tum quoq; usque adeò nihil effecerat, ut dum arx incensa funditus conflagraret, atq; ex integro rursus ædificaretur: ne nudum quidem collem interim miles ascendere, occupare ue ausus fuerit.

Habet Princeps nunc fusores tormentarios Alemanos & Italos, qui præter pixides, tormenta bellica, item ferreos globulos, cuiusmodi & nostri Principes utuntur, fundunt: quibus tamen in conflictu, quòd omnia in celeritate posita habent, neque sciunt neque possunt uti.

- Omitto etiam, quòd tormentorum discrimen, seu, ut uerius dicam, usum ignorare uidentur. Nesciunt inquam, quādo uel maioribus, quibus muri demoliuntur: uel minoribus, quibus acies impetusq; hostium dirumpitur, uti debeant. Id quod cum aliàs sæpe, tum maximè eò tempore accidit, quum Tartari Moscoviam iam iam oppugnaturi ferebantur, tum enim Locumtenens tanquam in re subita, maius tormentum sub portam castris, ridente bombardario Germanico, collocandum iusserat: cum id tamen uix tridui spacio eò deduci potuisset, ad hæc semel duntaxat exoneratum testudinem & portam dissipasset. C

Magna est hominum, ut in alijs negotijs, ita in bello gerendo, diuersitas ac uarietas. Moscus enim quamprimum fugam arripit, nullam salutem cogitat, præter eam quam fuga habere potest: assecutus, seu apprehensus ab hoste, nec se defendit, nec ueniam precatur.

Tartarus uerò deiectus ex equo, spoliatus omnib, armis, grauissimè etiam uul-

A etiam uulneratus, manibus, pedibus, dentibus, quoad & quacunque potest ratione, ad extremum usque spiritum se defendere solet.

Thurcus, dum uidet se omni auxilio ac spe elabendi destitutum, supplex ueniam petit, armis abiectis, ac iunctas ad ligandum manus uictori porrigit, speratq; captiuitate uitam se impetraturum.

Castris collocandis amplissimum locum eligunt, ubi præstantiores tentoria erigunt: alij uerò ex arbuſtis ueluti arcum in terram figunt, penulisq; tegunt, quò ephippia, arcus, & id genus alia recondant, sc̄q; ab imbre defendant. Equos ad pascua pellunt, quorum causa tam latè diiuncta tentoria habent: quæ nec curru, nec fossa, nec alio quouis impedimento muniunt: nisi fortè locus natura sit, aut syluis, aut fluminibus, paludibus ue munitus.

Posset fortè cuiuspiam mirum uideri, quòd se & suos tam exiguo stipendio, & tam diu, ut supra dixi, sustineant: ideo illorum parsimoniam & frugalitatē paucis aperiam. Qui habet sex, aut aliquando plures equos, **B** ex ijs uno tanquam baiulo, siue clitelario, qui uitæ necessaria portet, utitur. In primis habet milium contritum in sacculo, longitudine duorum aut trium palmitum: deinde suillæ carnis falsæ libras octo, aut decem. habet & sal in sacculo: & si diues est, mixtum pipere. Præterea unusquisque secum fert securim, fomitem, lebetes, aut ollam cupream, ut si aliquò fortè deueniat, ubi nihil fructuum, allij, cæpæ, aut carnis ferinæ reperiatur, tum ignem accendit, ollam que aqua replet, in quam colear plenum milij, sale addito, iniicit, coquitq;: eo cibo dominus & serui contenti uiuunt. Porro si dominus nimium famelicus fuerit, totum absumit: itaque serui aliquando ad totum biduum aut triduum egregiè ieiunant. Ad hæc, si dominus uult lautius epulari, tum addit paruam portiunculam carnis suillæ. Hoc nō loquor de præstantioribus, sed mediocris conditionis hominibus. Duces exercitus, & alij militiæ præfecti, inuitant aliquando pauperiores illos: qui sumpto bono prandio, interdum post ad biduum, aut triduum cibo abstinent.

C Item cum habent fructus, aut allium, aut cæpas, tum faciliè alijs omnibus carere possunt. Ingressuri preliū, plus spei ponunt in multitudine, & quantis copijs hostem adoriantur, quàm robore militum, ac instructo quàm probè exercitu: feliciusq; eminus, quàm cominus pugnant, atque ideo hostem circumuenire, & à tergo adoriri, præcipuè student.

Tubicines multos habent. hi dum patrio more, omnes unà tubas inflant, intonantq;: mirum tum ac inusitatum quendam concentum audires. Habent & aliud quoddam genus Musices, quod gentili lingua Szurna appellant. Eo si quando utuntur, tum una hora, plus minus, sine ulla respiratione, seu aeris attractione quodammodo canunt. Buccas autem primum aere implere solent: dein naribus spiritum identidem attrahere edocti, tuba uocem absque intermissione edere dicuntur.

Omnes uestitu, seu corporis cultu simili utuntur. tunicas oblongas sine plicis, manicis strictioribus, Hungarorum ferè more, gestant: in quibus Christiani nodulos, quib. pectus cōstringitur in dextro: Tartari

uerò haud dissimili uestitu utentes, sinistro latere habent. Ocreas ferè ru-
beas, easq; breuiiores, ut quæ genua non attingant, soleasq; ferreis clau-
culis munitas gestant. Indusia omnes ferè uarijs coloribus circa collum
exornata habent: eaq; monilibus seu globulis argenteis, aut cupreis de-
auratis, additisq; ornamenti causa unionibus, constringunt.

Ventrem nequaquam, sed femora cingunt: atque adeò pubetenus,
quo magis promineat uenter, cingulum demittunt. Quin & nunc Itali
& Hispani, imò & Germani ita assueuerunt.

Adolescentes & pueri pariter festiuis diebus, sed in ciuitate loco am-
plo & celebri, unde uideri & exaudiri à pluribus queant, conuenire so-
lent. quibusdam autem sibilis ceu signo dato, conuocantur: conuocati
illico concurrunt, manusq; conserunt. certamen pugnis ineunt, mox pe-
dibus promiscuè ac magno impetu faciem, guttur, pectus, uentrem, ge-
nitalia quatunt: aut quacunque ratione possunt, alios alij inter se de ui-
ctoria cõcertantes prosternunt, adeò ut sepe inde exanimati asportentur.
Porro quicumque plures uincit, diutius in arena durat, fortissimèq; uer-
bera tolerat, is præ ceteris laudatur, uictorq; celebris habetur. Hoc cer-
taminis genus institutum est, ut assuecant adolescentes uerbera ferre, i-
ctusq; quoscunq; tolerare.

Iustitiam strenuè exercent in prædones: quibus comprehensis, calca-
nea primùm frangere, dein in biduum aut triduum usq; dum intume-
scant, quiescere: post, fracta iam ac intumefacta, rursus motare iubent.
Non alio genere torquendi & flagitiosos, ad confitenda latrocinia, so-
ciosq; scelerum indicandos, utuntur. Cæterum si in quæstionem uoca-
tus, supplicio dignus fuerit repertus, suspenditur. Alio genere poenæ son-
tes rarò puniuntur, nisi quid immanius commiserint.

Furta rarò capitali poena, imò homicidia rarò, nisi prædæ gratia facta
fuerint, puniuntur. Qui uerò furem in furto deprehendit, & occidit, im-
punè id facere potest: ea tamen conditione, si occisum in aulam Princi-
pis detulerit, & rem ut acta est exposuerit.

Cum brutis congregientes, ne illi quidè ultimo afficiuntur supplicio. C

Pauci ex præfectis habent authoritatem, ultimum supplicium irro-
gandi. Ex subditis nemo aliquem torquere audet. Pleriq; malefactorum
Moscouiam, seu ad alias principales ciuitates ducuntur. Hyemali au-
tem tempore ut plurimum in fontes animaduertunt: æstiuo enim, belli-
cis negotijs impediuntur.

SEQUUNTUR ORDINATIONES

à Ioanne Basily Magno Duce, Anno mundi

7006 facta.

VVM reus fuerit in unum rublum condemnatus, soluat Iu-
dici altinos duos, Notario octo dengas. Si uerò partes re-
deunt in gratiam, priusquam in locum duelli uenerint, non mi-
nus Iudici & Notario soluant, ac si iudiciū factū fuisset. Si uene-
rint in locum duelli, quem Ocolnick & Nedelsnick duntaxat decernere
possunt,

A possunt, ibiꝑꝫ fortè in gratiam redierint, soluant Iudici, ut suprà, Ocolniko L. dengas, Nedelsnico similiter L. dengas, & duos altinos: Scribæ quatuor altinos, & unam dengam. Si uerò uenerint ad duellum, & alter uictus fuerit, tum iudici reus quantum ab eo postulatur, soluat, Ocolniko det poltinam & arma uicti, Scribæ L. dengas, Nedelsnico poltinam & quatuor altinos. Si uerò duellum committitur propter aliquod incendium, necem amici, rapinam uel furtum, tunc accusator si uicerit, ab reo accipiat quod petijt, Ocolniko detur poltina & arma uicti, Scribæ L. denge, Nedelsnico poltina, Vestono (est autem Veston, qui ambas partes præscriptis conditionibus ad duellum committit) quatuor altinos: & quicquid uictus reliqui habuerit, uendatur, iudicibusꝑꝫ detur: corpore autem, iuxta delicti qualitatem puniatur.

Interfectores dominorū suorū, proditores castris, sacrilegi, plagiarij, itē qui res in alterius domū clanculum inferūt, eademꝑꝫ furto sibi ablatas dicunt, quos Podmetzchek uocant, præterea qui incendio homines affligunt, quiꝑꝫ manifesti malefactores fuerint, ultimo supplicio afficiuntur.

B Qui primū furti conuictus fuerit, nisi fortè sacrilegij aut plagij accusetur, morte non est afficiendus, sed publica pœna emendandus: hoc est, baculis cædendus, & pœna pecuniaria à iudice mulctandus.

Si iterum in furto deprehensus fuerit, & non habuerit unde accusatori aut iudici satisfaciat, morte plectatur.

Si alioqui fur conuictus, nō habeat, unde accusatori satisfacere possit, cæsus baculis, tradatur accusatori.

Si quis furti accusetur, & honestus aliquis uir iureiurando affirmet, illum antea quoꝑꝫ furti conuictū, aut furti causa cuipiā reconciliatū fuisse, neglecto & omisso iudicio, morte afficiatur: de bonis eius fiat, ut suprà.

Si aliquis uilis conditionis, aut suspectæ uitæ, furti insimuletur, uocetur in quæstionem. Si uerò furti conuinci non potest, datis fideiussoribus, dimittatur ad ulteriorem inquisitionem.

C Pro scripto decreto, seu lata sententia, æstimatione unius rubli soluantur Iudici nouem dengæ: Secretario, qui sigillum habet, altinum unum: Notario, dengæ tres.

Præfecti, qui non habent authoritatem, causa cognita, decernere ac sententiam ferre, hi alteram partium in aliquot rublis condemnent, dein decretum ad Iudices ordinarios mittant. quod si iustum ac æquitati consonum illis uideatur, tum de singulis rublis, singuli altini Iudici, Secretario uerò iiii denge soluantur.

Quicumque alterum furti, spoliij, seu homicidij accusare uult, Moscoviam proficiscitur, petitꝑꝫ ut talis in ius uocetur. Datur illi Nedelsnick, qui reo diem dicit, eundemꝑꝫ Moscoviam perducit. Reus porro in iudicio constitutus, plerunque crimen sibi obiectum negat. Si actor testes producit, tum ambæ partes interrogantur, an dictis stare uelint. Ad id communiter respondent: Audiantur testes secundum iustitiam & consuetudinem. Si contra reum attestantur, tum reus statim se opponit, & contra testimonia & personas excipit, dicens: Peto mihi decerni iura-

mentum, me' que iustitiæ diuinæ permitto, petoq; campum & duellum. A
Atque illis ita, iuxta patriæ consuetudinem, duellum decernitur.

Uterque quemuis alium, suo loco ad duellum constituere, armis item
uterque instruere se quibuslibet potest, pixide & arcu exceptis. Com-
muniter autem loricas oblongas, aliquando duplices, thoracem, armil-
las, galeam, lanceam, securim, & ferrum quoddam in manu, instar pugio-
nis, in utraque tamen extremitate acutum, habent: quo altera manu ita
expeditè utuntur, ut in quolibet congressu non impediatur, neq; manu ca-
dat. eo autem in pedestri certamine plerunq; utuntur.

Certamen primùm ineunt lancea, dein alijs utuntur armis: cum mul-
tis annis Mosci cum externis aut Germanis, aut Polonis, aut Lithuanis
certantes, plerunq; succubissent. Nouissimè autem cum Lithuanus
quidam X X V I annos natus, cum quodam Mosco, qui plusquam XX
duellis uictor euaserat, congressus, occisus esset: Princeps indignatus, il-
lum ut uideret, continuò accersiri iubet. quo uiso, in terram expuit, & sta-
tuit, ne in posterum ulli externo duellum contra suos decerneretur. Mo B
sci plurimis ac diuersis armis se onerant uerius, quàm armant: externi au-
tem consilio magis quàm armis tecti, congregiuntur. Cauent in primis,
ne manus conferant: quòd Moscos plurimum brachijs lacertisq; ualere
sciunt, sola industria ac agilitate illos tandem lassos uincere solent. U-
traque partium habet multos amicos atque fautores, certaminis sui spe-
ctatores: sed prorsus inermes, exceptis sudibus, quibus interdum utun-
tur. Etenim si alteri horum uidetur iniuria aliqua fieri, tum ad propul-
sandam eius iniuriam fautores ipsius accurrunt, mox etiam alterius: atq;
ita utrinque certamen spectantibus exoritur iucundum, agitur enim res
capillis, pugnis, fustibus, sudibusq; præuistis.

Vnius nobilis testimonium plus ualet, quàm multorum uilis condi-
tionis hominum. Procuratores rarissimè admittuntur, quisque causam
suam exponit. Princeps, quanquam seuerissimus sit, nihilominus tamen
omnis iustitia, & palàm ferè, uenalis est. Audiui quendam consiliarium,
qui iudicij præerat, fuisse deprehensum, quòd ab utraque partium in C
quadam causa munera accepisset: & pro altero, qui plus dederat, iudi-
casset. quod factum, ad Principem delatus, non negabat: illum, pro quo
iudicasset, hominem dicebat diuitem, honesto loco, atque idè magis
huic quàm illi inopi & abiecto credendum. Tandem, quamuis Princeps
sententiam reuocasset, ridens tamen, illum impunè dimisit. Fortasse tan-
tæ auaritiæ ac improbitatis causa est ipsa egestas, qua suos cum sciat Prin-
ceps oppressos, ad illorum facinora atq; improbitatem, quasi impunita-
te proposita, conuiet. Pauperibus non patet aditus ad Principem, sed
ad ipsos consiliarios tantum, & quidem difficillimus.

Ocolnick personam Prætoris, seu Iudicis à Principe constituti susti-
net: aliàs supremus consiliarius, qui semper apud Principem uersatur,
eo nomine uocatur. Nedelnick, est commune quoddam eorum officium,
qui homines in ius uocant, malefactores capiunt, carceribusq; coercent.
atq; hi Nobilium numero continentur.

Coloni

A Coloni sex dies in septimana domino suo laborant, septimus uero dies priuato labori conceditur. Habent aliquot priuatos, & à dominis suis attributos agros, & præta ex quibus uiuunt; reliqua omnia sunt dominorum. Sunt præterea miserrimæ conditionis, quod illorum bona, nobilium ac militum prædæ exposita sunt: à quibus etiam per ignominiam Christiani, aut nigri homunciones uocantur.

Nobilis, quantumuis pauper fuerit, turpe sibi tamē ac ignominiosum esse putat, si manu laboraret. Hoc aut turpe nō esse ducit, cortices, seu putamina fructuū, & præsertim melonū, allij, ac cæparū, à nobis & famulis nostris abiecta, de terra leuare ac deuorare. Cæterum sicuti cibo parcet, sic potu, ubicunq; se occasio offert, immoderatè utunt. Omnes ferè tardi ad iram, item superbi in paupertate: cuius grauem comitè habent, seruitutem. Vestes oblongas, pileos albos apicatos ex lana coacta, qua penulas barbaricas confectas uidemus, solidosq; ex officina gestant. Vestibula ædium satis quidem ampla, & alta: fores uero habitationum humiles habent, ita ut ingressurus quispiam demittere se & inclinare cogatur.

Manuario qui uiuunt labore, & operam suam uendunt, mercedem unius diei referunt dengam cum dimidia: artifex duas. neque hi strenuè laborant, nisi bene uerberati. Audiui seruitores aliquando conquestos, quod à dominis non essent probè uerberati. Credunt se suis dominis displicere: signumq; esse indignationis, si non uerberentur.

DE INGRESSU IN ALTE

rius domum.

IN singulis ædibus & habitationibus habent imagines sanctorum, pictas, aut fufas, loco honorificentiore. & cum alius alium accedit, ingressus habitaculum, continuo caput aperit, ac ubi imago sit, circumspicit: qua uisa, ter se crucis signo munit, caput que inclinans inquit: Domine miserere. Dein salutat hospitem, his uerbis: Deus det sanitatem. Mox porrectis manibus, decusculantur se mutuò, capitaq; inclinant. dein continuo alter alterum intuetur, uter nimirum se magis inclinaret, demitteretq;: atque ita ter quaterq; alternatim caput inclinantes, honoremq; mutuò exhibentes, quodammodo concertant. Post sedent, negotioq; suo confecto, hospes rectà in medium habitaculi procedit, facie ad imaginem conuersa: rursus que ter signo se crucis munit, priora que uerba inclinato capite repetit. Postremo data accepta que prioribus uerbis salute, abit. Si est alicuius authoritatis uir, illum tum hospes sequitur ad gradus usque: sin præstantior, longius comitatur, habita & obseruata cuiusque dignitate. Mirabiles obseruant ceremonias. nulli etenim tenuioris fortunæ homini licet intra portam domus alicuius præstantioris equitare. Difficilis quoque pauperioribus ac ignotis aditus est, etiam ad uulgares nobiles: qui uel hoc nomine rarius in publicum prodeunt, quo maiorè authoritatem suiq; obseruantia retineant. Nullus etiã nobilis, qui paulo ditior est, ad quartam uel quintam domū pedes progreditur, nisi subsequatur equus.

Hyemis tamen tempore, cum equis, soleis carentibus, propter glaciem, absq̄ periculo uti nō possunt: aut quādo aulam Principis, aut Diuorum templa fortè ingrediuntur, tum equos domi relinquere solent.

Domini intra priuatos parietes semper sedent, rarò aut nunquam ambulando quicquā tractant. Mirabantur plurimùm, dum nos deambulantes in diuersorijis nostris, atque inter ambulandū negotia frequenter tractare uiderent.

Veredarios Princeps, ad omnes ditionis suæ partes, diuersis in locis cum iusto equorum numero habet: ut cum cursor Regius aliquò missus fuerit, equum sine mora in promptu habeat. Est autem cursori liberum, ut quemcunque uoluerit, eligat equum. Mihi ex Novuogardia magna celeriter Moscoviam proficiscenti, Magister postarum, qui illorum lingua Iamschnick appellatur, aliquando triginta, nōnunquam quadraginta, quinquaginta ue adduci mane primo curabat equos, cum ultra duodecim opus non haberem. Vnusquisque igitur nostrum, equum qui sibi cōmodus uidebatur, sumebat; defessis dein illis, cum ad aliud in itinere diuersorium, quod Iama appellant, peruenimus, continuò ephippio & freno retentis, permutauimus. Licet cuiilibet celerrimo uti equorum cursu: & si fortè aliquis concidat, aut durare non possit, tum ex proxima quaque domo alium rapere, aut alioqui abs quouis obuiam fortè occurrente, Principis duntaxat cursore excepto, sumere impunè quidem licet. Equum porrò in itinere uiribus exhaustum, relictumq̄ Iamschnick requirere, item alterum ei cui ereptus erat restituere, preciumq̄ ratione itineris habita, persoluere solet. Plerunq̄ de X uel XX uerst, numerantur sex dengæ. Eiusmodi porrò ueredariorum equis, seruator meus ex Novuogardia Moscoviam, interuallo 600 uerst, hoc est CXX Ger. miliar. LXXII horis peruenit, quod quidem eo magis mirandum est, cum equuli tam parui sint, & longè negligentius quàm apud nos curantur, tantos tamen labores perferant.

DE MONETA.

Monetam argenteam quadruplicem habent: Moscoviticam, Novuogardensem, Tvuerensem, & Plefcovuiensem. Moscoviticus nummus non rotunda, sed oblonga & ouali quodammodo forma, Denga dictus, diuersas habet imagines, antiqua, in una rosæ: posterior, hominis equo insidentis imaginem, in altera autem parte utraque scripturam habet. Illorum porrò centum, unum Hungaricalem aureum: Altinum sex dengæ, Grifnam uiginti, Poltinam centum, Rublum ducentæ faciunt. Noui nunc utrinque characteribus signati cuduntur, & quadringenti ualent Rublum.

Tvuerensis utrinq̄ scripturam habet, & ualore Moscovitico equiparat.

Novuogardensis in una parte Principis in solio sedentis, hominis que ex aduerso sese inclinantis imaginem: in altera scripturam habet, atq̄ Moscoviticum ualore in duplo superat. Grifna porrò Novuogardensis XIIII, Rublus autem ducentas uinginti duas dengas ualet.

Plefcovuiensis, caput bouis coronatum, in altera uerò scripturam habet. Ha-

A bet. Habent præterea cupream monetam, quæ Polani uocatur, horum sexaginta dengam Moscouiticam ualent.

Aureos non habent, nec cudunt ipsi, sed Hungaricalibus ferè, interdum etiam Renanis utuntur: præcium que eorum sæpe mutant, præsertim cum externus auro aliquid mercaturus sit, tum continuo præcium eius minuunt. si uerò aliquò profecturus, auro indigeat, eius tum rursus præcium augent.

Rigenzibusq; rublis utuntur propter uicinitatem, quorum unus ualeat duos Moscouiticos. Moneta Moscouitica est ex puro & bono argento: ea quamuis nunc quoque adulteratur. Non audiui tamen, ob hoc facinus in quempiam animaduersum esse. Omnes ferè aurifabri Moscouiæ nummos cudunt: & quicumque affert massas argenteas puras, nummos que cupit, tum nummos & argentum appendunt, atque æqua lance librant. Exiguum est, & constitutum præcium, quod ultra æquale pondus soluendum est aurifabris, paruo alioqui laborem suum uendentibus. Scripserunt quidam, prouinciam hanc rarissimè abundare argento: Principem præterea, ne id exportaretur, prohibere. Prouincia sanè argentum nullum habet, nisi quod (ut dictum est) importatur: nec Princeps usque adeò efferre prohibet, sed cauet uerius, atque ideo permutationem rerum facere, & alia, ut pelles, quibus abundant, aut quid aliud eiusmodi, pro alijs rebus dare, recipereq; suos iubet, quo argentum & aurum in prouincia retineat. Vix centum annis utuntur moneta argentea, præsertim apud illos cusa. Initiò cum argentum in prouinciam inferebatur, fundebantur portiunculæ oblongæ argenteæ, sine imagine & scriptura, æstimatione unius rubli: quarum nulla nunc apparet. Cudebatur etiam moneta in Galitz principatu, ea autem cum æquabili ualore careret, euanuit. Porro ante monetam, proboscide & auriculis aspreolorum, aliorumq; animalium, quorum pelles ad nos afferuntur, utebantur: hisq; uitæ necessaria, ceu pecunia, emebant.

Numerandi ratione ea utuntur, ut res quascunq; per Sorogk, aut Deuuenosto, hoc est, aut quadragesimo aut nonagesimo numero, quemadmodum nos centesimo, numerent, diuidantq;. Numerantes itaq; subinde repetunt, multiplicantq;, bis Sorogk, ter Sorogk, quater Sorogk: id est, quadraginta, aut bis, ter, quater Deuuenosto, hoc est nonaginta. Mille, gentili lingua Tiffutzæ: item decem millia, una dictione, Tma: uiginti millia, Duetma: triginta millia, Tritma exprimunt.

Quisquis merces qualescunq; Moscouiam attulerit, eas continuo apud portitores, seu telonij præfectos, profiteri ac indicare cogitur: quas hi stata hora conspiciunt, æstimantq;. æstimatas uerò, nemo nec uendere nec emere audeat, nisi prius fuerint Principi indicatæ. Porro Princeps si quicquam emere uoluerit, tum mercatori interim res suas nec indicare, nec cuiquam licitari eas integrum est. quo fit, ut mercatores interdum diutius detineantur.

Neq; etiã cuiuis mercatori, præter Lithuanos, Polonos, aut illorum imperio subiectos, Moscouiam uenire liberum est. Nam Suetensibus, Livonien-

Liuoniensibus, & Germanis ex maritimis ciuitatibus, Novogardiae A
duntaxat: Thurcis uerò & Tartaris Chloppigrod oppido, quò nundi-
narum tempore diuersi homines ex remotissimis locis confluunt, merca-
turam exercere ac mercari concessum est. Quando uerò Legati ac Ora-
tores Moscoviam proficiscuntur, tum omnes undecunque mercatores
in illorum fidem ac protectionem suscepti, Moscoviam & liberè, & si-
ne portorijs ire possunt, ac etiam consueuerunt.

Maior pars mercium sunt massæ argenteæ, panni, sericum, panni se-
ricei & aurei, uniones, gemmæ, aurum filatum. interdum uiles etiã qual-
dam res suo tempore portant, ex quibus non parum lucri referunt. Sepe
etiam accidit, ut rei alicuius desiderio omnes teneantur: quam qui pri-
mus attulerit, plus iusto lucratur. Dein cū plures mercatores earundem
rerum magnam copiam aduexerint, tanta nonnunquam uilitas conse-
quitur, ut is qui res suas quamplurimo uendiderat, easdem rursus uile-
scente precio emat, magnòq; suo commodo in patriam reducat. Merces
uerò quæ inde in Germaniam portantur, sunt pelles, & cera: in Lithua B
niam & Thurciam, corium, pelles, & albi longi dentes animalium, quæ
ipsi Mors appellant, quæc; in mari septentrionali degunt, ex quibus ma-
nubria pugionum Thurci affabrè conficere solent. nostrates piscium
dentes esse putant, & nominant. In Tartariam uerò sellæ, frena, uestes,
corium: arma autem & ferrum non nisi furtim, aut ex singulari Præse-
ctorum permissione exportantur, ad alia loca intra Orientem & Septen-
trionem. Panneas tamen & lineas uestes, cultellos, secures, acus, specu-
la, marsupia, aut quid aliud eiusmodi ducunt. Mercantur fallacissimè ac
dolosissimè: nec paucis uerbis, ut quidam scripserunt. Quin dum pre-
cium afferunt, ac rem minoris. dimidio precio in fraudem uenditoris li-
centur: mercatores nonnunquam non uno tantum aut altero mense su-
spensos ac incertos detinent, uerùm ad extremam desperationem quos-
dam perducere solent. Cæterùm qui mores illorum tenet, dolosac; uer-
ba, quibus premium rei imminuunt, tempusq; extrahunt, non curat, aut
dissimulat: is res suas sine aliquo dispendio uendit.

Ciuis quidã Cracouiensis, ducentos cætenarios cupri aduexerat, quos C
Princeps emere uoluit, & mercatorẽ tã diu detinuit, ut is tandẽ fastidio
affectus, rursus uersus patriam cuprũ reduceret. Porro cum aliquot mi-
liaribus ab urbe abesset, subordinati quidã illum sequuntur, eiuſq; bona,
ac si portorium nõ soluisset, inhihent, interdicutq;. Mercator reuersus
Moscoviam, apud consiliarios Principis de iniuria sibi illata conque-
ritur. illi audita causa, mox se ultro constituunt medios: ac negotium sese
transacturos, si gratiam petat, pollicentur. Mercator callidus, qui scie-
bat Principi ignominiosum fore, si eiusmodi merces ex ditione sua redu-
cerentur, ac si nõ reperiretur quispiã qui tantas merces mercari & exolue-
re posset, nõ ullam gratiam petit, sed iustitiam sibi administrari postulat.
Tandem cum uiderent adeò obstinatum, ut qui abduci à proposito non
posset, nec; illorum dolo aut fraudi cedere uellet, cuprum Principis no-
mine emunt: ac persoluto iusto precio, hominem dimittunt.

•Externis

A Externis singulas res carius uendunt: ita ut quæ uno ducato alioqui emunt, ea quinque, octo, decem, interdum uiginti ducatis indicent. Quamquam ipsi uicissim, aliquando rem raram ab externis decem, aut quindécim florenis mercentur, quæ uix unum aut alterum ualet florenum.

Porro cōtrahendis rebus, si quid fortè dixeris, aut imprudētius promiseris, eorum diligenter meminerunt, præstandaq; urgent: ipsi uerò, si quid uicissim promiserint, minimè præstant. Item, quamprimum iurare incipiunt, aut obtestari, scias illico dolum subesse. animo enim fallendi ac decipiendi iurant. Rogaueram quendam consiliarium Principis, ut me in emendis certis pellibus, ne deciperer, iuuaret: qui ut facillè operam mihi suā erat pollicitus, ita rursus diutius me suspensum tenuit. Voluit proprias mihi obtrudere pelles. ad hæc alij ad illum concurrebant mercatores, præmia pollicētes, si eorū merces bono mihi uēderet precio. Ea est enim mercatorum consuetudo, ut in emptione ac uenditione medios se constituent, atque utrique partium acceptis separatim muneribus, operam suam fidelem polliceantur.

B Est ampla & murata domus non longè ab arce, Curia dominorū mercatorum dicta, in qua habitant mercatores, mercesq; suas reponunt: ubi sanè piper, crocus, sericij panni, & id genus aliæ merces, longè minoris quàm in Germania, uenduntur. Hoc autem tribuendum est rerum permutationi. Nam dum Mosci pelles alioqui uili precio comparatas, plurimi æstimant: externi uicissim, fortè illorum exemplo, merces suas paruo quoq; emptas opponunt, cariusq; indicant. quo fit, ut utrique æquali permutatione rerum facta, res præsertim pro pellibus acceptas, mediocri precio, & sine lucro uendere possint.

Pellium magna est diuersitas. Zebellinorum enim nigredo, longitudo & densitas pilorum, maturitatem arguunt. Item si congruo tempore, quod in pellibus alijs pariter obseruatur, capiuntur, premium augent. Citra Vstyug & Duiuinam prouinciam rarissimè, circa Peczoram uerò sæpius & præstantiores reperiuntur.

Madauricæ pelles ex diuersis partibus, ex Seuera bonæ, ex Heluetijs meliores, ex Suetia uerò optimæ afferuntur. Illic tamen maior est copia. Audiui, aliquando Moscouiæ repertas Zebellinorum pelles fuisse, quarum aliæ xxx, aliæ uerò xx aureis uenditæ sunt. At eiusmodi ego nullas potui uidere.

Hermelinorum pelliculæ ex pluribus pariter locis inuersè afferuntur, quibus tamen plerisq; emptoribus imponitur. Habent signa quædam circa caput & caudam, ex quibus agnoscuntur, an congruo tempore sint captæ. Nam simul ubi hoc animal captum fuerit, excoriatur, pellis que inuertitur, ne attritis pilis deterior fiat. Si quod non suo tēpore captum fuerit, pellis que ideo bono ac natiuo colore careat, tum ex capite (ut dictum est) & cauda, certos pilos tanquam signa, ne incongruo tempore captum agnoscat, etuellunt, extrahūtq; atque ita emptores decipiunt. singule autem tribus ferè, quatuor uel dengis uenduntur: paulo ampliores carent ea albedine, quæ alioqui pura in minoribus apparet.

Vulpinæ,

Vulpinæ, & præsertim nigræ, ex quibus plerumque tegmina capitis fa-
cere solent, plurimi fiunt, decem enim nonnunquam x v aureis uendun-
tur. Aspreolorū pelliculæ ex diuersis quoque partibus afferuntur, am-
pliores tamen ex Siberiæ prouincia: nobiliores uerò alijs quibuslibet, ex
Schuuaij, non longè à Cazan. Porro ex Permia, Vuiatka, Vstyug, &
Vuolochda, fasciculis semper x numero colligatæ afferuntur: quarum
in singulis fasciculis duæ sunt optimæ, quas Litzschna appellant: tres ali-
quanto deteriores, quas Crasna uocant: quatuor, quas Pocrasna: una, &
ea quidè ultima, Moloischna dicta, omnium est uiliissima. Harum singulæ
una, aut duabus dengis emuntur. Ex his meliores & selectas, in Germa-
niam & alias prouincias, mercatores magno suo commodo portant.

Lyncium pelles, parui: luporum uerò, ab eo tempore quo in Germa-
nia ac Moscouia in precio esse cœperunt, plurimi fiunt. Luporum præ-
terea terga longè in minore, quàm apud nos, sunt precio.

Castorum pelles apud illos habentur in magno precio: omnesque iuxta
ex his, quod nigro, eoque natiuo sint colore, fimbrias uestium habent. B

Pellibus domesticorum catorum, mulieres utuntur. Est quoddam ani-
mal, quod gentili lingua Pessetz uocant: huius pelle, quod plurimum ca-
loris adferre corpori solet, in itinere, seu profectioibus utuntur.

Vectigal, seu portorium omnium mercium, quæ uel importantur, uel
exportantur, in fiscum refertur. De qualibet re, estimatione unius rubli, pen-
duntur septem dengæ: extra ceram, de qua non solum iuxta æstimatio-
nem, sed pondus quoque, uectigal exigitur. De quolibet autem pondere,
quod gentiliter Pud appellant, quatuor dengæ penduntur.

De mercatorum itineribus, quibus in importandis ac exportandis mer-
cibus, ac per diuersas Moscouiæ regiones utuntur, infra in Chorogra-
phia Moscouiæ, copiosè explicabo.

Vsura cõmunis est: quam licet magnū peccatū esse dicant, ab ea tamē
nemo ferè abstinet. Est autem quodammodo intolerabilis, nimirum de
quinq; semper unum: hoc est, de centum uiginti. Ecclesiæ mitius, ut di-
ctum est, uidentur agere, quæ decem pro centum (ut uocant) accipiunt. C

*NUNC CHOROGRAPHIAM PRINCIPATUS
& domini magni Ducis Moscouiæ aggrediar, puncto in Moscouia principali ciuitate
constituto: ex qua progressus, circumiacentes atque celebriores duntaxat principatus de-
scribam. Etenim in tanta uastitate, prouinciarum omnium nomina exactè inda-
gare non potui. Quare ciuitatum, fluminum, montium, quorundamque
locorum celebrium nominibus contentus sit Lector.*

R B S Moscouia itaque, Rusiæ caput & metropolis,
ipsaque prouincia, & qui hæc præterlabitur fluuius, unum
idemque nomen habent, uernaculæque gentis lingua Mos-
quua appellantur. Quod nam autem cæteris nomē præ-
buerit, incertū. Verisimile tamen est, ea à fluuii nomen
accepisse. Nam etsi urbs ipsa olim caput gentis non fue-
rit, Moscorum tamen nomē ueteribus non ignotū fuisse constat. Porro
Mosquua

A Mosquua fluius in Tvuerensi prouincia, LXX ferè supra Mosaisko vuerst (est autem vuerst, Italicum ferè miliare) haud procul à loco qui Oleschno dicitur, fontes suos habet: indeq; emisso LXXX vuerst spacio, ad Moscovuiam ciuitatem decurrit: receptisq; in se aliquot fluuijs, Orientem uersus, Occam fluuium illabitur. Cæterum sex supra Mosaisko miliaribus, primùm nauigabilis esse incipit: quo loco materia ad fabricandas domos, aliosq; usus ratibus imposita, Moscovuiam defertur. Infra autem ciuitatem merces aliq; quæ ab externis hominibus importantur, nauibus aduehuntur. Tarda autem in fluuio, atq; difficilis, propter gyros, seu mæandros, quibus multis incuruatur, nauigatio est: præsertim inter Moscovuiam & Columnam ciuitatem, tribus ab eius ostijs passuū millibus in littore sitam: ubi CCLXX vuerst spacio, flexionibus multis longisq; nauigantium cursum impedit atq; remoratur. Fluuius non admodum piscosus, ut qui præter uiles & uulgares, nullos pisces habeat. Moscovuia quoq; prouincia, nec lata nimis, nec fertilis est: cuius fecunditati, ager ubiq; arenosus, qui mediocri siccitatis aut humiditatis excessu segetes enecat, plurimum obest. Accedit ad hæc, immoderata asperaq; nimis aeris intemperies, qua hyemis rigore solis calorem superante, sata quandoq; ad maturitatem non perueniunt. Etenim tam intensa ibi nonnunquam sunt frigora, ut quemadmodum æstatis tempore apud nos æstu nimio, sic ibi frigore immenso terra in hiatum discedat: aqua etiam tum in aerem effusa, sputum que ex ore proiectum, antequam terram contingat, congelatur. Nos ipsi, cum anno 1526 eò peruenissemus, ramos fructiferarum arborum, rigore hyemis anni præcedentis prorsus periisse uidimus: quæ eo anno adeò dura fuit, ut complures ueredarij (quos ipsi Gonecz uocant) in uehiculis gelu concreti, reperti sint. Fuere qui tum pecora Moscovuiam, funibus alligata, ex proximis pagis ducerent: uicq; frigoris oppressi, unà cum pecoribus perierunt. Præterea multi circulatores, qui cum ursis, ad choreas edoctis, in illis regionibus uagari solent, tum mortui in uijs reperti sunt. Quin & ursi ipsi, fame eos stimulante, relictis syluis, passim per uicinas uillas discurrebant, inq; domos irruebant: quorum conspectum atque uim cum rustica turba fugeret, frigore foris miserè peribat. Atq; tanto frigori, æstus quoq; nimius quandoq; respondet, ut anno Domini 1525, quo immoderato solis ardore omnia ferè sata exusta fuerunt, tantaq; annonæ caritas eam siccitatem consecuta est, ut quod tribus antea dengis emebatur, id XX, aut XXX post emeretur. plurimi pagi & syluæ, frumenta que nimio æstu incensa conspiciébantur. Quorum fumus ita regionem opleuerat, ut prodeuntium hominum oculi grauiter fumo læderentur: & absq; fumo caligo quædam oboriebatur, quæ multos obcæcauerat.

Totam porrò regionem non ita diu admodum syluosam fuisse, ex magnarum arborum truncis, qui etiamnum extant, apparet: quæ quamuis agricolarum studio ac opera satis culta sit, ijs tamen quæ in agris proueniunt exceptis, reliqua omnia ex circumiacentibus prouincijs eò afferuntur. nam frumento quidem, oleribusq; communibus abūdat: cerasa
g dulciora,

dulciora, nucesq; (auellanis tamen exceptis) in tota regione non repe-
riuntur. Aliarum arborum fructus habent quidem, uerum insuaues.
• Melones autem singulari cura ac industria seminant. terram fimo per-
mixtam in areolas quasdam altiores componunt, inq; eas semen cōdunt:
hac arte calori ac frigori immoderato æquè succurritur. Nam si fortè æ-
stus nimius fuerit, rimulas tanquam spiracula quædam, ne semen calore
nimio suffocetur, per finum terre mixtum faciūt: in frigore uerò nimio,
lætaminis calor seminibus reconditis præstat auxilium.

Melle Moscovuia prouincia, ferisq; (leporibus tamen exceptis) ca-
ret. Animalia nostris longè minora sunt, necq; tamen cornibus (ut qui-
dam scripsit) carent. Vidi enim ibi boues, uaccas, capras, arietes, cornu-
ta omnia. Iam uerò ciuitas Moscovuia, inter alias ciuitates Septētriona-
les, Orientem uersus multum porrigitur: quod nobis in profectioe no-
stra, obseruatu haud difficile fuit. Nam cum Viēna egressi, rectā Craco-
uiam, atq; inde centum ferè Ger. miliarium itinere, in Septentrionē pro-
gressi fuissetus, itinere tandē in Orientem reflexo, Moscovuiam, si non ^B
in Asia, tamen in extremis Europæ, quā maximè Asiam cōtingit, finibus
sitam peruenimus. De qua re infra in Tanais descriptione plura dicam.
Vrbs ipsa lignea est, satisq; ampla: quæ procul etiam amplior, quàm re-
ipsa sit, apparet. nam horti, areæq; in qualibet dōmo spaciosæ, magnam
ciuitati accessionem faciunt: quam fabrorum, aliorumq; opificum igni
uentium, in fine ciuitatis longo ordine protensæ ædes, inter quas sunt
prata & agri, etiam magis adaugent. Porro non procul à ciuitate do-
munculæ quædam apparent, & trans fluuium uillæ, ubi non multis re-
troactis annis, Basilius Princeps satellitibus suis nouam Nali ciuitatem
(quod eorum lingua Infunde sonat) exædificauit, propterea quod cum
alijs Ruthenis medonem & ceruisiam bibere, exceptis paucis diebus in
anno, prohibitum sit, ijs solis bibēdi potestas à Principe sit permissa: atq;
eam ob rem, ne cæteri illorum conuictu corrumpērētur, ab reliquorum
cōsuetudine sunt seiuncti. Haud procul ab urbe sunt aliquot Monaste-
ria, quæ uel sola procul spectantibus una quædā ciuitas esse uidētur. Por-
ro uasta ciuitatis magnitudo facit, ut nullo certo termino contineat, nec
muro, fossa, propugnaculis ue cōmodè sit munita. Plateæ tamē quibus-
dam in locis, trabibus per transuersum ductis, obstruuntur: adhibitiscq;
custodibus ad primam noctis facem ita obfirmantur, ut nemini noctu
aditus post statam horam illac pateat: post quam qui deprehensi fortè
fuerint à custodibus, aut uerberantur, spoliantur que, aut in carcerem
conijciuntur, nisi fortè noti honestiq; uiri fuerint. Hi enim à custo-
dibus ad sua deduci solent. Atque tales custodiae quæ liber in ciuita-
tem patet aditus, locari solent. Nam reliquam urbis partem Mosqua
alluit, in quem sub ipsa urbe, lausa fluuius illabatur, qui ob altas ripas ra-
rò uadari potest. In hoc molendina complura, in publicum ciuitatis u-
sum constructa sunt. his que fluuijs ciuitas nonnihil munita esse uide-
tur: quæ præter paucas lapideas ædes, templa & monasteria, prorsus li-
gnea est. Aediū in ea urbe numerū uix credibilem referunt. Aiebāt enim,
sexto an-

A sexto ante aduentum nostrum in Moscoviam anno, Principis iussu ædes cōscriptas fuisse, eorum quæ numerum 41500 superasse. Ciuitas hæc tam lata ac spaciōsa, admodum lutosa est, quomobrem in uicis ac plateis, alijsq; celebrioribus locis, pōtes passim extructi sunt. Est in ea castrum, ex lateribus coctis constructum, quod ab una parte Mosqyua, ab altera Neglima flumine alluitur. Neglima autem ex paludibus quibusdam manat, qui ante ciuitatem circa superiorem castrī partē ita obstruitur, ut in stagni formam exeat: indeq; decurrēs, fossas castrī replet, in quibus sunt molendina: tandemq; sub ipso castro, ut dixi, Mosqyue fluuio iungitur. Castrum autem tanta magnitudine est, ut præter amplissimas ac magnificè extructas ex lapide Principis ædes, Metropolitanus episcopus, item Principis fratres, Proceres, alijsq; quàm plurimi, spaciōsas in eo, ædes ligneas habeant. Ecclesiæ ad hæc in eo multæ, ut amplitudine sua ciuitatis propemodum formam referre uideantur. Hoc castrū roboribus tantum initio circundabatur: atque ad magni Ducis Ioannis, Danielis filij, tempora usq; paruum ac ignobile erat. Is enim Petri Metropolitanæ suafu, primus sedem Imperij eò transtulit. Nam Petrus amore Alexij cuiusdam, qui ibi sepultus claruisse miraculis dicitur, eò loci sedem sibi prius elegerat: eoq; mortuo, atq; ibidem sepulto, cum ad eius tumulum miracula pariter fierent, locus ipse religionis ac sanctitatis quadam opinione adeò celebris factus est, ut posteri Principes omnes, Ioannis successores, ibi Imperij sui sedem habendam esse duxerint. Nam mortuo Ioanne, eiusdem nominis filius, sedem ibi retinuit: ac post eum Demetrius, post Demetrium Basilii, is qui ducta Vuitoldi filia, Basilium Cæcum post se reliquit. Ex quo Ioannes, eius Principis pater, apud quem Oratorem egi (qui primus castrum muro cingere cœpit) natus est: cui operi tricesimo fermè anno post, supremam manum eius posteri imposuere. Eius castrī propugnacula basilicæ, cum Principis palatio, ex latere ab hominibus Italis, quos propositis magnis præmijs Princeps ex Italia euocauerat, Italico more extructa sunt. Multæ autem, ut dixi, in hoc sunt ecclesiæ, lignæ fermè omnes: duabus tamen insignioribus, quæ ex lateribus extructæ sunt, exceptis: quarum altera diuæ Virgini, altera diuo Michaeli est sacra. In templo diuæ Virginis sepulta sunt duorum Archiepiscoporum corpora, qui, ut Principes eò suam Imperij sedem transferrent, ibi que Metropolim constituerent, autores fuerunt: eamq; maximè ob rem in diuorum numerum sunt relati. In altero templo principes uita defuncti humantur. Construebantur, nobis præsentibus, plura etiam templa ex lapide. Regionis cœlum adeò salubre est, ut ibi ultra Tanais fontes, præsertim in Septentrionem, ac etiam magna ex parte Orientem uersus, memoria hominum, nulla unquam pestis fauerit. Habēt tamen interdum intestinorum & capitis morbum quendam, pesti haud dissimilem, quem ipsi Calorem appellant. eo qui corripuntur, paucis diebus pereunt. Is morbus in Moscovia nobis existentibus, grassabatur, unumque ex familiaribus nostris absumpsit. atq; cum in tam salubri regione degant, si quando in Novuogardia, Smo-

lentzko, & Plescovuia pestis sæuit, quoslibet illinc ad se uenientes, regi. A
one sua metu contagij excludunt.

Gens Moscovuiæ cæteris omnibus astutior & fallacior esse perhibetur, fluxa in primis in cõtractibus fide: cuius rei ipsi haud ignari, si quando cum externis commercia habēt, quo maiorem fidem obtineant, non Moscovuitas se, sed aduenas esse simulant.

Longissimus in Moscovuia dies in solstitio æstiuali XVII horarum, cum tribus quartalibus, esse dicitur. Certam poli eleuationem tũ ex nemine potui cognoscere: quamuis quidam LVIII graduum se accepisse, incerto tamen autore, diceret, Ipse tandem facto per Astrolabium periculo, utcũq; solem nono die Iunij in meridie obseruauit LVIII graduum. Ex qua obseruatione, cõputatione hominum harum rerum peritorum, deprehensum est, altitudinem poli L. graduum esse: longissimum autem diem, XVII horarum, & unius quartalis.

Moscovuia loco principali descripta, ad reliquas Magni Ducis Moscovuiæ subiectas prouincias progrediar, ordine primũ Orientem uer. B
sus seruato: dein per Meridiem & Occidentem atq; Septentrionem circummeuntes, rectã in Orientem æquinoctialem deueniemus.

Vuolodimeria ciuitas magna primũ occurrit, quæ castrũ ligneum sibi cõiunctum habet. Hæc à tempore Vuolodimeri, qui postea Basilius dictus est, usq; ad Ioannem Danielis filium, Rusiæ metropolis fuit. Est autem inter Vuolgam & Occam, magna duo flumina, triginta sex à Moscovuia in Orientẽ miliaribus Ger. sita, loco adeo fertili, ut ex uno tritici modio sæpe XX, nõnunq; XXX modij proueniãt. Eã Clesma fluuius alluit, cætera syluæ magnæ uastæq; cingunt. Clesma porro quatuor à Moscovuia miliaribus Ger. oritur, multisq; ibi molendinis celebris ac cõmodus est: qui infra Vuolodimeriã, usq; ad Murõm oppidum, in Occa litore situm, spacio duodecim miliarib. nauigatur, Occæq; fluuiio iungitur. A Vuolodimeria uiginti quatuor miliarium rectã in Orientem, in uastis syluis principatus olim fuit: cuius populi Murõmani uocabãtur, animalium pellibus, melle & piscibus abundantes. C

Novuogardia inferior ciuitas, ampla & lignea, cum castro, quod Basilius præsens monarcha ad Vuolge & Occæ fluuiorũ confluxũ ex lapide in scopulo exædificauit. Aiũt quadraginta miliaribus Ger. eã à Murõm abesse, in Orientem, quod si ita est, cõtum miliarib. Novuogardia à Moscovuia distabit. Regio fertilitate, rerũq; copia Vuolodimeriam æquat. Atq; hic Christianæ religionis hac quidem parte terminus est. nam licet princeps Moscovuiæ ultra Novuogardiam hanc, castrum, cui Sura nomen est, habeat: tamen interiectæ gentes, quæ Czeremissæ appellantur, non Christianam, sed Machumeti sectam sequuntur. Porro ibi & alię gentes sunt, Mordvua nomine, Czeremissis permixtæ, quę cis Vuolgam, ad Suram, bonam regionis partem occupant. Czeremissę enim ultra Vuolgam in Septentrione degunt: ad quorum differentiam, qui circa Novuogardiã habitant, Czeremissæ superiores, seu mõtani, non à mõtibus quidem, qui ibi nulli sunt, sed à collibus potius, quos accolunt, nũcupantur. Sura flu.

A Sura fluius Mosci & Casanēsis regis dominiū diuidit, qui ex Meridie ueniens, uigintiocto miliarib. infra Novuogardiam, cursu in Orientem flexo, Vuolgam influit. in quorum cōfluxu, ad alterum littus, ijs Basilii princeps castrum erexit, idēq; à suo nomine Basilo uigorod nominauit: quod postea multorum malorum seminarium extitit. Haud procul inde est Moscha fluius, qui & ipse ex Meridie profluens, Occam supra Murom inhabitur, non lōgē ab oppido Casimouigorod, quod Moscus Tartaris habitandum concessit. Horum mulieres arte quadam unguēs, decoris causa, nigro colore inficiūt: ac aperto capite, passisq; crinibus perpetuò incedunt. A Moscha fluiuo Orientem & Meridiem uersus, ingentes occurrunt syluæ, quas Mordyua populi, qui proprio idiomate utuntur, ac Principi Moscoviæ subiecti sunt, inhabitāt. Eos quidam idololatrias, alij Mahometanos esse uolunt. Hi in pagis passim habitant, agros colunt, uictum ex ferina carne & melle habent, pellibus abundant preciosis: duri in primis homines. nam & Tartaros latrocinantes

B sæpe fortiter à se propulsarunt, pedites ferè omnes, arcubus oblōgis conspicui, sagittandiq; peritia præstantes.

Rezan prouincia inter Occam & Tanaim fluiuum sita, ciuitatem ligneam non longē à ripa Occæ habet. Erat in ea castrum, quod Iaroslau uocabatur: cuius nunc, præter uestigia, nihil extat. Haud procul ab ea ciuitate, Occa fluius insulam facit, quæ Strub dicitur, magnus olim ducatus, cuius Princeps nemini subiectus erat. Columna ex Moscoviā inter Orientem & Meridiem, seu (ut alij uolunt) in Orientem hyemalem ciuitas occurrit. Dein Rezan, quæ à Moscoviā triginta sex miliaribus Ger. distat. Hæc prouincia cæteris omnibus Moscoviæ prouincijs fertilior est: in qua, ut aiunt, singula grana frumenti binas quandoque, plures uel spicas proferunt: quarum culmi tam dense accrescunt, ut nec equi facile transire, nec coturnices inde euolare possint. Mellis, pisciū, auium, ferarumq; ibi magna copia, arborumq; fructus lōgē Moscoviæ fructibus nobiliores: gens audacissima, bellicosissimaq;.

C Ex Moscoviā ad hoc usq; castrum, ultrāq; spacio XXIII ferè miliarium Ger. fluit Tanais, loco qui Donco dicitur: ubi mercatores in Asoph, Capham, & Constantinopolim euntes, naues suas onerant: quod plerunq; fit in autumno, pluuiosa anni parte. nam Tanais ibi alijs anni temporibus non ita aquis abundat, ut oneratas naues bene ferre queat. Dominabatur Rezan quandoque Basiliius magnus dux, qui sororem Ioannis Basilij magni ducis Moscoviæ duxerat, ex ea que Ioannem & Theodorum susceperat. Mortuo Basilio, Ioannes filius succedit: qui ex uxore Knes Theodori Babitz filia, Basilium, Theodorum & Ioannem filios genuit. ex quibus, mortuo patre, maximi natu duo filij, dum quisque sibi imperium uendicare nititur, in campis Razanēsis congressi: armis decertarunt: in qua pugna alter occubuit. nec multo post, qui uictor fuerat, in eisdem campis moritur, in cuius rei memoriam, signum crucis ex robore ibi erectū est. Minimus natu, qui ex tribus fratribus adhuc supererat, cognita fratrum suorum morte, adiunctis sibi Tartaris, prin-

cipatu, pro quo fratres decertauerant, quemq; mater adhuc possidebat, A
 ui potitur: quibus peractis, cum Duce Moscoviæ agit, ut quemadmo-
 dum maiores sui nemini obstructi, cum principatum liberè tenuissent,
 possedissentq; ita se quoq; imperare sineret. Dum hæc pacisceretur, ad
 magnum Principem delatus est, quod regis Tauricæ, quo cum Principi
 bellū erat, filiam uxorem expeteret. quam ob rem cum à Principe uoca-
 tus fuisset, metu aduentum tardat, protrahitq;. tandem à Simeone Cru-
 bin, uno ex consiliarijs suis persuasus, in Moscoviam proficiscitur: ubi
 Principis iussu captus, liberis custodijs mādatur. Subinde Princeps ma-
 tre illius eiecta, & in monasterium intrusa, castrum cum principatu oc-
 cupat: & ne aliqua quandoq; secessio Rezanēsum fieret, bonam eorum
 partem per diuersas distribuit colonias. qua re totius principatus uires
 labefactatæ corruerunt. Porro cum anno Domini 1521 Tartari prope
 Moscoviā castra posuissent, Ioannes per tumultum è custodia elapsus,
 in Lithuaniam profugit: ubi etiam tum exulabat.

Tulla oppidum quadraginta ferè miliaribus Ger. à Rezan distat, à B
 Moscovia uerò in Meridiem triginta sex: estq; ultimum oppidum ad
 campestria deserta, in quo Basilus Ioannis castrum ex lapide cōstruxit,
 quod fluuius eiusdem nominis præterlabitur. Vppa uerò alius fluuius,
 ab ortu castrū alluit: Tullæq; fluuius iunctus, Occam supra Vuorotinski
 uiginti ferè miliaribus Ger. influit. à cuius ostijs haud ita procul, Odo-
 yovu castrum situm est. Porro oppidum Tulla, etiam Basilij tempore
 proprium principem habebat.

Tanais fluuius famosissimus, qui Europam ab Asia disternat, octo
 fermè à Tulla in Meridiem miliaribus nonnihil in Orientem deflecten-
 do, oritur, non ex Ripheis montibus, ut quidam prodidere: sed ex Iuua-
 novuifero, hoc est, Ioannis lacu ingenti, qui in longitudine & latitudi-
 ne circiter 1500 uerst patet: inq; sylua, quam quidam Okonitzkilies, alijs
 Iepiphanovulies appellant, ortum habet. Ex hoc lacu Schat & Tanais,
 magna duo flumina, emergunt. Schat in Occidentem, Vppa fluuius in se
 recepto, Occam inter Occidentem & Septentrionem influit. Tanais au-
 tē primo cursu rectā in Orientem fluit, atq; inter Casan & Astrachan re-
 gna sex uel septem miliaribus Ger. à Vuolga fluuius labitur: dein reflexo
 in Meridiem cursu paludes facit, quas Meotidis uocant. Ad eius porro
 fontes proxima ciuitas est Tulla, supra ostia uerò tribus ferè in littore
 miliaribus Asoph ciuitas, quæ prius Tanas uocabatur. supra hanc qua-
 tuor dierum itinere Achas oppidum est, ad eundem fluuium sitū, quem
 Rutheni Don appellant. Hunc ab optimorum piscium copia singulari,
 item amœnitate, quod utraq; fluminis ripa diuersis herbis, radicibusq;
 suauissimis, ad hæc arboribus fructiferis plurimis, uarijs que in modum
 horti, quasi industria quadam exculta atque consita sit, satis laudare non
 possunt. Et quod tanta ferarum, quæ paruo negotio sagittis conficiun-
 tur, ibi sit copia: ut per ea loca iter facientes, ad uitam sustentandam nul-
 la alia re, igni tantum saleq; excepto, indigeāt. In his partibus non milia-
 ria, sed dierum itinera obseruantur. Ego quantum coniectura assequi
 potui, à

A potui, à fontibus Tanais ad eius ostia usq; terrestri itinere rectà eundo, sunt octuaginta ferè miliaria Ger. A Dōco, quo loco Tanaim primùm nauigabilem esse dixi, uix uiginti diebus nauigando, peruenitur Asoph, ciuitatem Turcis tributariam: quæ quinque, ut aiunt, diætis ab Isthmo Tauricæ, quem aliàs Præcop uocant, distat. In ea multarum ex diuersis orbis partibus gentium insigne est emporium: quò ut omnibus, cuiuscunque nationis sint, liber patet accessus, libera etiam uendendi emendiq; cuilibet datur copia: ita ciuitate egressis omnibus, quidlibet impune facere licet. De aris autem Alexandri & Cæsaris, quas plerique scriptores in his locis fuisse commemorant, uel earum ruinis, nihil certi ex indigenis, alijs'que qui ea loca sæpissimè peragrarunt, cognoscere potui. Milites quoque, quos Princeps ad Tartarorum excursiones explorandas, & coercendas, quotannis ibi in præsijs habere solet, super hac re à me interrogati, nihil se unquam tale uel uidisse, uel audiuisse responderunt. Circa ostia tamen minoris Tanais, quatuor ab Asoph diætis, iuxta locum Velikipreuos ad S. montes, statuas imaginesq; quædam marmoreas & lapideas uidisse se, non negabant. Minor porro Tanais in Seuerski principatu oritur, unde Donetz Seuerski uocatur, tribusq; diætis supra Asoph in Tanaim illabitur. Cæterum qui ex Moscoviâ in Asoph terrestri itinere proficiscuntur, hi Tanai, circa Donco, uetus & dirutum oppidum, traiecto, à meridie nonnihil in orientem reflectuntur: quo loci, si recta ab Tanais ostijs linea ad eius fontes ducatur, Moscoviam in Asia, non in Europa sitam reperies.

Msceneck palustris locus est, in quo olim castrum erat, cuius etiamnum uestigia extant. Circa hunc locum adhuc quidam in tuguriolis habitant, qui necessitate imminente, in paludes illas, ceu castrum refugiunt. Ex Moscoviâ in Msceneck, meridiem uersus eundo, sexaginta ferè miliaria Ger. sunt: ex Tulla ferè triginta, A Msceneck decem & octo ferè miliaribus ad partem sinistram, Occa fluuius oritur: qui primùm in Orientem, dein in Septentrionem, postremò in Orientem æstiualem (ut ipsi uocant) cursum suum dirigit. atque ita Occa, Msceneck forma circuli propemodum dimidiati claudit: multaq; subinde oppida, Vuorotin scilicet, Coluga, Cirpach, Corsira, Columna, Rezan, Casimovugorod, & Murom alluit: tandem que Vuolgam infra Novuogardiam inferiorem ingreditur, syluis'que utrinque clauditur, quæ melle, aspreolis, hermelis & martibus plurimum abundant. Campi omnes quos alluit, fertilissimi sunt: nobilissimus in primis piscium copia fluuius, cuius pisces cæteris Moscoviæ fluminibus præferuntur, maxime qui circa Murom capiuntur. Habet præterea pisces quosdam peculiare, quos ipsi sua lingua uocant Beluga, miræ magnitudinis, sine spinis, capite & ore amplo, Sterlet, Schevuriga, Oseter: postrema tria Sturionū genera: & Bielaribitza, hoc est, album pisciculum nobilissimi saporis. horum maximam partem ex Vuolga eò deuenire putant. Ex Occæ porro fontibus duos alios fluuios oriri aiunt, Sem & Schofna: quorum Sem, Seuera principatum perfluit: oppidumq; Potiwulo pre-

terlapsus, in Desna fluuium, qui Czernigo oppidum interlabitur, atque A infra Chiovuiam in Borysthenem fertur, influit: Schofna autem recta in Tanaim defertur.

Corfira in ripa Occæ fluminis oppidum est, sex miliaribus supra Columnam. Habebat aliquando sui iuris dominum: qui cum ad Principem Basiliū, tanquam qui in necem eius conspirasset, delatus fuisset, eamque ob rem sub uenationis prætextu à Principe uocatus fuisset, illé que armatus (nam à quodam, ne inermis iret, admonitus fuerat) cum ad Principem in uenatione uenisset, neque tum admissus esset, sed cum Michaele Georgij Principis Secretario ad uicinum oppidum Czirpach ire, ibique se operiri iussus esset: ubi à Principis Secretario ad bibendum inuitatus, idque (ut solent) pro Principis sui incolumitate, cum in eas insidias quas nullo modo euitare posset, se prolapsus esse sentiret: accersito sacerdote, haustoque poculo moritur. atque ita nephario hoc facinore, Basilius Czirpach oppido, octo miliaribus à Corfira ad Occam fluuiū sito, ubi etiam B loco plano mineræ ferri effodiuntur, potitus est.

Coluga oppidum ad Occam fluuium triginta sex miliaribus à Moscovuia abest, quatuordecim à Czirpach. Fiunt ibi affabrè cæolata pocula lignea, aliæque è ligno res ad cultum domesticum pertinentes: quæ inde in Moscovuiam, Lithvuniã, aliasque circumiacentes regiones passim deferuntur. Solet ibi Princeps quotannis præsidia sua contra incursiones Tartarorum habere.

Vuorotin principatus eiusdem nominis, cum ciuitate & castro, tribus supra Colugam miliaribus, non procul à littore Occæ sito, nomen habet. Hunc principatum Ioannes Knes Vuorotinski cognomento possidebat, uir bellicosus, ac multarum rerum experientia excellens, quoduce Basilius princeps præclaras sæpe ex hostibus uictorias reportauerat. Sed anno 1521, quo tempore rex Tauricæ Occa traiecto, magno exercitu Moscovuiam, ut supra dictum est, inuaserat, ad eumque coercendum & reprimendum Demetrius Knes Bielski, homo iuuenis, cum exercitu à Principe missus fuisset, isque Ioanis Vuorotinski, aliorumque sanis consilijs neglectis, uiso hoste turpi se fugæ mandasset: Principeque post Tartarorum discessum, de fugæ autoribus diligenter inquirente, Andrea Principis fratre (qui reuera eius fugæ autor fuerat) alijsque absolutis, Ioannes Vuorotinski non solum in summam uenit Principis indignationem, sed captus etiam, atque principatu suo exutus est. Postremo dimissus quidem fuit ex custodia, ea tamen conditione, ne Moscovuia unquam egrederetur. Hunc nos quoque inter primarios uiros Moscovie, in aula Principis uidimus.

Seuera magnus principatus est, cuius castrum Novuogrodek, haud ita diu Sevueresum principum, priusquam hi ab Basilio principatu exuerentur, sedes erat. eò ex Moscovuia dextrorsum, in Meridiem, per Colugam, Vuorotin, Serensko & Branski, centum quinquaginta miliaribus Ger. peruenitur: cuius latitudo ad Borysthenem usque protenditur. Vastos desertosque passim campos habet: circa Branski autem syluam

A syluam ingentem. Castra oppidacq; in eo sunt complura: inter quæ Starodub, Potivulo, Czernigovu, celebriora sunt. Ager quatenus colitur, fertilis est. Syluæ hermellis, aspreolis & martibus, mellécq; plurimum abundât. Gens propter assidua cum Tartaris prælia, ualdè bellicosa. Cæterum Basilius Ioannis, ut alios plerosq;, ita hûc quoque principatum sibi subiecit, hoc modo. Erant duo Basilij ex fratribus nepotes: horum alter cognomēto Semetzitz, castrum Novuogrodek: alter uerò Staradub ciuitatem tenebat. Potivulo autem Demetrius quidam Princeps possidebat. Porro Basilium Semetzitz, cum strenuus in armis, eamq; ob rem Tartaris terrori esset, tanta regnandi libido inuaserat, ut principatum solus expeteret, neque quieuit, donec Basilium Staradubski afflictissimum redderet: eocq; depulso, prouinciam suam occuparet. quo eiecto, Demetrium alia uia aggressus est: quem apud Principem detulit, tanquam qui animum deficiendi à Principe haberet. Quare Princeps commotus, Basilio mandat, uti Demetrium, quacunque arte captum, ad se Moscovuiam mitteret. Huius itaque fraude Demetrius in uenatione circumuentus fuit. Præmiserat enim Basilius equites quosdam ad castrum sui portas, qui eum fuga euadere conantem exciperent, à quibus tum captus, in Moscovuiam deductus, atque in uincula coniectus fuit. Hanc iniuriam filius, quem unicum habebat, Demetrius, adeò molestè tulit, ut ad Tartaros confestim confugeret. Vt que patri illatam iniuriam celerius grauiusq; ulcisceretur, Christiana fide abnegata, in Machumetiritum circumciditur. Interim dum apud Tartaros ageret, accidit, ut puellam quandam uenustissimam deperiret: qua cum aliàs potiri non posset, inuitis eam parentibus clam abduxit. Eam rem serui, qui cum eo circumcisi fuerât, puellæ propinquis clam indicarunt: à quibus quadam nocte subito oppressus, cum puella sagittis conficitur. Basilius Princeps audita filij ipsius Demetrii fuga ad Tartaros, senem artioribus uinculis constringi iubet. qui non multo post morte filij apud Tartaros cognita, carcere mœroré que confectus, eodem anno qui à nato Christo MDXIX erat, obiit. Acq; hæc omnia Basilio Semetzitz auctore facta sunt: cuius impulsu antea quoque Princeps & Corsiræ dominum, & germanum suum fratrem, captos in carcere occidit. Cæterum quemadmodum sæpe fieri solet, ut qui alijs insidias struunt, in eisdem tandem ipsi incidant: ita & huic Semetzitz contigit. Nam ipse quoque apud Principem defectionis crimine infimulatus est. Eam ob rem cum Moscovuiam uocatus fuisset, illécq;, nisi publicæ fidei literæ Principis & Metropolitæ iuramento confirmatæ, sibi prius mitterentur, eò se uenturum pernegaret: missis acceptisq; ex sententia literis, XVIII Aprilis, MDXXIII anni Moscovuiam cum uenisset, honorificè muneribus etiam oblati à Principe exceptus fuit: sed paucos post dies captus, in carcerem conijcitur, ubi & tunc detinebatur. Causam captiuitatis suæ hæc fuisse aiunt, quòd literas ad regē Poloniae, quibus se ad eum deficere uelle scripserat, præfecto Chiouiensi misisset: qui resignatis literis, cum iniquum eius erga principem suum animum cognouisset, continuo eas Principi Moscovuiæ

Moscoviuæ misit. Alij uerò rationem magis uerisimilem afferunt. Solus enim Semetzitz in toto Mosci Imperio supererat, qui castra & principatus possidebat: quibus, ut facilius hunc eijceret, tutiusq; imperaret, perfidiæ crimen, quo ille è medio tolleretur, in illum excogitatum est. Ad quod alludens morio quidam, quo tempore Semetzitz Moscoviuam ingrediebatur, scopas & palam circumferebat, qui cum interrogaretur, quid sibi hoc apparatu uellet: Imperium principis nondum profusus purgatum esse, respondit: nunc uerò commodum tempus uerrèdi adesse, quo feces omnes eijciendæ forent. Hanc prouinciam Ioannes Basilij, Alexandri magni Ducis Lithuaniæ exercitu ad Vuedrosch fluuium profligato, primus imperio suo adiecit. Porrò Sevuerenses principes generis suu. Demetrio magno Duce Moscoviæ ducunt. Erant Demetrio filij tres, Basilij, Andreas, & Georgius. Ex his Basilij natus maximus, iuxta patrias leges, patri in regno successit. Ex alijs duobus, Andrea uidelicet & Georgio, Sevuerenses principes generis sui originè traxerunt.

Czernigovu triginta miliaribus à Chioouia, totidè uerò à Potivulo abest. Potivulo uerò distat à Moscovuia cētum quadraginta miliaribus Ger. à Chioouia sexaginta, à Branski triginta octo. Hæc ultra sylvā magnam, quæ uiginti quatuor miliaribus in latitudinē protenditur, sita est.

Novuogrodeck decem octo miliaribus distat à Potivulo, à Staradub quatuordecim: Staradub à Potivulo triginta duobus miliaribus.

Eūtibus ex Potivulo in Tauricam, per solitudinem fluuij Sna, Samara & Ariel occurrunt: ex quibus posteriores duo latiores, profundioresq; sunt: in quibus trañciendis dum uiatores diutius nonnūquam detinentur, à Tartaris sepe circūueniuntur, capiunturq;. post hos Koinska, vuoda & Moloscha fluuij occurrūt, quos nouo quodam traiectionis genere superant: resectas arbusculas in fasces colligant, quibus se suacq; imponunt, atq; ita remigantes secundo fluuio in alterum littus deferuntur. Alij huiusmodi fasces equorum caudis alligant, qui flagris impulsī, nantes in ulterius littus, homines secum trahunt, transferuntq;.

Vgra fluuius profundus & lutosus, non longè à Drogobusch in sylvā quadam oritur, interq; Colugam & Vuorotin in Occam exoneratur. Is fluuius olim Lithuaniam à Moscovuia diuidebat.

Demetrio uitz oppidum & castrum inter Meridiem & Occidētem, decem & octo miliaribus abest à Vuiesma, à Vuorotin, circiter uiginti.

Smolentzko ciuitas Episcopalis, ad Borysthenem fluuiū sita, castrum in ulteriore fluminis littore Orientem uersus habet, roboribus constructum, quod plurimas domos in ciuitatis formam complectitur. Hoc quā in collem porrigitur (nam parte alia Borysthene alluitur) fossis, ad hæc stipitibus acutis, quibus hostium incurfus arcetur, munitum: Basilij Ioannis sapius grauissimè oppugnauit, nunquam tamen illud uicapere potuit. At postremò militum, præfecti que cuiusdam Bohemi, de quo supra in historia Michaelis Linski dictum, prodicione eo potitus est. Ciuitas in ualle sita, colles circūquaq; fertiles habet, syluisq; uastissimis cingit, ex quib. pelliū diuersarū magnus prouētus. Templū in castro diuæ Vir-

A diuæ Virgini sacrum, alia uerò ædificia lignea: in ciuitatis suburbio Monasteriorum è lapidibus constructorum ruinæ complures uidentur. Ex Moscovia porrò ad Smolentzkum, inter Meridiem & Occidentem euntibus, decem & octo miliarium itinere, Mosaisko primùm occurrit: inde uiginti sex, Vuiesma: pòst decem & octo, Drogobusch: atque inde totidem, in Smolètzko peruenimus, totum' que hoc iter octuaginta miliaribus Ger. constat: quamuis Lithuani & Moscouitæ centum computent. Ego tamen ter loca illa peragraui, nec plura obseruaui. Hunc principatum Basilio imperante, Vuiltoldus magnus Dux Lithuaniæ Moscis anno 1413 ademerat. Eundem Basilius Ioannis anno 1514, die xxx Iulij, Sigismundo regi Poloniae eripuit.

Drogobusch & Vuiesma, castra & oppida lignea sunt, ad Borysthenem sita, quæ olim sub dominio Principum Lithuaniæ erant. Est sub oppido Vuiesma eiusdem nominis fluuius, qui haud procul inde, duobus uidelicet uerſt, in Borysthenem fertur: solent' que oneratae mercibus naues inde Borysthenem deuehi, atque pòst uicissim aduerso Borysthenem Vuiesmam usq; portari.

Mosaisko quoq; castrum & oppidum ligneum, circa quod magna diuersicolorum copia leporum est: soletq; Princeps quotânis uenationes suas ibi habere, atq; nonnūquam diuersorū Principū Oratores audire: sicuti nobis in Moscovia existentibus, Lithuanos Oratores audiuit: nosq; eò pariter ex Moscovia accersitos, ubi mādatis Principū nostrorū confectis dimissi fuimus. Porrò imperiū principū Moscouiæ, tēpore Vuiltoldi, quinq; aut sex miliaribus ultra Mosaisko protendebatur.

Biela principatus, cum castro & ciuitate eiusdem nominis, ad fluuium Opscha, in uastis syluis sexaginta miliaribus Ger. magis in Occidentem à Moscovia distat: à Smolentzko triginta sex, à Toropetz triginta. Huius olim Principes ex Gidemino oriundi erāt: sed Casimiro rege Poloniae imperante, Jagellonis filij hunc principatum obtinebāt. quo tempore, Basilius princeps Biela, qui aliàs Bielski appellatur, ad Ioannem patrem Basilij defecit, se suaq; illi subdidit: uxoreq; sua in eo motu in Lithuania relicta, aliam, ut supra dictum est, in Moscovia duxit: ex qua tres suscepit filios, quos nos apud Principem uidimus, è quorum numero Demetrius propter patris sui autoritatē in magno precio honoreq; habebatur. Porrò hi tres fratres, quāuis ex Bielski paterna hæreditate uiuebāt, eiusq; annuis redditib. alebantur, eò tamē ire nō audebāt. nā Moscouiæ princeps, Bielski principatū illis ademit, titulumq; sibi usurpabat.

Rsovia Demetrii ciuitas, cum castro, rectā in Occidentem uiginti tribus miliaribus abest à Moscovia: castrum, à quo Princeps titulum sibi usurpat, ad fluuium Vuolga situm est, habetq; latissimam ditionem. Est & alia Rsovia centum quadraginta miliaribus à Moscovia, à Vueliki-luki uiginti, totidem à Plescovia, quæ deserta appellatur. Ultra Rsouiam Demetrii, per certa miliaria progrediendo in Occidentem, est sylua Vuolkonzki dicta, ex qua quatuor fluuij oriuntur. In ea sylua est palus, quæ Fronou uocatur: ex qua fluuius nō ita magnus duobus ferè miliaribus

miliaribus in lacum quendam Vuolgo influit: unde rursus aquarum A
 multitudine adauctus emergit, Vuolga' que sumpto à lacu nomine uo-
 catur: qui multis paludibus emensis, multis etiam fluminibus in fere-
 ceptis, uiginti quinque, uel (ut alij uolunt) septuaginta ostijs in mare
 Caspium, à Ruthenis Chwualinsko morie appellatum, & non in Pon-
 tum, ut quidam scripsit, exoneratur. Porrò Vuolga à Tartaris Edel, à
 Ptolemæo Rha uocatur: tanta' que inter hunc & Tanajm in campestri-
 bus est uicinitas, ut septem duntaxat miliaribus distare affirmant. Quas
 autem ciuitates & oppida præterlabatur, suo loco referemus. In ea-
 dem sylua decem ferè à palude Fronouuo miliaribus est Dnyepersko
 pagus: circa quem oritur Borysthenes, qui ab incolis Dnieper uocatur,
 quem nunc Borysthenem dicimus. Haud procul ab eo loco est mona-
 sterium sanctæ Trinitatis, ubi oritur alius fluuius priore maior, Nie-
 pretz per diminutionem dictus. Ambo autem hi fluuij inter fontes Bo-
 rysthenis & paludem Fronouuo confluunt, quo loco Moscovitarum
 & Chloppiensium merces nauibus impositæ, in Lithuaniam deferun- B
 tur: solent' que mercatores ibi in monasterium ceu diuersorium diuer-
 tere. Porrò quòd Rha & Borysthenes non ex iisdem fontibus, iuxta quo-
 rundam opinionem, oriantur, cum ex alijs, tum ex complurium mer-
 catorum certa relatione, qui in illis partibus rem fecerunt, compertum
 habeo. Borysthenis autem cursus hic est, ut primùm Vuiesmā Meridi-
 em uersus alluat: mox reflexo in Orientem cursu, oppida Drogobusch,
 Smolenczko, Orscham, & Mogilef præterlabatur: inde' que rursus in
 meridiem tendens, Chioouiam, Circassos & Oszakouu contingit. ubi
 deinceps in pontum exoneratur, uidetur eo loco mare formam lacus
 habere: & Oszakouu quasi in angulo est ad ostia Borysthenis. Nos e-
 nim ex Orschain Smolenczko uenimus, ubi impedimenta nostra nau-
 bus usque Vuiesmam deduximus: & tantum inundabat, ut Monachus
 Comitem à Nugaroli, & me scapha piscatoria per syluas lögè deuexerit:
 equi uerò natando pluries superarunt itinera.

Duina lacus à fontibus Borysthenis decem ferè miliaribus, & toti- C
 dè à palude Fronouuo distat. Ex eo fluuius eiusdem nominis uersus Oc-
 cidentem, qui à Vuilna uiginti miliarib. abest, ac dein in Septètrionem
 decurrit, & prope Rigā metropolim Livuonię mare Germanicū (quod
 Rutheni Vuareczkoie morie uocāt) illabitur: alluit Vuitepsko, Polotz
 ko, Dunenburg: & non perfluit Plescouijam, ut quidam scripsit. Livuo-
 nienses hunc fluuium ex bona parte nauigabilem, Duna appellant.

Louuat quartus fluuius, cæteris tribus minimè comparandus, oritur
 inter lacum Duiua, & paludem Fronouuo, aut ex ipsa palude. non po-
 tui equidem eius fontes, etsi haud procul à Borysthenis fontibus distāt,
 prorsus explorare. Est autem ille fluuius, ut eorum Annales habent,
 in quem S. Andreas apostolus ex Borysthene per siccum nauiculam
 traduxit, & qui emensis quadraginta ferè miliaribus, Vuelikiluki alluit,
 inq; Ilmen lacum influit.

Vuolock ciuitas & castrum in Occidentem æquinoctialem uiginti
 quatuor

A quatuor miliaribus distat à Moscovuia, à Mosaisko duodecim ferè, à Tvuer uiginti. Huius loci titulum Princeps sibi usurpat, soletq; quotannis ibi animum, falconibus lepores insectando, relaxare.

Vuelikiluki castrum & ciuitas in Occidentē à Moscovuia cētum quadraginta miliaribus, à Novuogardia magna sexaginta ferè, à Poloczko autem triginta sex miliaribus distat. hac etiam itur ex Moscovuia in Lithuaniam.

Toropecz est castrum, cum ciuitate, inter Vuelikiluki & Smolenzko, ad confinia Lithuaniae, distat à Luki decem & octo ferè miliaribus.

Tvuer, siue Otvuer, amplissima olim ditio, una ex magnis Rusiæ principatibus ad Vuolgam fluuium sita, triginta sex miliaribus Occidentem æstiualem uersus, distat à Moscovuia: habetq; ciuitatem magnam, quam Vuolga interfluit. in altera autem ripa, qua Tvuer Moscovuiam spectat, castrum habet, ex cuius opposito Tvuertza fluuius Vuolgā influit: quò equidem in Otvuer nauigio perueni, & altero die Rha flu. nauigauī. Porro ciuitas hæc Episcopalis sedes erat, uiuēte Ioanne Basilij patre, quo tempore Tvuerensem Principatū magnus Dux Boris moderabatur. Cuius postea filiam Mariam princeps Moscovuiæ Ioannes Basilij uxore duxerat: ex eaq; Ioannem primogenitū, ut supra dictum, susceperat. Boris autem mortuo, Michael filius successit: qui postea à sororio suo magno Duce Moscovuiæ principatu depulsus, exul in Lithuania moritur.

Terfack oppidum decem mil. à Tvuer: eius dimidia pars sub Novuogardiae, altera Tvuerensi dominio erat, duosq; ibi Locumtenentes imperabant. Oriuntur ibi quoq; ut supra dixi, duo fluuij, Tvuertza & Sna: hic Novuogardiam in Occidentem, ille in Orientem decurrit.

Novuogardia magna, amplissimus totius Rusiæ principatus est, patrio sermone Novuigorod, quasi Noua ciuitas, seu Nouum castrum dicitur. Quicquid enim muro cinctum, roboribus munitum, aut alioqui septum est, Gorod appellant. Est autem ampla ciuitas, quam Vuolchou fluuius nauigabilis interfluit, qui ex Ilmen lacu uix duobus uersis supra ciuitatē emergens in lacum Neoa, quem nunc Ladoga, ab oppido quod ei adiacet, appellant, illabitur. Novuogardia porro in Occidentem æstiualem, à Moscovuia centū uiginti miliaribus abest. quanquam sunt qui centum duntaxat cōputant: à Plescovuia triginta sex, à Vuelikiluki quadraginta, ab Iuanouuogorod totidem. Cæterum ciuitas hæc olim dum floreret, suiq; iuris esset, latissimam ditionē in quinque partes distributam habebat: quorum quaelibet pars non solum de publicis ac priuatis rebus cognoscendis, ad ordinarium ac competentem suæ partis magistratum referebat, uerū in sua duntaxat ciuitatis regione contrahere res quascunq; ac commodè cum alijs ciuibus suis conficere poterat: nec licebat cuiquam, ad aliquem alium eiusdem ciuitatis magistratum, quacunq; in re prouocare. Eoq; tempore totius Rusiæ maximum ibi erat emporiū. ingens enim mercatorū turba undiq; ex Lithuania, Polonia, Suetia, Dania, ipsaq; Germania eò confluebat, ciuesq; ex tam frequenti multarū gentium concursu, opes suas copiasq; augebant. Quin & nostra tempe-

ftate licet Germanis suos ibi habere quæstores, seu rationarios. Imperiū A
 eius magna ex parte in Orientem & Septentrionem extenditur. Livuo-
 • niā, Finlandiam, atq; Nordvægiam ferè contingebat. Eius loci merca-
 tores, cum uno eodemq; uehiculo Augusta Vindelicorum profectus eò
 peruenissem, me impense rogarunt, ut uehiculum quo tam longum iter
 emensus fuisset, in æde ipsorum sacra perpetuè memoriè ergò relinque-
 • rem. Habuit etiam Novuogardia principatus ad Orientē, Dvuinā &
 Vuolochdam: ad Meridiē uerò dimidiam partem Tersack oppidi, non
 longè à Tvueria. Et quamuis hæ prouinciæ, quòd fluuijs & paludibus
 oppleantur, steriles sint, cōmodèq; habitari non possint: nihilominus
 ex ferarum pellibus, melle, cera, & piscium copia magnum quæstum fa-
 ciunt. Principes porrò, qui ipsorum Reipub. præessent, suo arbitrio ac
 uoluntate constituiebant, imperiumq; augebant, uicinas gentes quauis
 sibiratione deuinciendo, ac stipendio tanquā autoramento quodā pro-
 posito in sui defensionem obstringentes. Ex eiusmodi gentium, quarum
 opera Novuogardenses in conseruanda Republica sua utebantur, socie- B
 tate factū est, ut Mosci suos se ibi Præsides habere gloriarentur, Lithua-
 niq; uicissim eos sibi tributarios assererent. Hunc principatum dum Ar-
 chiepiscopus ipse consilio ac autoritate sua administraret, Ioannes Basilij
 Moscoviæ Dux inuaserat, septem perpetuos annos graui eos bello pre-
 mens. Tandē mense Nouembri, anno Domini 1477. ad fluuiū Scholona
 conflictu Novuogardenses superans, certis quibusdam cōditionibus ad
 deditiōem eos compulit, præfectumq; suo nomine urbi imposuit. Cum
 autem absolutū in hosce imperium nondum se habere putaret, neq; sine
 armis id se assequi posse cerneret, sub religionis prætextu, ac si à Rutheni-
 co ritu deficere uolentes, in fide contineret, Novuogardiā uenit, eamq;
 hac simulatione occupauit, inq; seruitutem redegit: Archiepiscopum, ci-
 ues, mercatores, externos, omnibus bonis spoliavit: trecentosq; currus
 inde auro, argento, gemmisq; onustos, ut quidā scripsere, Moscoviam
 abduxit. Equidē Moscoviè diligenter de hære percontabar, accepiq;
 longè plures currus præda onustos inde abductos fuisse. Neque mirum. C
 Nam capta ciuitate Archiepiscopū, ditiores & potētiores omnes, secum
 Moscoviam abduxerat, inq; horum possessiones, subditos suos quasi
 nouas colonias remiserat. Ex illorum itaq; possessionibus, præter com-
 munes redditus, maximum quotannis uēctigal in Fiscum percipit. De
 Archiepiscopatus quoq; prouentibus, cuidam Episcopo tum à se consti-
 tuto, paruā duntaxat reddituum portionem concesserat: quo mortuo,
 sedes Episcopalis diu uacabat. Tandem ad maximam ciuium ac subdi-
 torum petitionem, ne perpetuò Episcopo carerent, rursus quendam, no-
 bis tum præsentibus, instituerat.

Novuogardenses olim idolū quoddam, nomine Perun, eò loci quo
 nunc est monasterium, quod ab eodē idolo Peruzki appellatur, collo-
 catum, in primis colebant, uenerabanturq;. Dein baptisate assumpto,
 id loco motum, cum in flumen Vuolchou deiecissent, aduerso dicitur
 fluuiο nataste: & circa pontem auditam fuisse uocem, Hæc uobis Novuo
 gardenes

A gardenesē in mei memoriam. simulq; cum dicto, fustem quendam mox in pontem proiectū fuisse. Solet etiamnum contingere, ut certis anni diebus hæc uox Perun audiatur: qua audita, subito eius loci ciues concurrunt, seq; fustibus mutuò cædunt. tantusq; inde tumultus quoq; oboritur, ut uix magno Præfecti labore sedari possit. Accidit præterea, ut Annales eorum referunt, dum Novuogardenses Corsun Græciæ ciuitatem ad septem perpetuos annos graui obsidione premerent, interim uxores eorum moræ pertesæ, tum etiam de salute ac aduentu maritorum dubitantes, seruis nubèrent. Expugnata tandem ciuitate, quum uictores mariti ex bello reuersi, æreas portas superatæ urbis, ac magnam quandam campanam, quam ipsi in cathedrali eorum Ecclesia uidimus, secum attulissent: seruiq; dominos, quorum uxores duxerant, ui repellere conarentur: domini indignitate rei commoti, depositis, cuiusdam consilio, armis, lora & fustes tanquam in mancipia arriperent: quibus serui territi, inq; fugam conuersi, loco quodam qui etiamnum Chloppigrod, hoc est Seruorum castrum dicitur, se reciperent, defenderentq;. Verum uicti, meritis à dominis supplicijs affecti fuere. Habet Novuogardia in solstitio æstiuo longissimum diem **XVII** horarum, & ultra. Regio multo frigidior est, ipsa Moscovia. Gentem quoq; humanissimam ac honestam habebat: sed quæ nunc proculdubio peste Moscovitica, quam eò comites Mosci secum inuexerunt, corruptissima est.

Ilmen lacus, qui in antiquis Ruthenorum scriptis Ilmer uocatur, & quem alij Limidis lacum appellant, est supra Novuogardiam duobus uerst: in longitudinem **XII**, in latitudinem uerò **VII** miliaribus Germanicis patet: duosq; præter alios, celebriores fluuios excipit, Louat & Scholona. Is ex quodam lacu emergit. unum uerò emittit Vuolchouu, qui Novuogardiam interlabitur: emensisq; triginta sex miliaribus, Lado ga lacum ingreditur. Is in latitudinem sexaginta, longitudinem centum ferè miliaribus, insulis tamen quibusdam interiectis, patet: effunditq; magnum fluuium Neoa, qui Occidentem uersus in Germanicum mare sex ferè mil. decurrit. ad cuius ostia, sub dominio Mosci, in medio flumine situm est castrum Oreschak, quod Germani Nutemburg appellant.

C Rufs, olim antiqua Rufsia dicta, antiquum oppidulum est, sub ditione Novuogardiæ, à qua duodecim, ab Ilmen uerò lacu tredecim miliaribus distat. Habet salsum fluuium, quem ampla fossa in modum lacus ciues coercent, indeq; aquam per canales pro se quisq; in ædes suas deriuant, salq; coquant.

Iuanougorod castrum Ioannes Basilij, à quo etiam nomen accepit, ad ripam Nervuæ fluuij, lapide exædificauit. Est ibi quoq; ex aduerso in altera ripa Liyuoniensium castrum, quod ab eodem fluuio Nervua appellatur. Hæc duo castra Narvua fluuius interlabitur, dominiumq; Novuogardensium ab Liyuoniensi diuidit. Porrò Narvua fluuius nauigabilis, ex eo lacu quem Rutheni Czutzko, seu Czudin, Latini Bicis, seu Pellas, Germani uerò Peijsues appellant, emergit: duobusq; in se receptis fluuijs, Plescouia & Vuelikareca, qui uenit ex Meridie, Opotzka oppidū,

Plescovuia à dexteris relicta, præterfluit. Facilis autem ex Plescovuia in A mare Baltheum esset nauigatio, nisi scopuli quidã, non longè ab Iuuanovugorod & Narvua, impedimento essent.

Plescovuia ciuitas ad lacum sita est, ex quo eiusdem nominis fluuius emergit, ac per mediam ciuitatem decurrit sex mil. in lacum, quem Rutheni Czutzko uocãt, exoneratur. Sola autem Plescovuia, in toto Mosci dominio, muro cingitur: estq; in quatuor partes diuisa, quarum singulæ suis mœnibus continentur. Quæ res quibusdam occasionem erroris præbuit, ut eam quadruplici muro cinctã esse dicerent. Huius ciuitatis ditio, seu principatus, gentiliter Pskovu, seu Obskovu uocatur. Olim amplissima, suiq; iuris erat: sed eam tandè Ioannes Basilij anno Domini M D I X. quorundam sacerdotum proditione occupauit, atque in seruitutem redegit. item campanã, ad cuius pulsus Senatus ad rempublicam constituendam cogebatur, abstulit: ipsiq; per colonias aliò deductis, introductisq; in eorum locum Moscis, libertatem eorum prorsus imminuit. Vnde factum, ut pro cultioribus, atque adeò humanioribus Plescovuiensium moribus, corruptiores in omnibus ferè rebus Moscovuiensium mores sint introducti. Tanta enim in contractibus Plescovuiensium erat integritas, candor, & simplicitas, ut omni uerbo sitate in fraudè emptoris omissa, uno tantum uerbo res ipsas indicarent. Plescovuienses autem, ut etiam hoc obiter adijciam, in hunc usque diem cæsarie non Ruthenorum, sed Polonorum more, bifurcata utuntur. Distat autem Plescovuia in Occidentem triginta sex miliaribus à Novuogardia, ab Iuuanovugorod quadraginta, totidem à Vuelikiluki. Per hanc quoq; ciuitatem ex Moscovuia & Novuogardia itur Rigam, Livuoniæ metropolim, quæ sexaginta miliaribus à Plescovuia distat.

Vuotzka regio inter Occidentem & Septentrionem sita, uiginti sex, aut ad summum triginta miliaribus abest à Novuogardia, incipit sinistra castrũ Iuuanovugorod relinquit. In hac regione hoc prodigij loco referatur: animalia, cuiuscunq; generis in eam inducta fuerint, colorem suum in albedinem mutare. Locus hic postulare uidetur, ut rationem locorum & fluuiorum circa mare, usq; ad fines Svuetiæ perstringã. Nervua fluuius, quemadmodum supra dixi, Livuoniam a Mosci ditione diuidit: à quo si ab Iuuanovugorod secundum littus maris, Septentrionem uersus progrediare, Plussa fluuius occurrit, ad cuius ostia Iamma castrum situm est. Duodecim miliaribus ab Iuuanovugorod, à Iamma totidem, spacio quatuor miliarium, occurrit castrum & fluuius eiusdem nominis Coporoia: inde ad fluuium Neoa, & castrum Oreschack, sex miliaria numerãtur: ab Oreschack uerò ad fluuiũ Corela, unde ciuitas nomẽ accepit, sunt septem miliaria. Atque inde tandem itinere duodecim miliarium peruenitur ad fluuium Polna, qui dominium Mosci à Finlandia, quã Rutheni Chainska Semla uocant, quæ sub ditione Regum Svuetiæ est, diuidit.

Est & alia Corela præter iam nominatã, prouincia, quæ suum territorium atque idioma habet, sexaginta ferè & amplius miliaribus à Novuogardia in Septentrionem sita. Ea quamuis à finitimis quibusdam gentibus tri-

A bus tributum exigit, nihilominus & ipsa regi Svuetiæ item, & Mosco, ratione dominij Novuogardensis, tributaria est.

Solovuki insula in Septentrionem, inter Dvuinam & Corelam prouinciam, à continenti octo miliaribus in mari sita est: quæ quantum à Moscovia distet, propter crebras paludes, sylvas, & vastas solitudines, certa interualli ratio non habetur. Quamuis sint qui eam 300 miliaribus à Moscovia, à Bieloiesero autem 200 abesse dicant. Sal in ea insula copiosus decoquitur. Estq; ibi monasterium, in quod mulierem aut uirginem ingredi, grande piaculum est. Est etiam ibi piscatio copiosa piscium, quos indigenæ Selgi uocant, quos nos haleces esse putamus. Aiunt hic Solem æstiuale solstitio perpetuo, duabus tantum horis exceptis, splendere.

Dimitriou ciuitas cum castro, à Moscovia, ab Occidente in Septentrionem parum deflectendo, duodecim miliaribus distat. Hanc Georgius magni Ducis frater, tunc possidebat. Eam Iachroma fluuius, qui Sest fluuium influit, præterlabitur. Porro Sest Dubnam, qui in Vuolgã exoneratur, excipit. Vnde tanta fluuiorum comoditate, magnæ ibi mercatorum opes, qui merces ex Caspio mari per Vuolgam, labore non ita magno, in diuersas partes, atq; adeo Moscoviam usq; inducunt.

Bieloiesero ciuitas cum castro, ad lacum eiusdem nominis sita est. Sonat autem Ruthenis Bieloiesero, albus lacus. Porro ciuitas non est in ipso lacu sita, ut quidam retulerunt: paludibus tamen ita undequaq; cingitur, ut inexpugnabilis esse uideatur. Qua re ducti Principes Moscouiæ, thesauros ibi suos recedere solent. Abest autem Bieloiesero in Septentrionem centum miliaribus, à Moscovia, totidemq; à Novuogardia magna. Dux uero uia sunt, per quas ex Moscovia itur Bieloiesero, altera propinquior per Vglitz, hyemali tempore, æstate per Iaroslau altera. Vtraq; autem uia, propter crebras paludes, & sylvas fluuijs oblitata, haud comode, nisi stratis pontibus, concretis glacie, conficitur. quo fit, ut ibi locorum difficultate miliaria sint breuiora. Accedit ad hanc itineris difficultatem, ut propter crebras paludes, sylvas, ac undiq; concurrentes fluuios, loca inculta sint, nullisq; ciuitatibus frequentata. Lacus ipse duodecim miliaribus in longitudinem, totidemq; in latitudinem patet: in quem trecenti, ut fertur, & sexaginta fluuij exonerantur. Vnus autem Schocksna tantum ex eo emergit, qui quindecim miliaribus supra Iaroslau, & quatuor infra Mologã oppida, Vuolgam influit. Pisces qui ex Vuolga in hunc fluuium ac lacum perueniunt, meliores fiunt: imò tanto nobiliores, quanto diutius in eo fuerint, redduntur. In quibus agnoscendis ea est piscatorum peritia, ut pisces in Vuolgam reuersos, captosq; quanto tempore in eo fuerint, agnoscant. Huius loci indigenæ proprium habent idioma: quamuis nunc ferme omnes Ruthenicè loquantur. Longissimum hi diem in Solstitio æstiuale dicuntur habere, decem & nouem horarum. Retulit nobis quidam haud parui nominis uir, se primo uere, cum arbores iam frondescerent, celeri cursu ex Moscovia Bieloieserum contendisse: superato que Vuolga fluuiio, reliquum itineris, quod omnia ibi niuibus glacieq; oppleta essent, uehiculis confecisse. Et quãquam longior ibi hyems sit, fruges tamen eo,

- quo in Moscovia, tempore & maturescunt, & colliguntur. A lacu Bie. A
loiesero, intra teli iactum, est alius lacus sulphur proferens: quod fluuius
• quidam ex eo manans, ceu spumas supernatantes, affatim secum defert.
Inscitia tamen populi, eius ibi nullus usus est.

- Vglitz ciuitas cum castro, ad littus Vuolgæ sita est: distatq; à Mosco-
vua uiginti quatuor, à Iaroslavu triginta, à Tuer quadraginta miliari-
bus. Cæterum hæc prædicta castra sunt in meridionali Vuolgæ ripa,
• ciuitas uerò ex utraq; parte.

Chloppigrod locus, in quem Novuogardensium feruos confugisse
suprà dixi, duobus miliaribus distat ab Vglitz. Haud procul inde ca-
strum nunc demolitū conspicitur, ad fluuium Mologa, qui ex Novuogar-
diæ magnæ ditione octuaginta miliaribus fluens, Vuolgam ingreditur:
in cuius ostijs est eiusdem nominis ciuitas & castrum, à quo duobus mili-
aribus in eiusdem fluminis ripa Chloppigrod ecclesia tantum sita est. Eo
loci nundinæ in toto Mosci dominio, quarum etiam aliàs memini, sunt
frequentissimæ. eò etenim, præter Svuetenses, Livuonienses, atq; Mo- B
scovitas, Tartari, aliq; quàm plurimæ gentes, ex Orientalibus Septen-
trionalibusq; partibus confluunt, quæ rerum tantum permutatione
utuntur. Rarus enim, ac fermè nullus apud has gentes est auri, argenti-
ue usus. Vestes factas, acus, cultellos, coclearia, secures, aliq; eiulmodi,
ut plurimum pellibus permutant.

Pereaslavu ciuitas & castrum, à Septentrione aliquantum uergens in
Orientem, uiginti quatuor miliaribus abest à Moscovia: sita autem est
ad lacum, in quo, ut in insula Solovuki, Selgi pisciculi, quorum suprà me-
mini, capiuntur. Ager satis fertilis est, & copiosus, in quo perceptis frugi-
bus, Princeps uenatione tempus fallere solet. Est in eodem agro lacus,
ex quo sal decoquitur. Per hanc ciuitatem proficiscuntur, quibus Novuo-
gardiam inferiorem, Castroma, Iaroslavu, & Vglitz eundem est. In his
partibus uera itinerum ratio propter crebras paludes & syluas haberi
non potest. Est etiam ibi Nerel fluuius, ex lacu quodam profluens, qui su- C
pra Vglitz Vuolgam influit.

Rostovu ciuitas & castrum, Archiepiscopalis sedes, cum Bieloiesero
& Murom, inter præcipuos & antiquiores Rusiæ principatus, post
Novuogardiam magnam habetur. Eò ex Moscovia, rectà per Pereas-
lavu itur, à qua decem miliarib. distat. Sita est ad lacum, ex quo Cotoroa
fluuius, qui Iaroslavu præterlabitur, emergit, Vuolgamq; influit. Soli na-
tura fertilis est, piscibus in primis ac sale abundans. Regio hæc olim se-
cundogenitis magnorum Ducum Rusiæ propria erat: quorum posteri
nouissimè per Ioannem Basilij patrem ea depulsi, exutiq; sunt.

Iaroslavu ciuitas & castrum ad ripam Vuolgæ, distat à Rostovu duo-
decim mil. rectà itinere ex Moscovia sumpto. Regio satis fertilis est, ea
præsertim parte, qua uergit ad Vuolgam: quæ etiam, quemadmodum
Rostovu, secundogenitorū Principū erat: quas monarcha ipse ui oppres-
sit. Et quanquam prouinciæ Duces, quos Knesos appellant, adhuc super-
sint: titulum tamen Princeps, Knesis, uelut subditis regione concessa,
sibi

A sibi usurpat. Tres autem Knesi secundogenitorū posterī, quos Rutheni Ioroslavuski appellant, eam regionem possident. Primus est Basilius, is qui nos ex hospitio ad Principem duxit, & reduxit. Alter est Simeon Fœderovuitz, à Kurba patrimonio suo Kurbski dictus, homo senex, sobrietate singulari, ac ipsa uitę rigiditate, qua ab ineunte ętate usus est, ualde exhaustus. multis enim annis esu carnis abstinuit: piscibus quoq; Solis, Martis & Saturni tantum diebus uestebatur: Lunę uerò, Mercurij & Veneris, ab eisdem ieiunij tempore abstinebat. hunc magnus Dux aliquando per Permiam, in Iuhariam, ad longinquas gentes debellandas, cum exercitu supremum Imperatorem mittebat. qui bonam eius itineris partem, propter niuis magnitudinem, pedes confecit: quibus dissolutis, reliquum itineris nauigijs peregit, & montem Petzoram transgressus. Ultimus est Ioannes cognomento Possetzen, qui Principis sui nomine Oratorem apud Carolum Cæsarem in Hispanijs agebat, & nobiscum reuersus est: qui adeò pauper erat, ut uestes, & Kolpackh (quod capitis tegumentum est) aliunde (quod certò scimus) pro conficiendo itinere commodatò sumeret. Quare multum errasse uidetur, qui scripsit, hunc Principi suo in quacuncq; necessitate triginta milia equitum ex ditioe, seu patrimonio suo mittere posse.

B Vuolochda prouincia, ciuitas & castrum, in qua Episcopi Permiae sedem quidem suam, sed sine imperio habent, ab eiusdem nominis fluuiio nomen accepere. sita est inter Orientem & Septentrionem, ad quam ex Moscovuia per Iaroslavum itur. Abest aut̃ à Iaroslauo quinquaginta miliaribus Ger. à Bieloiesero ferè quadraginta. Regio tota palustris & syluestris est. unde fit, ut exactam itineris rationē propter crebras paludes & fluuiorum anfractus, hoc quoq; in loco uiatores obseruare non possint. Quo enim magis progrediare, hoc plures & inuię paludes, fluuij ac sylue occurrūt. Porro Vuolochda fluuius in septentrionem, ciuitatem præterlabitur: cui Suchana fluuius ex lacu cui Koinzki nomen est, emergens, octo mil. infra ciuitatem iungitur, nomenq; Suchanę retinet, atq; inter Septentrionem & Orientem labitur. Vuolochda prouincia olim sub ditioe Novuogardię magnę erat, quę cum castrum natura loci firmum habeat, aiunt Principem partē thesauri sui illic reponere solere. Eo anno quo nos Moscovię eramus, tanta illic erat annonę caritas, ut unus quo ipsi utuntur frumenti modius, X I I I dengis uenderetur: qui alioqui in Moscovuia I I I I, v, aut sex dengis emi solet.

C Vuaga fluuius piscosus, inter Bieloiesero & Vuolochdam, in paludibus densissimisq; syluis oritur, ac Dvuinam fluuium influit. Fluuij accollę, quòd panis usu ferè careant, uenatione uiuunt. Capiuntur autem ibi uulpes nigrę, & coloris cinericej. Porro compendiarío itinere inde ad prouinciã & fluuium Dvaina peruenitur.

Vstyug prouincia, à ciuitate & castro, quę ad fluuium Suchana sita sunt, nomen accepit. à Vuolochda abest centum miliaribus, à Bieloiesero centum quadraginta. Hęc prius ad ostia fluuij Iug, qui ex Meridie in Septentrionem fluit, sita erat. Postea propter loci cōmoditatem, ad dimi-

dium ferè miliare supra ostia posita est, uetusq; nomen adhuc retinet. **A**
 Nam Ruthenis Vsteie ostium est: unde Vstyug, quasi ostium Iug dicitur.
 • Hæc prouincia olim subiecta erat Novuogardiæ magnæ, in qua rarus &
 propemodum nullus panis usus: piscibus & feris pro cibo utuntur. Sal
 ex Dvuina habent. Idioma quoque proprium, quamuis Ruthenico ma-
 gis utuntur. Zabellinorum ibi pelles nec multæ, nec admodum excel-
 • lentis: aliarum tamen ferarum pellibus abundant, vulpinis præfer-
 tim nigris.

Dvuina prouincia & fluuius ab Iug & Suchana fluuiorum confluxu
 Dvuinæ nomen accepit. nam Dvuina Ruthenis duo, uel bini sonat. Is flu-
 uius emensis centum miliaribus Oceanum Septentrionalem, quæ Svue-
 tiam & Nordvuegiam alluit, atque à terra incognita Engraneland diui-
 dit, ingreditur. Hæc prouincia in ipso Septentrione sita, olim Novuogar-
 densium dititionis erat. Numerantur aut à Moscovuia ad Dvuinæ ostia tre-
 centa miliaria: quamuis ut antea dixi, in regionibus quæ trans Vuolgam
 sunt, propter crebras paludes, fluuios, ac vastas sylvas, itineris ratio obser- **B**
 uari non potest: coniectura tamen ducimur, ut uix ducenta miliaria esse
 putemus. quãdoquidem ex Moscovuia in Vuolochdam, ex Vuolochda
 in Vstyug, in Orientem aliquantulum: ex Vstyug postremò per Dvui-
 nam fluuium rectà in Septentrionem peruenitur. Hæc prouincia, præter
 Colmogor castrum, & Dvuinam ciuitatem, quæ inter fontes & ostia in
 medio propemodum sita est, castrumq; Pienega in ipsis Dvuinæ ostijs si-
 tum, oppidis & castris caret. Pagos tamen complures habere dicitur, qui
 propter terræ sterilitatem longè lateq; distant. Victum hi ex piscibus, fe-
 ris, ferarumq; pellibus quærunt, quibus omnis generis abundant. In ma-
 ritimis huius regionis locis, ursos albos, & eos pro maiori parte in mari
 degentes reperiri aiunt: quorum pelles in Moscovuiam sæpius deferun-
 tur. Ego binas mecum, prima mea in Moscovuiam legatione, reportauit.
 Regio hæc sale abundat.

ITINERARIUM AD PËTZORAM, **C**
 Iugariam, & Obi usq; fluuium.

Incipis Moscovuiæ ditio longè in Orientem, & aliquanto
 in Septentrionem, ad loca quæ sequuntur, protenditur: su-
 per qua re scriptum quoddam, quo eius itineris ratio conti-
 nebatur, lingua Ruthenica mihi oblatum fuit, quod & transtu-
 li, & hic certa ratione subiunxi. Quanquam qui ex Moscovuia eò profici-
 scuntur, ab Vstyug & Dvuina, per Permiam, usitato magis & cõpendia-
 rio itinere utantur. A Moscovuia ad Vuolochdam quingenta uerst
 numerantur, à Vuolochda ad Vstyug dextrorsum secundo fluuiio, &
 Suchana, cui iungitur, descendendo, sunt quingenta uerst, quibus sub
 Streltze oppido duobus uerst, sub Vstyug coniungitur fluuiio Iug, qui
 fluit ex Meridie: à cuius ostijs usque ad fontes, ultra quingenta uerst
 computantur. Cæterum Suchana & Iug postquam confluerint, amissis
 prioribus nominibus, Dvuinæ nomen assumunt. Per Dvuinam deinceps
 quingenta

A quingentâ vuerst, ad Colmogor peruenitur: à quo infra itinere sex dierum, Dvina sex ostijs Oceanum ingreditur. Atq; huius itineris maxima pars nauigatione constat, nam itinere terrestri à Vuolochda usq; ad Colmogor, traiecto Vuaga, sunt mille vuerst. Haud procul à Colmogor, Pienega fluuius, qui ab Oriente à dextris fluit: emensisq; septingētis vuerst, Dvina illabatur. Ex Dvina ad locum qui dicitur Nicolai, per Piengam fluuium ducēta vuerst, peruenitur, ubi itinere dimidiij vuerst naues in fluuiū Kuluio transferuntur. Kuluio uerò fluuius ex eiusdem nominis lacu in Septentrione oritur, à cuius fontibus iter sex dierū est, usque ad ostia, ubi Oceanum ingreditur. Nauigatione secundum dexterum litus maris, sequentes possessiones præterleguntur: Stanuvuische, Calunczcho, & Apnu. Circumnauigata que Chorogoski Nosz promontorio, & Stanuvuische, Camenckh & Tolstickh, tandem in fluuium Mezen, quò sex dierum itinere ad eiusdem nominis pagum in ostijs fluuij Piesza situm peruenitur. per quem rursus à sinistra Orientem æstiualem uersus ascendendo, trium hebdomadarum itinere Piescoya fluuius occurrit. Vnde translatis per quinque vuerst, in duos lacus nauibus, geminæ patent uia: quarum altera, parte sinistra in fluuium Rubicho, per quem in fluuium Czircho peruenitur, ducit. Alij uia altera, & breuiore, ex lacu naues, rectâ in Czircho deferunt: à quo nisi tempestate detineantur, trium hebdomadarum spacio in fluuium ostia que Czilme, magnum Petzora fluuium, qui eò loci duarum vuerst latitudine extenditur, influentem deueniunt: quò delapsi, sex dierum itinere ad oppidum & castrum Pustoosero, circa quod Petzora sex ostijs Oceanum ingreditur, peruenitur. Huius loci accolæ, simplici ingenio homines, anno Domini M. D. X V I I I. primùm baptismum susceperunt. A Czilmæ ostijs, usque ad ostia fluuij Vssa, per Petzoram eundo, est iter unius mensis. Vssa autem fontes suos habet in monte Poyas Semnoi, qui ab ortu æstiuali ad læuam est, fluit que ex ingenti eiusdem montis saxo, quod Camen Bolschoi uocant. Ab Vssæ fontibus, usq; ad eius ostia, ultra mille vuerst numerantur. Porro Petzora à Meridionali hac hyemali parte fluit, à quo ex Vssæ ostijs ascendendo, usque ad ostia Stzuchogora fluuij, est iter trium hebdomadarum. Qui hoc itinerarium conscripserant, dicebant, inter Stzuchogore & Potzscheriema fluuiorum ostia se quiescisse: atq; ad uicinum castrum Strupili, quod ad littora Ruthenica in montibus ad dextram situm est, comeatum, quem ex Rufsia secum portauerant, deposuisse. Ultra Petzora & Stzuchogora fluuios ad montem Camenipoias, item mare, insulas uicinas, castrum que Pustoosero, uariæ & innumeræ gentes sunt, quæ uno ac communi nomine Samoged (quasi diceret seiplos comedentes) nuncupantur. Apud hos magnus prouentus auium, diuersorumq; animalium, ut sunt zabellini, martes, castores, hermelli, aspreoli, & in Oceano Mors animal, de quo supra, præterea uest. Item albi ursi, lupi, lepores, equiuoduan, cete, pisces que nomine Semfi, aliq; que quàm plurimi. Hæ uerò gentes in Moscoviam non ueniunt: sunt enim feræ, quæ aliorum hominum coetum, uitaq;

uitæq; societatem refugiunt. Ab Stzuchogoræ ostijs aduerso flumine ^A usque ad Poiassa, Artavuische, Cameni, maioremq; Poiassa, iter trium hebdomadarum. Porro ad montem Camen trium dierum ascensus est, à quo descendendo ad fluuium Artavuischa, inde ad Sibut fluuium, à quo castrum Lepin, à Lepin ad Sossam fluuium peruenitur. Huius fluuii accolæ Vuogolici nuncupantur. Sossa autem à dexteris relicto ad fluuium Oby, qui oritur ex Kitaisko lacu, peruenitur: quem uix uno die & celeri cursu traiecerunt, adeò uasta huius fluuii latitudo est, ut ad octoginta ferè vuerst extendatur. Hunc quoque Vuogolici & Vgritzschi gētes accolunt. Ab Obea castello secundum Oby fluuium ascendendo, usq; ad Irtische fluuium, in quem Sossa ingreditur, ostia, est trium mensium iter. In his locis duo castra sunt, Ierom & Tumen, quibus præsunt domini Knesi Iuhorski, magno Duci Mosco (ut aiunt) uectigales. Multa ibi animalia, pellesq; quamplurimæ.

Ab Irtische fluuii ostijs ad castrum Grustina, duorum mensium iter: à quo ad lacum Kitai, per Obi fluuium, quem fontes suos in hoc lacu habere dixi, est plus quàm trium mensium iter. Ab hoc lacu plurimi homines nigri, communis sermonis expertes, ueniunt: merces uarias, in primis autem uniones, lapides preciosos, secum adferētes, quas populi Grustintzi & Serponovutzi mercantur. hi à castro Serponovu Lucomoryæ ultra Obi fluuium in montibus sitæ nomen habent. Lucomoryæ autem hominibus mirabile quiddam ac incredibile, & fabulæ persimile aiunt accidere, quos in singulos annos, nempe XXVII die Nouembris, quæ apud Ruthenos S. Georgio sacra est, mori aiunt: ac uere insequenti, maximè ad XXIII Aprilis, ranarum instar, denuò reuiuiscere. Cum his quoq; Grustintzi & Serponovutzi populi noua, & aliàs inconsueta habent cōmercia. Cum enim statum tempus moriendi, seu dormiendi ipsis imminet, merces certo loco deponunt, quas Grustintzi & Serponovutzi, relictis suis interim æqua commutatione mercibus, auferunt: eas illi rediuiui, si iniquiore æstimatione abductas esse uiderint, rursus repetunt: unde lites plurimæ ac bella inter eos oriuntur. Ab Obi fluuio, parte sinistra ^C descendendo, sunt Calami populi, qui ab Obiovua & Pogosa eò commigrarunt. Infra Obi ad Auream anum, ubi Obi Oceanum ingreditur, fluuij sunt, Sossa, Berezvua, & Danadim, qui omnes ex monte Camen, Bolschega, Poiassa, scopulisq; coniunctis oriuntur. Ab his fluminibus quæcunque ad Auream anum usq; gentes habitant, uectigales dicuntur Principi Moscoviæ.

Slata baba, id est Aurea anus, idolum est, ad Obi ostia, in prouincia Obdora, in ulteriori ripa situm. Secundū Obi littora, uicinisq; circum fluminib. multa passim castra sita sunt, quorū domini omnes Principi Moscoviæ (ut ferunt) subiiciuntur. Narrant, seu, ut uerius dicam, fabulantur, hoc idolum Auream anum statuam esse, in formam cuiusdam anus, quæ filium in gremio teneat: atq; ibi iam denuò alterum cerni infantem, quem eius nepotē esse aiunt. Præterea instrumenta quædam ibi posuisse, quæ perpetuū sonum in modum tubarū edant. Quod si ita est, equidem uentorum

A uentorum uehementi & perpetuo in ea instrumenta flatu fieri puto.

Cosin fluuius ex montibus Lucomoryæ delabitur. in huius ostijs Cosin castrum est, quod olim Knes uentza, nunc uerò illius filij possident. Eò à Cosin magni fluuij fontibus, est iter duorū mensium. Porro ex eiusdem fluuij fontibus alter fluuius Cassima oritur, emensaque Lucomorya in magnum fluuium Tachnin influit: ultra quem prodigiosæ forme homines habitare dicuntur, quorum alij ferarum more, toto corpore pilis horrēt: alij caninis capitibus, alij prorsus sine collo pectus pro capite habent, longasq; sine pedibus manus. Est & in Tachnin fluuiio piscis quidam, capite, oculis, naso, ore, manibus, pedibus, alijsq; humana prorsus forma, nulla tamen uoce: qui, ut alij pisces, suaue ex se præbet obsonium.

Hactenus, quæcunque retuli, ex oblato Itinerario Ruthenico, à me ad uerbum traducta sunt: in quibus etsi fabulosa quædam, uixq; credibilia esse uideantur, ueluti de hominibus mutis, morientibus & reuiuiscen-
B
tibus, Aurea anu, monstrosis hominum formis, pisce que humana effigie: de quibus etsi ipse quoque diligenter inuestigauerim, nihil tamen certi à quopiam, qui ea oculis suis uidisset (quamuis omnium fama rem ita se habere prædicarent) cognoscere potui: tamen ut alijs amplio-
rum rerum præberem inuestigandi occasionem, nolui quicquam obmittere. unde & locorum uocabulis isdem, quibus à Ruthenis nuncupantur, usus sum.

Nofs, Ruthenis nasus dicitur: quo nomine promontoria ad nasi similitudinem in mare prominentia, uulgò appellant.

Montes circa Petzoram fluuium Semnoi poyas, id est Cingulus mundi uel terræ uocantur. Poyas enim Ruthenis cingulum significat. Lacus Kithai: à quo magnus Chan de Chathaia, quem Mosci Czar Kythaiski appellant, nomen habet. Chan autem Tartaris regem sonat.

Lucomoryæ loca maritima syluestria sunt, quæ ab accolis sine ullis ædibus habitantur. Quamuis autem Itinerarij author plurimas Lucomoryæ gentes principi Moscovitæ subiectas esse referebat: tamen cum in propinquo Regnum Tumen sit, cuius princeps Tartarus est, & uernacula eorum lingua Tumēski Czar, id est Rex in Tumen appellatur, magnaq; damna haud ita pridem principi Moscovitæ intulit: uerisimile est, propter uiciniam has gentes ipsi potius subiectas esse.

C
Ad Petzoram fluuium, cuius in Itinerario mentio fit, ciuitas & castrū Papin, seu Papinowogorod situm est: huius accolæ Papini, qui diuersum à Ruthenico idioma habent, nuncupantur. Ultra hunc fluuium altissimī montes ad ripas usq; protenduntur, quorum uertices ob continuos uentorum flatus omni prorsus materia gramineq; ferè carent. hi etsi uarijs in locis uaria habeant nomina, communiter tamen Cingulum mundi uocantur. In his montibus nidificant Gerofalcones, de quibus infra, cum de Principis uenatione uerba facturus sum. Crescunt etiam illic arbores cedri: circa quas nigerrimi Zebelli reperiuntur. Atque in Principis Moscovitæ ditione hi montes soli uisuntur, qui ueteribus Rhiphæi fortè, uel Hyperborei montes uisi sunt: & quòd perpetuis niuibus
ac glacie

- ac glacie rigeant, transiriq; facile non possint, Engroneland prouinciam A incognitam faciunt. Basilius Ioānis filius Moscoviæ dux, aliquando ad exploranda ultra hos montes loca, gentesq; debellandas, duos Prefe-
 ctos ex suis per Permiam & Petzoram miserat, Simeonem Pheodoro-
 vuitz Kurbski à patrimonio suo ita nuncupatum, ex Iaroslavuski genere
 oriundū: & Knes Petrum Vschatoi. quorum Kurbski me in Moscoviā
 existente, adhuc in uiuis erat: mihiq; de hac re percontati, decē & septē
 in ascendēdo monte dies se consumpsisse dicebat: neq; tamen montis uer-
 ticē, qui patrio nomine Stolp, hoc est columna nuncupatur, superare po-
 tuisse. Extenditur mons ille in Oceanū, usq; ad ostia Dvuing & Petzora
 fluiuorum. Et hæc de Itinerario satis.

AD PRINCIPATUS MOSCO-
 uia redeo.

Vsdali principatus, cum eiusdem nominis castro & ciuitate, B in qua sedes Episcopalis est, inter Rostovu & Vuolodimeriā sita est. Quo tēpore Mosci imperij sedes Vuolodimeria erat, inter præcipuos hic principatus numerabatur, ac reliquarū adiacentium urbium metropolis erat. Crescente post imperio eius, sede Moscoviam translata, Principū secundogenitis est attributus: quorum tandem posterī, ex quibus Basilius Schuiski cum nepote ex fratre (qui dum nos Moscoviæ essemus, adhuc uiuebant) per Ioannem Basilij eo sunt exuti. Insigne in ea urbe Vestalium monasteriū est, in quo Solomea à Basilio repudiata, erat inclusa. Inter omnes Principis Moscoviæ principatus ac prouincias, ubertate soli, rerūq; omnium copia, Resan primas sibi uindicat: secundum hanc sunt, Iaroslavu, Rostovu, Pereaslavu, Suldali, Vuolodimeria: quæ fertilitate terræ, proximè accedunt.

Castromovugorod ciuitas cum castro, in Vuolge littore ad orientem æstiualem uiginti ferè miliaribus abest ab Iaroslavu, Novuogardia inferiori circiter quadraginta. Fluius, à quo ciuitas nomen habet, ibi Vuolgam influit. C

Galitz alius principatus cum ciuitate & castro, ex Moscoviā in Orientem per Castromovugorod euntibus occurrit.

Vuiathka prouincia ultra Kamam fluium, in Orientē æstiualem centum quinquaginta ferè miliaribus abest à Moscoviā: ad quam itinere breuiore quidem, sed difficiliore, per Castromovugorod & Galitz peruenitur. nam præter paludes ac nemora, quæ inter Galitz & Vuiathkam sunt, iterq; impediunt, Czeremissę populi passim ibi uagantes latrocinantur. Quare fit, ut itinere per Vuolochdam & Vstyug longiore, sed faciliore tutioreq; eò proficiantur. Distat aut̄ Vuiathka ab Vstyug centū uiginti miliaribus, à Cazan sexaginta. Regioni eiusdem nominis fluius nomen dedit, in cuius littore sunt Chlinouua, Orlo, & Slovuoda. Et Orlo quidē quatuor miliaribus est infra Chlinouuam. Dein sex miliaribus Occidentem uersus descendendo, Slovuoda. Cotelnitz autē octo à Chlinouua miliaribus, ad Rhecitzan fluiū, qui ex Oriente fluens inter Chlinouua

A novua & Orlo, in Vuiathkã exoneratur. Regio palustris & sterilis est, feruorum fugitiuorum uelut asylum quoddã: melle, feris, piscibus, aspre olisq; abũdans. Hęc olim Tartaricę ditionis erat, adeo ut adhuc hodie ultra citraq; Vuiathkam, maximè in ostijs quibus Kamam fluuiũ ingreditur, Tartari imperent. Itinera illic cõputatur per Czuncckhas. Czuncckhas autem continet quinq; vuerst. Kama fluuius exoneratur in Vuolgã duodecim miliarib. infra Cazan. huic fluuiõ adiacet Sibier prouincia.

Permia magna & ampla prouincia, à Moscoviã ducẽtis quinquaginta (seu, ut quidam uolunt, trecentis) miliaribus rectã inter Orientem & Septẽtrionem distat. Ciuitatem eiusdem nominis ad Vischora fluuium habet, qui decem miliaribus infra Kamam influit. Eo propter crebras paludes & fluuios, terrestri itinere uix, nisi hyeme, peruenitur: æstate uerò per Vuolochdam, Vstyug, Vitzechdaq; fluuium, qui duodecim ab Vstyug miliaribus Duiuinam influit, nauigijs iter hoc facilius cõficitur. Ceterum qui ex Permia in Vstyug proficiscuntur, ijs aduerso Vischora nauigandum est: emensisq; aliquot fluuijs, nauibusq; terra quandoq; in alios fluuios translatis, ad Vstyug tandem trecẽtis ab Permia miliaribus deueniunt. Rarissimus in ea prouincia panis usus: loco tributis equos & pelles quotannis Principi pendunt. Idioma proprium habent: characteres item proprios, quos Stephanus episcopus, qui eos in fide Christi uacillantes cõfirmarat (nam antea in fide adhuc infantes, episcopum quendam idẽ attentantem excoriatum) primus adinuenit. Hic Stephanus postea Demetrio Ioannis filio imperante, apud Ruthenos in numerum deorum relatus est. Superiunt adhuc ex ijs in syluis passim plures idololatræ, quos monachi & heremitæ eò proficiscẽtes, non cessant ab errore uanoq; cultu reuocare. Hyeme in Artach ferè, quemadmodum in plurimis Russiæ locis, iter faciunt. sunt autem Artach, ligneæ quædam & oblongæ soleæ, sex fermè palmarum longitudine, quibus in pedes inductis feruntur, magnaq; celeritate itinera conficiunt. Canibus, quos in hunc usum magnos habet, pro iumentis utuntur, quibus sarcinas, quæadmodum **C** infra de ceruis dicitur, uehiculis circũuehant. Aiunt eam prouinciã Orientẽ uersus, Tartarorũ prouincię quæ Tumẽ dicitur, esse conterminam.

Iugariæ prouinciæ situs ex supradictis patet. Rutheni per aspirationem Iuhra proferunt, & populos Iuhrici uocant. Hęc est Iuharia, ex qua olim Hungari progressi, Pannoniam occuparunt, Attilaq; duce multas Europæ prouincias debellarunt. Quo nomine Moscovite multum gloriantur, quod eorum subditi magnã Europæ partem olim sint depopulati. Referebat Georgius Paruus dictus, natione Græcus, in priori meâ legatione inter tractatus uolẽs ius Principis sui deducere ad magnũ Ducatũ Lithuaniæ, regnum Poloniæ, &c. Iuharos subditos magni Ducis Moscoviæ extitisse, & ad paludes Mæotidis cõsedisse: deinde Pannoniam ad Danubium, & inde nomen Hũgariæ accepisse: demum Morauia, ex fluuiõ sic nominatam: & Poloniã à Polle, quod est planicies, occupasse: de fratris Attilæ nomine Budam nominasse. Relata saltem uolui referre. Aiunt Iuharos in hunc diem eodem cum Hungaris idiomate
i uti. quod

uti, quod an uerum sit, nescio. Nam etsi diligenter inquisierim, neminem tamen eius regionis hominem habere potui, quo cum famulus meus lingua Hungaricæ peritus colloqui potuisset. Hi quoque pelles pro tributo Principi pendunt. Quamuis uniones gemmæque illinc in Moscoviam afferantur, non tamen in eorum Oceano colliguntur, sed aliunde, præcipuè uerò à littoribus Oceani, ostijs Dyuinæ uicinis afferuntur.

Sibier prouincia Permiam & Vuiathkam contingit, quæ an castra & ciuitates aliquas habeat, compertum non habeo. In hac oritur laick fluius, qui in mare Caspium exoneratur. Regionem propter uiciniam Tartarorum desertam, aut si qua parte colitur, à Tartaro Schichmamai occupatam esse aiunt. Huius indigenæ proprio idiomate utuntur, quæstum faciunt maximè ex aspreolorum pellibus, quæ aliarum prouinciarum aspreolos magnitudine & pulchritudine excellunt: quarum tamen copiam in Moscovia tum nullam habere potuimus.

Czeremissæ populi sub Novuogardia inferiore in syluis habitant, propriam hi linguam habent, Machumeticque dogma sequuntur. Regi Cazanensi nunc parent, quamuis maxima eorum pars duci Moscoviæ olim tributaria esset: unde subditis Moscoviæ adhuc annumerantur. Adduxerat inde Moscoviam Princeps illorum multos, defectionis crimine suspectos: quos ibi uidimus. Hi autem cum ad fines Lithuaniæ uersus missi fuissent, tandem in uarias partes dilapsi sunt. Hæc gens à Vuiathka & Vuolochda, ad fluuium Kamã usque, longè lateque sine ullis ædibus habitant. Omnes tam uiri quam foeminae cursu sunt uelocissimi, sagittarum porro peritissimi omnes, arcu nunquam è manibus deposito: quo adeo oblectantur, ut etiam filijs cibum non præbeant, nisi præfixum scopum sagitta feriant.

Duobus miliaribus à Novuogardia inferiore plurimæ erant domus ad ciuitatis oppidique similitudinem, ubi sal decoquebatur. Hæ paucos ante annos à Tartaris exustæ, Principis iussu restitutæ sunt.

Mordua populi ad Vuolgam sunt, infra Novuogardiam inferiorem in littore Meridionali, Czeremissis, nisi quod frequentiores domos habent, per omnia similes. Atque hic nostræ digressionis, Moscicique imperij terminus esto.

Nunc de uicinis ac conterminis populis certa quædam subiungam, eodem quo ex Moscovia egressus sum ordine in Orientem seruato. Hac autem parte Tartari Cazanenses primi occurrunt: de quibus, antequam ad peculiaria ipsorum perueniam, in genere quædam referenda sunt.

DE TARTARIS.

De Tartaris, eorumque origine, præter ea quæ in Annalibus Polonorum, & duobus de Sarmatis libellis continentur, multi passim multa scripsere: quæ hoc loco repetere, magis tediosum quam utile esset. Quæ autem ipse in Ruthenorum annalibus, multorumque hominum relatione cognoui, paucis adscribenda censui. Aiunt Moabitenos populos, qui postea Tartari dicti sunt, homines lingua, moribus, habituque à reliquorum hominum ritu consuetudineque dissidentes, ad fluuium Calka peruenisse: qui unde uenissent, quo religionis dogmate uterentur, omnibus ignotum fuisse.

A fuisse. Quanquam à quibusdam Taurimeni, ab alijs Pitzenigi, alijs alio nomine appellarentur. Methodius Patanczki episcopus, ex leutriskie desertis inter Septentrionem & Oriētem eos processisse dicit, causamq; migrationis talem refert. Gedeonem quendam, primi nominis uirum, terrorem ipsis de fine mundi, quē imminere dicebat, quandoq; iniecisse: cuius oratione inducti, ne amplissimę orbis opes cū mundo simul interirent, innumera cū multitudinē ad spoliandas prouincias exiuisse: & quicquid ab Oriente ad Euphratem, sinumq; Persicum cōtinetur, crudeliter diripuisse. atq; ita prouincijs passim uastatis, Polovutzos gētes, quę adiunctis sibi Ruthenorū auxiliarijs copijs, solę occurrere ausę erant, ad fluuium Calka profligasse: anno mundi 6533. Quo loco autorem libelli de duabus Sarmatijs, de Polovutzis populis, quas uenatores interpretatur, errasse clarum est. Polovutzi enim campestres dicuntur. nam Polle, campus est: Lovuatz, & Lovutzi, uenatores. adiuncta autē tzi, uel ksi syllaba, non mutat significationem: neq; enim ab ultimis, sed primis syllabis significatio deducenda est. Et quod eiusmodi Ruthenorum dictionibus syllaba generalis ski adijci solet, ea res homini imposuit: atq; ita Polovutzi, campestres, & non uenatores interpretari oportet. Polovutzos Rutheni Gotthos fuisse perhibēt: quorum tamen sententię non accedo. Qui Tartaros describere uelit, multas nationes describat necesse est. Nam ex sola secta hoc nomen habent: & diuersę nationes sunt, longē ab inuicem distantes. Atqui ad institutum redeo. Bathi Tartarorum rex magna manu à meridie in Septentrionem egressus, Bulgariam, quę ad Vuolgam infra Cazan est, occupauit. Anno dein sequenti, qui erat 6745, sequutus uictoriam, in Moscoviam usq; peruenit, urbem Regiā aliquandiu obsessam per deditiōem tandem accepit: sed fide quam dederat, non seruata, omnibus cæsis, ultra progressus, uicinas prouincias, Vuolodimeriam, Pereaslauu, Rostouu, Susdali, compluracq; castra & oppida, cæsis, aut in seruitutem abductis inhabitatoribus, exulsit: Georgiū magnum Ducem instructo exercitu sibi occurrentem profligauit, & occidit: Basilium item Constantini, captiuum secum abduxit, interemit que. quę omnia, ut supra dictum est, anno mundi 6745. gesta sunt. Ab eo tempore omnes ferē Rursiæ principes, à Tartaris inaugurabantur, illis que parebant, usq; ad Vuitoldum magnum Lithuanię Ducem, qui prouincias suas, & quę in Rursiā occupauerat, à Tartarorum armis fortiter defendit, uicinisq; omnibus terrori fuit. Magni autem duces Vuolodimeriæ & Moscoviæ, usq; ad modernum Basilium Ducem, semper in prestita semel Tartarorum Principū fide & obedientia permanserunt. Hūc Bathi, annales referunt, ab Vulaslauu Hungarorū rege, qui post baptismum Vuladislauus dictus, inq; diuorū numerū relatus est, occisum fuisse in Hungaria, nam cum regis sororē, quam in regni depopulatione fortē nactus fuerat, secū abduxisset, rexq; & sororis pietate, & indignitate rei commotus, hunc insecutus fuisset: impetuq; in Bathi facto, cum soror arreptis armis, adultero cōtra fratrem auxilio esset: iratus rex, sororem uenā cum Bathi adultero interfecit. Hęc gesta sunt anno mundi 6745.

Asbeck ipsi Bathi in imperio successit, moriturque anno mundi 6834. A cui filius Zanabeck successus est: qui fratribus suis, ut solus sine metu regnaret, occisis, moritur anno 6865. Hunc Berdebeck sequutus, qui fratribus duodecim pariter occisis, obiit 6867. Post quem Alculpa, à Narus quodam regulo, cum liberis statim ab inito imperio occisus, non ultra mensem imperavit. Ad hunc regnum iam possidentem, omnes Principes Russiae conuenerunt, imperandique in sua quisque prouincia potestate impetrata, abierunt. Occiditur anno 6868. Cui Chidir in regno succedens, à filio Themerhoscha occisus est: qui regno per scelus parto, uix septem diebus potitur. Etenim à Temnick Mamai eiectus, cum ultra Vuolgam fugisset, ab insequentibus militibus occisus est, anno 6869. Post hos Thochamisich imperium adeptus, anno mundi 6890, cum exercitu XXVI Augusti egressus, Moscoviam ferro ignique uastauit. Is à Themirkutlu profligatus, ad Vuitoldum magnum Lithuaniae ducem profugit. Themirkutlu porro regno Sarai anno mundi 6906 praefuit, moritur 6909. Cui Schatibeck filius in imperio successit. post quem Themirassack, cum exercitum maximum in Retzan, ad depopulandam Moscoviam duxisset, tantum terrorem principibus Moscoviae iniecit, ut desperata uictoria, abiectis armis, ad diuorum tantum auxiliu confugerent. In Vuolodimeriam statim pro imagine quadam diuae Mariae Virginis, quae multis miraculis editis ibi celebris erat, mittunt: quae cum in Moscoviam duceretur, Princeps omni cum multitudine honorifice illi obuiam procedit, eaque primum ut hostem auerteret humilime implorata, maxima ueneratione ac reuerentia in ciuitatem deducit. quo cultu se impetrasse dicunt, quod Tartari ultra Retzan non fuerint progressi. In cuius rei perpetuam memoriam eo loci, ubi imago expectabatur, susceptaque fuit, templum exaedificatum est: diesque is quem Rutheni Stretenne, id est obuiationis diem uocant, XXVI Augusti quotannis solenniter celebratur. Acta sunt haec anno 9903.

Narrant Rutheni, hunc Themirassack obscuro genere natum, ex latrocinis ad tantum dignitatis gradum peruenisse, furemque in adolescentia egregium fuisse, indeque nomen acquisiuisse. Et quod aliquando ouem furatus, deprehensusque à domino ouis, iactu lapidis uehementiore crus illi fractum fuisset: idque cum ferro quodam colligasset, à ferro & claudicatione nome sibi inditum fuisse. Themir enim ferrum, Assack claudum significat. Is Constantinopolitanis à Turcis grauer obsessis, filium suum cum auxiliaribus copiis misit: qui profligatis Turcis, soluta obsidione, ad patrem uictor reuersus est, Anno 6909.

Tartari in hordas diuiduntur, in quibus Savuolhensis horda & celebritate & multitudine primas tenuit: nam reliquae horde omnes ex ea originem traxisse dicuntur. horda autem illis conuentum, seu multitudinem significat. Quamuis autem quaelibet horda peculiare nomen habeat, scilicet Savuolhensium, Precopensium, Nahaisensium, & aliae multae, quae omnes Mahometani sunt: Turcas tamen se uocari aegre ferunt, probrique loco ducunt. sed Besfermani appellari gaudent, eo que nomine & Turci

A Turci se appellari uolunt. Vt autem uarias longè lateq; prouincias Tartari incolunt, ita etiam moribus, ipsoq; uitæ genere non in omnibus conueniunt. homines statura mediocri, lata facie, obesa, oculis intortis & concavis, sola barba horridi, cætera rasi. insigniores tantum uiri crines cõtortos, eosq; nigerrimos secundum aures habent, corpore ualido, animo audaci: in Venerem, eamq; præposteram, putres: equis, alijsq; animalibus quoquo modo, interemptis suauiter uescuntur: demptis porcis, à quibus lege abstinent. inedia somniq; adeo patientes, ut toto nonnunq; quatrìduo ea perferant, laboribus necessarijs nihilominus intenti. Rursus aliquid fortè ad uorandum nacti, supra modum se ingurgitât, eaq; crapula priorem inediam quodãmodo refarciunt, nihil reliqui facientes: atq; ita cibo laboribusq; obruti triduo, quatrìduo ue perpetuo dormiunt. quos sic altum dormientes, Lithuani & Rutheni, in quorum regionem derepètè irruunt, prædasq; inde abigunt, insequuti, omni amoto metu passim sine excubijs, ordine, cibo, somnoq; sepultos, opprimunt incautos. Equi-
B tantibus porro si fames sitisq; molesta fuerit, quibus insident equis, uenas solent incidere, haustoq; eorum sanguine famem pellunt, atq; iumētis hoc prodesse putant. Et quoniam incertis omnes ferè uagantur sedibus, stellarũ, in primis uerò poli arctici, quem ipsi sua lingua Selesnikoll, hoc est ferreum clauum uocant, aspectu cursum suum dirigere solent. Lacte equino in primis delectantur, quod eo homines & fortes & pingues fieri credunt. Herbis quã plurimis, præsertim ijs quæ circa Tanaim crescunt, uescuntur. sale paucissimi utuntur. Horum reges si quando suis commeatum distribuunt, quadraginta hominibus uaccam unam aut equum dare solent: quibus maçtatis, intestina præstantiores tantum sumunt, ac inter se diuidunt. quæ ad ignem eatenus calefacta, ut adhærentia stercora decuti possint, abstergi que uorant. Non solum autem digitos pinguedine unctos, sed etiam cultrum lignum ue, quo stercus detersum fuerat, suauiter lingunt, suguntq;. Capita equorum, ut apud nos aprorum, in delicijs habentur, præstantioribusq; tantum apponuntur. Equis ceruice
C depressa, pusillisq;, sed fortibus abundant. qui æquè inediam laboremq; bene ferre possunt: ramisq; & corricibus arborũ, herbarumq; radicibus, unguis è terra excussis, euullisq; aluntur. His ita ad laborem assuefactis, Tartari commodissimè utuntur: aiuntq; Mosci, perniciores hos sub Tartaris, quàm sub alijs esse. Hoc genus equorum Pachmat uocant. Sellas, stapedesq; ligneas habent, nisi si quas alias à uicinis Christianis rapuerint, aut emerint. Et ne equorum dorso atterantur, gramine, seu arborum folijs eas suffulciunt. Flumina transnatant: qui si fortè fugientes insequentium hostium uim extimuerint, sellis, uestibus, alijsq; impedimentis omnibus abiectis, armis tantum retentis, effusissimè fugiunt. Porro arma illorum sunt, arcus & sagitta: framea apud eos rara. Pugnam cum hostibus eminus audacissimè ineunt: in qua tamen non diu perseuerant, sed simulata fuga, hostibus insequentibus, occasione data primùm in eos à tergo tela torquent: dein conuersis derepètè equis, in dissipatos hostium ordines denuò impetum faciunt. Cum in patentibus campis pugnandum

est, hostemq; intra teli iactum habent, non structa acie prælium ineunt, A
 sed sinuoso agmine in gyrum, quo certior & liberior hostem iaculandi
 uia pateat, circumferuntur. Estq; euntium & redeuntium mirus quidam
 ordo, in quam quidem rem ductores, quos sequuntur, harum rerum per-
 ritos habet: qui si uel hostium telis icti succubuerint, aut fortè metu per-
 culsi, in ducendo ordine aberrauerint, tanta totius exercitus fit cōfusione,
 ut nec amplius in ordinē reduci, nec tela in hostē torquere possint. Hoc
 genus certaminis ipsi à rei similitudine choream appellant. In angustijs
 autem si fortè decertandum est, nullus huius stratagematis est usus, atq;
 ideo fugæ se mandant: quoniam nec clypeo, nec lancea, nec galea muniti
 sunt, ut hostem in stataria pugna sustinere possint. In equitādo hunc mo-
 rem seruant, ut contractis in sellam sedeant pedibus, quo facilius in u-
 trumq; latus se possint conuertere: & si quid fortè delapsum, de terrāq;
 tollendum fuerit, stapedibus innixi, nullo negotio tollūt. in quo adeo e-
 exercitati sunt, ut etiam currentibus celeriter equis id efficiant. Hastis im-
 petiti, in alterum latus ad declinandum ictum aduersarij subito se demit. B
 tunt, altera duntaxat manu pedēq; equo adhærentes. Dum uicinorum
 prouincias infestāt, quisq; duos aut tres, pro opibus, equos secum ducit,
 ut uno scilicet defatigato, altero ternō ue uti possit: lassos interim ma-
 nu ducunt. Frena leuissīma habent, flagellis pro calcaribus utuntur. Ca-
 stratos tantum equos habent, quōd tales arbitrantur plus laboris inedi-
 æq; ferre posse. Vestimentis hīdem tam uiri quā fœminæ utūtur, nec
 in cultu a uiris quicquam differunt, nisi quōd caput uelo lineo tegunt, ca-
 ligisq; itidem lineis nautarum maritimarum instar utūtur. Eorum regi-
 næ dum procedunt in publicum, facies solent obtegere. Reliqua turba,
 quæ in campis passim degit, uestes ex ouium pellibus confectas habent:
 quas non mutāt, nisi longo usu prorsus attritæ, laceræq; fuerint. Vno in
 loco non diu cōmorantur: rati grauem esse infœlicitatem, diu in eodē lo-
 co hærere. Vnde irati quandoq; liberis, graue malum imprecātes, solēt
 dicere: Vt eodem in loco perpetuò tanq; Christianus hæreas, propriūq;
 fœtorem haurias, quare depastis uno in loco pascuis, cum armentis, uxo C
 ribus & liberis, quos in plaustris secum circūferunt, aliò migrant, quam-
 uis hī qui in oppidis & urbibus degunt, aliam uiuendi rationē sequantur.
 Si bello aliquo grauiore implicantur, uxores, liberos, senesq; in loca col-
 locant tutiora. Iusticia apud illos nulla, nā ut quisq; re aliqua indiguerit,
 eam ab altero impunè rapere potest. Si quis apud iudicem de ui, illatāq;
 iniuria conqueritur, reus non negat, sed ea re se carere non potuisse dicit.
 tum iudex huiusmodi proferre solet sententiam: Si tu uicissim re aliqua
 indigueris, rape ab alijs. Sūt qui dicūt, eos non furari, an uerò furētur, a-
 liorum esto iudicium: certè homines rapacissīmi sunt, nēpe pauperrimi,
 ut qui alienis semper inhiant, aliorum pecora abigūt, homines spoliāt,
 abducuntq;, quos Turcis alijsq; quibuscunq; aut uendunt, aut redimen-
 dos cōcedunt, puellis tantū seruatis. Ciuitates & castra rarò oppugnāt:
 uillas, pagosq; comburunt: adeoq; de illatis damnis sibi placent, ut quo
 plures prouincias desolauerint, hoc se regna sua ampliora reddidisse pu-
 tent. Et

Atent. Et cum quietis impatientissimi sint, mutuo se tamē nō interimunt, nisi reges inter se dissideant. Si in dissensione aliqua quispiam occidatur, autoresq; sceleris capti fuerint, equis, armis, uestibus tantū ablati, dimittuntur. Homicida porro, accepto uili equo & arcu, his uerbis à iudice dimittitur: I, & rem tuam cura. Auri argentiq; apud illos usus, extra mercatores, ferè nullus: rerum tantum permutatione utuntur. Quod si quid pecuniæ ex rebus uenditis uicini corraferint, ea Moscoviæ uestes aliq; uitæ necessaria emūt. Fines inter se (de campestribus Tartaris loquor) nullos habent. Erat aliquando à Moscis pinguis Tartarus quidam captus, cui cum Moscus dixisset, Vnde tibi, canis, tāta pinguedo, cum non habeas quod edas? Cur nō habeā, inquit Tartarus, quod edā, cum tam uastam ab Ortu usq; ad Occasum terram possideam: ex qua non ne affatim nutrirī possim? tibi potius, qui tam paruam orbis portionem tenes, & quotidie pro illa contendis, deesse puto quod edas.

Cazan regnum, ciuitas & castrū eiusdē nominis, ad Vuolgā, in ulteriore fluminis ripa, septuaginta ferè miliarib. Ger. infra Novuogardiā inferiorem sita sunt: secundum Vuolgā, in Oriētem & Meridiē desertis cāpis terminatur: ad Orientem autē æstiuale Tartaros, quos Schibanski & Kosatzki uocant, cōterminos habent. Huius prouincię rex exercitum triginta miliū habere potest, pedites præsertim, in quibus Czeremisse & Czubaschi sagittarij peritissimi sunt. Czubaschi aut, nauigādī arte excellent. Cazan urbs à Vuiathka principali castro sexaginta miliarib. Ger. abest. Porro Cazan Tartaris ollā cupream bullientē sonat. Cultiores hē Tartari reliquis sunt, utpōte qui & agros colāt, in domibus degāt, mercaturasq; uarias exercent: quos Basilius Moscoviæ princeps eō adegit, ut se sibi subijcerent, atq; eius arbitrio reges acciperēt: quod illis partim ob opportunitatē fluuiorū, qui ex Moscovia in Vuolgā influūt, partim ob mutua cōmercia, quib. illi carere non poterāt, factu haud difficile fuit. Cazanensib. quondā rex erat Chelealeck: qui cū relicta uxore Nursultan sine liberis decessisset, Abrahemin quidā ducta uidua regno potitur. Ex hac Abrahemin duos suscepit filios, Machmedemin & Abdelativu. Ex priore aut uxore, quæ Batmassa soltan uocabatur, Alegā filiū habuit. Is patre defuncto, ut primogenitus in regnum successit: cumq; mandatis Mosci nō ubiq; obtemperaret, à Mosci consiliarijs, quos ibi ut regis anīmū obseruarent, habebat, aliquando in conuiuio inebriatus, atq; in uehiculum, ac si domū ueheretur, positus, ea nocte ductus est Moscoviam uersus, quem aliquandiu detentum, Princeps tandem in Vuolochdani misit, ubi reliquum ætatis peregit. Eius autē matrem cum Abdelativu & Machmedemin fratribus, Bieloiesero relegauit. Codaiculu unus ex Alegæ fratribus baptisatus, nomen Petri accepit: cui post Basilius, modernus princeps, sororem suam matrimonio iunxit. Meniktair autem alter ex Alegæ fratribus, in sua, quoad uixit, secta permansit: pluresq; genuit liberos, qui post decessum patris cum matre omnes baptisati & mortui sunt: uno Theodoro, qui nobis in Moscovia existentibus adhuc supererat, excepto. Alega porro ita in Moscoviam abducto, Abdelativu

sufficitur: qui cum pari ratione, ut Alega, regno amotus fuisset, Machmedem **A**
 demin ex Bieloiesero emissum, Princeps in eius locum substituit. Is re-
 gno usq; ad annum Domini 1518 præfuit. Nursultan, quam Chelealeck
 & Abrahamin regum uxorem esse dixi, post Alegæ mortē Mendligerō
 regi Præcopiensī nupsit. Hæc deinde cum ex Mēdligerō prolem non ha-
 beret, priorumq; filiorū desiderio teneretur, ad Abdelativu uenit in Mo-
 scouiam. Inde progressa, ad Machmedemin alterū filium in Gazan re-
 gnantem profecta est, anno Domini 1504. Cazanēses à Principe Mosco-
 uiaē defecerunt. Eam defectionem cum multa bella secuta sint, uariēq;
 à Principibus, qui se in societatem huius belli iunxerant, diu utrinq; pu-
 gnatum, neq; in hunc usq; diem finis bello impositus sit, altius huius bel-
 li rationem repetere uisum est. Cum Cazanensium defectio Basilio Mo-
 scouiaē Principi innotuisset, rei indignitate & ulciscēdi libidine motus,
 ingentem exercitum adiunctis tormentis bellicis in eos misit. Cazanen-
 ses, quibus pro uita & libertate cum Moscis pugnādum erat, audito ter-
 ribili Principis in se apparatu, cum hostibus in pugna stataria se haud pa- **B**
 res fore uiderent, astu eos circumueniendos censuere. Quare collocatis
 palam contra hostem castris, optima copiarum suarū parte locis oppor-
 tunis in insidias abdita, ipsi ueluti terrore perculsi, relictis derepentē ca-
 stris, fugæ se mandarunt. Mosci, qui non ita procul aberāt, cognita Tar-
 tarorum fuga, solutis ordinibus, citato cursu in hostium castra irruunt.
 in quibus diripiendis dum occupati, rerumq; suarum securi essent, Tar-
 tari cum Czeremissis sagittarijs, ex insidijs progressi, tantam in eos stra-
 gem ediderūt, ut Mosci relictis tormentis, machinisq; bellicis, aufugere
 cogerentur. In ea fuga machinarum magistri duo relictis tormētis, cum
 alijs euasere, quos Princeps in Moscouiam reuersos beneuolē accepit.
 Horum alterum Bartholomæum, natione Italum, qui assumpta post Ru-
 thenorum fide, magna etiam tunc apud Principem erat autoritate & gra-
 tia, liberaliter donauit. Redierat ex ea clade tertius bombardarius, cum
 tormento sibi commisso: se que magnam & solidam apud Principem
 gratiam initurum, seruato diligenter & reducto tormento, sperabat. **C**
 quem Princeps iurgijs adortus: Tu, inquit, cum me & te tanto exposu-
 eris periculo, aut fugere uolebas, aut te cum tormento hostibus dede-
 re, quorsum ista præpostera in seruando tormento diligentia? cuius e-
 go iacturam nihili facio, dummodo homines mihi supersint, qui ea fun-
 dere, ijs que uti sciant. Cæterum Machmedemin rege, sub quo Caza-
 nenses defecerāt, mortuo, Scheale ducta eius uxore uidua, Principis Mo-
 scouiaē & fratris uxoris auxilio, Cazan regnum obtinuit: cui quatuor
 tantū annis, magno subditorū & odio & inuidia præfuit. Augebant hæc
 turpis & mollis corporis cōstitutio, erat enim homo uētre prominenti,
 rara barba, facie penè muliebri: quæ eum bello haudquaquam idoneum
 esse ostenderent. Accedebat ad hæc, quod contempta ac neglecta subdi-
 torum suorum beneuolentia, Principi Moscouiaē plus æquo faueret, ac
 externis plus quàm suis fideret. Quibus reb. Cazanēses ducti, Saggirei,
 Mendligeri filio, uni ex Tauricæ regibus, regnū deferūt, quo aduenien-
 te, Scheale

A te, Scheale regno cedere iussus, cū se uiribus inferiorem, infestosq; suorum in se animos cerneret, fortunæ cedere optimum ratus, cū uxoribus, cōcubinis, omniq; supellectili in Moscoviā, unde uenerat, redijt. hæc acta sunt anno Domini 1521. Scheale ita è regno profugiēte, Machmetgirei rex Tauricæ, Saggirei fratrem magno exercitu in Cazan introducit: firmatisq; Cazanensium erga fratrem animis, Tauricā rediens, traiecto Tanai, Moscoviā uersus cōtendit. Eo tēpore Basilius rerū suarum securior, nihilq; tale metuēs, audito Tartarorum aduentu, coacto pro tēpore exercitu, cui Demetriū Bielski ducē præfecit, ad Occā fluuiū, ut Tartarorum transitum impediret, præmittit. Machmetgirei uiribus superior, Occa celeriter traiecto, ad piscinās quasdam tredecim uersti ab ipsa Moscoviā castrametatus est. Inde eruptione facta, omnia rapinis incendiisq; compleuit. Sub id temporis Saggirei pariter cum exercitu ex Cazan profectus, Vuolodimeriam & Novuogardiam inferiorem depopulatus est. His peractis, fratres Reges ad Columnnam ciuitatem conueniunt, uiresq; coniungunt. Basilius cum ad tantum hostem propulsandum imparē se esse uideret, Petro sororio suo, ex regibus Tartarorum oriundo, alijsque nonnullis proceribus, in castro cum præsidio relicto, ex Moscoviā fugit: adeo timore perculsus, ut rerum suarū desperatione, aliquādiu sub aceruo fœni, ut quidam referunt, latuerit. Vicesima nona Iulij, Tartari ultra progressi, latè omnia incēdēs cōpleuerāt: tātūq; terrorem Moscis incusserāt, ut se in castro & in ciuitate parū tutos putarent. In ea trepidatione à mulieribus, pueris, alijsq; imbelli etate, qui curibus, uehiculis ac sarcinis in castrum confugiebant, tantus in portis tumultus oboritur, ut nimia festinatione se inuicem & impedirent, & conculcarent. Ea multitudo tātum foetorem in castro fecerat, ut si hostis triduo aut quatrduo sub urbe permanisset, etiam peste obsessis pereundum fuisset. nam in tanta hominum colluie, ut quisque locum occuparat, ita naturæ satisfacere cogebatur. Erant tum temporis Moscoviæ Oratores Livuonienses: qui cum conscēnsis equis fugæ se mandassent, & circumquaq; nihil præter ignes & fumum uiderent, seq; à Tartaris circumdatos esse arbitrarentur, adeo properarunt, ut una die in Tyuer, quæ triginta sex miliaribus Ger. à Moscoviā abest, peruenirēt. Magnam tum laudem meruerunt bombardarij Alemanni, præsertim Nicolaus, propè Rhenū, non longè à Spira, Imperiali Germaniæ ciuitate, natus: cui à præfecto, alijsq; consiliarijs, qui nimio timore iam ferè confecti erant, tuendæ urbis negotium blandissimis uerbis committitur: orantibus, ut tormentis maioribus, quibus mœnia deici solent, sub portam castrī deductis, Tartaros inde arceret. Horum autem tam uasta erat magnitudo, ut uix tridui spacio eò perducī potuissent. Sed neque pulueres bombardicos tam multos habebant paratos, quibus uel semel maius tormentum exonerari potuisset. Solent enim Mosci perpetuò hunc morem seruare, ut omnia in recōdito, nec quicquam tamen præparatum habeant: uerū urgente necessitate, omnia tum demum celeriter conficere student. Visum est ergo Nicolao, ut tormenta minora, quæ procul à castro erant

erant recondita, humeris hominum celeriter in medium adducerentur. A
 lis dum detinerentur, clamor derepentè exoritur, Tartaros adesse: quæ
 res tantum timorem oppidanis incusserat, ut projectis per uicos bõbar-
 dis, etiam mœnium defendendorum curam ommitterent. Quòd si tum
 centum hostium equites impetum in ciuitatem fecissent, paruo negotio
 eam funditus igni consumpsissent. In ea trepidatione, præfectus, qui que
 cum eo in præsidio erāt, optimum rati, ut Machmetgirei regis animum,
 missis muneribus plurimis, in primis autem medone, placarent, & ab
 obsidione auerterēt: acceptis muneribus, Machmetgirei se obsidionem
 soluere, & prouincia uelle decedere respondit, si datis literis Basilius sese
 obstringat, perpetuum se tributarium regi fore, quemadmodum eius pa-
 ter & maiores sui fuissent. Quibus literis pro uoluntate scriptis, acce-
 ptisq; Machmetgirei exercitum ad Rezan reduxit, ubi data Moscis re-
 dimendi & permutandi captiuos copia, reliquam prædam sub auctione
 uendidit. Erat tum temporis in Tartarorum castris Eustachius, cogno-
 mento Taskouitz, qui regis Poloniae subditus, cum auxiliariis co-
 pijs ad Machmetgirei uenerat. Nam inter regem Poloniae ac Mosco-
 uiaë ducem nullæ tum induciæ erāt. Is spolia quædam ad castrum sub-
 inde deferebat uenalia, eo consilio, ut data occasione, unâ cum ementi-
 bus Ruthenis in castrum portas irrueret, id'que depulsis inde custodibus
 occuparet. Huius conatum rex simili astu adiuuare uoluit. Ad præfe-
 ctum arcis, quendam ex suis, hominem sibi fidum, mittit, qui Præfecto
 tributarij sui seruo mandet, ut ea quæ petebat, sibi administret, atque ad
 se ueniat. Præfectus autem Ioannes Kowuar, rei bellicæ eiusmodi que
 artium non ignarus, nulla conditione induci potuit, ut castro exiret: ue-
 rum simpliciter respondit, se nondum edoctum esse, Principem suum
 Tartarorum tributarium & seruū esse. quòd si edoceret, scire se quid
 facto opus foret. Quare illico Principis sui literæ, quibus se regi ob-
 strinxerat, proferuntur, atque exhibentur. Iterim dum ostensis lite-
 ris præfecti animus ita sollicitatur, Eustachius suum agens negotium,
 castro magis ac magis appropinquabat: quò ue magis fucus latèret, C
 Knes Theodorus Lopata, homo primarius, alijs que complures Ruthe-
 ni, qui in Moscouiaë depopulatione in hostium manus deuenierāt, cer-
 ta pecunia redempti restituebantur. Ad hæc, plerique ex captiuis negli-
 gentius seruati, ac de industria quodammodo dimissi, in castrum eua-
 serant: ad quos repetendos cum Tartari magna multitudine castro ap-
 propinquassent, Rutheni metu perculsi, profugos denuò restituisent,
 Tartari que nihilominus à castro adeò non recederent, ut pluribus sub-
 inde aduenientibus, eorum numerus adaugeretur: Rutheni propter
 imminens periculum, in magno terrore, summâ que rerum desperatio-
 ne erant, neque quid facto opus esset satis uidebant. Tum Ioannes Ior-
 dan, natione Alemanus, ex ualle Oeni oriundus, machinarum magi-
 ster, periculi magnitudinem magis quàm Mosci perpendens, ex suo ar-
 bitrio collocatas ordine machinas in Tartaros & Lithuanos exone-
 rauit: eosq; ita terruit, ut relicto castro omnes diffugerēt. Rex per Eusta-
 chium,

Achium, huius technæ artificē, de illata iniuriā cum præfecto expostulat: qui quū se incio ac inconsulto bōbardariū machinas exonerasse dixisset, omnemq; huius facinoris culpam in illum trāstulisset, mox bombardarium tradi sibi rex postulat, atq; ut plerunq; in rebus deploratis fit, maxima pars, quo hostili terrore liberarentur, hunc dedendum censuere: solo Ioanne Kovuar præfecto renuente, atque eius maximo beneficio tum Alemanus ille seruatus fuit. Nam rex siue moræ impatiens, siue quod milites præda onustos haberet, re sua id exigente, subito (literis etiam Moscoviæ Principis, quibus se tributarium perpetuo sibi fore obstrinxerat, in arce relictis) solutis castris, in Tauricam discessit. Porro tantam captiuorum multitudinem ex Moscovia secum duxerat, ut ea uix credibilis esse uideatur. Aiunt enim numerum octingentorum millium excessisse, quam in Capha partim Turcis uendiderat, partim interfece- rat, nam senes & infirmi, qui uendi magno non possunt, adq; laborē perferendum inutiles sunt, apud Tartaros iuuenibus, non secus ac catulis le-

Bpores, quo primæ militiæ tyrociniā inde addiscant, aut lapidandi, aut in mare præcipitandi, aut alio quouis mortis genere interficiendi obijciuntur: qui autem uenduntur, perpetuo sexennio seruitutem seruire coguntur: quo exacto, liberi quidem fiunt, provincia tamen decedere non audent. Saggirei rex Cazan, quoscunq; ex Moscovia captiuos abduxerat, in Astrachan emporio non longè ab ostijs Vuolgæ sito, Tartaris uendit. Tartarorum regibus ita ex Moscovia profectis, Basilius princeps rursus Moscoviam rediit: atq; cum in ingressu Nicolaum Alemanum, cuius solertia & diligentia castrum seruatum fuisse dixi, in ipsa castri porta, quò ad excipiendum Principem ingens multitudo confluxerat, stantem uidisset, clara uoce: Tua, inquit, fides erga me & diligentia, quā in seruando castro præstitisti, nobis cognita sunt, huiusq; officij gratiā cumulatè tibi reponemus. Alteri quoq; Alemano, Ioāni, qui ab castro Rezan Tartaros exoneratis repètè machinis depulerat, adueniēti: Saluus ne es? inquit. Deus nobis uitam dedit, hāc tu denuò nobis conseruasti: magna erit erga te gratia nostra. Vterq; se liberaliter donatū iri à Principe sperabat: nihil tamē illis datum est, quāuis Principē hac de re sæpe fatigassent, promissorūq; admonuissent. Qua Principis ingratitude offensi, dimissionē, ut patriam, à qua diu abfuissent, cognatosq; suos possent inuisere, efflagitant. ea re effectum est, ut decē priori stipendio cuiq; floreni, iussu Principis, adijcerentur. Interea cum in aula Principis de Ruthenorum fuga ad Occam, quis eius autor extitisset, cōtentio fuisset orta: Seniores in Knes Demetrium Bielski exercitus ducem, hominem iuuenē, à quo consilia sua spreta fuissent, omnē culpā transferēbāt, eiusq; incuria Tartaros Occam transisse: cōtrā ille depulsa à se culpa, Andreā iuniorem fratrem Principis primum omnium fugam iniisse, cæterosq; hūc sequutos fuisse dicebat. Basilius, ne se uerior in fratrem, quem autorem fugæ fuisse constabat, esse uideretur, ex præfectis unū, qui unā cū fratre profugerat, iniectis cathenis, dignitate & principatu priuauit. Ineunte deinde æstate, ut acceptam à Tartaris cladē ulcisceret Basilius, ignominiamq; quā fugiens

& sub

& sub foeno latitans susceperat, deleret, coacto ingēti exercitu, adiuncto ^A
 etiam magno tormentorum & machinarum apparatu, quibus antea in
 • bellis Rutheni nūquam usi fuerant, profectus ex Moscovuia cum omni
 exercitu, ad Occam fluuium, Columnamq; ciuitatem confedit, inde mis-
 sis ad Machmetgirei in Tauricam caduceatoribus, ad certamē eum pro-
 uocat, superiore enim anno, se, nō indicto bello, ex insidijs, furum latro-
 • numq; more oppressum fuisse, ad ea rex respondit: Sibi ad inuadendam
 Moscovuiam satis multas uias patēre: bella non magis armorum, quā
 temporum esse: proinde ea se suo magis quā alieno arbitrio, gerere so-
 lere. Quibus uerbis irritatus Basilij animus, tum etiam quōd ulciscendi
 libidine arderet, motis castris, anno Domini 1523, in Novuogardiam, in-
 feriores scilicet, ut inde Cazan regnū depopularetur, occuparetq; con-
 tendit. Inde profectus ad fluuium Sura, in finibus Cazanēsiū, castrum
 quod à suo nomine appellauit, erexit: neq; tū ultra progressus, exercitū
 reduxit. Sequenti uerō anno Michaelē Georgij, unū ex præcipuis confi-
 • liarijs suis, maioribus quā prius copijs, ad subigendū Cazan regnū mi-
 sit. Eo apparatu adeo terribili, Sapgirei rex Cazan percussus, accersito
 ad se ex fratre nepote, rege Tauricę, iuuenem tredecim annorum, qui in-
 • terim regno præset, ad Turcarum Imperatorem, eius auxilium opemq;
 imploraturus, confugit. Cum autem iuuenis auunculi monitis parens,
 iter aggressus, ad Gostinouosero, id est insulam quæ mercatorum dici-
 tur, intra Vuolgæ meatus, non longē à castro Cazan sitam peruenisset,
 liberaliter honorificeq; à regni principibus susceptus est. Nam Seyd, su-
 • premus Tartarorum sacerdos (qui in tanta apud eos autoritate ac ue-
 neratione est, ut etiā reges aduenienti occurrant, stantesq; huic equo in-
 sidēti manū porrigant: capiteq; inclinato, quod solis cōcessum est regib.
 tangāt: nam Duces non eius manum, sed genua: nobiles uerō pedes, ple-
 • beij uestes tantum, aut equū manu attingut) in eo comitatu fuit. Is Seyd,
 cum Basilij partes clam foueret, sequereturq; iuuenem capere, & Mo-
 scovuiam uinctū mittere satagebat: sed deprehensus, captusq; cultro in
 • publico occiditur. Michael interea, dux exercitus, coactis in inferiore ^C
 Novuogardia ad machinas com meatumq; deferendū nauibus, quarum
 tāta multitudo erat, ut fluuius alioqui amplius, nauigantium multitudine
 opertus undiq; esse uideretur: ad Cazanū cum exercitu properabat.
 cumq; ad mercatorum insulam Gostinouosero peruenisset, locatis se-
 • ptima die Iulij castris, uiginti diebus, dum equitatu expectat, ibi cōmo-
 ratus est. Interea Cazan castrum, quod ex lignis exstructū erat, per quos-
 • dam à Moscis subornatos incenditur, ac intente Ruthenorum exercitu
 funditus exuritur. Tanta occupādi castri occasio, adeo formidine ac igna-
 • uia Ducis neglecta fuit, ut nec militem ad expugnandum castri collem e-
 duxerit, nec Tartaros id denuo ædificantes impediuerit: uerū uigesi-
 • ma octaua eiusdem mensis die traiecto in eam partem qua castrum situm
 est, Vuolga, ad Cazanca fluuium cum exercitu confedit, uiginti diebus
 bene gerendæ rei occasionem captans. Ibi moratus, nec longē ab eo Ca-
 • zanensis quoque Regulus sua castra locat: emissisq; Czeremissis pediti-
 bus, Ru-

A bus, Ruthenos sæpius, frustra tamē, infestat. quē Scheale rex, qui quoq; ad id bellum nauibus uenerat, scriptis literis admonet, ut regno suo hæreditario cedat. Ad quæ ille paucis: Si regnum hoc meum (respondit) habere cupis, age ferro decernamus utriq; id cui fortuna dederit, habeat. Dum Rutheni ita frustra moras trahunt, absumpto quē abduxerant cōmeatu, fame laborare incipiūt. nam Czeremissis omnia circumquaq; uastantibus, hostiumq; itinera diligenter obseruātibus, nihil adferri poterat: adeo ut nec Princeps de exercitus sui, qua premebatur, necessitate cognoscere, nec ipsi quicq; illi significare possent. Huic rei duos Basilius præfecerat: unum, Knes Ioannem Paliczki, qui ex Novuogardia instructis commeatu nauibus, secundo fluuio ad exercitum descenderet: relictoq; ibi commeatu, statu etiam rerum præsentī considerato, ocyus ad se reuenteretur. alter eandem ob rem cum quingentis equitibus terrestri itinere missus fuerat, qui à Czeremissis, in quos inciderat, cū suis cæsus est, uix nouem per tumultum fuga elapsis. Præfectus grauius saucius, tertio

B post die in manibus hostium obiit. Huius cladis fama cum ad exercitum peruenisset, tāta in castris consternatio, quam uanus de toto equitatu ad interuersionem cæso subito obortus rumor etiam adauxerat, coorta est, ut nihil nisi de fuga cogitarent. in quam cum omnes consensissent, hæsitabant adhuc, aduerso ne fluuio, quod difficillimum erat, redirent, an secundo tantisper descenderent, donec alios fluuios attingerēt, ex quibus post terrestri itinere longo circuitu reuenterentur. In his dum fame, supra modum eos urgente, essent consultationibus, nouem, quos ex quingentorum cæde elapsos fuisse dixi, fortē superueniunt, Ioānemq; Palitzki cum commeatu aduenturum nunciant: qui etsi cursum suum matura-ret, sinistra tamen fortuna usus, maiore parte nauium amissa, cum paucis in castra peruenit. Etenim cum diutino labore fatigatus, una nocte quietis causa in Vuolga littus se recepisset, Czeremissæ continuo magno accurrentes clamore, quis nam præternauigaret, sciscitantur: quos Palitzki seruitores, nauarum seruos esse rati, iurgijs increpantes, flagris se

C postero die cæsuos minantur, quod domini sui somnum ac quietē importunis uociferationibus inturbarent. Ad quæ Czeremissæ: Cras, inquit, aliud nobis uobiscum negotium erit: nam uinctos uos omnes Cazan ducemus. Manē igitur sole nondum apparente, cum densissima nebula totum littus occupasset, Czeremissæ derepentē in naues impetu facto, tantum terrorem Ruthenis incusserant, ut Palitzki præfectus classis, relictis in manu hostium nonaginta maioribus nauibus, in quibus singulis triginta uiri erant, soluta à littore nauī, medium Vuolga teneret, nebulæq; reclusus ferè nudus ad exercitum perueniret. Atq; inde post, plurimum nauium comitatu rediens, haud dispari fortuna usus, in Czeremissarum insidias iterum prolapsus est. Nauibus enim, quibus deducebatur, amissis, ipse uix cum paucis incolumis euasit. Dum Rutheni ita fame hostili, que ui undequaq; urgentur, à Basilio missus equitatus Vuiega fluuio, qui à Meridie Vuolgā influuit, octo que miliaribus à Cazan abest trajecto, ad exercitū contenderet, à Tartaris & Czeremissis bis ex-

k   cipitur:

cipitur: cum quibus congressi, multis utrinque desideratis, Tartaris deinde **A**
 de cedentibus, se reliquo exercitui coniunxerunt. atque ita exercitu equi-
 • tatu firmato, Cazan castrum quintadecima Augusti obsideri coeptum est.
 Quare cognita, regulus ad alterum oppidi latus in conspectu hostium,
 sua quoque castra locavit: emissisque subinde equitatu hostium, castra obe-
 quitare, eosque laceessere iubet. atque ita crebre utrinque uelitationes fiebant.
 • Narratum est nobis ab hominibus fide dignis, qui e bello interfuerunt,
 sex aliquando Tartaros in planiciem ad Mosci exercitum processisse: quos
 cum rex Scheale centum quinquaginta equitibus Tartaricis aggredi uel-
 let, a duce exercitus prohibitum fuisse: duobusque milibus equitum an-
 te eum collocatis, occasionem rei bene gerendae preceptam sibi fuisse. Hi
 cum Tartaros circumuenire, et quasi concludere, ne fuga elaberetur, uellent:
 Tartari eorum conatum hoc astu eludere, insequentibus Moscis paulatim
 cedere, parumque progressi subsistere. Idem Mosci cum facerent, eorum
 Tartari timiditatem animaduertentes, mox arreptis arcibus tela in eos
 torquebant: inque fugam conuersos persequuti, complures sauciabant. **B**
 Moscis deinde in se conuersis, paululum cedere, iterumque subsistere, atque
 ita hostem simulata fuga ludificare. Haec dum fiunt, duo Tartarorum e-
 qui, tormenti ictu prostrantur, illaesis tamen equitibus, quos reliqui qua-
 tuor saluos ac incolumes, duobus milibus Moscorum spectantibus, ad
 suos reduxere. Dum equites se ita mutuò ludificant, magna uel interea ad-
 motis tormentis, castrum oppugnabatur: neque obsessi segnius, exoneratis
 pariter in hostem tormentis, se defendebant. In eo certamine bombardarius,
 quem unicum in castro habebant, ex Ruthenorum statione sphaera
 rula bombardica ictus, occubuit. Quare comperta, mercenarii ex Ger-
 manis & Lithuanis milites, magnam spem ad occupandum castrum con-
 cipiunt: quibus si praefecti animus respondisset, haud dubie eo die castro
 potiti fuissent. Verum is cum suos inedia, quae quotidie etiam magis ad-
 augebatur, premi cerneret, priusquam per internuncios de ineundis in-
 ducijs clam cum Tartaris egisset, adeo militum conatum non probauit,
 ut eos etiam cum iracundia corripere, uerberaque minaretur, quod se in-
 scio & inconsulto castrum oppugnare auderent. Bene enim in tanta re-
 rum angustia Principis sui rebus consultum fore putabat, si initis cum
 hoste quibuscunque inducijs, tormenta & exercitum saluum reportaret.
 Tartari quoque cognita praefecti uoluntate, in spem bonam adducti, con-
 ditiones quas praefectus offerebat, scilicet ut missis in Moscoviam lega-
 tis, pacem cum Principe transigerent, libenter susceperunt. quibus ita con-
 stitutis, Palitzki praefectus soluta obsidione, cum exercitu in Moscoviam
 reuersus est. Fama erat, praefectum a Tartaris muneribus corruptum,
 obsidionem soluisse. quam quidam natione Sabaudiensis adauxerat: qui
 cum tormento sibi commisso, ad hostes deficere uoluisset, deprehensus
 in itinere, atque seuerius examinatus, confessus est, se deficere uoluisset: atque
 ut plures ad hanc defectionem sollicitaret, argenteos se nummos & po-
 cula Tartarica ab hostibus accepisse. in quem tamen in tam manifesto sce-
 lere deprehensum, Praefectus nihil durius statuit. Reducto ita exercitu,
 quem

A quem centum octoginta millium fuisse perhibet, Cazan regis Oratores ad pacem firmandam ad Basilium ueniunt, qui etiam tum, dum nos Moscoviæ essemus, aderant: neque adhuc ulla tunc futuræ pacis spes inter eos erat. nam & nūdinas, quæ circa Cazan in mercatorum insula fieri consueuerant, in Cazanensium iniuriam Basilii Novuogardiam trāstulit: graui indicta pœna, si qui in posterum ex suis ad mercatū in insulā proficiscerētur. eamque nūdinarum translationē magno Cazanensibus incommodo futuram sperabat: atque uel salis (cuius Tartari illis tantum nūdinis copiam à Ruthenis habebant) emptione adempta, ad deditiōem eos cogi posse. Verū huiusmodi nūdinarum translatione non minus incommodi sensit Moscovia, quā ipsi Cazanēses. Plurimarum enim rerum, quæ ex mari Caspio, Astrachan emporio, ad hæc Persia & Armenia per Vuolgā importabantur, cōsequuta est caritas ac penuria: maximè autem nobilissimorum piscium, ex quorū numero Beluga est, qui citra & ultra Cazan in Vuolga capiuntur.

B Hactenus de bello Principis Moscoviæ cum Tartaris Cazanēsis gestu. Nunc ad intermissam de Tartaris narrationem denuò redeo.

Post Tartaros Cazanenses, primi Tartari cognomento Nagai occurrunt, qui ultra Vuolgā, circa mare Caspiū, ad fluuiū Iaick ex prouincia Sibier decurrētem habitant. Hi reges non habent, sed duces. Nostra tempestate tres fratres, æquali diuisione prouinciārum facta, ducatus illos obtinebant: quorum primus Schidack, ciuitatem Scharaitzick ultra fluuiū Rha, Orientem uersus, cum adiacente ad Iaick fluuiū regione obtinebat: alter Collum, quicquid inter Kamam Iaick & Rha fluuios esset: Schichmamai tertius fratrum Sibier prouinciæ partem, & omnem circumiacētem regionem possidet. Schichmamai interpretatur sanctus, uel potēs. Atque hæc quidem regiones omnes ferè syluose sunt: extra eam quæ ad Scharaitzick uergit, quæ campestris est.

Inter Vuolgā & Iaick fluuios, circa mare Caspiū, habitabāt quondam Savuolhēsē reges, de quibus postea. Apud hos Tartaros rem admirandam, & uix credibilem, Demetrius Danielis, uir (ut inter Barbaros) grauis ac fide singulari, nobis narrauit: patrem suum aliquando à Principe Moscoviæ ad Zauuolhensē regem missum fuisse: in qua dum esset legatione, semē quoddam in eā insula, melonum semini, paulo maius ac rotundius, alioqui haud dissimile, uidisse: ex quo in terram condito, quiddam agno persimile, quinque palmarum altitudine succresceret: idque eorum lingua Boranetz, quasi agnellum dicas, uocaretur. nam & caput, oculos, aures, cæteraque omnia in formam agni recens editi, pellem præterea subtilissimā habere, qua plurimi in eis regionibus ad subducenda capitis tegumenta uterentur. eiusmodi pelles uidisse se, multi coram nobis testabantur. Aiebat insuper, plantam illā, si tamen plantam uocari phas est, sanguinem quidem habere, carnem tamen nullam: uerū carnis loco, materiam quandam cancrorum carni persimilem. unguilas porro nō ut agni corneas, sed pilis quibusdā ad cornu similitudinē uestitas: radicem illi ad umbilicū, seu uentris medium esse. uiuere autē tādū,

donec depastis circum se herbis, radix ipsa inopia pabuli arefcatur. Miram huius plātæ dulcedinem esse: propter quam à lupis, cæterisq; rapacibus animalibus multum appeteretur.

- Ego quamuis hoc de semine & planta pro commento habuerim, tamen & antea tanquam à uiris minimè uanis auditum retuli: & nunc tanto libētius refero, quòd mihi uir multæ doctrinæ Guilhelmus Postellus narrauit, se audiuisse à quodā Michaelē, apud rempub. Venetā publico Turcicę & Arabicę linguæ interprete, quòd uiderit à finibus Samarcan dæ ciuitatis Tartaricæ, cæterarumq; regionum quæ ad Euroaquilonem mare Caspium respiciūt, usq; in Chalibontidem, deferri quasdam pelles delicatissimas, plantæ cuiusdam in illis regionibus nascentis, quæ aliqui Mussulmani ad capita sua rasa fouenda medijs pileis inserere, ac pectori quoq; nudo applicare soleāt. Plantā sibi tamē nō uisam esse, nec nomen se scire, nisi quòd illic Samarcan deos uocetur: eamq; esse ex animali instar plantæ in terram defixo. Quæ cum ab aliorū narratione non dissideant, mihi (inquit Postellus) penè persuadent, ut hanc rem minus fabulosam esse putem, ad gloriam Creatoris, cui omnia sunt possibilia.

A Principe Schidack, progrediendo in Orientem uiginti diebus, occurrunt populi quos Mosci appellāt Iurgēci, quibus Barack Soltan, magni Cham seu regis de Cataia frater imperat. A domino Barack Soltan, decem diætis itur ad Bebeid Chan. Hic est ille magnus Chan de Cataia.

Astrachan urbs opulenta, magnumq; Tartarorum emporium, à qua tota circumiacens regio nomen accepit, decem dierum itinere infra Cazan in citeriore Vuolgæ ripa, ad eius ferè ostia sita est. Quidā hanc non ad Vuolgæ ostia, sed aliquot dierum itinere inde distare aiunt. Equidem eo loco quo Vuolga fluuius in multos ramos, quos quidē septuaginta esse aiunt, scinditur, pluresq; insulas facit, totidemq; ferè ostijs Caspium mare tanta aquarū copā ingreditur, ut procul spectātibus mare esse uideatur, Astrachan sitam esse puto. Sunt alij, qui eam Citrahan appellant.

Ultra Vuiatkam & Cazan, ad Permieg uiciniam Tartari habitant, qui Tumenskij, Schibanskij, & Cosatzkij uocantur. ex quibus Tumenskij in syluis habitare, decemq; milium numerum aiunt non excedere. alij præterea Tartari trās Rha fluuium sunt, qui quòd soli capillos nutriant, Kalmuchij uocantur: & ad mare Caspium Schamachia, à qua etiam regio nomen accepit, ita appellati, homines in texendis sericeis uestibus excellentes, quorum ciuitas sex dierū itinere abest ab Astrachan, quam unā cum regione rex Persarum haud ita diu (ut aiunt) occupauit.

Asoph ciuitas ad Tanaim, de qua suprā, septem dierum itinere distat ab Astrachan: ab Asoph autem, Taurica Chersonesus, præcipuè autem Præcop ciuitas, abest quinque dierum itinere. Inter Cazan autem & Astrachan, longo secūdum Vuolgam tractu, ad Borysthenem usq; campi deserti sunt, quos Tartari nullis certis sedibus inhabitant: præter Asoph & Achas ciuitatem, quę est duodecim miliaribus supra Asoph ad Tanaim: & minori Tanai uicinos Tartaros, qui terram colunt, certasq; sedes habent. Ab Asoph ad Schamachiam sunt duodecim diætæ.

Ab Ori:

A Ab Oriente Meridiem uersus reflectēdo, circa Mæotidis paludes & Pontū, ad fluuium Cupa, qui paludes influit, Apgasi populi sunt, quò loci usq; ad Merula fluuium, qui Pontū illabitur, montes occurrūt, quos Circasi, seu Ciki incolunt. Hi montium asperitate freti, nec Turcis, nec Tartaris parent. Eos tamē Christianos esse, suis legibus uiuere, in ritu & cæremonijs cum Græcis cōuenire, lingua Slauonica (qua utuntur) sacra peragere, Rutheni testantur. Audacissimi piratæ sunt. nā fluuijs, qui ex eorum montibus fluunt, nauibus in mare delapsi, quoscunq; possunt spoliant: eos presertim, qui ex Capha Cōstantinopolim nauigant. Ultra Cupa fluuiū est Mengarlia, quā Eraclea fluuius interlabitur: deinde Cotatis, quam quidā Colchimi esse arbitrantur. Post quem Phasis occurrit, qui priusq; mare illabatur, haud procul ab ostijs Satabellum insulā facit: in qua fama est, Iasonis naues quōdam stetitisse. Ultra Phasim, Trapezus.

Tauricæ Chersonesi paludes, quæ ab ostijs Tanais in longitudinem trecenta miliaria Italica habere dicuntur, ad caput S. Ioannis, promontorium, quā in arctum coeunt, duo tantum miliaria Italica continent. In ea Krijm ciuitas, olim regum Tauricæ sedes: à qua Krijmskij nominabantur. Postea toto Isthmo, spacio mille ducentorum passuum ad insulæ formam perfosso, reges non Krijmskij, sed Præcopskij, ab illa nimirum perfossione sumpto uocabulo, nomen accepere. Præcop enim, lingua Slauonica perfossum sonat. Vnde apparet, scriptorem quendam errasse, qui Procopium quendam ibi regnasse scripsit. Porro tota Chersonesus, sylua quadam per medium scinditur: eaq; pars quæ Pontum respicit, in qua Capha insignis urbs, olim Theodosia dicta, Genuensium colonia, tota à Turca possidetur. Capham autem Mahumetes, qui expugnata Constantinopoli, Græcorum imperium destruxit, Genuensibus ademit. Alteram peninsulæ partem Tartarus possidet. Omnes autem Tartari, Tauricæ reges, originem suam ex Savuolhensibus regibus ducunt: & cum domestica seditione aliqui regno pulsi fuissent, nec usquam in uicinia firmam sedem habere possent, hanc Europæ partem occupauere: Ceteris que iniuriæ haud immemores, diu cum Savuolhensibus dimicabant: donec patrum nostrorum memoria, Alexandro magno duce Lithuanix in Polonia imperante, Scheachmet rex Savuolhensis in partes Lithuanix uenit, scilicet ut inuito cum Alexandro rege fœdere, coniunctis uerbis Mahmetgirei regem Tauricæ eijcerent. In quam rem uterque quidem princeps consensit. Cum autem Lithuani iuxta eorum consuetudinem longius quàm par est, bellum differrent, uxor Savuolhensis regis, eius que quem in campis habebat exercitus, moræ, tum etiam frigoris impatientes, eorum regem in oppidis quibusdam agentem sollicitant, obmisso Polonia rege, ut in tempore rebus suis prouideat. Quod cum illi persuadere non possent, uxor relicto marito, cum parte exercitus ad Mahmetgirei Præcopensem regem deficit: cuius impulsu, Præcopensis exercitus ad profligandas reliquas Savuolhensis copias mittit, quib. dissipatis, Scheachmet Savuolhensis rex infœlicitatem suā uidens, sexingētis ferè equitibus comitatus, Albā ad Thjrrā fluuium

sitam, spe auxiliij à Turca implorandi cōfugit. In ea ciuitate cum instructas **A**
 sibi, ut caperetur, insidias intellexisset, conuerso itinere, uix media parte
 • equitum assumpta, Chioouiam peruenit. ubi à Lithuanis circumuētus,
 captusq; cum regis Poloniae iussu Vuilnam deduceretur, obuiam sibi
 rex progressus, honorificè susceptum, ad Polōnorum conuentum secum
 duxit: quo quidē conuentu bellum aduersus Mendligerei decernitur.
 Sed cum Poloni in cogendo exercitu tempus longius, quā par erat, ex-
 • traherent, Tartarus uehemēter offensus, denuò de fuga cogitare coepit:
 in qua deprehensus, ad Trokij castrum, quatuor à Vuilna miliaribus re-
 tractus est. quē ego ibi uidi, unaq; cum eo pransus sum. Atq; hic Sauuol
 hensium regum imperij finis fuit: cum quibus & Astrachan reges, qui
 quoq; ex eisdem regibus originem traxerunt, unā perierunt. quibus ita
 oppressis & extinctis, regum Tauricae potentia maiorē in modum adau-
 cta, uicinis gentibus terrori erat, adeò ut & regem Poloniae ad certum
 stipendium pendendum cogere, ea conditione, ut eorum opera qua-
 uis urgēte necessitate utatur. Quin & Moscoviae Princeps, missis sub **B**
 inde muneribus illum sibi deuincire solebat. quod ideo fit, quia cum mu-
 tuis assidue bellis implicentur, uterq; Tartarorum ope armisq; alterum
 se sperat opprimere posse. Cuius ille haud ignarus, acceptis muneribus
 utrūq; uana spe lactabat. id quod uel eo tempore, dum ego Caesaris Ma-
 ximiliani nomine apud Moscoviae Principem de pace cum rege Polo-
 niae in eunda tractarem, apparuit. Nam cum Moscoviae Princeps ad
 aequas pacis conditiones induci non posset, rex Poloniae Praecopensem
 regem pecunia conduxit, ut Moscouiam cum exercitu ab una parte a-
 doriretur, se quoq; ex altera Opotzkam uersus impetum in Mosci di-
 tionem facturum: qua arte Poloniae rex Moscum ad tolerabiles pacis
 conditiones cogi posse sperabat. Quod Moscus animaduertens, missis
 Oratoribus suum uicissim apud Tartarum egit negotium, ut scilicet in
 Lithuaniam, quam tum omni metu uacua ac praesidio destitutam es-
 se dicebat, uires suas conuerteret. Cuius consilium Tartarus, sui com-
 modi duntaxat ratione habita, secutus est. Atq; is eiusmodi Principum **C**
 dissensionibus potentior factus, cum imperij augēdi libidine teneretur,
 neq; quiescere posset, ad maiora animum applicuit: Mamai que Nahai-
 cēsi principe sibi adiuncto, Tauricam anno Domini 1524, mense Ianua-
 rio, cum exercitu egressus, regem Astrachan adortus est. cuius urbem,
 cum ea relicta, metu profugisset, obsedit, & occupauit, mansitq; uictor
 in ciuitate sub tectis. Interim Agis Nahaiensium quoq; princeps, fra-
 trem suum Mamai increpat, quod tam potentem uicinum suis copijs in-
 uaret. Praeterea eum monet, ut Machmetgirei regis indies crescētem po-
 tētiā suspectam haberet. posse enim, ut insanabili ille animo esset, fieri,
 ut conuersis in se fratremq; armis, utrūq; regno depulsum aut interimat,
 aut in seruitutem deducat. Quibus uerbis Mamai permotus, fratri nun-
 ciat, eūq; hortatur, ut quā magnis posset copijs ad se properaret. posse
 enim nunc, cum Machmetgirei magno rerū successu elatus, securius age-
 ret, utrosq; eo metu leuari. Agis fratris monitis parens, ad praescriptum
 tempus

A tempus se cum exercitu, quem ad defendendas in tot bellis regni sui fines iam prius coegerat, affuturum omnino promisit. Quare intellecta, Mamai continuo regem Machmetgirei monet, ne militem soluta disciplina sub tectis aleret, corrumpereque: sed urbe relicta, in campis potius, ut mos est, degeret. Cuius consilio acquiescens rex, militem in castra educit. aduolat Agis cum exercitu, seque fratri iungit: atque hi non ita multo post Machmetgirei regem nihil tale timentem, cum Bathir Soltan filio, uiginti quinque annos nato, prandentem, facto derepente impetu obtruncant, eiusque maiorem exercitus partem fundunt, & reliquos in fugam uertunt: ac ultra Tanaim, Tauricam usque insequentes, cedunt, fugantque: Præcop ciuitatem, quam in Chersonesi ingressu esse dixi, obsident: tentatisque omnibus, cum ea nec ui nec deditione potiri posse uiderent, soluta obsidione domum redeunt. Horum ergo opera rex Astrachan regno suo iterum potitus est: uiresque regni Tauricæ, cum Machmetgirei fortissimo & foelicissimo rege, qui potenter aliquandiu imperauit, conciderunt. Machmetgirei occiso, frater eius Sadachgirei, Turcarum imperatoris (cui tum seruebat) auxilio Præcopese regnum occupauit: qui cum Turcarum moribus imbutus, rarius præter Tartarorum morem in publico uersaretur, neque subditis suis se conspicendum exhiberet, à Tartaris, qui hanc insolitam rem in Principe ferre non poterant, eicitur, inque eius locum ex fratre nepos substituitur. à quo cum Sadachgirei captus fuisset, nepotem, ne caede in se sæuiat, sed à suo sanguine abstineat, senectutis suæ misereatur, denique ut priuatus reliquam uitæ in castro aliquo deducere, nomenque duntaxat regium, tota regni administratione nepoti permissa, retinere possit, supplex orat, & impetrat.

Nomina dignitatum apud Tartaros hæc ferè sunt. Chan, ut supra dixi, rex est: Soltan, filius regis: Bij, dux: Murfa, filius ducis: Olboud, nobilis, uel consiliarius: Olboadulu, alicuius nobilis filius: Seid, supremus sacerdos: homo uero priuatus, Kfi. Officiorum uero, Vlan, secunda è rege dignitas: nam reges Tartarorum quatuor uiros, quorum consilio in rebus grauibus potissimum utuntur, habent. ex his primus, Schirni uocatur: secundus Barni, tertius Gargni, quartus Tziptzan. Hactenus de Tartaris: nunc de Lithuaniâ, Moscoviæ uicina, dicendum est.

DE LITHUANIÂ.

Lithuaniâ Moscoviæ proxima est. non autem desola prouinciâ, sed regionibus illi adiacentibus, quæ sub Lithuaniæ nomine comprehenduntur, nunc loquor. Hæc longo tractu ab oppido Circass, quod ad Borysthenem situm est, in Livuoniam usque protenditur. Porro Circassj, Borysthenis aecolæ, Rutheni sunt, alij ab his quos supra ad Pontum in montibus habitare dixi. His nostra tempestate præficebatur Eustachius Tascouitz, (quem cum Machmetgirei rege in Moscoviam unâ profectum fuisse, supra dixi) uir belli peritissimus, astutia singulari: qui cum crebra cum Tartaris commercia haberet, sæpius tamen eos fudit. quin & ipsum Moscum, cuius aliquando captiuus fuerat, in magna sæpe pericula adduxit. Eo anno, quo nos Moscoviæ eramus, miro astu Moscos profligauit: dignaque mihi res uisa est, quæ hoc loco ascriberetur. Tar

- taros quosdam habitu Lithuanico in Moscoviam deduxit, in quos, ^A
 ceu Lithuanos, nullo metu Moscos irruituros sciebat. Ipse dispositis
 • loco opportuno insidijs, Moscos ulciscentes præstolatur. Tartari depo-
 pulata parte Sevueræ provinciæ, Lithuaniam uersus iter arripiunt: in-
 decq; mutato itinere, cum Lithuaniam tenuisse cognouissent, Mosci Li-
 thuanos esse rati, mox uindictæ cupiditate magno impetu in Lithua-
 • niam irruunt, qua uastata, cum præda onusti rediret, ab Eustachio ex in-
 sidijs circumuenti, ad unum omnes cæduntur. Qua re cognita, Moscus
 Oratores ad Poloniæ regē, qui de illata sibi iniuriâ conquererentur, mi-
 sit. quibus rex: Suos non intulisse, sed iniuriâ ultos esse, respōdit. Ita Mo-
 scus utrinq; delusus, damnum cum ignominia ferre coactus est.

Infra Circassos nullæ habitationes Christianorum sunt. Ad Borysthe-
 nis ostia, Oztakhovu castrum & ciuitas, quadraginta miliaribus à Cir-
 cass, quam Tauricæ rex non ita diu Poloniæ regi ademptam possidebat.
 Hanc nunc Turcus tenet. Ab Oztakhovu ad Albam, circa ostia Thiræ,
 quæ ueteri nomine dicitur Moncastro, quatuordecim miliaribus ab Ot ^B
 zakhovu, in Præcop quatuordecim miliarib. A' Cercass circa Borysthe-
 nem ad Præcop quadraginta miliarib. Supra Circassos septem mil. per
 Borysthenem ascendendo, Cainovu oppidum occurrit: à quo decem &
 octo miliarib. est Chioouia, uetus Rusiæ metropolis: quam magnificam
 & planè regiã fuisse, ipsæ ciuitatis ruinae, monumētãq; quæ in ruderibus
 uisuntur, declarant. Apparent adhuc hodie in uicinis montibus ecclesia-
 rum, monasteriorumq; desolatorum uestigia, præterea cauernæ multæ,
 in quibus uetustiss. sepulchra, corporaq; in his nondum absumpta uisun-
 tur. Ab hominibus fide dignis accepi, puellas ibi ultra septimū annū ra-
 rō castitatem seruare. rationes uarias audiui, quarum nulla mihi satisfac-
 cit: quibus, mercatoribus abuti quidē, sed abducere minimè licet. Nam
 si quis abducta puella deprehensus fuerit, & uita & bonis, nisi Principis
 elementia seruatus fuerit, priuat. Lex etiã ibidē est, qua externorū merca-
 torū (si qui ibi fortè decesserint) bona aut regiæ edūt, aut eius præfecto:
 id quod apud Tartaros & Turcas, in Chioouiesib. apud se mortuis ob- ^C
 seruatur. Ad Chioouiam monticulus quidam est, per quem mercatori-
 bus uia aliquanto difficiliore transeundum est: in cuius ascensu, si fortè
 currus aliqua pars frangatur, res quæ in curru portabantur, Fisco uin-
 dicantur. Hæc omnia D. Albertus Gastol Palatinus, Vuilnensis regis
 in Lithuania uicegerens, mihi retulit. Porrò à Chioouia ascendendo
 per Borysthenē triginta miliaribus, Mosier ad fluuiū Prepetz, qui duo-
 decim miliarib. super Chioou Borysthenem influit, occurrit. Thur flu-
 uius piscosus influit Prepetz. à Mosier autem ad Bobranzko, triginta.
 Inde ascendendo uiginti quinque miliaribus, peruenitur in Mogileu,
 à qua Orsa sex miliaribus abest. Hæc iam enumerata secundum Bory-
 sthenem oppida, quæ omnia in Occidentali littore sita sunt, regi Polo-
 niæ: Orientali uerò, Moscouiæ principi subijciuntur: præter Dobro-
 unam, & Mstislauu, quæ Lithuanicæ ditionis sunt. Traiecto Bory-
 sthene quatuor miliarib. Dobrounam, indeq; uiginti Smolēzko deue-
 nitur. Ex

Anitur. Ex Orsa nobis iter fuit in Smolēczko, & tūc Moscoviam usq̃.

Borisovuo oppidū uiginti duobus ab Orsa in Occidētem miliaribus abest, quod Beresina fluuius, qui infra Bobrätzko Borysthenem influit, præterlabitur. Est autem Beresina, ut oculis conspexi, amplior aliquāto Borysthene, ad Smolēczko. Planè puto hunc Beresinam, id quod etiam uocabuli sonus indicare uidetur, ab antiquis Borysthenem habitum fuisse, nam si Ptolemæi descriptionem cōspexerimus, Beresina fontibus magis quāam Borysthēnis, quem Nieper appellant, conueniet.

Lithuania porro quos Principes habuerit, quādo Christianismo initiata fuerit, ab initio satis dictum est. Huius gentis res ad Vuitoldi usq̃ tempora, semper florebant. Si bellum aliūde ipsis immineat, suaq̃ aduersus hostium uim defendere debeāt, uocati quidem, ad ostentationem magis quāam ad bellum instructi, magno apparatu ueniunt: uerū delectu habito, citò dilabuntur. Quod si qui remāserint, hi equis uestibusq̃ melioribus, quibus instructi nomina dederunt, domum remissis, cum patribus quasi coacti, ducem sequuntur. Cæterum magnates, qui certum militum numerum suis sumptibus in bellum mittere coguntur, data duci pecunia, se redimentes, domi remanent: eaq̃ res adeo dedecori non est, ut militiæ præfecti, ducesq̃ publicè in conuentibus castrisq̃ proclamari faciāt, si qui uelint, numerata pecunia exautoratos domum redire posse. Tanta autem inter hos quidlibet agendi est licentia, ut immodica libertate non uti, sed abuti uideantur, Principūq̃ bona impignorata possideant: adeo, ut Principes in Lithuaniam uenientes, suis, ni prouincialium ope subleuentur, uectigalibus ibi uiuere non potuerint. Gentis habitus oblongus, arcumq̃ Tartarorum, hastam uerò & scutum Hungarico more gerunt. equis bonis, isdemq̃ castratis, sine soleis ferreis, quos mollibus coercent lupatis, utuntur.

Vuilna est caput gentis: ciuitas ampla, intra colles sita, ad confluum fluuiorum Vueliæ & Vuilnæ. Vuelia autem fluuius aliquot infra Vuilnam miliaribus, Crononem influit. Cronon autem, oppidum Grono, nomine haud ita dissimili, præterlabitur, Prutenosq̃ populos quondam ordini Teutonicorum subiectos (quibus nunc Albertus Marchio Brandenburgensis, posteaquam se regi Poloniae subdidit, crucēq̃ & ordine deposito, hæreditarius præest) à Samogitis, eo loci quo Germanicum mare illabitur, dirimit: ubi est oppidum Mumel. nā Germani Crononem Mumel, patrio uerò uocabulo Nemen appellant. Vuilna porro nūc est muro cincta, multa templa ædesq̃ lapideæ in ea exædificatur, in qua episcopalis sedes est; quā tūc Ioānes regis Sigismūdi filius naturalis, uir singulari humanitate præditus, tenebat, nosq̃ in reditu nostro humaniter excepit. Præterea parochialis ecclesia, & aliquot monasteria, & præcipuū Frāciscānorū de obseruātia coenobiū, maximis sumptibus extructū, excellit. Multo plura tamē sunt Ruthenorū tēpla in ea, quāam Romanæ obediētie. In Lithuania principatu sunt tres Romanæ obediētie episcopatus: Vuilnēsis scilicet, Samogithie, & Chioouiēsis. Rutheni uerò episcopatus in regno Poloniae & Lithuania, aut suis incorporatis principatibus

patibus, sunt, archiepiscopus Vuilnæ nunc degens, Polocensis, Vuolo-
 dimeriensis, Lucensis, Pinski, Chomensis, Premisiensis. Lithuani mel-
 le, cera, cinere, quibus potissimum abundant, quæstum faciunt, quæ ma-
 gna ab eis copia Gedanum, deinde in Holandiã deferuntur. Picem quoque
 & asseres ad fabricandas naues, frumentum quoque Lithuaniã abunde
 præbet. Sale caret, quod uenale ex Britannia habet. Quo tempore Chri-
 stiernus Daniæ regno eiectus, mare que piratis infestum esset, sal non ex
 Britannia, sed ex Russia portabatur: quo etiamnum utuntur apud Lith-
 uanos. Nostra tempestate apud Lithuanos duo potissimum uiri
 bellica laude clari fuere: Constantinus Knes Ostroski, & Knes Michael
 Linzki. Constantinus ut plurimum Tartaros fudit: non occurrendo
 multitudini prædantium, sed præda onustos sequebatur. cum que redi-
 rent ad eum usque locum, in quo se omni metu solutos, respirandi & quie-
 scendi commodum spacium habere putabant (is locus erat illi notus)
 cumque eos inuadere constituisset, monuit suos, ut sibi ea nocte cibaria pa-
 rarēt, nam se eis nullam ignis copiam in noctem futuram, esse facturum.
 Itaque sequenti die continuato itinere, cum Tartari noctu nulla flamma aut
 fumo apparente, putarent hostes regressos, aut dilapsos, eosque & equos
 in pascua dimitterent, mactarent, uorarent, & se somno dederent: Con-
 stantinus primo diluculo inuadens, magnis cladibus eos affecit. Knes
 uero Michael Linzki, qui cum adolescens adhuc in Germaniam uenisset,
 & apud Albertum Saxonie ducem eo tempore in Frisia bellum geren-
 tem strenue se gessisset, ac per omnes militiae gradus magnum sibi no-
 men peperisset, Germanorumque apud quos adoleuerat moribus imbu-
 tus, in patriam redisset, apud Alexandrum regem magna autoritate
 ac summo loco fuit: adeo ut rex arduas quasque res ex eius iudicio ac ar-
 bitrio constitueret. Accidit autem, ut cum Ioanne Savuersinski Pala-
 tino Trocensi, regis causa in dissensionem ueniret, ubi compositis tan-
 dem rebus, in uita regis omnia quieta inter illos manebant: at mortuo
 rege, manebat Ioanni alta mente repositum odium. nam ex eo priuatus
 erat Palatinatu. Tum ipse & complices, atque amici, apud Sigismundum
 regem, qui Alexandro successerat, crimine affectati imperij, ab æmulis
 quibusdam delatus est, & proditor patrie nominatus. Cuius iniurie
 Knes Michael impatiens, cum sæpe regem appellasset, rogassetque ut com-
 muni iudicio, quo tantum crimen à se depellere posse dicebat, causam in-
 ter se & Savuersinski actorem discerneret: cum que rex illius petitioni
 locum non daret, in Hungariam ad Vuladislaum regis fratrem profi-
 ciscitur: à quo literis & Oratoribus, quibus ad cognoscendam suam cau-
 sam rex ad monebatur, impetratis, tentatis que omnibus, cum causæ suæ
 cognitionem à rege impetrare non posset, indignitate rei permotus Mi-
 chael, tale facinus se aggressurum, regi dixit, quod ipsi sibi que aliquan-
 do foret mœrori. At cum domum iratus se recepisset, quendam ex iuis
 hominem sibi fidum, cum literis mandatisque ad Moscoviæ Principem
 mittit. Scripserat autem, si Princeps securam liberam que ad se uiuendi
 copiam, datis in hanc rem literis, atque addito iuramento, sibi promitte-
 ret, eaque

Aret, eaq; res honori emolumentiq; que sibi apud Principem foret, se castris que in Lithuania possideret, alijsq; ui aut deditioe occupatis, ad se deferere uelle. Eo nuncio Moscus, qui uiri fortitudinem & dexteritatem cognitam haberet, mirifice exhilaratus, omnia que a se Michael peteret, datis ut uolebat literis, iuramentoq; addito, se facturum recepit. Rebus ita apud Moscum ex sententia confectis, Michael ulciscendi libidine flagrans in Ioannem Sayuersinski, qui tum in uilla sua circa Grodno erat (in qua ego postea semel pernoctauit) toto impetu fertur, eumq; ne elabi posset, dispositis circum edes militum stationibus, immisso percussore quodam Mahumetano, in lectulo dormientem opprimit, obruncatq;: qua re peracta, ad castrum Miensko cum exercitu progressus, ui illud, aut deditioe occupare nitebatur: sed Miensko occupatione frustratus, alia subinde castra oppida que aggressus est. Interea cum regis in se copias aduenire, seq; illi longè imparem esse intelligeret, obmissa castrorum oppugnatione, in Moscouiam se contulit: ubi a Principe honorifice exceptus est. nam Lithuaniam illi parem non habere sciebat. Vnde magnam de eo spem conceperat, se eius consilio, opera, industria, uniuersam Lithuaniam posse occupare. qua spe haud prorsus frustratus est. Nam communicatis cum eo consilijs, Smolenzko insignem Lithuanie principatum denuò obsedit, & eam uiri huius industria magis quam uiribus cepit. Vnus enim Michael, militibus qui in praesidio erant, omnem urbis defendendae spem, sua praesentia ademit: eosq; & metu & pollicitationibus, ut castrum proderent, permouit. Quòd eo audacius maioreq; studio faciebat, quoniam Basilius, si Michael Smolenzko quacumq; arte potiri posset, se castrum cum prouincia adiacente perpetuò sibi concessurum promiserat. Quibus tamen promissis adeò ille postea non stetit, ut Michael de pactione se appellentem, uana tantum spe lactaret, atq; illuderet. Qua re uehementer Michael offensus, nòdum abolita è pectore Sigismundi regis memoria, cuius gratiam, opera amicorum quos in eius aula tum haberet, se facile consequi posse sperabat, ex suis quendam **C** sibi fidum ad regem mittit, seq; si quae grauius in se commisisset, condonaret, rediturum pollicetur. Grata haec legatio regi fuit: nuncioq; continuo publicae fidei, quas petebat, literas dari mandauit. Verum cum Michael literis regis non prorsus fideret, quo tutius redire posset, a Georgio Pisbeck & Ioanne de Rechenberg, equitibus Germanis, quos ea auctoritate apud regem, eiusq; consiliarios esse sciebat, ut regem uel inuitum possent ad seruandam fidem cogere, similes literas efflagitauit, impetrauit que. Sed cum eius rei nuncius in Mosci custodias incidisset, captusq; esset, re patefacta, Principiq; celeriter significata, Michael Principis iussu capitur. Eodem tempore nobilis quidam ex Trepkonum familia, adolescens Polonus, a Sigismundo rege ad Michael Moscouiam missus erat: qui ut mandata regis commodius exequi posset, perfugam se simulabat. Is quoq; haud meliore fortuna usus, a Moscis capitur: & cum perfugam se diceret, neq; sibi fides adhiberetur, adeò arcani continens fuit, ut etià grauiter tortus, id non reuelaret. Porro cum Michael captus, in

ptus, in cōspectum Principis in Smolenzko adductus fuisset: Per fide, inquit, digna te pro meritis pœna afficiã. ad quæ ille: Perfidia crimẽ, quod mihi impingis, non agnosco, nam si tu mihi fidem promissaq̃ seruasses, si delissimum me in omnibus seruitorem habuisses. sed cum te eam floccifacere, meq̃ à te insuper eludi uiderem, graue mihi in primis est, ea quæ animo in te concoeperam, me exequi non potuisse. mortem ego semper contempsi, quam uel ea causa libenter subibo, ne uultum tuum Tyrannè amplius conspiciam. Deinde Principis iussu in magnã populi frequentiam in Vuiesma abductus, ubi supremus belli Præfectus proiectis in medium grauibus, quibus uinciendus erat, cathenis: Princeps te, inquit, Michael maxima (ut scis) dum fideliter seruires, gratia prosequabatur. Postquam autem proditione fortis esse uoluisti, hoc te secundum merita tua munere donat, simulq̃ cū dicto, cathenas illi iniijci iubet, qui dum ita spectante multitudine cathenis constringeretur, ad populum conuersus: Ne captiuitatis, inquit, meæ falsa apud uos fama spargatur, quid fecerim, curq̃ captus sim, paucis aperiam: ut uel meo exemplo, qualem Principem habeatis, quidq̃ quisq̃ uestrũm de eo sperare debeat, aut possit, intelligatis. Ita orsus, totius sui in Moscoviam itineris rationẽ, quæq̃ Princeps scriptis literis, addito iuramẽto, sibi promississet, neque ulla ex parte promissis stetit, referebat. Cumq̃ sua de Principe expectatione falsus esset, uoluisse denuò in patriã redire: ideo se captũ esse, qua iniuria cum præter meritum afficeretur, mortẽ se nõ magnopere refugere, præsertim, cum sciret, communi lege naturæ omnibus æquẽ moriendum esse. Et cum corpore ualido, ingenioq̃ ad omnia uersatili esset, multum etiam ualebat consilio, serijs iocosisq̃ rebus æquẽ idoneus, planeq̃ (ut aiunt) omniũ horarum uir: qua animi dexteritate multum sibi gratiæ auctoritatisq̃ apud omnes, Germanos præsertim, ubi educatus fuerat, conciliauerat. Tartaros, Alexãdro rege imperante, insigni clade profligauerat: neq̃ à Vuitoldi morte, Lithuani tam præclaram à Tartaris uictoriam unquã reportarunt. Hunc Germani uoc. Bohemica, Pan Michael uocabant: qui cum, ut homo Ruthenus Græcorum in fide ritum ab initio, eoq̃ post obmisso, Romanũ sequutus fuisset, quo Principis in se irã indignationemq̃ leniret, mitigaretq̃, in uinculis denuò Ruthenicum assumpsit. De eius liberatione, nobis in Moscovia existentibus, multi præclari uiri, in primis autem Principis coniunx, quæ sibi ex fratre neptis erat, apud Principem laborabat, intercedebat pro eo etiam Cæsar Maximilianus, literasq̃ speciales in priore mea legatione ad Principem nomine suo dederat: quibus tamen usq̃ adeò nihil effectum est, ut mihi tum nec aditus ad se patèret: imò ne uidendi sui copia dabatur. In altera uerò legatione, cum fortè de liberatione eius tractaretur, sæpius à Moscicis interrogabar, an hominem nouissem: quib. equidẽ, quod in rẽ suam fore putabã, nomen me duntaxat eius aliquando audiuisse, respõdi. Atq̃ Michael tũ liberatus ac dimissus fuit: cuius neptim Princeps, uiuente adhuc priore uxore cum duxisset, tantã spem in eo ponebat, ut filios suos illius uirtute à fratrib. in regno tutos fore crederet: tutorẽ deniq̃ filiorum suorum

A suorum testamento instituerat. Mortuo dein Principe, uiduam lasciuientem cum identidem increparet, proditionis crimine ab ea insimulatus, captusq; in foelix moritur. Qua re patrata, non longè post, ipsam quoq; ita saeuientem, ueneno sublatam: adulterum uero Ovutzina dictum, in partes laniatum ac dissectum aiunt.

Vuolinia, inter Lithuaniæ principatus, gentem bellicosiore[m] habet.

Lithuania admodum syluosa est. paludes ingentes, & multos fluuios habet: quorum alij, ut Bog, Prepetz, Thur & Beresina, Orientem uersus Borysthenem illabuntur, alij uero, ut Boh, Cronon, & Narevu, Septentrionem uersus decurrunt. Coelum inclemens, animalia omnis generis parua habet: frumento quidem abundat, sed seges raro ad maturitatem peruenit. Gens misera, & graui seruitute oppressa. Nam ut quicq; famulorum caterua stipatus, domum colonialicuius ingreditur, impunè quiduis facere, res ad uitæ usum necessarias rapere, absumere, crudeliter etiam colonum uerberare licet. Colonis quauis de causa ad dominos suos absq; muneribus aditus non patet. quod si etiam admittantur, ad Officiales & Præfectos relegantur: qui nisi munera accipiant, nihil boni decernunt, constituunt ue. Neq; uero hæc solum tenuium ratio est, sed etiam nobilium, si à procerib. impetrare quippiam uolunt. Audiui à quodam primario Officiale apud Regem iuniorem, qui dixit, Vnumquodq; uerbum in Lithuania aurum esse. Regi quotannis imperatam pecuniam pro defendendis regni finibus pendunt. Dominis, præter censum, hebdomadatim sex dies laborare: Parocho deniq; ducta, uel mortua uxore, liberis similiter natis, aut uita defunctis, eo quo confitentur tempore, certam numerare pecuniam coguntur. Tam dura porro seruitute à Vuitoldi tempore in hunc usq; diem detinentur, ut si quis fortè capite damnatus fuerit, de se ipso, iubente domino, supplicium sumere, suisq; manibus se suspendere cogatur. quod si fortè facere recusauerit, tum crudeliter cæsus, atq; immaniter excarnificatus, nihilominus suspenditur. Hac seueritate effectum est, ut si Iudex aut Præfectus in re præsentis constitutus, reo moram fortè neccenti, minatus fuerit, aut solummodo dixerit, Festina, dominus irascitur: tum miser grauissima uerba extimescens, laqueo uitam finit.

DE FERIS.

Feras habet Lithuania, præter eas quæ in Germania reperiuntur, Bisontes, Vros, Alces, quos alij onagros uocant, equos syluestres. Bisontem Lithuani lingua patria uocant Suber: Germani improprie Aurox, uel Vrox: quod nominis uro conuenit, qui planè bouinam formam habet, cum bisontes specie sint dissimilima. Iubati enim sunt bisontes, & uillosi secundum collum & armos, barba quadam à mento propendente, pilis muscum redolentibus, capite breui, oculis grandioribus, & toruis, quasi ardentibus, fronte lata: cornibus plerunq; sic diductis & porrectis, ut interuallum eorum tres homines bene corpulentos insidentes capere possit: cuius rei periculum factum perhibetur à rege Poloniae Sigismundo, huius qui nunc regnat Sigismundi Augusti patre, quem bene habito & firmo corpore fuisse scimus, duobus alijs se non minorib. sibi adiuctis.

Tergum ipsum ceu gibbo quodā attollitur, & priore & posteriore cor-
 poris parte demissiore. Qui uenantur bisontes, eos magna uigilantia
 & solertia p̄ditos esse oportet. Deligitur locus uenatui idoneus, in quo
 sint arbores iustis diremptæ spacijs, truncis nec crassis nimis, ut facillè cir-
 cumiri possint: nec paruis, ut ad tegendum hominem sufficiant. Ad has
 arbores singuli uenatores disponuntur, atq; ubi canibus persequenti-
 bus exagitatus bisons eum in locum propellitur, qui primus ex uenato-
 ribus sese profert, in eū magno impetu fertur. At is obiectu arboris sese
 tuetur, & quā potest percutit uenabulo ferā: quæ ne sæpius quidem icta
 cadit, sed incēsa magis ac magis rabie, non tantū cornua, sed etiā linguam
 uibrat: quam ita scabram & asperā habet, ut uenatorē solo uestis eius at-
 ctu comprehendat & attrahat: nec antè relinquat, quā occidat. Quod si
 quis fortè circumcurritando & feriendo delassatus respirare cupit, is feræ
 obijcit pileum rubrum, in quem & pedibus & cornibus sæuit. Si uerò al-
 teri in idem certamen non confecta fera descendere libet, ut fieri necesse
 est, si salui illinc abire uelint: is eam facillè in se prouocat, si uel semel sono B
 barbaro Lululu succlamarit.

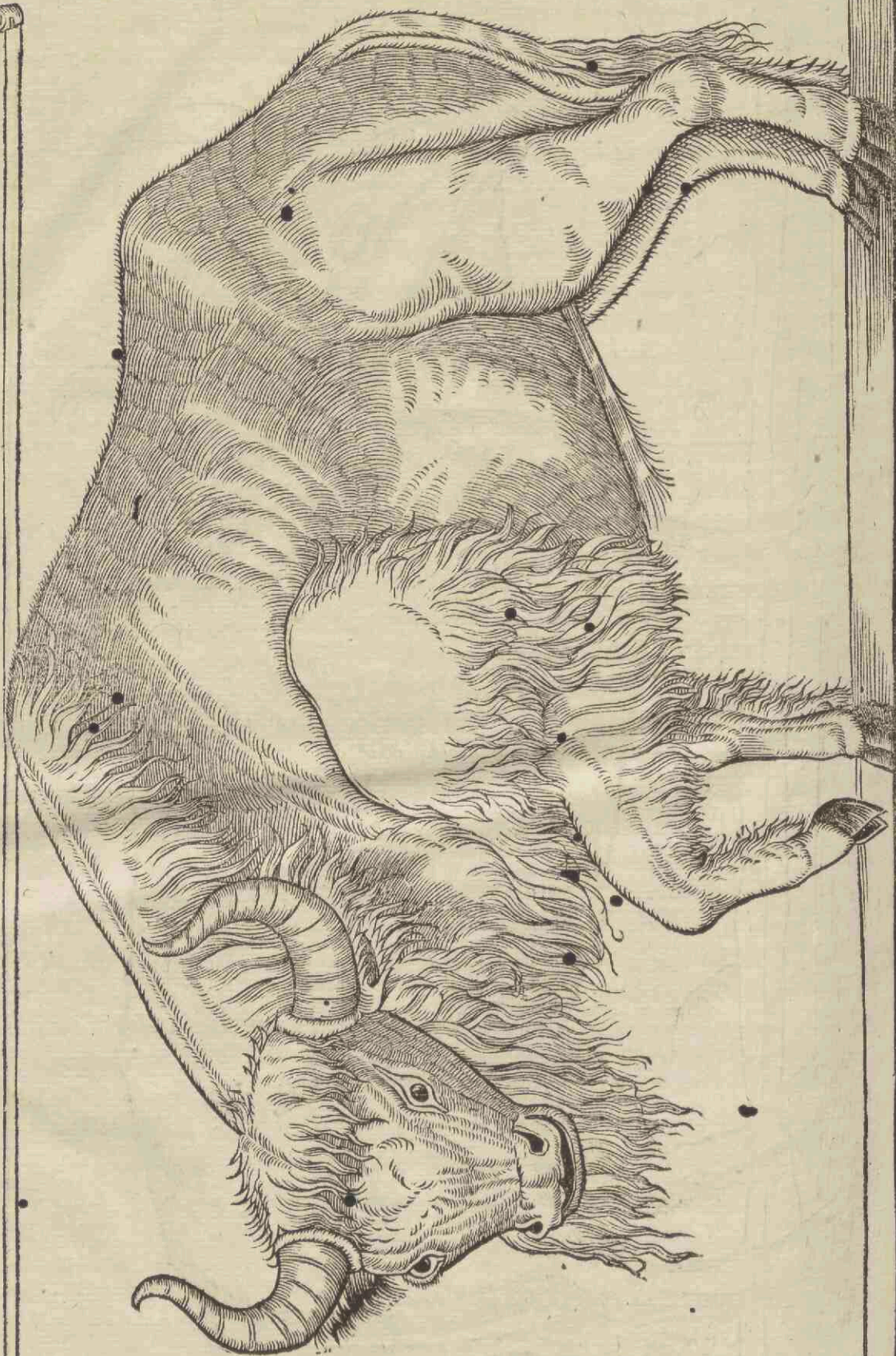
Vros sola Masouia Lithuanix cōtermina habet: quos ibi patrio no-
 mine Thur uocant, nos Germani propriè Vrox dicimus. Sunt enim ue-
 rē boues syluestres, nihil à domesticis bobus distantes, nisi quòd omnes
 nigri sunt, & ductum quendam instar lineæ ex albo mixtum per dorsum
 habent. Non est magna horū copia: suntq; pagi certi, quibus cura & cu-
 stodia eorum incumbit: nec ferè aliter quā in uiuarijs quibusdā seruan-
 tur. Miscentur uaccis domesticis, sed non sine nota. Nam in armentum
 postea, perinde atq; infames, à ceteris uris non admittuntur: & qui ex eius-
 modi mixtione nascuntur uituli, non sunt uitales. Sigismundus Au-
 gustus rex mihi apud se oratori donauit exenteratum unum, quem uena-
 tores eiectum de armento semiuuium cōfecerant: recisa tamen pelle, quæ
 frontem tegit, quod non temerè factum esse credidi: quanquā cur id fieri
 soleret, per incogitantiam quandam non sum percontatus. Hoc certum
 est, in precio haberi cingulos ex uri corio factos, & persuasum est uulgo,
 horum præcinctu partum promoueri. Atq; hoc nomine regina Bona,
 Sigismundi Augusti mater, duos hoc genus cingulos mihi dono dedit:
 quorum alterum serenissima Domina mea Romanorum Regina, sibi à
 me donatum, clementi animo accepit.

Quæ fera Lithuanis sua lingua Lofs est, eam Germani Ellēd, quidam
 Latine Alcen uocant: Poloni uolunt onagrum, hoc est asinum agrestem
 esse, non respondente forma. Sectas enim ungulas habet: quanquam &
 quæ solidas haberent, repertæ sint, sed id perrarum est. Animal est altius
 ceruo, auribus & naribus prominulis, cornibus à ceruo nonnihil diuer-
 sis, colore item magis ad albedinem tēdente. Cursus est uelocissimi: non
 quo cætera animalia modo, sed gradarij instar. Ungulæ, tan-
 quam amuletum, contra morbum caducum
 gestari solent.

VRVS SVM, POLONIS TVR, GERMANIS AVROX:
IGNARI BISONNIS NOMEN DEDERANT.

BISONS SVM, POLONIS SVBER, GERMANIS BI-
SONT: IGNARI, VRI NOMEN DEDERANT. •

A In desertis campis circa Borysthenem, Tanaim & Rha, est ouis syluestris, quam Poloni Solhac, Mosci Seigack appellat, magnitudinis capreolæ, breuioribus tamen pedibus: cornua in altum porrecta, quibusdam circulis notata, ex quibus Mosci manubria cultellorum transparentia faciunt: uelocissimi cursus, & altissimorum saltuum.

Samogithia proxima Lithuaniae est prouincia, in Septentrionem ad mare Balthicum, quæ Prussiam quatuor miliarium Germanicorum spacio à Livuonia diuidit: nullo oppido, aut castro munito insignis. huic ex Lithuania à Principe Præfectus, quem sua lingua Starosta, quasi seniore appellat, præficitur, neque temerè is, nisi grauissimas ob causas, officio mouetur: sed quoad uiuit, perpetuò manet. Episcopum habet Romano Pontifici subiectum. In Samogithia hoc in primis admirandum occurrit, quòd cum eius regionis homines procera ut plurimum statura sint, filios tamen alios corporis magnitudine excellentes, alios perpusillos, ac planè nanos, ueluti uicissitudine quadam, procreare solent. **B** Samogithæ uestitu uili, eoque ut plurimum cinericio utuntur. In humilibus callis, usque oblongioribus uitam ducunt, in quibus ignis in medio conseruatur: ad quem cum paterfamilias sedet, iumenta, totamque domus suæ suppellectilem cernit. Solent enim sub eodem, quo ipsi habitant, tecto, sine ullo interstitio pecora habere. Maiores urorum cornibus pro poculis etiam utuntur. Audaces sunt homines, & ad bellum prompti: loriceis, aliisque plurimis armis, præcipuè aut cuspide, & eo breuiore, uenatorum more, in bello utuntur. Equos adeò paruos habent: ut uix credibile sit, ad tantos labores eos sufficere posse: quibus foris in bello, domique in colendis agris utuntur. Terram non ferro, sed ligno proscindunt: quod eo magis mirandum, cum terra eorum tenax, & non arenosa sit, quaque pinus nunquam crescit. Araturi ligna complura, quibus terram subigunt, locoque uomeris utuntur, secum portare solent: scilicet, ut uno fracto, aliud atque aliud, ne quid in mora sit, in promptu habeant. Quidam ex prouinciæ præfectis, quo prouinciales grauiore labore leuaret, multos ferreos uomeres adferri fecerat. **C** Cum autem eo, sequentibusque aliquot annis, segetes aliqua cœli intemperie expectationi agricolarum non responderent, uulgusque agrorum suorum sterilitatem ferreo uomeri adscriberet, nec aliud quicquam in causa esse putaret, Præfectus ueritus seditionem, amoto ferro, suo eos more agros colere permisit. Prouincia hæc nemoribus, syluisque abundat, in quibus horrendæ quandoque uisiones fieri solent. Sunt etiamnum illic idololatrarum complures, qui serpentes quosdam quatuor breuibus, lacertarum instar, pedibus, nigro obæsoque corpore, trium palmarum longitudinem non excedentes, Giuoites dictos, tanquam penates domi suæ nutriunt: eosque lustrata domo statis diebus ad appositum cibum prorepentes, cum tota familia, quoad saturati in locum suum reuertantur, timore quodam uenerantur. Quod si aduersi quid illis accideret, serpentem Deum domesticum malè acceptum ac saturatum esse credunt. Cum priori ex Moscovia itinere rediens, in Troki uenissem, referebat hospes meus, ad quem fortè diuerteram, se eodem

quo ibi eram anno, ab eiusmodi quodam serpentis cultore aliquot aluea-
ria apum emisse: quem cum oratione sua ad uerum Christi cultum ad-
duxisset, utq; serpentem quem colebat occideret, persuasisset, aliquanto
post cum ad uisendas apes suas eò reuersus fuisset, hominem facie defor-
matum, ore aurium tenus miserabilem in modũ diducto offendit. Tanti
mali causam interrogatus, respondit, se, quòd serpenti deo suo manus ne-
pharias iniecisset, ad piaculũ expiandũ, luendamq; poenã, hac calamitate
puniri: multaq; grãuiora, si ad priores ritus suos non rediret, eum pati
oportere. Hęc quamuis non in Samogithia, sed in Lithuania sunt acta,
pro exemplo tamen adduxi. Mel nusquam melius, nobilius' ue, quodq;
minus ceræ habeat, albumq; sit, quàm in Samogithia, reperiri aiunt.

Mare quod Samogithiam alluit, quodq; Baltheum, quidam Germani-
cum, alij Prutenicum, nonnulli Veneticũ: Germani uerò alludentes Bal-
theo, Pelts appellant: Sinus propriè dicitur, interluit namq; Cimbricam
Chersonesum, quam hodie Yuchtland, & Sunder Yuchtland Germani:
Latini uerò, nomine inde pariter sumpto, luciam uocant. Alluit & Ger-
maniam, quam Bassam dicunt, incipiendo ab Holsatia, quæ Cimbricam
contingit: dein Lubicensem terram, item Vismariam, & Rostok, Magno
polensium Ducum ciuitates, totumq; Pomeraniæ tractum. id quod no-
men eius loci indicat, Pomoriæ enim Slãuonica lingua idem est, ac si
diceres, iuxta mare, seu maritimum. Inde Prussiam, cuius metropolis est
Gdanum, quod & Gedanum & Dantiscũ appellatur, alluit. Porro Ducis
Prusig, sedes est, quam Germani Regium montẽ appellant. Eò loci certo
anni tempore, succinum mari innatans, magno hominum periculo, pro-
pter subitum maris accessum & recessum aliquando, piscatur. Samogi-
thiam uix IIII miliaribus contingit: atq; longo tandem tractu Livuo-
niam, & eam partẽ quã uulgo Khurland, Curetos absq; dubio uocant, &
regiones quæ Mosco subsunt: Vuinlandiã deniq; quæ Svuetensiu ditiõ
nis est, unde etiam Venedicũ nomen originẽ duxisse arbitrãtur, circum-
luit. Ab altera autẽ parte Svuetiã contingit. Totũ autem Danię regnum,
quod insulis maximè constat, in hoc sinu cõtinetur: exceptis Lucia & Scan-
dia, quæ continenti adhærent. Gotlandia quoq; insula regno Daniæ sub-
iecta, in hoc sinu est: ex qua pleriq; Gotthos prodijisse putabant: cum ta-
men longè angustior sit, quàm quę tantam hominum multitudinẽ capere
potuisset. Præterea si Gotthi ex Scandia progressi fuissent, ex Gotlandia
in Svuetiam, & iterum reflexo per Scandiã itinere (quod rationi minimè
consentaneũ est) oportuisset eos reuerti. In Gothia insula adhuc Vuijsby
ciuitatis ruinæ extant, in qua omnium illac præternauigantiũ lites ac con-
trouersia cognoscebantur, ac constituebantur: eò etiam ex longinquis
illis maritimis locis causæ ac negotia deferebantur, prouocabanturq;.

Liuonia prouincia in longitudine secundum mare protenditur. Hu-
ius metropolis est Riga, cui Teutonici ordinis magister præest. In ea, præ-
ter Rigensem archiepiscopum, Riualiensis & Ofsiliensis episcopi sunt.
Oppida habet complura: præcipuè autem ciuitatem Rigam ad fluuium
Duiua, non longè ab ostijs: item Reuualiã & Derbteñ ciuitates, Reuua-
liam

Aliam Rutheni Roliuan: Derbt uerò Iuryovugorod appellant. Riga nomen suum utraq; lingua retinet. Fluiuos nauigabiles, Rubonem & Nervuam habet. Huius prouinciæ Princeps, fratres ordinis, quorum primi Commendatores uocantur, item proceres & ciues, Germani ferè omnes sunt. Plebs ut tribus ferè linguis utitur, ita in tres ordines seu tribus est diuisa. In Livuoniam ex Germaniæ principatibus, Iuliacensi, Geldrensi, & Monasteriensi, quotannis noui & seruitores & milites deducuntur: quorum pars in demortuorum, alij in eorum locum qui defuncti annuo officio, quasi manumissi in patriam redeunt, succedunt. Insigni equorum copia adeò abundât, firmiç; sunt, ut hætenus tam regis Poloniae, quàm magni Ducis Moscoviæ hostiles & frequentes in agros eorum incurSIONES fortiter sustinuerint, scç; strenuè defenderint.

Anno Domini 1502, mense Septembri, Alexander Poloniae rex, magnusç; Lithuaniæ Dux, Magistrum Livuoniensem Vualtherum à Pletenberg, pactionibus quibusdam induxit, ut ipse instructo exercitu Moscoviæ Ducis prouincias aggredere: pollicitus, ubi is hostilè terram attigisset, cum magno se exercitu affuturum. Sedenim Rex cum ad constitutum tempus, sicuti receperat, non uenisset, Moscic; cognito hostium aduètu, ingenti multitudine magistro occurrisent, isç; cum se desertum uideret, neç; sine summa turpitudine periculoç; retrocedere posset, suos primùm pro tempore paucis adhortatus, mox exoneratis tormentis, strenuè hostè aggreditur: primoç; impetu Ruthenos dissipat, atç; in fugam conuertit. Cum autem pro numero hostium pauciores essent uictores, grauioreç; armatura præpediti, hostem longius persequi non possent: Mosci re cognita, recuperatis animis, denuò in ordines redeunt, atç; Pletenbergij peditatum, qui circiter mille quingenti instructa phalange hosti se opposuerunt, aggressi strenuè cædunt. In ea pugna Præfectus Matthæus Pernauer, cum fratre Henrico, & uexillifero Conrado Schvartz, periit. Huius uexilliferi egregium facinus memoratur. nam cum hostium telis obrutus, confectisç; diutius stare non posset, priusquam occumberet, alta uoce uirum aliquem fortem, qui uexillum à se reciperet, inclamabat. ad cuius uocem Lucas Hamersteter, qui se ex Braunsiuicibus ducibus, illegitimo tamen thoro, oriundum gloriaretur, illicò accurrens, uexillum ex moribundi manibus capere nitebatur. quem Conradus, siue quòd suspectam haberet illius fidem, siue quòd tanto honore indignum esse arbitraretur, tradere recusauit. Cuius iniuriæ Lucas impatiens, educto gladio manum Conradi cum uexillo amputat. Conradus nihilominus uexillum altera manu & dentibus mordicus apprehendens, tenet, laceratç;. Lucas uexilli fragmentis arreptis, proditisç; peditum copijs, ad Ruthenos deficit. Huius defectione factum est, ut quadringenti ferè pedites ab hostibus miserè trucidarentur: reliqua turba cum equitatu, seruatim ordinibus, ad suos incolumes redire. Huius cladis autor Lucas, postea à Moscis captus, atç; in Moscoviam missus, in aula principis aliquãdiu honesto loco fuit. Verùm is acceptè à Moscis iniuriæ impatiens, ex Moscovia clam ad Christiernū Daniæ regē postea profugit,

profugit, à quo tormentis præficitur. Cum autem pedites aliqui, qui ex ea clade euaserant, in Daniam elapsi, illius proditionem Regi indicassent, nec cum eo unà militare uellent, rex Christiernus eum in Stockholm misit: mutatoq; post regni statu, Iostericus, aliàs Gustaus Svuetiæ rex, recuperata Stockholm, Lucam ibi inuentum, numero familiarium suorum ascribit, & Vuiburg oppido præficit: ubi cum nescio cuius criminis se insimulari cerneret, ueritus grauiora, denuò in Moscouiam se recepit: ubi ego illum honorificè uestitum, inter Principis stipendiarios uidi.

Svuetia imperio Mosci contermina, Nortvugiæ & Scandiæ non secus coniuncta est, atque Italia Neapolitano regno & Pedemonti: marique Baltheo, dein Oceano, & eo quod nunc Glaciale appellamus, circumquaque ferè alluitur. Svuetia, cuius regia Holmia, quam incolæ Stockholm, Rutheni Stecolna appellant, amplissimum regnum, multas & uarias nationes complectitur: inter quas uirtute bellica celebres Gotthi, qui in Ostrogothos, id est orientales: & Westrogothos, id est occidentales Gotthos, pro regionum quas incolunt situ, diuisi: indeq; progressi, toti orbi, ut pleriq; scriptores memoriæ prodiderunt, terrori fuere.

Nortvugiæ, quam quidam Nortvuagiam appellant, longo tractu Svuetiæ adiacet, marique alluitur. Atq; uel hæc à Sud, id est Meridie: ita illa à Nort, id est Septentrione, ad quem sita est, nomen accepit. Germani enim quatuor orbis plagis uernacula nomina indidere, prouinciasq; his adiacentes inde denominauere. Ost enim, Orientem significat: unde Austria, quam Germani propriè exprimunt, Osterreich. Vuest, Occidentem: à quo Vuestualia, ita à Sud & Nort, ut dictum est, Svuetia & Nortvugiæ.

Scandia uerò non est insula, sed continens, Svuetiæ regni pars, quæ longo tractu Gotthos contingit, & cuius nunc bonam partem rex Daniæ possidet. Cæterum cum eam, harum rerum Scriptores, maiorem ipsa Svuetia fecerint, ex eaq; Gotthos & Longobardos progressos fuisse retulerint: uidentur, mea quidem sententiâ, hæc tria regna ueluti integrum quoddam corpus, Scandiæ duntaxat nomine comprehendisse: quia tum illa terræ pars inter mare Baltheum, quod Finlandiam alluit, & Glaciale mare, incognita fuit: quæq; adhuc propter tot paludes, innumeros fluuios & intemperiem cœli inculta, atq; parum cognita est. Quæ res fecit, ut plerique hanc immensæ magnitudinis insulam, uno Scandiæ nomine appellarent.

De Corela supra dictum est, eam & regi Svuetiæ, & principi Moscouiæ, quòd ditioni utriusq; Principis interposita est, tributariam esse, eaq; re uterq; suam esse gloriatur: cuius fines ad mare Glaciale usq; protenduntur. Cæterum cum de Glaciali mari uaria multaq; à plerisque scriptoribus tradantur, haud abs re fore uisum est, si illius maris nauigationem paucis subiungam.

Nauiga-

• NAVIGATIO PER MARE

Glaciale.

Vo tempore Serenissimi Principis mei Oratorem apud ma-
 gnum Ducem Moscoviæ agebam, aderat fortè Gregorius
 Istoma, Principis illius interpres, homo industrius, qui apud
 Ioannem Daniæ regem, linguam Latinam didicerat. is anno
 Domini 1496, à suo Principe cum magistro David natione Scoto, regis
 Daniæ tunc Oratore, quem ego quoq; priori legatione illic cognoui,
 ad regem Daniæ missus, totius itineris sui rationem nobis compendio
 retulit: quòd cum nobis in tanta locorum difficultate arduum & nimis
 laboriosum uideretur, paucis, sicuti ab eo atcepi, describere uolui. Prin-
 cipio dicebat, se cum David iam dicto oratore, à Principe suo dimissos,
 Novuogardiam magnā peruenisse. Cum aut̄ eo tempore regnum Svue-
 tiæ à rege Daniæ defecisset, ad hæc Moscus cū Svuetensibus disideret,
 atq; ad eò cōmune & consuetū iter illi propter tumultus bellicos tenere
 non possent, aliud iter longius quidem, ac tutius ingressos fuisse; ac pri-
 mum quidem ex Novuogardia ad ostia Dvuiæ ac Porivulo, difficili ad-
 modum itinere peruenisse. Dicebat autē iter hoc, quod ob molestias et la-
 bores nunquā satis detestari poterat, esse spacio trecentorū mil. Conscen-
 sis deniq; in Dvuiæ ostijs quatuor nauculis, littus Oceani dextrū se na-
 uigando tenuisse, ibiq; montes altos & asperos uidisse: tandem confectis
 X V I. mil. sinuq; quodam traiecto, littus sinistrum adnavigasse. atq; mari
 amplo à dextris relicto, quod à Petzora fluuio, quemadmodum & adia-
 centes montes, nomen habet, ad Finlappiæ populos peruenisse: qui etsi
 humilibus in casis passim secundum mare habitant, ferinamq; propemo-
 dum uitā ducant, feris tamē Lappis sunt mansuetiores. Eos Mosco uecti-
 gales esse dicebat. Relicta postea Lapporum terra, ac octuaginta mil. na-
 uigatione confecta, Norrtōden regionem, regi Svuetiæ subiectam, atti-
 gisse. Hanc Rutheni Kaienska Semla, populos uerò Kayeni appellāt. in-
 de emenso ac superato litore flexuoso, quod in dextrum protendebatur,
 ad promontorium quoddam, quod Sanctum Nasum appellant, se per-
 uenisse dicebat. Est autem Sanctus Nasus, saxum ingens, ad nasi similitu-
 dinem in mare prominens: sub quo antrum uorticolum cōspicitur, quod
 singulis sex horis mare absorbet, ac alternatim magno sonitu reddit euo-
 mitq; eiusmodi uoraginē. Alij umbilicum maris, alij Charybdim dixere.
 Tantam autem huius gurgitis uim esse, ut naues aliasq; in propinquo res
 attraheret, inuolueret atq; absorberet: neque se unquam in maiori pericu-
 lo fuisse aiebat. Nam gurgite subito ac uiolenter nauem, qua ueheban-
 tur, ad se attrahente, uix magno labore renitentibus remis sese euasisse.
 Superato S. Naso, ad quendam montem saxosum, quem circumire oport-
 tebat, peruenisse: ubi cum uentis reflantibus aliquot diebus detineren-
 tur, nauta, Saxum (inquit) hoc quod cernitis, Semes appellant: quod
 nisi munere aliquo à nobis placatum fuerit, haud facile præteribimus.
 quem Isthoma, ob uanam superstitionem se increpasse aiebat. increpa-
 tus nauta subtricit, totoq; illic quatruiduo ui tempestatis retentos, uentis
 postea

postea quiescētibus, soluisse. Cumq; secundo iam flatu ueherētur, nauclerum dixisse: Vos admonitionē meam de placando Semes saxo, tanquam uanam superstitionem irridebatis: at nisi ego noctu clam ascēso scopulo, Semes placassem, nequaquam transitus nobis concessus fuisset. Interrogatus, quid Semi obtulisset: auenæ farinam butyro permixtam, super lapidē quem prominere uidimus, se fudisse dicebat. Postea cum ita nauigarent, aliud ingens promontorium, Motka nomine, ad peninsulæ speciem ipsis occurrisse in cuius extremitate Barthus castrum, quod præsidialem domum significat, esset. Habent enim ibi reges Nordvugiæ, ad defendendos fines, militare præsidium. Tantam autem eius promontoriij lōgitudinē in mare esse dicebat, ut uix octo diebus circumiri posset. quā mora ne impedirētur, & nauiculas & sarcinulas per Isthmum dimidij miliaris interuallo, magno labore humeris traduxerunt. Dein in Dikilopporum, qui feri Loppi sunt, regionem, ad locum Dront nomine, qui ducentis à Dvina in Septentrionem miliaribus abest, nauigasse. atq; eō usq; Moscoviæ Principem, ut ipsi narrant, tributa exigere solere. Relictis postmodō ibi scaphis, reliquū itineris terra trahis confecisse. Referebat præterea, ceruorum ibi greges, ut apud nos boum, esse, qui Nordvugorum lingua Rhen uocantur, nostratibusq; ceruis aliquanto maiores sunt: quibus Loppi uice iumentorum utantur, hoc modo. Vehiculo in scaphæ piscatoriæ formā facto, ceruos iungūt: in quo homo, ne citato ceruorum cursu excidat, pedibus alligatur. Lorum, quo ceruorū cursum moderatur, sinistra: dextra uerò manu baculū tenet, quo uehiculi, si fortē in aliquā partē plus æquo uergeret, casum sustineat. atq; eo uehendi genere uiginti miliaria se uno die confecisse, ceruumq; tandem dimisisse: quem ad dominū suum stabulacq; consueta sponte rediisse, dicebat. Eo tandem itinere cōfecto, ad Berges ciuitatē Nordvugiæ, rectā in Septentrionem inter montes positam, indeq; equitatione in Daniam peruenisse. Ceterū apud Dront & Berges in solstitio æstiuāli, dies uigintiduarum horarum esse dicitur. Blasius alter Principis interpretis, qui paucos ante annos à Principe suo ad Cæsarem in Hispaniam missus fuerat, diuersam, magisq; cōpendiariam itineris sui rationē nobis exposuit. Dicebat enim, cum ad Ioannem regem Daniæ missus fuisset ex Moscovia, Rostou usq; pedes uenisse: conscensisq; nauibus Pereaslau, à Pereaslau per Vuolgam in Castromou: indeq; septem uerst terrestris itinere ad fluuiolum quendam se peruenisse, per quem cum in Vuolochdam primum, Suchanam deinde, & Dvina, ad Berges usq; Norvugiæ urbem nauigasset, omnia que pericula & labores quos Isthoma suprā retulit, nauigando superasset, rectā tandem Hafniā Daniæ metropolim, quæ Germanis Koppenhagen dicitur, peruenisse. In reditu uterq; se per Livuoniā in Moscoviam reuersos fuisse, illudq; iter annuo spacio confecisse dicebat. quamuis alter, Gregorius Isthoma, se media huius tēporis parte tempestatibus in plerisq; locis detentum & remoratum fuisse aiebat. Uterq; tamen constanter affirmabat, se mille & septingēta uerst, hoc est 340 miliaria hoc itinere peragrasse. Demetrius itē ille, qui nouissimē apud sum-
 mum

A mum Pontificem Romæ Oratorem egit, ex cuius etiam relatione Paulus Iouius Moscovuiã suam descripsit, perç hoc ipsum iter in Nordvægiam & Daniã missus uenerat, omnia suprã dicta ita se habere confirmauit. Cæterum hi omnes, de congelato seu glaciali mari à me interrogati, nihil aliud responderunt, quàm se in maritimis locis plurimos & maximos fluuios, quorum uehementi & copioso in fluxu maria longis spacijs ab ipsis littoribus propelluntur, uidisse, eos que ab ipsis littoribus per certa spacia unã cū mari congelari: uti fit in Læuonia, alijsç Svuetiæ partibus. quamuis enim concurrentium uentorum impetu glacies in mari frangatur, in fluminibus tamen rarò, uel nunquam, nisi inundatio aliqua superueniat, glacies tum congesta eleuatur, aut frangitur, nam glacie rum frustra, fluuiorū uel in mare delata, per totū ferè annum supernatant: adeoçq; frigoris uehementia denuò cōcrescunt, ut aliquando plurimum annorum glaciem in unum concretam, ibi cernere liceat. id quod ex frustis, quæ à uentis in littus propelluntur, facilè cognoscitur. Equidem & Baltheum mare in plurimis locis & sæpius congelari, à fide dignis audiui.

B Dicebant, etiam in ea regione, quæ à feris Loppis habitat, Solem æstiuale solstitio quadraginta diebus non occidere: tribus tamen noctis horis corpus solis caligine quadam obductum, ut radij illius non appareant, uideri: tantumçq; luminis nihilominus præbere, ut nemo à labore suo tenebris excludatur. Mosci iactant, se ex illis feris Loppis habere uectigal. quod etsi uerisimile non sit, mirum tamen non est, cum alios uicinos ab ipsis uectigal exigentes non habeant. Tributi autem loco pelles & pisces, cum aliud non habeant, pendunt. Persoluto autem anno tributo, nemini se quicquam debere, sui que se iuris esse gloriantur. Loppi quamuis pane, sale, alijs que gulæ irritamentis careant, solis que piscibus & feris utantur, multum tamen proni in libidinem esse perhibentur. Sagittarij porro peritissimi omnes, adeò ut si quas nobiliores in uenatione feras nanciscantur, eas quò pelle integra & immaculata potiantur, missa in proboscidem sagitta interficiunt. Mercatores, aliòs que hospites peregrinos, domi cum uxore, uenatum euntes relinquunt. reuersi, si uxorem hospitis consuetudine lætam ac solito hilariorem reperiant, munere aliquo hunc donant: sin minus, turpiter expellunt. Iam consuetudine hominum externorum, qui quæstus gratia eò commeant, innatam feritatem deponere, ac mansuetiores fieri incipiunt. Mercatores libenter admittunt, à quibus ex crasso panno uestes, item secures, acus, coclearia, cultri, pocula, farina, ollæ, idçq; genus alia ipsis afferuntur: ita ut coctis iam cibus uescantur, humanioresçq; mores induerint. Vestibus, quas ipsi ex diuersis ferarū pellibus cōsuunt, utuntur, eoçq; habitu in Moscovuiam aliquãdo ueniunt: paucissimi tamē caligis, ac pileis, ex pelle ceruina confectis, utuntur. Nullus illis aureæ & argenteæ monetæ usus, sola rerum permutatione contentis: & cum aliorum idiomata non calleant, apud externos muti propemodū esse uidentur. Tuguriola sua corticibus arborum tegunt: & nusquam certas sedes habent, sed absumptis uno loco feris ac piscibus, aliò migrant. Narrabant etiam prædicti Mosco.

Moscoviæ Principis Oratores, se in eisdem partibus altissimos montes, ad Ætne similitudinē flammās semper eructantes uidisse: & in ipsa Nordvuegia multos montes perpetua cōflagratione corruisse. Quare adducti quidam, purgatoriū ignem ibi esse fabulātur. de quibus montibus, dum legatione apud Christiernum Danorum regem fungerer, eadem ferè ab Nordvuegiæ Præfectis, qui tum fortè aderāt, accepi. Circa ostia Petzoræ fluuij, quæ sunt dextrorsum ab ostijs Dvuinæ, varia magnæq; in Oceano dicuntur esse animalia. Inter alia autem, animal quoddam magnitudine bouis, quod accolæ Mors appellant. Breues huic, instar castorum, sunt pedes: pectore pro reliqui corporis sui proportione aliquanto altiore, latioreq; dentibus superioribus duobus in longū prominentibus. Hoc animal sobolis ac quietis causa, cum sui generis animalibus, Oceano relicto, gregatim montes petit: ubi antequam somno, quo natura profundiore opprimitur, se dederit, uigilem, gruum instar, ex suo numero constituit: qui si obdormiscat, aut forte à uenatore occidatur, reliqua tum facilè capi possunt: sin mugitu, ut solet, signū dederit, mox reliquus grex excitatus, posterioribus pedibus dentibus admotis, summa celeritate, tanquā uehiculo per montē delapsi, in Oceanum se precipitant: ubi in supernatantibus glacierū frustis pro tempore etiā quiescere solent. Ea animalia uenatores, solos propter dentes insectantur: ex quibus Mosci, Tartari, & in primis Turci, gladiorum & pugionum manubria affabrè faciunt: his que pro ornamento magis, quàm ut grauiores ictus (ut quidam fabulatus est) incutiant, utuntur. Porro apud Turcos, Moscos & Tartaros hi dentes pondere ueneunt, pisciumq; dentes uocantur.

Mare Glaciale ultra Dvuinam, ad Petschora, & Obi ostia usque, longè latèq; protenditur, ultra quæ Engronelandt regionē esse aiunt. Eam cum ob altos montes, qui perpetuis niuibus obsiti rigent, tum perpetuam glaciem mari innatantem (quæ nauigationem impedit, periculosamq; faciat) à conuersatione seu commercio nostrorum hominum seiunctam, atque ideo incognitam esse audio.

DE MODO EXCIPIENDI ET
tractandi Oratores.

Rator in Moscoviā proficiscens, eiusq; limitibus appropinquans, nuncium ad proximam ciuitatem mittit, qui eius ciuitatis Præfecto indicet, se Oratorem talis Domini, limites Principis ingressurum. Mox Præfectus, non solum à quo Principe mittatur, sed cuius etiam conditionis, dignitatis uel sit ipse Orator, item quotus ueniat, diligenter inquirat: quibus cognitis, aliquem cum comitatu, habita tam Principis à quo mittatur, dignitate, quàm Oratoris ratione, ad excipiendum & deducendum Oratorem mittit. Interim etiam magno Duci, unde & à quo ueniat, cōtinuò significat. Missus, ex itinere pariter aliquem ex suis præmittit, qui Oratori significet, Magnū hominem aduenire, qui eum certo loco (locum designans) excepturus sit. Porro Magni hominis titulo propterea utuntur, quòd illud prædicatum Magnus,

Agnus, tribuitur omnibus excellentioribus personis, neque enim quemquam strenuum, aut nobilem, aut Baronem, illustrem aut magnificum uocant, aut alio denique id genus titulo ornant. Ceterum in congressu, missus ille adeo non cedit loco, ut niuem hyberno tempore, ubi subsistit, uerrere, seu terere ita iubeat, quod Orator praeterire queat, ipse interim uia trita, seu publica non cedit. Praeterea in congressu & hoc obseruare solent, mittunt nuncium ad Oratorem, qui eum admoneat, ut ex equo aut uehiculo descendat: si autem aliquis aut lassitudinem, aut aegritudinem causatus fuerit, tum respondent: quod nec proferre, nec audire uerba Domini, nisi stando liceat. Imo missus diligenter cauet, ne prior ex equo aut uehiculo descendat, ne uideatur hac re derogare domino suo, quin ubi Oratorem ex equo descendere animaduertit, tum primum & ipse descendit.

In priore mea legatione nunciabam occurrēti extra Moscoviam, me fessum esse de uia, & ut in equis expediremus expedienda. At sibi id faciendum (repetita priore causa) nequaquam uidebatur. Interpretes & alij iam descēderant, monentes me, ut & ego descenderem. Quibus respondebam, quamprimum Moscus descendet, me quoque descensurum. Equidem cum uiderem ipsos eam rem tanti facere, deesse ipse quoque Domino meo, eiusque minuere auctoritatem, pariter nolui. Sedenim prior descendere cum renueret, illaque superbia aliquantisper protraheretur, finem facere uolens, moui pedem ex subijce ephippiario, tanquam descensurus, quare animaduersa, missus continuo ex equo descendit: ego uero lente me ex equo detuli, ita ut illum a me illusum esse poenituerit.

Sub hac accedens, aperto capite inquit: Magni domini Basilij, Dei gratia regis & domini totius Russiae, & magni ducis, &c. (recitando potiores principatus) Locutenens & Capitaneus N, prouinciae, &c. iussit tibi significare. Postquam intellexit te Oratorem tanti domini, ad magnum dominum nostrum venire, misit nos tibi obuiam, ut te ad se deduceremus. (repetendo titulum Principis, & Locutenentis.) Praeterea nobis demandatum est, ut inquireremus, quam sane equitaueris. (is enim modus est in excipiēdo, Quam sane equitasti?) Dein Oratori dextram missus porrigit: neque rursus honorem prior exhibet, nisi uideat Oratorem caput suum aperire. Sub hoc, humanitatis forte officio adductus, ultrò Oratorem compellat, quaerens, quam sane equitasset. Postremo dat signum manu innuens, Ascende & uade. Conscensis tandem equis, aut uehiculis, subsistit loco una cum suis: neque uia cedit Oratori, sed postremus a longe sequitur, curatque diligenter ne quisque retrocedat, aut subsequatur: procedente Oratore, mox sciscitatur primum nomen Oratoris, & singulorum seruatorum: item nomina parentum, & ex qua quisque prouincia oriundus sit, qualem quisque calleat linguam, & cuius sit conditionis, an principis alicuius seruator, an Oratoris consanguineus, aut affinis sit: & an prius quoque in eorum prouincia fuerit, quae singula ad magnum ducem per literas continuo referunt. Porro cum paululum progressus est Orator, occurrit homo, mandatum dicens se a Locumtenente habere, ut sibi de omnibus necessarijs prouideat.

Dobrovuna igitur, oppidulo Lithuanie, ad Borysthenem sito, egressi,

m octoq;

oçtoq; eodem die miliaribus confectis, cum limites Moscoviæ attigif. A
 femus, sub diuo pernoctauimus: fluuiolum aquis redundantem ponte
 strauimus, ut post mediam noctem inde progredi, & Smolentzko per-
 uenire possemus. Nā ab ingressu, seu limite, in principatum Moscoviæ,
 Smolentzko ciuitas duodecim miliarib. tantum Germanicis distat. Ma-
 nē cum ad unum ferē miliare Ger. progressi essemus, honorificē suscipi-
 mur: atq; inde uix ad dimidiū miliare progressi, loco sub diuo nobis con-
 sti tuto patiēter pernoctauimus: postero die rursus ad duo miliaria pro-
 gressis, locus pernoctandi constitutus fuit, ubi à deductore nostro pro-
 lixè & lautè accepti sumus. Cæterum sequēti die (quæ erat dies Palma-
 rum) quamuis seruatoribus nostris mandaueramus, ut nullibi subsiste-
 rent, quin cum sarcinis rectā Smolentzko contenderent: eos tamen, uix
 ad duo miliaria Ger. progressi, in loco ad pernoctandum constituto de-
 tentos inuenimus. Nos autem cum ulterius pergentes uiderēt, obse-
 crabant, ut saltem ibi prandium sumeremus, quibus parendum erat. Ea ete-
 nim die deductor noster, Oratores sui domini ex Hispania à Cæsare no- B
 biscum reuertentes, Knes Ioānem Posetzen Iaroslavuski, & Simeonem
 Trophimovu secretarium inuitauerat. Ego, qui sciebam causam, cur nos
 tam diu in his solitudinibus detinerent (miserant etenim ex Smolentz-
 ko ad magnum Ducem, nunciando aduentum nostrum, expectantes re-
 sponsum, an liceret nos ducere in castrū, nec ne) uolui experiri animum
 illorum, in grediorq; uiam Smolentzko uersus. Id alij procuratores cum
 animaduertunt, euestigio ad deductorem currunt, discessum nostrum
 nunciant: mox reuersi, orant, miscentes etiam precibus minas, ut mane-
 remus. Sed illis interea huc atq; illuc cursitantibus, cum ad tertium ferē
 pernoctandi locum peruenissemus, meus procurator inquit: Sigismun-
 de quid agis? cur pro arbitrio tuo in alienis dominijs contra ordinatio-
 nem domini progredieris? Cui respondi: Equidem non sum assuetus in
 syluis, more ferarū, sed sub tectis & inter homines uiuere. Oratores do-
 mini uestri transierunt per regnum domini mei pro arbitrio suo, & de-
 ducti sunt per ciuitates, oppida & uillas. Hoc idem & mihi liceat. Neq; C
 est mandatum domini uestri, neq; causam necessitatem ue tantæ moræ
 uideo. Postea aiunt sese parum deflexuros, causantes noctem iam immi-
 nere: præterea serò castrū ingredi haudquaquam cōuenire. Horum aut
 nos causas, quas prætendebant, contēnentes, rectā Smolētzko cōtendi-
 mus: ubi tā angustis tuguriolis, procul à castro accepti fuimus, ut equos,
 nisi prius effractis ianuis, inducere non potuerimus. Sequenti die rursus
 per Borysthenem traducti, ex opposito ferē castrū ad Borysthenem per-
 noctauimus. Tandem Locumtenens per suos nos excipit, atque quin-
 tuplici ferē potu honorat: Maluatico scilicet, & Græco uino, cætera e-
 rant medones uarij, item pane & certis ferculis. Mansimus in Smolentz-
 ko decem dies, expectantes responsum magni Ducis. Venerant autem
 duo nobiles à magno Duce, ut nostri curam haberent, nosq; Mosco-
 uia deducerent. Aedes uerò utriusq; nostrūm ingressi, ornati commo-
 dis uestibus, nequaquā caput aperientes, putabant id nos priores facere
 oportere:

A oportere: quod tamen negleximus. Postremò, cum mandatum Principis utrinque referendum & audiendum esset, prolato Principis nomine, honorem exhibuimus. Cæterum quemadmodum uarijs in locis detenti, tardius Smolentzko ueneramus: ita ibi quoque diutius quam par fuit, detinebamur. Ne autem longiore mora grauius offenderemur, aut ipsi desiderio quodammodo nostro deesse uideretur, semel atque iterum nos accesserant, dicentes, Cras manè discedemus. Nos itaque manè equos celeriter adornauimus, accinctique tota die expectauimus. Tandem uesperum cum quadam pompa ueniunt, seque eo die haudquaquam expedire potuisse respondent. Cras manè tamen rursus, ut antea, iter sese ingressuros pollicentur: quod pariter distulerunt. nam uix tertia die post, circameridie discesseramus, eaque tota die ieiunauimus. Sequenti quoque die longius iter constituerant, quam quò currus nostri peruenire possent. Interea temporis omnes fluuij hybernis niuibus dissolutis, aquarum multitudine redundabant. Riuuli quoque nullis coerciti ripis, ingentem aquarum uim uoluebant: adeò ut tutò, citraque maximos labores transiri non possent. Pontes enim ante horam, duas aut tres facti, exundantibus aquis natabant. Parum igitur absuit, quin Comes Leonhardus de Nugarolis, Cæsaris Orator, altera die post discessum à Smolentzko, submersus fuisset. Equidem dum in ponte iam iam natante starem, curaremque ut impedimenta transportarentur, equus sub eo conciderat, eumque in cæca ripa reliquerat. Procuratores duo illi, proximi tum Comiti, ne pedem quidem auxilij ferendi gratia mouissent: adeò ut nisi alij à lōge accurrissent, eumque iuuissent, actum de eo fuisset. Veneramus eo die ad quendam pontem, quem Comes cum suis maximo periculo trāsierat. Ego, qui currus sciebam haud subsequuturos, citra pontem mansi, & uillici cuiusdā domum sum ingressus. Et cum procuratorem negligentius cibū curare uiderem, propterea quòd sese commeatum præmississe responderet: ipse à matrefamiliās cibum, quem libenter & iusto precio dabat, comparabam. Hoc ille ubi rescit, matrona illico inhibuit, ne quicquam mihi uenderet. Quod cum animaduerti, nuncium illius accersi, mandauique ut procuratori diceret, ut aut cibum tempestiuè ipse curet, aut emendi copiam permittat, quòd nisi faciat, caput sim illi diminuturus. Noui, inquam, morem uestrum: multa conquiritis ex mādato domini, & hoc nostro nomine, quæ tamen nobis non porrigitis, ad hoc non permittitis, ut nostris sumptibus uiuamus. minatus sum, hæc me Principi dicturum. His uerbis minui illius autoritatē, ita ut deinceps me non solum obseruaret, sed quodammodo ueneraretur. Post uenimus ad confluxū Voppi & Borysthenis fluuiorum, ibique onerauimus Borysthenē sarcinulis nostris, quæ Mosaisko usque aduerso flumine portabatur: nos uerò Borysthenem superato, in quodam monasterio pernoctauimus. Sequenti die equi nostri in spacio dimidij miliaris Ger. tres fluuios, aliosque plurimos riuulos redundantes, non sine periculo natare cogebantur. Nos illos per Borysthenem scalmis piscatorijs à monacho quodam uecti circūuiuimus, atque tandē xxvi Aprilis Moscoviā attingimus. A qua cum dimidio mil. Ger. abessemus,

occurrit nobis festinabundus, sudoreque diffluens, senex ille secretarius, ^A
 qui in Hispanijs legatus erat, nuncians, dominum suum nobis obuiam
 mittere magnos homines: nominans eos, qui nos præstolarentur, exce-
 pturique essent. Ad hæc ait, decere ut in congressu ex equis descendamus,
 & stantes uerba domini audiamus. Postea manu porrecta confabulaba-
 mur. Equidem inter alia causam tanti sudoris cum quæsiuissem, mox al-
 ta uoce respondit: Sigismunde, est alius mos seruiendi apud dominum no-
 strum, quam tuum. Porro dum ita progredimur, uidemus longo ordi-
 ne, ueluti exercitum quendam, stantes: atque mox, nobis appropinquan-
 tibus, ex equis descendentes: quod & ipsi uicissim fecimus. Cæterum in
 ipso congressu, quidam in initio ita orsus est: Magnus Dominus Basilius,
 Dei gratia rex & dominus totius Ruffiæ, &c. (totum titulum recitans)
 intellexit, uos Oratores fratris sui Caroli electi Rom. Imp. & supremi re-
 gis, ac eius fratris Ferdinandi, aduenisse: misit nos suos consiliarios, no-
 bisque iniunxit, ut à uobis inquireremus, quam sanus esset frater suus Ca-
 rolus Rom. Imp. & supremus rex. Sub hæc, similiter de Ferdinando. Se ^B
 cundus ad Comitē Leonharde Comes, inquit, Magnus Dominus (to-
 tum titulum recensens) iniunxit mihi, ut tibi obuiam irem, teque in hospi-
 tium usque deducerem, tibi que de omnibus necessarijs prouiderem. Ter-
 tius hoc idem ad me dixit. Hæc aperto capite, utrinque cum dicta & audi-
 ta essent, primus rursus inquit: Magnus Dominus (recitando titulum)
 iussit, ut ex te, Leonharde Comes, inquirerem, quam sanè equitasses. Hoc
 idem ad me. Quibus iuxta eorum consuetudinem respondimus: Deus
 det sanitatem magno Principi. Clemētia autem Dei & gratia Magni du-
 cis sani equitauimus. Idem hoc rursus: Magnus dux, &c. (subinde titu-
 lum repetens) misit tibi Leonharde gradarium cum ephippio, & alium
 quoque equum ex suo stabulo. Hæc eadem ad me. Ad quæ cum gratias e-
 gissemus, porrigunt nobis manus, & uterque utrumque nostrum ordine
 interrogant, quam sanè equitassemus. Tandem dicebant, Decere ut do-
 minum eorum honoremus, equosque donatos conscendamus: quod qui-
 dem fecimus. atque fluuio Moscua traiecto, præmissisque alijs omnibus, ^C
 subsequimur. In ripa porro est monasteriū: inde per planiciem, per que
 medias hominum turbas, quæ undique accurrebant, in ciuitatem, atque a-
 deo diuersoria ex opposito sita deducti sumus. Erant autem ædes uacue
 & habitatoribus, & omni supellectile. Uterque uerò procurator indica-
 bat suo Oratori, se unà cum illis procuratoribus qui nobiscum ex Smo-
 leptzko uenerant, habere à Domino mandatum, nobis ut de omnibus
 necessarijs prouideant. statuebant etiam coram nobis scribam, dicentes
 illum constitutum esse, ut quotidie cibum & alia necessaria afferat, hortan-
 tur denique, ut si quid usquam nobis deesset, illis id significaremus. Dein-
 ceptis singulis ferè diebus nos inuisebant, semper de defectu inquirentes.
 Habent autem constitutam sustinēdi rationem, aliam pro Germanis, ali-
 am pro Lithuanis, aliam pro aliorum Oratoribus. Habent inquam cer-
 tum numerum, & eum quidem præscriptū, constituti procuratores, quan-
 tum uidelicet dent panis, potus, carnis, auenæ, fœni, & aliarum omnium
 rerum,

A rerum, iuxta numerum singularum personarum. Sciunt quātum lignorum ad culinā, item quantum ad uaporaria calefacienda, quantū salis, piperis, olei, cepe, aliarumq; minimarū rerū in singulos dies dare debeant. Eandē rationem quoq; obseruāt procuratores, qui Oratores deducunt & reducūt ex Moscovia. Cæterum quāuis satis superq; tam cibi quā potus suppeditare solebant, tamē omnia ferē quæ petieramus, prioribus commutata dabā. Quintuplicem potum semper afferebāt, triplicē medonem, duplicem ceruisiam. Aliquādo pro certis rebus mea pecunia ad forum miserā, præcipuē uerò pro uiuis piscibus, id grauiter ferebant, dicentes, domino eorū inde magnam fieri iniuriā. Indicabam etiā procuratori, me nobilibus, quorū quinq; numero mecum habui, lectulos curare uelle. At ille mox respondebat, non esse cōsuetudinē, lectulis cuiquam prouidere. Cui respōdi: Me non petere, sed uelle emere; atq; ideo secum communicare, ne posthac, ut antea, irasceret. Sequenti itaq; die reuersus inquit: Retuli ad consiliarios domini mei, de quibus heri colloquebamur. Iniunxerunt mihi, ut tibi dicerē, ne nūmos pro lectulis exponeres. nam quemadmodum nostros homines in partibus uestris tractastis, eadem ratione sese & uos tractaturos pollicētur. Cum autem per biduum quieuissemus in hospitio, quæsiuimus à procuratoribus nostris, qua die Princeps nos accersurus, auditurusq; esset. Quodocunq; uolueritis, respondēt, referemus ad consiliarios domini. Mox petiuius. Erat nobis constitutus terminus, sed in alium diem reiectus. Pridie autem eius diei, uenerat ipse procurator, dicens: Consiliarij nostri domini mandauerunt mihi, ut tibi nunciarem, te cras ad Principem nostrum iturum. Porro quotiescunq; nos uocarunt, semper interpretes secum habuerūt. Eodem uesperu reuertitur interpretes, & dicit: Præpara te, quia uocaberis ad conspectum domini. Item manē reuertitur, rursus commonens: Hodie eris in conspectu domini. Dein uix quartali unius horæ elapso, similiter utriusq; nostrū uenit procurator dicens: Iam iam magni homines pro uobis uenient, atq; ideo decet uos in easdem conuenire ædes. Cum itaq; Cæsareum oratorem accessissem, continuò interpretes aduolat, & magnos homines, eosq; præcipuos apud Principē uiros, qui nos in aulam essent deducturi, nunc adesse ait. Erat autem quidā Knes Basilus Iaroslavuski, magno Ducī sanguine iunctus: alter, unus ex ijs qui nos nomine Principis exceperāt: quos comitabātur plurimi nobiles. Interim procuratores nostri monebant nos, ut illis magnis hominibus honorem exhiberemus, & obuiam iremus. quibus respondimus, scire nos debitum officium nostrum, atque etiam facturos. Cæterum cum iam illi ex equis descēdissent, atq; hospitale diuersorium Comitū ingrederentur, procuratores subinde nos urgebant, ut illis obuiam procederemus, eorumq; Principem in deferendo honore, nostris dominis quodammodo præponeremus. nos uerò interim dum illi ascenderent, nunc hoc, nunc aliud impedimentum simulantes, occursum tardamus, atque rectā in medijs gradibus in illos incidimus: eosque ut aliquantisper respirarent, in habitationem ducere uoluimus, sed id facere renuebant. Ipseque Knes

inquit, Magnus Dominus (recitando integrum titulum) iussit uos ad A
 se uenire. Mox conscensis equis, magna comitante caterua progressi, in
 tantas hominum turbas iuxta arcem incidimus, ut per eas uix magno sa-
 tellitum labore ac opera penetrauerimus. Est enim ea apud illos consue-
 tudo, ut quotiescunque insignes externorum principum ac regum Ora-
 tores in aulam deducendi sunt, tum uulgus nobilium stipendiarij ac mi-
 lites ex circumiacentibus ac uicinis regionibus, iussu Principis conuo-
 centur, urbis tabernæ omnes ac officinæ sub id tempus occludantur,
 uidentes ac ementes foro pellantur, ciues denique undiquaque con-
 ueniant. Hoc autem eò fit, ut ex tam immensa hominum multitudine,
 subditorumq; turba, Principis apud alienigenas potentia: ex tantis au-
 tem externorum principum legationibus, maiestas apud omnes appa-
 reat. Porro arcem ingredienti, diuersis in locis ceu regionibus, diuersi
 ordinis homines collocatos uidimus. Iuxta portam stabant ciues: mili-
 tes uerò & stipendiarij aream tenebant, qui pedes nos comitabantur,
 antecedeabant, & stando impediabant, ne ad gradus usq; perueniremus, B
 ibiq; ex equis descenderemus. Etenim prope gradus ex equo descende-
 re, præter Principem, nemini licet. Quod ideo quoque fit, ut maior Prin-
 cipi honor exhibitus uideatur. Primum autem, ut ad medios gradus ue-
 nimus, occurrunt nobis certi Principis consiliarij, porrigentes manum
 & osculum, nosq; ulterius deducunt. Mox superatis gradibus, occur-
 runt & alij, maioris authoritatis consiliarij: cedentibusque prioribus
 (est enim mos, ut priores sequentibus, ac proximis quibusque ex ordi-
 ne cedant, ac loco suo tanquam regione attributa subsistant) salutando
 dextras porrigunt. Dein ingredientibus palatium, in quo uulgus no-
 bilium circumstabat, primarij similiter consiliarij occurrunt, nosque
 ordine ac ratione prædicta consalutant. Tandem in aliud atrium, quòd
 Knefis, alijsque generosioribus, ex quorum ordine ac numero consilia-
 rij leguntur, septum erat: atque inde ad Principis usque conclaue (ante
 quod stabant ingenui, qui quotidiana officia Principi præstant) ita de-
 ducti sumus, ut interim nemo prorsus ex circumstantibus, uel minimum C
 honorem nobis exhibuisset. quin si aliquem nobis familiariter notum
 prætereuntes, fortè saluaremus, aut alloqueremur, adeò ille non respon-
 debat quicquam, ut perinde se exhiberet, ac si nūquam quenq; nostrum
 nouisset, aut salutatus à nobis non esset. Ad Principem tandem quum
 ingrederemur, assurgebant nobis (fratres Principis, si fortè adsunt, non
 assurgunt, aperto tamen capite sedent) Consiliarij. atq; unus ex prima-
 rijs ad Principem conuersus, ex more suo, non rogatus nostro nomine,
 in hæc uerba loquebatur: Magne Domine, Leonhardus Comes frõtem
 percutit: & rursus, Magne Domine, Leonhardus Comes frontem per-
 cutit: de tua magna gratia. itidem de Sigismundo. Primum significat,
 quasi, inclinat se, aut honorem exhibet: secundum, gratias agit, de gratia
 accepta. Nam frontem percutere accipiunt pro salutatione, gratiarum actio-
 ne, & alijs id genus rebus. Etenim quoties aliquis quicquã petit, uel gra-
 tias agit, tum caput inclinare solet: si enixius id facere studet, tū ita se de-
 mittit.

A mittit, ut terram manu contingat. Si magno Duci pro re aliqua maxima gratias agere, aut petere ab eodem quicquam uoluit, tum usque adeo se inclinant, demittuntque, ut fronte terram contingant. Princeps in loco eminentiore ac illustri, pariete imaginis diui cuiusdam splendete, aperto capite sedebat, habebatque a dextra in scamno pileum Kopack, sinistra uero baculum cum cruce Posoch, atque peluim cum duobus gutturnijs, adiuncto impositoque mōtili. aiunt Principem, cum Oratori Romanæ fidei manum porrigat, credere homini se immundo & impuro porrigere; atque indeo, eo dimisso, continuo manus lauare. Erat ibi quoque ex aduerso Principis, loco inferiore, scamnum pro Oratoribus adornatum. Eo Princeps ipse, exhibito sibi prius (ut iam dictum est) honore, nos nutu & uerbo accersit, manu scamnum demonstrans. Quò loci cum ordine salutaremus Principem, aderat interpres, qui uerbum uerbo reddebat. Audito autem inter cætera Caroli & Ferdinandi nomine, surrexerat, deoque scabello descenderat. auditaque ad finem usque salutatione: Frater (inquit) **B** noster Carolus electus Rom. Imp. & supremus Rex, sanus ne est? Dum Comes respondit, Sanus est: interim scabellum ascendit, & sedit. Hæc eadem, finita mea salutatione, ex me de Ferdinādo quærebat. Dein utrumque nostrum ordine ad se uocabat, dicebatque: Porrige mihi manum. qua data, subiungit, Sanus ne equitasti? ad quæ uterque nostrum, iuxta illorum morem respondit: Deus det, ut tu sanus sis ad multos annos. Equidem clementia Dei, & tua gratia, sanus. Sub hæc iusserat, ut sederemus. Nos uero, priusquam id fecimus, iuxta illorum consuetudinem, Principi in primis, dein consiliarijs & Kneſis, qui pro honore nostro stabant, gratias, caput ad utramque partem inclinantes, egimus. Solent alioqui aliorum Principum Oratores, præsertim qui ex Lithuania, Livuonia, Suetia, &c. mittuntur, in conspectum Principis admissi, unâ cum comitatu ac seruatoribus, singuli singula munera offerre.

Porro consuetudo offerendi munera est eiusmodi. Audita & exposita legatione, mox consiliarius is qui Oratores ad Principem introduxit, surges, clara & aperta uoce omnibus audientibus, ita dicit: Magne Domine, **C** N. Orator frontem percutit, N. tali munere: hoc idem de secundo & tertio repetit. Dein singulorum nobilium ac seruatorum, eodem modo & nomina & munera exprimit. Constituit denique illi in latere Secretarius, qui pariter & Oratorum, & singulorum ex ordine offerentium nomina & munera nominatim signat. Eiusmodi autem munera ipsi Pominki, quasi Mnemofynon quoddam appellant. nostros uero admonerant de muneribus: quibus respondimus, Non esse moris nostri. Sed redeo ad propositum.

Salutatione exposita cum paulisper sedissemus, inuitauerat ordine uerbumque nostrum Princeps hisce uerbis: Prædebis mecum. In priore mea legatione, ut hoc quoque adiciam, iuxta illorum consuetudinem me hoc modo inuitauerat: Sigismunde, comedes sal & panem nostrum nobiscum. Mox dein uocatis ad se procuratoribus nostris, nescio quid illis demissa uoce dixerat. a quibus uicissim admoniti interpretes: Surgite, inquit, famus in aliam habitationem, in qua dum reliquum legationis ac man-

datorum quibusdam consiliarijs ac secretarijs à Principe constitutis ex A
 ponimus, adornabantur mensæ. Constituto porro prandij apparatu,
 Principe fratribus ac consiliarijs iam discumbentibus, in cenaculum ipsi
 cum essemus deducti, continuo consiliarij cæteriꝫ omnes ordine nobis
 assurrexerunt: quibus uicissim, morem eorum edocti, priusquam conse-
 derant, gratias, caput ad omnes partes inclinando, egimus: locum que in
 accubitu, quem nobis ipse Princeps manu designabat, cepimus. Cæte-
 rum tabulæ in coenaculo circumcirca adornatæ erant. In medio stabat
 abacus, grauis diuersis aureis & argenteis poculis. In tabula, ad quã Prin-
 cept sedebat, utrinꝫ tantum interualli relictum erat, quantum ipse ma-
 nibus expansis spacij pertingere posset: infra quod fratres, si fortè adsunt,
 à dextris senior, iunior à sinistris, sedent. A fratre rursus paulo ampliore
 spacio interiecto, seniores Knesi, consiliarij, ordine ac gratia quam quisꝫ
 apud Principem obtinet obseruata, sedebant. Ex opposito Principis in
 alia tabula nos sedebamus: atque paruo interuallo interposito, familia-
 res ac seruitores nostri, quibus ex aduerso, in altero latere, ordine sede- B
 bant hi, qui nos ex hospitio in aulam deducebant. in posterioribus utrinꝫ
 oppositis tabulis, sedebant hi quos Princeps singulari gratia inuitauerat:
 quibus stipendiarij nonnunquam adhibentur. In tabulis posita erant ua-
 scula, quorum alia aceto, alia pipere, alia sale repleta erant: singula autem
 per longitudinem tabulæ ita collocata & distributa erant, ut semper qua-
 tuor numero cõuiuæ, singula hæc tria haberent. Sub hæc dapiferi, splen-
 didis uestibus ornati, ingressi, abacum circumeyntes, ex aduerso Princi-
 pis, neglecto omni honore, subsistunt: dum omnes uocati conuiuæ ac-
 cumberent, dumꝫ cibum afferre iuberetur. Interim omnibus discubent-
 tibus, Princeps quendam ex suis ministris uocarat, ac duo sibi oblõga pa-
 nis frustra dederat, inquit: Da Leonharde Comiti, & Sigismũdo, hunc
 panem. Minister assumpto secum interprete, ordine utrinꝫ nostrum ita
 obtulit: Leonharde Comes, Magnus Dominus Basilius, Dei gratia Rex
 & Dominus totius Rufsiaë, & Magnus Dux, facit tibi gratiam suam, &
 mittit tibi panẽ de sua tabula. Hæc uerba interpretis clara uoce reddebat. C
 Nos stantes, Principis gratiam audiebamus. Assurrexerant & alij, extra
 Principis fratres, pro honore nostro. Pro eiusmodi autẽ gratia ac hono-
 re, alia respõsione opus non est, quàm ut panem oblatum accipias, super
 tabulã ponas, gratiasꝫ ipsi Principi capitis inclinatione, dein cõsiliarijs
 item alijs, ad omnes partes caput circumferendo & inclinando agas. Por-
 rò pane ipso Princeps suam erga aliquem gratiam, sale uerò amorem o-
 stendit. Neque uerò maiorem honorem potest alicui exhibere in suo
 conuiuio, quàm si alicui sal de sua tabula mittit. Panes præterea formam
 helcij equini habentes, meâ opinione, omnib. ijs uescētibus, durum iu-
 gum & perpetuam seruitutem designant. Tandem pro cibo dapiferi,
 nullo rursus honore Principi exhibito, egressi, aquam uitæ, quam ab i-
 nitio prandij semper bibunt: dein cygnos assos, quos ferè pro primo
 ferculo, quoties carne uescuntur, hospitibus apponere solent, attule-
 rant. Ex quibus tres sibi appositos Princeps cultello pungens, qui nam
 melior,

A melior, alijsq; esset præferendus, explorabat, eosq; cōtinuò auferre iusserat. Egressi mox omnes, eo quo intrauerant ordine, cygnos discerptos, ac in partes diuisos, in minores patinas, easq; singulas singula quatuor frustra posuerant. Ingressi, quinque patinas Principi apposuerant: reliquas fratribus, consiliarijs, Oratoribus, alijs que ordine distribuerant. Astat quidam, qui Principi poculum porrigit: is scilicet, per quem panem & alia ferula singulis mittit. Solet autem Princeps portiunculam dapifero ad prægustandum dare, dein à diuersis partibus decerpere, gustareq;: post fratri, aut consiliario alicui, aut Oratoribus, unam patinam, ex qua ipse gustauit, mittere. Semper autem maiori solēnitate Oratoribus huiusmodi obsonia, ut de pane dictum est, offeruntur: in quibus accipiendis, non solum ei cui mittuntur, sed alijs singulis assurgendum, adeò ut toties exhibita Principis gratia, assurgendo, stando, gratias agendo, caputq; subinde in omnes partes inclinando, non mediocriter quispiam defatigetur. In priore legatione, cum Cæsaris Maximiliani Oratorum agerē, & conuiuio acceptus fuisset, aliquoties pro honore fratrum Principis surrexeram: sed illos cum mihi uicissim neq; gratias agere, neque uices ullas reponere uiderem, deinceps quoties gratiam à Principe accepturos animaduertebam, coepi tum continuò cum aliquo loqui, dissimulans omnia: & quamuis quidam ex opposito mihi innuebant, meq; stantibus Principis fratribus appellabant, ego tamē usque adeò dissimulabam omnia, ut uix post tertiam admonitionē ex eis, quid nam sibi uellent, quærerem. Cæterum, cum fratres Principis stare respondissent: ego priusquam respicerem, assurgeremq;, cæremonia quodammodo finiebantur. Dein cum aliquoties tardius assurrexisset, iterumq; statim sedissem, idq; qui ex opposito sedebant, riderent: itidem quam ob rem risissent, tanquam aliud agens, interrogabam. Sed cum nemo causam aperire uellet, tandem quali intellecta causa, uultu in grauitatem composito dicebam: Ego nunc non adsum, ut priuata persona. certè qui dominum meum negligit, hunc & ego negligam. Præterea cū Princeps alicui ex iunioribus obsonium mitteret, equidem etiam admonitus ut non assurgerem, respondi: Qui dominum meum honorat, hunc & ego honorabo. Porro cum assos cygnos coeperamus edere, apponebant acetum, addito sale & pipere: is enim loco embanimatis, seu iusculi utuntur. Lac præterea acidum in eundem usum appositum, item cucumeres falsi, ad hæc pruna eadem ratione condita, prandij tempore è mensa non remouētur. Eadem ratio in alijs inferēdis ferculis seruatur: nisi quòd rursus, ut assatura, non efferantur. Apponuntur uarij potus, maluaticū, Græcū uinum, uarij etiam medones. Princeps cōmuniter semel aut bis porrigi sibi poculum suū iubet: ex quo cum bibit, Oratores ad se ordine uocat, Leonharde, Sigismūde (dicēs) uenisti à magno domino, ad magnū dominū: fecisti magnū iter, posteaq; uidisti gratiā nostrā, & serenos oculos nostros, bene tibi erit. bibe & ebibe, & bene ede usq; ad saturitatem: deinde quiesces, ut tadē ad dominū tuū redire possis. Omnia & singula uasa, in quib. cibus, potus, acetum, piper, sal, & alia apposita uidimus, dicunt esse ex puro auro:

auro: id quod ex pōdere uerum apparebat. Sunt quatuor personæ, quæ A
 singulæ ex utraq; parte abaci stantes, singula pocula tenent: ex quibus
 Princeps plerunq; bibit, & sæpius Oratores alloquitur, monet que eos
 ut edant. Aliquando etiam sciscitatur aliquid ab eis, seq; ualde urbanum
 & humanum exhibet. Interrogabat me inter alia, an rasissem barbam:
 quod unica dictione fit, scilicet Brill. cum faterer, dicit, Et hoc iuxta no-
 strum: quasi diceret, Et nos rasimus. Cum enim alteram uxorem duxis-
 set, totam barbam abraferat: quod nunquam ab aliquo Principe factum
 perhibebant. Antea ministri tabulæ, instar Leuitarum sacris inferuen-
 tium, dalmaticis induti erant, cincti tamen: nunc uerò habent uestes di-
 uersas, quas Terlick uocant, gemmis & unionibus graues. Prandet ali-
 quando tres aut quatuor horas. In prima mea legatione, etiam ad unam
 usq; noctis horam prandebamus. Quemadmodum enim de rebus du-
 bijs consultantes, sæpe totum diem consumunt, neque digrediuntur, ni-
 si re prius maturè deliberata, constitutaq;: ita conuiujs pariter seu co-
 messionibus integrum absunt nonnunquam diem, intendētibuscq; B
 tandem tenebris secedunt. Conuiuas sæpe & ferculis & potu honorat.
 A prandio in negotijs grauioribus nihil agit: quin finito prandio dicere
 solet Oratoribus, Ite nūc, dimissos, illi ipsi qui eos in aulam deduxerant,
 rursus in diuersoria reducunt: se que mandatum habere dicunt, ibi ut ma-
 neant, illos que exhilarent. Afferuntur argentea pocula, & certa uascula
 multa, cum certo potu: omnesq; in hoc student, quo temulentos eos fa-
 ciant. Sciunt autem pulchrè homines inuitare ad bibendum. & quū nul-
 lam aliam habent occasionem propinandi, incipiunt tandem bibere pro
 sanitate Cæsaris, fratris eius, Principis, aliorum denique incolumitate,
 quos uidelicet in aliqua dignitate & honore constitutos credunt. Illo-
 rum nomine quēquam recusare poculum, non debere, nec etiam posse,
 existimant. Ita autem bibitur. Qui incipit, sumit poculum, ac in medium
 habitationis procedit: stansq; aperto capite, festiuo sermone exponit,
 pro cuius salute bibat, quidq; illi precetur: mox euacuato ac obuerso po-
 culo, uerticem tangit, quo omnes uideant se ebibisse, & sanitatem illius C
 domini, cuius nomine bibitur, exoptare. Postea ad locum supremum se
 confert, plura pocula implere iubet, mox suum cuiq; porrigit, nomenq;
 pro cuius salute bibendum sit, addit. singuli itaq; ad mediū habitationis
 ire, ac euacuatis poculis in suum redire locum coguntur. Qui uerò lon-
 giorē comotationem effugere uelit, fingat se necesse est temulentum,
 aut somno oppressum esse: aut, ut illos inebriet, aut saltē post multa exic-
 cata pocula se amplius nequaquam bibere posse, affirmet. Etenim non
 credunt conuiuas bene acceptos, ac lautè tractatos, nisi temulenti reddan-
 tur. Hunc morem communiter nobiles, & quibus permissum est medo-
 nem ac ceruissam bibere, obseruant. In priore legatione negotijs confe-
 ctis, cum me dimitteret, finito prandio ad quod eram uocatus (solent e-
 nim legatos tam discedentes, quam aduenientes, conuiuio accipere) sur-
 rexerat Princeps, subsistensq; ad tabulā, poculū sibi dari iusserat, dicens:
 Sigismūde, ego uolo pro amore, quē habeo erga fratrem nostrū Maximi-
 lianum,

Alianum, Romanorum electum Imperatorem, & supremū Regem, proq̄
 fanitate sua, poculum hoc ebibere: quod & tu ebibes, & alij omnes ordi-
 ne, ut uideas amorem nostrum erga fratrem nostrum Maximilianum,
 &c. eiq̄ referas, quæ uideris. Dein porrigit mihi poculum, & dicit: Ebi-
 be pro fanitate fratris nostri Maximiliani Elect. Rom. Imperatoris, &
 supremi Regis. Porrigebat & alijs omnibus qui prandio intererant, aut
 alioqui astabant, & ad singulos iisdem uerbis utebatur. Acceptis igitur
 poculis, parum retrocessimus, caputq̄ erga Principem inclinātes, bibi-
 mus. Quibus finitis, me ad se uocat, manum porrigit, ac inquit: I nunc.
 Solet præterea communiter Princeps, negotijs Oratorū ex aliqua parte
 pertractatis atq̄ cōstitutis, eos ad uenationem & solatium inuitare. Est
 iuxta Moscoviam locus arbuſtis cōsitus, leporibus percommodus, in
 quo quasi quodam leporario fouetur maximus numerus leporū: quos
 proposita maxima poena capere, præterea arbuſta ibi secare, nemo au-
 det. Nutrit etiā quāplurimos in uiuarijs ferarū, atq̄ alijs locis. Et quoti-
Bescunq̄ uult eiusmodi uti solatio, tum ex diuersis locis lepores compor-
 tare iubet, nam quo plures lepores caeperit, hoc maiore solatio & hono-
 re negotium se confecisse putat. Item cum in campum uenerit, tum cer-
 ros suos consiliarios, adiunctis certis etiam aulicis, seu equitibus, pro O-
 ratoribus mittit, eosq̄ ad se deduci iubet. Deducti itaq̄, Principiq̄ ap-
 propinquantes, de equis, consiliariorum admonitione, descendere, & ad
 Principem ire aliquot passibus coguntur. Nos eadem ratione in uena-
 tione ad se deductos, in equo exornato sedens, ueste splendida indutus,
 chirothecis depositis, tecto tamē capite, humaniter exceperat, nudamq̄
 porrexerat manum, perq̄ interpretem dicebat: Exiimus ad solatium
 nostrum, uocauimus uos ut interessetis solatio nostro, atque inde ali-
 quam uoluptatem caperetis: proin equos conscendite, nosq̄ sequimini.
 Habuit tegmen quod Kōlpakh appellant, quodq̄ utrinque à tergo & à
 fronte monilia habebat, ex quibus laminae aureae in modum pennarum
 in altum tendebant, incuruantesq̄ sursum deorsum que ferebantur. Ve-
Cstis erat instar Terlick, aureis filis contexta, ex cingulo pendebant duo
 oblongi patrio more cultelli, & pugio pariter oblongus. à tergo habe-
 bat sub cingulo genus quoddam armorum ueluti caſtum, quo commu-
 niter in bello utuntur. Est etenim baculus cubito aliquantulum lōgior,
 cui corium duarum palmarum lōgitudine est affixum: in cuius extremi-
 tate claua aut ænea, aut ferrea, ceu frustū quoddam existit. hoc tamen au-
 ro undiq̄ exornatum erat. Claudebat eius dextrum latus, expulsus Ca-
 sani rex, nomine Scheale, Tartarus: sinistrum uerò, duo iuuenes Knessi.
 quorum alter securim ex ebore, quam ipsi Topor uocant, ea ferè forma
 qualis in Hūgaricalibus aureis expressa cernitur, dextra ferebat: alter ue-
 rò clauam pariter Hungaricæ similem, quam ipsi Schestopero, id est sex-
 pēnatā appellāt. Rex Scheale accinctus erat duplici pharetra: in una sagit-
 tas recōditas, altera uerò arcū inclusum quodāmodo habebat. Aderāt in
 cāpo plusquā trecenti equites. Porro dū ita per cāpum incedimus, Prin-
 ceps nos aliquoties, nūc hoc, iam alio loco subsistere, aliquādo ad se pro-
 pius ue-

pius uenire iusserat. Dein ad locū uenationis perductos, alloquebatur, ^A
 consuetudinem esse dicens, ut quoties in uenatione ac suo solatio esset,
 tū ipse & alij boni uiri suis manibus canes uenaticos ducerent: itidemq;
 nos ut faceremus, hortabatur. Constituerat deniq; unicuiq; nostrū
 duos homines, quorum uterq; canē ducebat, quibus ipsi pro solatio no-
 stro uteremur. Ad ea respōdebamus: Nos hanc suam gratiam grato ac-
 cipere animo, eundemq; morem apud nostrates esse. illa autem excusa-
 tione ideo utebatur, quod apud eos canis immundum animal habetur;
 & turpe est, canem nuda manu attingere. Ceterū stabant longo ordi-
 ne centum ferè homines, quorum dimidia pars nigro, altera flauo colo-
 re erat uestita. Non longè ab ijs substiterāt omnes alij equites, prohiben-
 tes ne illac transcurrerent ac elaberētur lepores. Porro nemini ab initio
 dimittere canem uenaticū permissum erat, quàm regi Scheale, & nobis.
 Princeps primus in clamabat uenatorem, ordiri iubens: qui cōtinuò con-
 citatissimo equi cursu ad cæteros uenatores, quorum magnus erat nu-
 merus, aduolat: mox uno ore omnes exclamant, canes molossos & odo- ^B
 riferos immittunt. ubi fanè periucūdum erat audire tot, tamq; uarios ca-
 num latratus. habet autem quàm plurimos, & eos quidem optimos, ca-
 nes. Quosdam autem ad insequendum lepores tantum, Kurtzos dictos,
 perpulchros pilosis caudis & auribus, cōmunitè audaces, tamen ad lon-
 gius currendi ac persequendi spacium haud commodos. Cum lepus sese
 offert, dimittunt tres, quatuor, quinq; aut plures canes, eum undiq; ado-
 rientes: quo apprehenso, magno plausu acclamant, ac si magnam feram
 cæpissent. Porro lepores si tardius aliquando excurrunt, solet tum Prin-
 ceptis cōtinuò aliquem, quemcunq; inter arbusta leporem in sacco ha-
 bentē conspexerit, nominare, ac Hui hui in clamare: qua uoce leporem e-
 mittendum significat. Egre diuntur itaq; lepores nonnunquam quasi so-
 mnolenti, saltantes inter canes, ueluti capreoli aut agnelli inter greges.
 Cuiuscunq; canis plures capit, is eo die optimum stratagemā præstitisse
 putatur. Princeps ipse pariter Oratori, cuius canis plures cæperit, ap-
 plaudere uidetur. Porro uenatione tandem finita, omnes conuenerant, ^C
 leporesq; comportauerant: quos tum numerabant. numerati uerò sunt
 circiter CCC. Aderāt ibi tum Principis equi, non ita multi, nec satis pul-
 chri. etenim in priore legatione simili solatio cum interfuissem, uidi lon-
 gè plures ac pulchriores, præsertim eius generis quos nos Turcicos, illi
 uerò Argamak uocant. Aderant quoq; complures falcones, alij albi, alij
 phœnicei coloris, magnitudine excellentes: quos nos Girofalcones, hos
 illi Kretzet appellant: quibus uenari cygnos, grues, & alias id genus aues
 capere solēt. Sunt autem Kretzet, aues audacissimæ quidem: at non tam
 atroces, impetuq; horrendo, ut aliæ aues quātumuis rapaces, illarum uo-
 latu, seu conspectu (quemadmodum quidam de duabus Sarmatis fa-
 bulatus est) decidant, extinguanturq;. Illud quidem experiētia ipsa con-
 stat, si quis uenatur accipitre, aut niso, aut alijs falconibus, & interim Kre-
 tzet (quam à longè uolantem cōtinuò sentiunt) aduolauerit, quod præ-
 dam ulterius nequaquā insequuntur, sed pauidæ subsistunt. Retulerunt
 nobis si-

A nobis fide digni ac insignes uiri, Kretzet, quādo ex illis partibus ubi nificiant, afferuntur, tum aliquando IIII, V, aut VI, in quodam uehiculo ad hoc præparato, simul includuntur: atq; escam quæ illis porrigitur, obseruato certo quodam senij ordine, capere solēt. Id autem ratione, an natura illis indita, an quo alio modo fiat, incertum est. Præterea quemadmodum in alias aues aduerso impetu feruntur, rapacesq; existunt; ita inter se ipsas sunt mansuetiores, mutuis sese moribus minimè dilaniantes. Nunquam aqua se, ut cæteræ aues, lauant: sed sola arena, qua pediculos excutiunt, utuntur. Frigiditate adeò gaudent, ut perpetuò aut super glacie, aut lapide stare soleant. Sed redeo ad institutum. Princeps ex uenatione ligneam quandam turrin uersus, quæ abest à Moscovia quinq; millibus passuum, progressus est, ubi aliquot tētoria erant collocata. primum, magnum & amplum, instar domus, pro se: aliud pro rege Scheale: tertium pro nobis: dein alia pro alijs personis, & rebus, in quæ cum ordine deducti essemus, Princeps in suum pariter ingressus, uesteq; commutata, nos continuò ad se accerserat, nobisq; ingredientibus, sedebat in sede eburnea: latus eius dextrū claudebat rex Scheale, nos ex aduerso loco, aliàs Oratoribus, dum uel audiuntur, uel de negotijs tractant, destinato. Infra regem sedebant certi Knesi & cōsiliarij, in sinistro latere, Knesi iuniores, quos fauor singulari ac gratia sua prosequitur Princeps. Discumbentibus itaq; omnibus, apponebantur primùm confectiones (ut uocant) coriandri, anisi, & amygdalorum: dein nuces, amygdala, atque saccari integra pyramis: quæ ministri genibus flexis Principi, regi, & nobis, tenentes porrigebant. Potus similiter de more dabatur: Princepsq; gratiam suam (ut in prandijs asolet) exhibebat. In priore mea legatione eò loci etiā prandium sumpsimus. Et cum inter prandendum, panis, quem ipsi Beatæ Virginis uocant, quem que quodammodo consecratum uenerari, atq; etiā edere, quem denique communiter in habitationibus loco eminentiore honorificè seruare solent, cum fortè tentorio commoto in terram decidisset: tum Princeps, atque omnes alij eo casu grauissimè obstupefacti, trepidantes stabant. Tum mox accersitus sacerdos, hunc ex gramine, summo studio ac ueneratione colligebat. Post finita collatiuncula, potucq; quem nobis porrexerat Princeps, sumpto, nos dimiserat, dicens: Ite nūc. Dimissi, honorificè usq; in hospitia nostra deducti fuimus. Habet & aliud genus solatiij, pro quo alijs Oratoribus (ut accepi) solet uti. Aluntur ursi, capti in quadam amplissima & ad hoc constituta domo: in qua Princeps, assumptis Oratoribus, ludos exhibere solet. Habet quosdam infimæ conditionis homines, qui iubente spectante que Principe, ligneis furcis occurrant ursis, eos que ad pugnam lacessunt. Congressi tandem, si fortè à prouocatis ac in rabiem conuersis ursis laniati fuerint, ad Principem currunt clamantes: Domine, ecce uulnerati sumus. quibus Princeps: Abite, inquit, faciam uobis gratiam. Dein illos curare, uestes præterea & certos modios frumenti illis largiri iubet.

Cæterum cum iam absoluendi dimittendiq; eramus, honorificè, ut ante, ad

tea, ad prandium inuitati, ac in aulam deducti fuimus. Vtrique præterea A
 honoraria uestis, zebellinis pellibus subducta, oblata fuit. qua indutis,
 inque Principis cōclauē ingressis, Marschalcus cōtinuò utriusque nostrum
 nomine, ordine dicebat: Magne Domine, Leonhardus & Sigismundus,
 de magna tua gratia, frontem percutit: hoc est, ob acceptum munus gra-
 tias agit. Vesti honorariæ adiunxerat zebellinorum quadragenas duas,
 hermelinorum uerò 300. atque aspreolorum pelles 1500. In priore legatio-
 ne addiderat mihi uehiculum, seu traham, cum præstati equo, & alba ur-
 fina pelle, alioque tegumento commodo. Dederat denique multa piscium,
 Belugæ, Osetri, & Sterled, in aere durata, sed infalsa frustra: meque perhu-
 maniter dimiserat. Porro reliquas ceremonias, quib. in dimittendis O-
 ratoribus utitur Princeps, item quando limites suæ ditionis ingressi Ora-
 tores excipiuntur, rursusque dimissi, ad eosdem usque reducti tractantur, susten-
 tanturque, supra in Lithuanorum Oratorum dimissione copiose explicauit.
 Cæterum, quia de pace perpetua tractanda, aut saltem inducijs inter
 Moscoviæ principem ac Poloniæ regem ineundis, à Cæsare CAROLO & B
 fratre eius FERDINANDO Austriæ archiduce, missi fuimus, ceremoni-
 as, quibus Moscoviæ princeps tum in firmãdis inducijs utebatur, sub-
 iungere uisum est. Conclufis itaque, ac in certam formam redactis cum Si-
 gismundo rege Poloniæ inducijs, in aulam Principis uocati, cum in habi-
 tationem quadam deducti essemus, aderant Lithuani Oratores: ueni-
 unt etiam eò Principis consiliarij, qui easdem nobiscum concluderant. atque
 in hanc sententiam sermone ad Lithuanos cōuerso uerba faciunt: Vo-
 luit quidem Princeps noster, in singularem gratiam ac petitionem ma-
 gnorum principum, pacem perpetuam cum Sigismundo rege uestro in-
 ire. Ea autem cum nullis conditionibus fieri nunc possit, se inducias ad
 eorundem principum adhortationem inire uoluisse. Quibus consti-
 tuendis, ac legitime firmandis, uos Princeps accersit iussit, ac præsentem
 esse uoluit. Tenebant porro literas, quas Princeps regi Poloniæ datu-
 rus erat, confectas, sigillo appenso, & eo quidem paruo ac rubro com-
 munitas: in cuius sigilli parte priore imago erat, homo nudus equo sine C
 sella insidens, hastaque draconem transuerberans: à tergo uerò aquila biceps,
 utroque capite coronato, cernebatur. Habebant præterea induciales lite-
 ras, certa formula compositas: quarum similes, ac eodem exemplo, no-
 minibus ac titulis duntaxat mutandis, rex ipse uicissim Principi erat mis-
 surus: in quibus nihil prorsus immutatum erat, excepta hac clausula,
 quæ ad finem literarum addita erat: Nos Petrus Giska palatinus Polo-
 censis & capitaneus Drohitzineñ. & Michael Bohusch Bohutinouitz
 thesaurarius magni ducatus Lithuanianæ, & Stouineñ. ac Kamenaceñ.
 Capitaneus, Oratores regis Poloniæ & Magni Ducis Lithuanianæ, fa-
 temur, eoque etiam nomine crucis signum deosculati sumus, nos que ob-
 strinximus, Regem uidelicet nostrum easdem pariter osculo crucis con-
 firmaturum: in cuius rei meliorem fidem hæc literas nostris signetis com-
 muniuimus. His itaque auditis ac uisis, omnes unam ad Principem uocamur.
 Ad quem cum ingressi essemus, mox certo loco nos sedere iusserat, ac in

hæc uer-

A hæc uerba loquebatur: Ioannes Franciscæ, Comes Leonharde, Sigismunde, efflagitastis à nobis Clementis Papæ septimi, ac fratris nostri Caroli, eiusq; fratris Ferdinandi nomine, ut pacem cum Sigismundo Poloniæ rege perpetuam iniremus. Eam commodis utrinq; conditionibus facere cum haudquaquam potuimus, rogastis, ut saltem inducias imponeremus, quas quidem amore nostro in principes uestros, nunc facimus, acceptamusq;: super quibus dum Regi iustitiam nostram facimus, eas que confirmamus, uos præsentis esse uolumus, quod dominis uestris referatis, uos factis, ac iam legitimè firmatis inducijs interfuisse, uidisse, nosq; illorum amore hæc omnia fecisse. Qua oratione finita, Michaelem Georgij consiliarium uocat, ac crucem deauratam ex opposito de pariete fune serico pendentem, sumere iubet. Mox consiliarius, sumpto mundo lintheolo, quod super fusorio cantaro, in pelui collocato, iacebat, crucem magna cum ueneratione apprehendit, dextraq; tenet. Secretarius pariter literas induciales iunctas utraq; manu tenebat, ita tamen, ut Lithuanorum literæ alteris subiectæ, eatenus prominere, quatenus clausula, qua se Lithuani obstrinxerant, appareret: super quas simul, ubi Michael dextram, qua crucem tenebat, posuisset, Princeps surgens, sermone ad Lithuanorum Oratores conuerso, longa oratione narrabat, se quidem pacem ad singularem petitionem ac cohortationem tantorum Principum, quorum legatos eo nomine ad se missos uiderent, non refugisse, si ea ullis sibi commodis conditionibus fieri potuisset: & cum pacem perpetuam inire cum rege illorum non posset, in horum gratiam quinque nales se inducias, uigore literarum (literas digito demonstrans) inisse: quas quidem, quoad Deus uolet, seruabimus, inquit, nostramq; iusticiam fratri nostro Sigismundo regi faciemus: ea tamen conditione, ut similes per omnia literas, eodemq; exemplo scriptas, rex nobis det, easq; presentibus Oratoribus nostris confirmet, iusticiam suam nobis faciat, ac illas ad nos tandem per Oratores nostros transferendas curet. Interim etiam iuramento uos obstringetis, ea omnia & singula regem uestrum facturum, obseruaturumq;. Dein crucem respicit, seq; ter signo crucis, capite toties inclinato, ac manu ad terram ferè dimissa munit: propiusq; accedens, labia, ac si oraret, mouens, os lintheolo tergens, inq; terram expuens, crucem tandem deosculatus, fröte eam primùm, dein utroq; oculo attingit. retrocedens, rursus cruce, capite inclinato, se munit. Postea Lithuanos, ut accederent, idemq; ipsi facerent, monet. Oratores anteq; id facerent, inscriptionem, qua se obstrinxerant, pluribus quidem uerbis cõgestam ac compositam, nihil tamen aut parum admodum ultra supradictam sententiam continentem, Bogusius nomine, Ruthenus, recitabat: cuius uerba singula Petrus, fide Romanus, collega repetebat, eadẽ nobis pariter interpretis Principis ad uerbum reddebat. Post recitata ac interpretata inscriptione, Petrus ac Bogusius ordine ipsam crucem, astante Principe, deosculatur. Quibus finitis, Princeps sedens, in hæc uerba loquebatur: Vidistis nos fratri nostro Sigismundo Poloniæ regi, iusticiam nostram ob singularem petitionem Clementis, Caroli & Ferdinandi fecisse. Dicite

ergo dominis ueſtris, tu Ioannes Franciſce Papæ, tu Cômes Leônharde A
Carolo, & tu Sigismunde Ferdinando, nos ea illorum amore, & ne Chri
ſtianus mutuis bellis fundatur ſanguis, feciſſe. Hæc cum longa oratio
ne, additis conſuetis titulis, peroraſſet: nos illi uiciffim ob ſingularem e
ius erga principes noſtros obſeruantiam, gratias egimus, noſq; manda
ta illius diligenter executuros promiſimus. Dein duos ex ſuis præcipuis
conſiliarijs & ſecretarijs, ad ſe uocat, eosq; legatos iam ad Poloniæ re
gem inſtitutos, Lithuanis innuit. Poſtremò multa pocula ſuo iuſſu alla
ta, nobis, Lithuanis, atq; adeò omnibus & ſingulis, tam noſtris quàm
Lithuanorū nobilibus, manu ſua porrigebat. Lithuanie deniq; Ora
tores nominatim appellans, dicebat: Quæ nunc egimus, & quæ alioqui
ex conſiliarijs noſtris intellexiſtis, ea fratri noſtro Sigismundo regi expo
netis. Hæc cum dixiſſet, ſurgit, & ruruſ inquit: Petre, & tu Boguſi, fra
tri noſtro Sigismundo Poloniæ regi, & magno Duci Lithuanie, uos no
ſtro nomine (caput interim parum mouens) inclinabitis. moxq; ſedès,
utrūq; acceſſit: dextram illis, atq; etiam ipſorum nobilibus ordine por
rigit, dicitq; Ite nunc, atq; ſic illos dimiſerat. B

ITINERA IN M.
ſconiam.

Nno M. D. XV. uenerant Viennam ad Cæſarem Maxi
milianum, Vuladislaus, & eius filius Ludouicus, Hun
gariæ & Bohemiæ, ac Sigismundus Poloniæ, reges: ubi
contractis ac concludis matrimonijs filiorū & neporum,
confirmataq; mutua amicitia, inter cætèra Cæſar pollici
tus erat, ſe Oratores ſuos ad Baſilium Moſcorum ducem
miſſurum, qui inter hunc & Poloniæ regem pacem facerent. Ad hanc le
gationem Cæſar deſtinauerat Chriſtophorum epiſcopum Labacenſem,
& Petrum Mraxi. Sed dum Epiſcopus protraheret negotium, & inter
rim regis Sigismundi ſecretarius Ioannes Dantiſcus, poſtea epiſcopus
Vuarmienſis, moræ impatiens, profectionem ſedulò urgeret, hoc lega
tionis munus mihi non ita pridem ex Dania reuerſo, fuit impoſitū. Man
datis itaq; cõtinuò à Cæſare Haganoæ Alſatiæ oppido acceptis diſcedès, C

Traiecto primùm Rheno, per Marchionum Badenſium diſtionem &
oppida, Raſtat, Etlingen, Pfortzach, in ducatum Vuirtenbergenſem,
Conſtat: oppidum denique imperij Eſlingen ad Necarum, quem & Ni
cum appellant, ſitum, indeq; Gopingem & Geiſlingen ueni.

Ulmè mox Danubio ſuperato, per Gunſpurg, ac oppidum Purgau,
à quo Marchionatus Burgouie nomē habet, Auguſtam Vindelicorum
ad Lycum fluuium perrexi: ubi me præſtolabatur Gregorius Sagreuſ
ki Moſcus nunciuſ, & Chryſoſtomus Columnuſ ſecretariuſ Elizabethę
uiduæ Ioannis Sfortiæ Mediolani & Bharij, qui itineris erant comites.

Relicta Auguſta ſub initium anni M. D. XVI. ultra Lycum, per Baua
rię ciuitates et oppida, Fridberg, Inderſtorff, Freyſingen, id eſt Friſingen
ſem epiſcopatum ad fluuiū Ambor, Landshuet ad Iſerā flu. Gengkhofn,
Pfarkirchen,

A Pfarkbirchen, Scharding ad Oenum transiimus. Oenoꝝ superato, ripasq; Danubij legentes, Austriam supra Onasum attigimus. Linciū oppidum in ripa Danubij situm, caput eius prouinciæ ingressi, pontemq; illic Danubio impositum transeuntes, per oppida Galneukirchen, Pregartn, Pierpach, Kunigsvuisn, Arbaspach, Rapolstain, in archiducatum Austriæ, atq; adeò oppida Clarã uallem, uulgò Tzvuelt dictam, Rastnfeld, Horn, & Retz peruenimus.

Morauie rectà dein, ultra fluuium Teya, qui pro maiori parte Austriam à Morauia dirimit, oppidum Snoimam appulimus: ubi Petrū Mraxi collegam meum uita defunctum esse intellexi. & ita solus hoc munus, quod Cæsari gratum erat, obiui.

Ex Snoima, Vuolfernitz, Brunam, dein Olmutium sedem Episcopalem ad fluuium Morauia sitam: tres illæ ciuitates Snoima, Bruna & Olmutium sunt primæ in Marchionatu. indeq; Lipnik,

Hranitza, Ger. Vuciffenkirchn.

B Itzin, Ger. Tischein.

Ostraua, Ger. Ostra oppidum: ubi Ostravuitza fluuiū, qui oppidum alluit, & Silesiam ab ipsa Morauia dirimit, transiimus.

Silesiæ post ducum Theschinensium oppidū Freistat, ad Elsa flu. situm. Strumen, Ger. Schuartzvasser.

Ptzin, Ger. Ples principatū: à quo progrediendo duorum miliarium, spacio, est pons trans Istulam, limes Bohemicæ ditionis.

A ponte Istule Polonica est ditio, & usq; Oschvuetzin principatum, Germanicè Aufshvuitz, quo loco fluuius Sola Istulam ingreditur, est iter unius miliaris.

Extra Oschvuentzin, per pontem superamus Istulã: & cōfectis 8. mil.

Poloniæ regni caput Cracouiam peruenimus, curruq; nostros trahis imposuimus. A Cracouia progressi,

Prostovuitza, 4. miliar.

Vuislitza, 6. miliar.

C Schidlovu, 5. mil.

Oppatovu, 6. mil.

Sauichost, quatuor mil. ubi rursus traiecto, & ad sinistram relicto Istula fluuiō,

Vrsendovu, quinque miliar.

Lublin, septem miliar. Palatinatū, quo loci certo ac statò anni tēpore insignes habentur nundinæ, ad quas ex uarijs orbis partibus homines, Moscovitæ, Lithuani, Tartari, Liunionenses, Prutheni, Rutheni, Germani, Hungari, Armeni, Vualachi atq; Ebræi confluunt.

Cotzko, octo miliar. Antequam huc peruentum est, labitur fluuius Vuiepers, septentrionem uersus.

Meseriz octo mil. paulo longius progrediendo, est limes Poloniæ.

Lithuanix oppidum Melnik, sex mil. ad Buh fluuium.

Bielsco, octo mil.

Narevu, quatuor mil. ubi eiusdē nominis fluuius ex quodam lacu & paludibus,

paludibus, quemadmodum Buh, effusus, & in Septentrionem decurrit. A

Ex Narevu, transeundo syluam octo miliaribus: extra quam est oppidum Grinki, in quo regij homines, qui & commeatum suppeditabant (Pristavuos appellant) & Vuilnam usque deducebant, me præstolabantur, tum in

Grodno, sex miliar. Est ibi satis commodus pro eius regionis natura principatus. Castrum cum ciuitate ad fluuium Nemen, qui Ger. Muel appellatur, quicq; ipsam Prussiam alluit, quæ olim à supremo Theutonici ordinis magistro gubernabatur. Sed eam nunc Albertus Marchio Brandenburgensis hæreditarij ducatus nomine tenet. Crononem hunc fluuium puto, alludens nomini oppidi, ibi Ioannes Sauorsinski, à Michaele Linski in ea domo, aut (ut aiunt) curia, in qua hospitatus eram, oppressus est. Porro hic reliqui Moscorum nūcium, quæ rex Vuilnam ingredi prohibuit, Inde progressus,

Prelai, duo miliaria,

Vuolcofik, quinque miliaria.

Rudniki, quatuor miliaria.

Vuilnam, quatuor miliaria quoq;.

Ante Vuilnam autem uiri insignes præstolabantur, qui me regis nomine cum honorificè excepissent, atq; in traham, seu amplum uehiculum puluinaribus stratum, & stragulis auro & serico contextis collocatum, regijs ministris latus utrumq; claudentibus, officiumq; perinde ac si ipse rex ueheretur præstantibus, in hospitium usq; deduxissent: mox aderat Petrus Tomitzki, tunc episcopus Premisliensis, regni Poloniae uicecancelarius, uir omniū testimonio uirtute singulari ac uitæ integritate præditus, meq; regis pariter nomine humanissimè consalutauit, excepitq;. Ad ipsum deniq; regem, magna aulicorum caterua sequente, paulo post deduxit: à quo multis primarijs uiris, proceribusq; magni ducatus Lithuaniæ præsentibus, honestissimè exceptus fueram.

Vuilnæ porro eo tempore inter cetera, matrimonium inter ipsum regem, & Bonam Ioannis Galeacij Sfortiæ ducis Mediolani filiam, Cæsare C

promouente, me nuncio, contractum atq; conclusum fuit. Erant ibi in arctis custodijs tres Moscovitici dūces, quibus summa rerum, atq; ad eò Moscoviticus exercitus, anno M. D. XIII. ad Orssam commissus fuerat: inter quos erat Ioānes Czeladin primus. Quos equidem regis permissu salutatus, eo quo potui studio consolabar.

Vuilna caput magni ducatus Lithuaniæ, eo loci sita est, quo conflunt Vuelia & Vuilna fluuij: inq; Nemen, seu Crononen illabuntur. In ea relicto Chrysofotomo Columno, non diu detinebar.

Vuilnam die XIII. Martij egressus, non publica atq; usitata uia, quarum una per Smolëtzko, altera uerò per Livuoniã itur in Moscouiam: sed media inter has usus, rectà Nementschin quatuor miliaribus, indeq; Suiintravua octo miliaribus, superato Schamena fluuio, perueni.

Sequēti die Disla, sex mil. ubi eiusdē nominis lacus est: atq; Drisvuet, quatuor mil. ubi nuncius Mosci, quæ Grodno reliqueram, ad mē redijt.

Braslau,

A Braslavu, quatuor miliaribus ad lacum Navuer, qui in longitudinem uno miliari patet.

Dedina, quinque miliar. atque Dvina fluvium, quem Livuonienses (quorum ditionem percurrit) Duna appellant (sunt qui Turantum esse volunt) attigimus.

Driffam dein septem mil. properantes, rursus sub Betha oppido ad Dvina fluvium peruenimus: per quem glacie concretum, uehicularum, eius gentis more, 16. miliaribus fursu uersus dum ueheremur, duæ nobis trita uia occurrerunt. Cum itaque utram ingrederemur, dubitarem: mox feruitem in domum rustici in ripa sitam sciscitatum misi. quia uero sub meridiem glacies magnopere liquecebat, nuncius iuxta ripam liquefacta ac fracta glacie demersus, uix tandem extractus fuit. accidit etiam, ut quodam loco fluvius utrinque liquefacta prorsus & absumpta glacie, ea duntaxat glaciei parte, quam continua uectio indurauerat, imò non nisi quatenus uehicularum orbitæ complectebantur, nobis tanquam pons

B quidam, non sine graui horrore ac periculo transitum daret. Augebat metum fama communis: quia non diu antè, aliquot centum Moscouiticos prædones, per eundem fluvium glacie concretum transeuntes, ad unum omnes fuisse submersos, ferebatur.

A Driffa Doporoski sex miliaribus, indeque

Polotzco principatum, quem Vuaiuodatum appellant, ad Dvina fluvium, quem alij Rubonem appellant, uenimus: ubi honorifice, in maxima hominum occurrentium frequentia excepti, magnifice ac laute tractati, ad proximam denique mansionem usque deducti fuimus.

Inter Vuilnã & Polotzco plurimi lacus, crebre paludes, atque immensa longitudinis syluæ sunt, ut quæ ad quinquaginta mil. Ger. protendantur.

Uterius progressi iter, in limitibus regni minime tutum, ob crebras utriusque partis excursions, hospitia deserta, aut nulla habuimus: perque magnas paludes ac syluas, tandem Harbsle & Milenki, pastorum casas, uenimus: in quo itinere Lithuanus ductor me deseruerat. Accedebat

C ad hospitiorum incommoditatem, itineris summa difficultas. siquidem inter lacus & paludes niue & glacie labefcente nobis eundem erat, dum Nischam oppidum, ad quendam eiusdem nominis lacum situm, indeque Quaddassen quatuor miliaribus, quò loci cum magno pauore & periculo lacum quendam, aqua supra glaciem extante transuimus, atque ad tugurium rustici cuiusdam perueneramus, quò ex ditione Mosci, Georgij comitis mei cura commeatus allatus erat. Eò loci equidem limites utriusque Principis obseruare ac discernere non potui.

Moscouie sine contradictione ditio Corsula: ubi, duob. fluijs Vuelicarecka & Dsternicza traiectis, indeque duobus mil. confectis, uenimus ad

Opotzka ciuitatem cum castro, ad Vuelicarecka sita. quò loci natans pons est, quem equi plerumque genutenus in aqua transeunt. Hanc arcem rex Polonie, dum ego Moscouie de pace tractare, obsederat. In illis porro locis, quantum propter crebras paludes, syluas, & innumeros fluios, exercitus aliquò comode duci non posse uideat: nihilominus tamen quò

cunq; uolunt, rectà cõtendunt: colonorum nimirum multitudine præmissa, qui quælibet impedimenta arboresq; incidendo submouere, paludes ac fluuios pontibus sternere coguntur. A

Vuoronecz dein octo miliaribus oppidum situm ad Sforet fluuium, qui recepto in se Vuoronecz fluuius, non longè infra oppidum Vuelicarecka illabitur.

Fiburg quinq; miliar.

Vuolodimeretz oppidum cum propugnaculo, 3. ferè miliar.

Brod coloni cuiusdam domum, pariter 3. miliar. indeq; 5. miliaribus emensis, stratoq; ponte per Vissa fluuium, qui Scholonam influit.

Parcho ciuitatem, cum castro, ad Scholona fluuium sitam: Opoca uillam quandam, sub quo Vuidocho fluuius Suchanam ingreditur, quinq; miliaribus. inde septem superatis fluuijs,

Reisch uillam, quinq; pariter miliar.

Dvuerenbutig uillam, quinq; mil. infra quam dimidio miliari Psche-ga, Strupin fluuius in se recepto, influit Scholonam: in quem alij quatuor fluuij, quos eo die transuimus, illabuntur. B

Sotoki homuncionis domum 5. miliar. à qua 4. miliar. Novuogardiam tandem magnam quarta Aprilis attigimus. Cæterum à Polotzko Novuogardiam usq; tot paludes ac fluuios superauimus, ut eorum nomina ac numerũ ne incolæ quidem teneant: tantum abest, ut illos quispiam commemorare ac describere posset.

Novuogardiæ paululum respirans, ac septem diebus quiescens, ab ipso locumtenente in die Palmarum conuiuio acceptus fui: atq; ab eodem amanter admonitus, ut seruatoribus equisq; illic relictis, per dispositos, seu postarum (uulgò loquuntur) equos Moscoviam irem. Cui morem gerens, egressus primùm Beodnitz quatuor miliaria, indeq; totius diei iter iuxta Msta fluuiũ, qui nauigabilis est, & ex Samstin lacu oritur, confeci. Eo porrò die cum per pratum, liquecẽte iam niue, citato equorum cursu proficisceremur, pueri mei natione Lithuani equulus ceciderat, ita ut cum puero profursus præcipitaretur: seq; denuò in modum rotæ conuoluens, in posteriores pedes daret, consisteretq; & interea nec terram latere attingeret, nec puerum sub se prostratum ac iacẽtem læderet. C

Post rectà Seitskovu, ultra fluuium Nischa, sex miliar.

Haroscezi ultra fluuium Calacha, septem miliar.

Oreat Rechelvuitza ad fluuiũ Palamit, 7. mil. Eodẽ die trãsiimus 8. fluuios, & unũ lacũ, congelatũ quidem, sed aquã supra glaciẽ cõpletum.

Tandem sexta feria ante Paschatis festum, in domum postarum peruenimus, tresq; lacus superauimus: primùm Vuoldai, qui uno miliari in latitudinem, duobus uerò in longitudinem patebat: secundum Lutinitsch, nõ admodum magnum: tertium lhedra, cui eiusdem nominis uilla ab Oreat octo miliar. adiacet, quo sanè die per hofce lacus, congelatos adhuc, sed aquarum multitudine niue liquecẽte inundantes, tritam uiam secuti, difficillimum ac periculosissimum iter habuimus: nec deflectere de uia publica cum ob niuis altitudinẽ, tum quòd nullũ uestigium alicuius

A alicuius semitæ apparebat, audebamus. Confecto itaq; tam difficili atq; periculoso itinere, uenimus

Choitilouua septem miliar. infra quam duobus Schlinguua & Snai fluuijs, eo loco quo confluunt, inq; Msta fluuium illabuntur, superatis, Vuoloschak attigimus: ibiq; in die Paschatis quieuius. Post septem miliaribus confectis, traiectoq; Tvuerza fluuio,

Vuedrapusta oppidum in ripa situm: indeq; 7. miliar. descendentes, Duerschak ciuitatem, infra quam 2. miliaribus Schegima fluuio nauicula piscatoria transmisso, in

Ossoga oppido, uno die quieuius, sequenti die per Tvuerza fluuium septem miliaribus nauigantes,

Medina appulimus, sumptoq; prandio, rursus nauiculam ingressi, 7. miliarib. Vuolgam, celeberrimum fluuium, atq; adeo

Tvuer principatū attigimus. ubi sumpta maiore naui, per Vuolgam nauigantes, non ita longè post ad congelatum, ac glaciæ frustis re- fertū ipsum fluuiū uenimus: inq; quodam loco, maximo labore ac sudore appulimus. altumq; congesta in aceruum glaciæ, ripam tū tandem superauimus: indeq; pedestri itinere in coloni cuiusdam domum uenientes, paruosq; ibi repertos equos conscendentes, ad monasteriū diui Helix uenimus. ubi comutatis equis,

Gerodin oppidū ad Vuolgam sitā, tribus inde miliarib. rectaq; post Schossa 3. miliaribus,

Dschorno domum postarum, 3. miliar.

Glin oppidum, ad fluuium lanuga situm, 6. miliar.

Pieffack domum postarum, 3. miliar.

Schorna, ad fluuium eiusdem nominis situm, 6. miliar.

Moscouiam, 3. miliar. tandem decima octaua Aprilis peruenimus: ubi quomodo consalutatus atq; exceptus fuerim, abundè satis in hoc libro exposui, cum de exceptione ac tractatione Oratorum egissem.

• R E D I T U S.

Cixi ab initio, me in Moscouiam ad componendos Poloniae & Moscouiæ principes, à Diuo Maximiliano Imperatore missum fuisse, sed re infecta inde rediisse. nam dum Moscouiæ, præsentibus etiam regis Poloniae Oratoribus, de pace ac concordia tractarem, interim rex instructo exercitu Opotzka castrum, nequicquam tamē, oppugnabat. quare Princeps inducias cum rege facere pernegabat: meq; intercepto quidem negotio, honorificè tamen dimiserat. Relicta itaq; Moscouia, recta

Moseisko, 18. miliar.

Vuiesma, 26. miliar.

Drogobusch, 18. miliar.

Smolensko dein, 18. miliar. perueni. abinde duabus noctibus ibi sub dio in magnis niuib. quieuius: ubi ab deductorib. meis lautè ac honorificè tractabar, et strato in lōgū aliquāto altius fœno, corticib. arborum superimpositis, stratisq; linteis, attractis more Turcarū seu Tartarorum pedibus

pedibus mensæ accumbentes, cibum capiebamus, bibendocq; aliquanto A
largius, coenam producebamus. Altera nocte ueneramus ad quendam
fluuium, minimè tum quidem congelatum: sed post medium noctis, ob
infestum frigus usq; adeò concretum, ut per glaciem plusquàm decem onu
sta etiam uehicula traducta sint, equi uerò alio loco, quo celerius maio
reç impetu decurrebat fluuius, compulsi, fracta glacie transibant. Eò lo
ci duodecim à Smolensko miliar. relictis deductoribus, in Lithuaniam
profectus sum: & à limite octo miliar. ad

Dobrovunam ueni, ubi rerum necessariorum iustam quidem copiam,
sed hospitium Lithuanicum habui.

Orsam quatuor miliar. quousq; à Vuiesma à dextris Borysthenem ha
buimus, quem tum haud longo interuallo supra infraçq; Smolensko tra
ijcere cogebamur. eocq; circa Orsam relicto, rectà

Druzek, 8. miliar.

Grodno, 11. miliar.

Borisouit, 6. miliar. ad fluuium Beresina, cuius fontes Ptolemæus Bo B
rystheni adscribit.

Lohoschakh, 8. miliar.

Radochofye, 7. ferè miliar.

Crasno Sello, 2. miliar.

Modolesch, 2. miliar.

Creuâ oppidum cum castro deserto, 6. miliar.

Mednik pariter oppidum cum castro deserto 7. miliar. indeçq;

Vuilnam tãdem peruenimus: ibicq; post regis in Poloniam discessum,
paucis diebus, dum seruitores cum equis meis ex Novuogardia per Li
uoniam reuenterentur, commoratus sum. quibus receptis, mox inde
quatuor miliaribus de uia in Troki deflexi, ut ibi in quodam horto con
clusos ac conseptos Bisontes, quos alij Vros, Ger. uerò Auroxn appel
lât, uiderem. Palatinus porrò, etsi meo inexpectato ac improuiso aduen
tu quodammodo offendebatur, me nihilominus tamen ad prædium in
uitauit: cui intererat Scheachmet rex Sauuolensis Tartarus: qui eò loci C
in duob. muratis, & inter lacus extructis castris, ueluti liberis custodijs,
honestè seruabatur. Is inter prandendum uarijs de rebus per interpre
tem mecum colloquebatur: Cæsarem præterea fratrem suũ appellabat,
omnesçq; principes ac reges inter se esse fratres dicebat.

Sumpto prandio, acceptocq; à Palatino iuxta Lithuanorum consue
tudinem munere, primùm Moroschei oppidũ, dein Grodno 15 miliar.

Grinki, 6. miliar. Sylua post superata,

Narevu, 8. miliar. atq;

Bielsko oppidũ uenimus, ubi Nicolaũ Radouuil palatinũ Vilnẽsem
offendi, cui iã antea Cæsaris literas reddiderã: q; etsi antea me equo grada
rio, duobusçq; alijs pro uehiculo donauerat, castratũ tamẽ & bonũ iã de
nuò equũ dono dedit: obtrusicq; p̄terea aureos aliq̄t Hũgaricales, adhor
tãdo, ut ex his annulũ mihi fieri curarẽ, quo induto, quotidieçq; inspecto,
sui facilius, & præsertim apud Cæsarẽ recordaref. Ex Bielsko in Briesti
castrum

A castrū cū oppido ligneo, ad fluuiū Buh, in quem Muchavuetz illabatur,
Lamas oppidum: ubi Lithvuania relicta,

Poloniæ primum oppidum Partzovu ingressus, supra quod non ita
longo interuallo Iasonica fluuiolus labitur, Lithvuaniamq; à Polonia
dirimit. post

Lublin, 9. miliar.

Rubin, • •

Vrsendoff,

Savuichost, ad traiectum Istulæ.

Sandomir ciuitatem cum castro, ad Istulam sitam, distantemq; à Lu-
blin 18. miliar.

Poloniza, ad fluuium Czerna: in quo nobilissimi pisces, quos uulgo
Lachs appellant, capiuntur.

Ciuitatem nouam Cortzin appellatā, oppidum cum castro murato.

B me prætereundam esse putauī. Cum quodam tempore ex Lithvuania
redirem per hanc regionem, incidi in hominē apud Polonos primarium
Martinum Svuorovuski: qui me multis precibus inuitatum, in domum
suam deduxit, ibiq; quā lautissimē habuit. Dumq; ut fit, familiariter
multis de rebus colloqueremur, narrauit idem mihi, uirum quendam
nobilem cognomento Pierstinski, quo tempore Sigismundus rex circa
Borysthenem belligeraretur, grauiorem armaturam equestrem indu-
tum, sub ipsa usq; genua, inter Smolensko & Dobroyunam ingressum
Borysthenem, ibi que ab equo rabie correpto, in medium flum en abre-
ptum & excussum esse, & cum diu non comparuisset, ac planē pro per-
dito & deplorato habitus esset, subito sub aquis in ripam egressum esse,
ipso rege Sigismundo & eius exercitu tribus ferē hominum millibus
inspectantibus. Et si uerō authoritate hominis mouēbar, tamen cum
difficilia creditu dicere uisus esset, euenit, ut eodem die ipso, Martino co-
mitante, huc ad nouam ciuitatem Corczin perueniremus: ubi tum uir
C summa apud Polonos dignitate, Christophorus Schidlovueczki castel-
lanus Cracouiensis, & eiusdem loci Capitaneus, agebat. Ibi cum idem
me splendidissimo conuiuio cum multis alijs clarissimis uiris excepisset,
recurrente narrationis illius de Pierstinski memoria, non potui mihi
temperare, quin de ea mentionem facerem: quod sanē peropportunē ac-
cidit. Nam hoc non tantum conuiuæ ipsi, etiam regem ipsum tanquam
oculatum testem citantes, confirmarunt: sed aderat in eodem conuiuio
ipsemet Pierstinski, qui casum hūc suum ita exposuit, ut pro credibili ha-
beri possit. Dixit autem, quod equo excussus ter se extulerit supra a-
quas: atq; ibi uenisse sibi in mentem, quod antè dici audiuisset, pro per-
dito habendum esse eum, cui non succurritur, cum tertio effertur. Itaq;
se oculos aperuisse, atq; ita sublata altera manu esse progressum, ceu si-
gno dato, ut ei subueniretur. Rogatus autem, an hausisset aquam? bis
se hausisse, respōdit. Hæc ut audita mihi sunt, ita alijs narrata uolo. Sed
nunc ad continuandum iter meum reuertor.

Prostuitza,

Prostvuitza, ubi optima ceruisia coquitur. indeq;

Cracovuiam, caput regni, sedem regalem, ad Istulam sitam, 18. miliar. à Sandomir distātem, urbem inquam clericorum, studiosorum atq; mercatorum frequentia celebrem, peruenimus: ex qua, à Rege ipso, cui opera mea grata erat, munere accepto, honestissimè fui dimissus. rectaq;

Lipovuetz sub castrum, sacerdotum aliquid grauius delinquentium carcerem:

Indeq; 3. miliar. Osuentzin, Silesiæ quidem oppidum, Polonicæ tamen ditionis, ad Istulam situm: quo loco Sola fluuius ex montibus, qui Silesiam ab Hungaria diuidunt, decurrens, Istulam ingreditur. Non longè sub eodem oppido Preysa fluuius ex alia parte Istulæ, Silesiam à Polonica & Bohemica ditione dirimit, Istulam quoq; influit.

Ptzina, Ger. Ples, principatum in Silesia Bohemicæ ditionis, 3. mil.

Strumen Ger. Schvartzvasser, 2. miliar.

Freystaetl, ducum Teschinensium oppidum, quod Elsa fluuius præterlabitur, qui in Oderam exoneratur. B

Morauia de in Ostravua oppidum, quod Ostravuitza fluuius alluit, Silesiamq; à Morauia diuidit.

Itschin, Ger. Titzein oppidum, quatuor miliar.

Hranitza, Ger. Vueissenkirchen oppidum, quod Betvuna fluuius præterlabitur, 1. miliar.

Lipnik, 1. miliar, unde cum Vuistriciam 2. miliar. rectà contēdentes, fortè ex quodam colle Nicolaus Czaplitz, eius prouinciæ nobilis, sibi nos obuios cōspexisset, mox pixide arrepta, ad cōflictum se quodammo do cum duobus comitibus præparabat. Qua re equidem non temeritatem hominis, sed ebrietatem potius animaduertēram: ac continuo seruitoribus mandaueram, ut ei nobis occurrenti mediā uia cederent. Sed ille hoc humanitatis officio neglecto, in altam niuem se coniecerat, nosq; prætereūtes toruè intuebatur: seruosq; à tergo cum uehiculis sequētes, ad hoc ipsum genus officij, quod illi præstare hōudquaq; poterant, cogebat: strictoq; gladio minabāt. Ea re exorto utrinq; clamore, factoque seruorū qui post erant concursu, ipse mox telo balistæ læsus, equus pariter uulneratus sub eo cōciderat. Postea cum Moscis Oratoribus iter institutum profecutus, ueni Olmutziū, quod ille quoq; saucius perugnerat: statimq; ueluti eius regionis incola notus, turba hominum (qui in fodēdis aggerēdisq; piscinis operā locāt) collecta, ulcisci sese uolebat. Cuius ego tamen conatus maturo consilio repressi, ac intercepti. C

Ex Olmutzio, Bischovu oppidulum, 4. miliar.

Niklsburg, 4. miliar. arcem splendidam, cum oppido. quod etsi uno miliari ultra Teyam fluuium, qui multis in locis Austriam à Morauia dirimit, situm est, Morauia tamen adiacet, eiusq; ditioni subiecta est.

Austriæ inde oppidulum Mistlbach, 3. miliar. •

Vlrichskirchen, 3. miliar.

Viēnam, ad Danubium sitam urbē, à multis scriptoribus celebratam, tribus pariter miliaribus cōfectis peruenimus: quod equidē duo integra uehacula

A uehicula ex Moscovia usque deduxi.

Ex Vienna, Nouam ciuitatē, s. miliar. indeq; ultra montem Semring, interq; Styriae montes Salisburgnm usq; ueni. Post Oeniponti, in Comitatu Tirolensi oppido, Cæsarem affecutus: cuius Maieitati non solum ea quæ ex mandatis gesseram, grata erant: sed etiam relatio de cæremonijs & consuetudine Moscouitarū, auditu ualde iucunda. Quare etiam Matthæus Cardinalis Salisburgensis, Cæsari admodum charus, Princeps industrius, & in rebus agendis uersatissimus, iocose coram Cæsare protestatus est, ne Cæsar, se absente, reliquum cæremoniarū ex me audiret, cognosceret ue.

B Expedito mox ac dimisso à Cæsare Moscorum Oratore, equidem in Hungariam ad regem Ludouicum, cum sub id tempus institutus Orator fuisset, eundem per Oenum ac Danubiū Viennam deduxi: eoq; ibi relicto, ipse continuo Pannoniū currum conscendi, quo trijugis equabus curru uolitante celerrimè ferebar, paucisq; horis Budā triginta duobus miliar. perueni. Tantæ autem celeritatis causa est, tam commoda per iusta interualla respiratio equorum, & permutatio. Quarum prima utitur in Pruk, oppidulo ad Leytham fluuium, qui Austriam ab Hungaria diuidit, distatq; à Vienna 6. miliar. Secunda in Ouar castro, cum oppidulo, Ger. Altenburg, 5. miliar. Tertia in Iaurino oppido, sedeq; Episcopali. Hunc locum Hungari Iurr, Germani uerò ab Raba fluuio, qui oppidum alluit, Danubiumq; ingreditur, Rab appellant. Hoc quidem in loco, qui ab Ouar 5. miliaribus distat, equos permutant. Quarta, sex infra Iaurinum miliaribus, in pago Cotzi, à quo & uectores currus nomen acceperunt: Cotziq; adhuc promiscuè appellantur. Vltima in Vuark pago, quinq; à Cotzi miliaribus: quò loci equorum soleas, num qui clauis uacillant, aut desint, inspiciunt, currus loraq; sarciunt: quibus omnibus refectionis, Budam, sedem regalem, 5. inde miliar. inuehuntur.

C Budæ sede regia exposita, ac confecta legatione, finitisq; comitijs, quæ haud procul ab urbe, ab eo loco quo celebratur, Rakhusch uulgò appellantur, à rege honestissimè dimissus, ad Cæsarem redij: qui proximo Ianuario post, anno scilicet Domini 1519. mortem obiit. Hancq; in Hungariam profectionem, quòd Moscouiticæ coniuncta, unoq; propè & continuo itinere confecta fuit, adijcere uolui.

Cæterum cum in regni Hungariæ mentionem inciderim, non possum equidem sine gemitu & grauissimo dolore commemorare, quomodo hoc regnum antea florentissimum & potentissimum, omnibus quodam modo intuentibus tam subito afflictissimum factū sit. Est quidem, ut cæteris rebus omnibus, ita etiam regnis & imperijs terminus quidam constitutus: sed nobilissimum Hungariæ regnum certè non tam fatis trahebilibus, quàm mala & iniqua administratione, planè ad interitū reductum esse uidetur. Mathias rex, neq; regio sanguine natus, neq; uetusto ducum aut principum stemmate clarus, non tamen nomine solum rex fuit; sed ipsa re regem præstitit: ac non modò Turcarum principi fortiter resistit, eiusq; grauissimas impulsiones inuictus sustinuit; uerum & ipsi

Romanorum Imperatori, atq; adeo Boemiæ & Poloniæ regibus nego-^A
cium fecit: deniq; omnibus uicinis suis terrori fuit. Quemadmodum au-
tem huius regis uirtute, ac rebus præclare gestis, Hungariæ regnum ad
summam potentiam ipso uiuente peruenerat: ita eo sublato, quasi mole
sua laborans, inclinare cœpit. Nam qui ei successit Vladislaus Boemiæ
rex, Casimiri Poloniæ regis filius primogenitus, princeps quidem pius,
religiosus, & uitæ inculpata: sed ad moderandâ tam bellicosam gentem,
in tanti præsertim hostis uicinitate, minimè sufficiens fuit. Etenim tot
rebus secundis ferociores & insolentiores facti Hungari, benignitate &
clementia regis abutebantur ad licentiam, luxuriam, desidiam, fastum:
quæ uitia eò tandē euasere, ut etiâ rex ipse contemptui haberetur. Porro
Vladislauo defuncto, sub eius filio Ludouico cum hæc ipsa uitia magis ac
magis inualuere: tū si qua reliqua fuit belli disciplina, ea tota est amissa.
nec potuit rex puer his malis ob ætatē mederi: nec alioqui ad eam, quam
decebat, grauitatem educatus fuit. Primores regni, ac præcipuè prælati,
luxu penè incredibili difflebant: & certabant quasi æmulatione qua-^B
dam tum inter se, tum cum baronibus, ut alij alios profusione & splen-
dore uincerent. Idem nobilitatem partim beneficijs ac præmijs, partim
etiam potentia ac metu sibi obnoxiam tenebant, ut plures affectatores
haberent, ac eorum studijs & acclamationibus in publicis conuentibus
iuuantur. Mirū dictu, qua pompa, quo apparatu, ac quibus equitum
utriusq; armaturæ copijs Budam sunt ingressi, præcinentibus tubicini-
bus ad cuiusdam quasi triumphii speciem.

Porro in regiam cum irent, aut inderedirent, tanto deductorum &
stipulatorum comitatu undiq; septi incedebant, ut uici & plateæ uix cater-
uam caperent. Cum uerò prandendū esset, tota urbe ad ædes cuiusq; tu-
bæ non aliter atq; in castris resonabant: & ducebantur prandia in multas
horas, quæ somnus & quies excipiebant, cum contra quasi solitudo quæ-
dam esset circa regem: & fines regni interea destituti necessarijs præsi-
dijs, impunè ab hostibus uastarentur. Episcopatus dignitates, & præci-
pua quæq; officia promiscuè, non pro meritorū ratione, conferebant: &^C
quo plus potentie quisq; obtinebat, hoc plus iuris habere credebatur. Itaq;
laborabat iusticia, & premebantur infirmiores: ac omni bono ordine
sublato atq; euerso, subinde inueniebatur aliquid, quod Reipubl. labem
aliquam cum uulgi detrimento afferret: cuiusmodi fuit illa innouandæ
argenteæ monetæ licentia, per quam prioribus bonis numis conflatis, alij
deteriores passim cudebatur: & his rursus sublatis, alij fiebant meliores:
qui tamen iustum præcium tenere non potuerant, sed nunc pluris, nunc
minoris habiti sunt (prout locupletiorum cupiditati libuit) qui etiam à
quibusdam priuatis penè palam impunè sunt adulterati. Deniq; ea erat
in uniuersa Hungaria omnium rerum inclinatio, uel potius confusio, ut
qui uis uel minimam experientiam habens, regnum hoc tot malis obno-
xium, etiamsi nullum uicinum haberet hostem, mox perire oportere per-
spiceret. Ego quidem certè cum oratorem Principis mei Budæ agerem,
non dubitauī, quasi aliud agens, sereniss. Hungariæ reginam Mariam ad-
monere,

A monere, ut futura cōsideraret, sibiq; in omnē euentū p̄sidiū aliquid cōpa-
raret & seponeret: neq; aut domini & mariti sui potentia & iuuentæ, aut
fratrū suorū opibus nimīū fideret. Nam hæc omnia morti & infinitis cas-
bus obnoxia esse. Meminisset ueteris prouerbij, quofertur, Bonum esse,
habere amicos: sed miseros esse, qui his uti cogant. Gentē Hungaricam
ferocem & inquietā, seditiosam & turbulentā, aduenis & exteris parum
æquā & amicā esse. Imminere Hungariæ hostem potentissimū: neq;
quicquā magis affectare, quā ut id suam in potestatem redigat. Referre
itaq; ipsius, ut aliquid recondat, unde sibi & suis, si quid aduersi accidat,
opitulari possit. Et alioqui magis regium esse, iuuare alios, quā alieno
auxilio indigere. Etsi uerò bonam in partem pro more regio accepta fuit
hæc admonitio, mihiq; actæ sunt gratia: tamen quod mihi tum præsa-
giebat animus, quodq; metuebam, nihil proficientibus bonis ac fidis mo-
nitoribus & consultoribus, ingenti nostro malo euenit: nequedum huius
tragoediæ finis est. Aula māsit, qualis erat: & nihil remissum est à pompa,
B fastu, insolentia ac luxu, donec concideret. ut non ineptè quidā ex aulicis
tum dixerit, se nunquam uidisse uel audisse regnum ullum, quod maiore,
atq; Hungaria, gaudio & tripudio periret.

Etsi uerò planè desperatæ res Hungarorum essent, tanta tamen eorum
erat insolentia, ut hostem præpotentem & uicinum, Turcam, non modò
superbè contemnere, sed etiam iniurijs & contumelijs aduersus se prouo-
care nō dubitarent. Nam cum hic, qui nunc imperat, Solimannus, patrē
suo defuncto de more denunciasset uicinis, se paterno solio potitum esse,
& portam suam patere omnibus, siue pacem siue bellum petentibus: id-
que præcipuè per Oratores suos Hungaris significasset: nec deessent qui
suaderent, eos cum Polonis, ut antea, à Solimanno pacem petere debe-
re: Hungari non modò repudiare consilia salutaria, sed etiam Orato-
res ipsos Turcæ captos detinere. Qua contumelia iritatus Solimannus,
Hungariam hostiliter inualit: captaq; primum Nandoralba, fortissimo
non tantum Hungariæ, sed uniuersi orbis Christiani propugnaculo, ad
C alia capienda progressus, eò peruenit, ut regia sede Buda & præcipuis
quibusq; ac munitissimis arcibus, ipsaq; regni parte optima & florentissi-
ma potiret. Vnde ijs quæ restant, nuncita imminet, ut penè pro uictis ac
debellatis haberi possint. Videbantur quidē sibi Hungari aliquā habere
causam ad detinendos Solimanni Oratores, quod pater eius Oratorem
Hungarorum ad se missum Barnabam Bel detinuisset, secumq; in expe-
ditionem aduersus Sultanū susceptam duxisset: quem tamē eo bello con-
fecto, bene muneratum remiserat. Sed musitandum hoc erat potius
Hungaris: cum, ut dicitur, uana sit sine uiribus ira: quā per impotentem
ultionem prouocato potentiore sibi exitium accersere, & in idem discri-
men uicinos adducere. Cum Solimannus Budam antè semel captam, sed
Ioanni Zapolitano redditam, denuò profligato exercitu nostro, qui eam
post Ioannis mortem obsessam tenebat, denuò cepisset & occupasset: ego
ad eum Principis mei nomine, cum illustri Comite Nicolao à Salmis, Ora-
tor accessi: & in parte pacis habui, dextram osculari tyranni. Quo tem-

pore non tantum de tota Hungaria, sed etiam conterminis prouincijs a-
ctum esse uidebatur. A

Porro quàm iniquè comparata fuerit pugna Ludouici regis cum Soli-
manno, notius est quàm ut dicere sit necesse. Obiectus est rex adolescēs,
militiæ rudis, & nullo antè in bello uersatus, cum paucis, magna ex parte
imbellibus, hosti callidissimo, ac multis recentibus uictorijs exultanti-
trahentib; secum robur exercitus, quo orientem & magnā Europæ par-
tem debellarat. Quæ præcipuè futuræ erant Hungarorum uires, eas Io-
annes Zapoliensis Vuayyuoda Transyluanus apud se retinuit, neq; in
auxilium regis sui accedere permisit. Idem uerò extincto rege, sceptrum
inuasit, quæ dudum concupiuerat: imò quæ ei pater ipsius Stephanus
Zapoliensis, adhuc puero destinarat. Memini enim me audiuisse à Io-
anne Lazki, qui Casimiri regis Polonię secretarius, ac postea Archiepisco-
pus Gnesnensis fuit: hunc Stephanum Zapolensem, quū, Mathia rege
mortuo, apud quem summā authoritatem obtinuerat, de creando nouo
Rege ageretur, filium suum Ioannem adhuc infantem cōplexum, dixisse:
Si tantulus esses fili (modo corporis paulo maiore ostenso) nunc rex Hnu-
gariæ esses. Idē idem Archiepiscopus ceu bene ominatū, & quasi præiu-
dici cuiusdam uim habens, nō destitit iactitare, cū inter nos de pace inter
Principem meū & Ioannem concilianda ageretur. Quod autē euenit, ut
Ioannes dignitatem & sedem Regiam cum aliqua parte Hungariæ per
Solimannum obtineret: idem nunc etiam soboles eius, aut hi potius in
quorum potestate est, contra omnia iura & pacta affectant: nihil pensi
habentes, neq; cogitantes, quàm perfidiosè antea à tyranno tractati, &
Buda eiectionis fuerint. Sed feruntur excæcati regnandi libidine animi in in-
teritum suum, eōdemq; uicinos trahunt. B

Si Christiano orbi nullum fuisset in Hungaria præsidium (quod tamen
fuisse maximum, quotidiana experientia, & iam clades additæ cladibus
testantur) tamen uel propter solas opes, quas Deus optimus maximus in
Hungariam largissimè effudit, & inde uicinis nationibus suppeditauit,
non tantum Hungaris ipsis, sed Christianis omnibus, pro eius salute, tan-
quam pro communi patria, esset laborandum. Nam quid ferè est in tota
rerum natura boni & preciosi, quod Hungaria non habeat? Si metalla
quæras, quæ pars est orbis Hungaria fecundior auro, argento, cupro,
chalybe, ferro? Nam plumbi minus habet, & stāno carere dicitur: si tamē
carere est, quod nondum inueniri contigit. Quin & salem metallicum ha-
bet, optimum & purissimum, qui instar lapidum in lapicidinis cæditur.
Et quod iurè mireris, alicubi etiam aquæ metallorum speciem uertunt,
& ex ferro cuprum reddunt. Vina dat pro locorum diuersitate, ut sit, di-
uersa: sed plerisque in locis etiam extra Sirmium, uini prouentu & bo-
nitate clarum, quod amissimus, tam generosa & excellētiā, ut pro Creticis
haberi possint. Taceo frugum ac omnis generis optimorum fructuum
infinitam copiam. Porro feras, & quicquid uenatu uel aucupio capitur,
quid attinet commemorare? Ita enim his abundat Hungaria, ut inter di-
cere rusticis, ne uel uenentur, uel aucupentur, pro re ualde insolente ha-
beatur: C

A beatur: nec penè minus plebeiorum quàm nobilium epulæ sint, lepores, damæ, cerui, apri, turdi, perdices, phasiani, bonasi, & quicquid est eiusmodi, quod ad mensas deliciores alibi expetitur. Pecoris certè adeò abundans est, ut iure mirari possis, unde proueniant tot & tanta bouum & ouium agmina, quæ in exterarum regiones, Italiam, Germaniam, Bohemiam mittit. Nam cum per Morauiam, Austriam, Stiriam, Slauoniam, perque alias Hungariæ uicinas prouincias multæ pateant uia, per quas pecus agminatim expellitur: obseruatum est, per solam uiam Viennensem uno anno plus quàm octoginta millia bouum in Germaniam acta esse. Iam de piscium omnis generis copia quid dicam? quæ cum ad Danubiũ, Drauum, Sauum, et alia minora flumina, tum ad Tibiscũ, mediam ferè Hungariã ab Oriente & Septentrionibus, percurrentẽ, tanta est, ut ferè quibus minime ueneant, ac tantum non gratis dentur pisces: sæpe etiã uel gratis dati, non auferantur. Nec est tantum ubertas quædam penè incredibilis tantarum opum in Hungaria: sed etiam tanta bonitas, ut quæ alijs in locis nascuntur eiusdem generis, Hungaricis nequaquam conferri aut æquiparari possint. Quo maior & tristior erit nota huius seculi apud posteritatem, quòd non omnes uires suas ad seruandum regnum tam opulentum, & ad coercendum Christiani nominis hostem capitalem, tam opportunum, conuerterit.

ITER SECUNDÆ LEGATIONIS.

Mortuo Cæsare Maximiliano, Styriensium Orator ad Carolum Hispaniarum regem, archiducem Austriæ, tum electum Rom. Imperatorem, ad cuius Maiestatem postea & Moscus suos miserat Oratores, qui cõfcederationes cum Max. Imp. initas iam denuò cõfirmarent, missus sum. Ut autem uicissim Imperator Mosco gratificaretur, dederat negocium fratri D. Ferdinando, Archiduci, ut Ludouicum Hungariæ regem admoneret, quo is apud suum patrum Sigismundum Poloniae regem tantum efficeret, ut ad equas pacis seu induciarum conditiones cum Mosco consentiret. Viennæ itaque Austriæ Leonhardus Comes Nugarolæ, nomine Caroli Rom. Imp. & ego fratris suæ Maiestatis Ferdinandi, Infantis Hispaniarum, Archiducis Austriæ, & c. conscensis curribus Pannonicis, ad Ludouicum regem Hungariæ properantes, Budam uenimus: ibique expositis mandatis, negotijsque ex sententia confectis dimissi, Viennamque redeuntes, mox cum Mosci Oratoribus, qui tum ex Hispanijs à Cæsare redierant, egressi per oppida,

Mistlbach, 6. miliar.

Vuisternitz, 4. miliar.

Vuischa, 5. miliar.

Olmütium, 4. miliar.

Sternberg, 2. miliar.

Parn ferrifodinas, 2. miliar. indeque duobus miliaribus pontem Moraua fluuio impositum transeuntes: ibique Morauia relicta,

Silesiæ oppidum & principatum ingressi,

Jagerndorff tribus miliaribus, tum per

Lubschiz, 2. miliar.

Glogouia parua, 2. miliar.

Crepitza, 2. miliar. Et post trans Oderam flu.

Opolia ciuitatem cum castro, ad Oderam fluuium sitam, ubi ultimus Opoliensium Dux suam sedem habebat, 3. miliar.

Oleschno, Ger. Rosenberg, trans fluuium Malpont, qui tum aquarum multitudine mirum in modum redundabat, 7. miliar.

Poloniæ oppidum Crepitza uetus, duo ferè miliaria peruenimus, quo in loco cū Poloniæ regē, Pietercouiæ oppido (in quo Regnicolæ habere comitia & celebrare solent) esse intelleximus, illic eò seruitorem præmissimus. Reuersus, cum inde Regem iam rectà Cracouiam profecturum renunciaisset, iter nostrū ex Crepitza eò nos pariter direximus, atq; primū

Clobutzko, 2. miliar.

Czestochouu monasterium, in quo imago diuæ Virginis magno concursu populi, præcipuè uerò Ruthenici colitur, 3. miliar.

Scharki, 5. miliar.

Crömolouū, 3. miliar.

Ilkusch insignes plumbifodinas, 4. miliar.

Cracouiam inde post 5. miliar. confectis, secunda Februarij die peruenimus; ubi nihil tum nobis honoris fuit exhibitum, neq; nobis quicquam obuiam processit, neq; hospitia designata, seu constituta erant, neque humanitatis officio quisquam aulicorum nos consalutauit, exceptit ue, perinde ac si de aduentu nostro nihil prorsus intellexissent. Impetrato post ad Regem aditu, causam legationis nostræ eleuabat, officiumq; Principum nostrorum tanquam intempestiuum reprehendebat: maximè uerò, cum Oratores Mosci, à Cæsare ex Hispanijs usq; redeuntes, nobiscum uideret: Moscum ideo moliri aliquid suspicabatur. Quæ nam tandem, inquit, uicinitas, aut sanguinis coniunctio Principibus uestris cum Mosco intercedit? quòd ultro se medios constituerent: præsertim cum Rex ipse à Principibus nostris nihil tale peteret, hostemq; suum facillè ad æquas pacis conditiones cogere posset. Nos uerò consilia pia & Christiana, mentem que synceram Principum nostrorum testabamur, illosq; nihil magis quam pacem, ac mutuam inter Christianos Principes amicitiam ac concordiam ex animo optare uelle, atq; omni studio procurare. Dicebamus etiam: Si Regi non uideatur, ut nostra mandata prosequamur, tum aut re infecta redibimus, aut Dominis nostris ea nunciabimus, & responsum super ea re expectabimus. Qua re audita, humanius aliquanto ac liberalius etiã in hospitij tractabamur. Eo tempore data erat mihi occasio petendi mille florenos, quos mihi mater Reginæ Bonæ, quòd iam pridem ex Cæsaris Maximiliani mandato hoc ipsum matrimoniū filia tractassem, inscriptione data, promiserat: quam Rex tum benignè à me acceperat, eamq; ad reditū meum seruarat, mihiq; postea reuerso satisfieri curauerat.

Die

A Die Februarij quattadecima, Cracouia relicta, trahis seu uehiculis satis commodo itinere per Poloniae oppida,

Nouam ciuitatem, Cortzin,

Poloniza,

Offek,

Pocrouitza,

Sandomeria,

Sauichost,

Vrsendoff,

Lublin,

Parczouu,

Lithuaniae tum oppidum tribus miliarib. Polouuiza attigimus, ubi plurima itinera, propter crebras paludes, pontibus strata transiuimus, indeque

Rostoufche, 2. miliar.

B Pelsiczatez, 3. miliar.

Briesti, 4. miliar. magnū oppidū cum castro, ad Buh fluuium, in quem Muchauetz illabitur.

Camenez oppidū, cum lapidea turri in arce lignea, 5. mil. indeq; duobus fluuijs Oschna & Beschita traiectis, confectisq; 5. miliaribus,

Schereschouua recens aedificatum oppidum in magna sylua, ad fluuium Lisna, qui & Camenez praeterlabitur, situm, uenimus.

Novaiduor, 5. miliar.

Porossooua, 2. miliar.

Vuolkouuitza, 4. miliar. quo loco commodius hospitium in tota profectione non habuimus.

Pieski oppidum ad fluuiū Seluua, qui ex ipsius Rursig Vuolinia provincia procurrit, Nemenq; influit.

Mostu uno miliari ad fluuium Nemen situm oppidum, quod a ponte Nemen imposito, nomen accepit: Most enim pons est.

C Czutzma, 3. miliar.

Basinski, 3. miliar.

Radomi, 5. miliar.

Hestlitschkami, 2. miliar.

Rudniki, 5. miliar.

Vilnā, 4. miliar. Porro per haec loca a Vuolkhouuitza usq; enumerata, hoc tempore non perueneramus Vilnam: sed cursum nostrū in dextram Orientem uersus flectentes, per

Solouua,

Slonin,

Moschad,

Czernig,

Oberno,

Ottmut,

Cadayenouu,

Miensko oppidum, à Vuolcovuitza 35. miliar. distans. inde præterea ^A
omnes fluuij in Borysthenē feruntur, cum aliij relictii in Nemen decurrāt.

Borissovu oppidum ad fluuiū Beresina situm, 18. miliar. de quo supra.
Reschak 40. miliar. In illis porrò locis, propter maximas solitudines, nō
compendiosa, sed communi uia usi, Mogilevu oppido, ad dextram inter
uallo 4. miliar. relicto, per

Schklovu, 6. miliar.

Orsa, 6. miliar.

Dobrovuna, 4. miliar. aliāq; loca in priore itinerario exposita, Mosco
vuiam tandem uenimus: ubi diu tractantes, nec tamen aliud extroquere
potuimus, quàm ista: Si rex Poloniae uult nobiscū pacem, mittat ad nos,
ut consuevit, Oratores suos, & nos uolumus cum illo pacem nobis
competentem. Misimus tandem nostros ad regem Poloniae (qui tum
in ciuitate Gdanensi fuit) destinauit que ad hortationem nostram suos
Oratores, Petrum Gysca palatinum Plocensem, & Michaellem Bohusch
Lithuanicum thesaurarium.

Porrò Princeps cum Oratores Lithuanos haud procul à Moscovuia ^B
esse cognouisset, subito se uenationis prætextu ac recreandi animi gratia,
tempore minimè tamen ad uenandū congruo, Mofaisko, quo loco maxi
mam habet leporū copiam, contulerat: nostq; ad sese, ne fortasse Lithua
ni urbem ingrederentur, uocauerat. ubi impetratis confirmatisq; indu
cijs, undecima Nouembris dimissi, scissitabatur Princeps, qua uia nos
redituri essemus, quia Turcam Budæ fuisse intellexerat: quid autem effe
cisset, se ignorare aiebat. Eadem qua ueneramus uia, Dobrovunam usq;
reuerfi, impedimenta nostra, quæ ex Vuiesma per Borysthenem misera
mus, ibi recepimus: Pristauumq; Lithuanū, qui nos eò loci expectabat,
reperimus: à quò, Ludouicum Hungariæ regem perijsse, tum primū
intelleximus.

A Dobrovuna 4. mil. uenimus Orsam; unde eodē itinere, quo ego in
priore reditu usus eram, Vilnā peruenimus: ibiq; ab Regis naturali filio,
Ioanne episcopo Vilnensi, humaniter accepti, lautēq; tractati fuimus. tū ^C

Rudnik, post 4. miliar.

Vuolkonik, 3. miliar.

Meretsch oppidum, quod ab eiusdem nominis illic fluuio nomen ha
bet, septem miliar.

Ofse, 6. miliar.

Grodno principatum ad Nemen fluuium situm, septem miliar.

Grinki, 6. miliar. quò cum prima Ianuarij proficisceremur, tam durum
frigus obortū fuit, impetusq; uentorum niues in modum turbinis uol
uens, dispergensq; adeò ut hoc tanto tamq; infesto frigore equorū testi
culi, & aliqua ex parte caniculę ubera congelata, corruptaque exciderint.
Equidem nasum, nisi tempestiuus à Pristauo admonitus fuisset, ferè a
misisset. Ingressus enim hospitium, uix tandem, niue, monitu Pristai,
nasum macerando ac fricando, non citra dolorem sentire coeperam, sca
biēque quodammodo oborta, ac dein paulatim arcescente, conualueram.

gallumq;

A gallumq; Moscouiticum, more Germanorum super currum sedentem, frigoreq; iam iam morientem, seruitor crista, quæ gelu concreta erat, subito abscissa, non solum hoc modo seruauit, uerum etiã ut erecto statim collo cantaret, nobis admirantibus, effecit.

A' Grinki, per magnam sylvam, in Narevu, 8. miliar.

Bielsco, 4. miliar.

Milencz, 4. miliar.

Mielnik, 3. miliar.

Loschitzi, 7. miliar. post 8. miliar.

Poloniã oppidum tandem Lucovu, ad Oxi fluuium situm. Huius loci præfectus Starosta, quasi dicas senior, appellatur: sub cuius diuisione tria milia nobilium esse feruntur. Sunt ibi aliquot uillæ atque pagi, in quibus tantus nobilium creuit numerus, ut nullus sit colonus.

Oxi oppidum ad fluuium eiusdem nominis situm, 5. miliar.

B Steschicza oppidum, sub quo Vuiepers fluuius Istulam ingreditur, 5. miliar.

Svuolena oppidum, 5. miliar. quo loco Vuiepers fluuio transmissio,

Senna, 5. miliar.

Polki, 6. miliar.

Schidlovu oppidum muro cinctum, 6. miliar.

Vuislicza oppidum muratum in lacu quodam situm, 5. miliar.

Prostvuicza, 6. miliar. indeq; 4. miliar.

Cracouiam tandem reuersi sumus: ubi multa quidem præter mandata, sed quæ tamen Domino meo Bohemorum regi recens electo non ingrata & profutura sciebam, tractaui.

Ex Cracouia iter nostrum Pragam uersus dirigentes, per

Cobilagora, 5. miliar.

Ilkusch plumbitodinas, 2. miliar.

C Bensin oppidum, 5. miliar. infra quod haud longo interuallo Pieltza fluuius Poloniam à Silesia dirimit.

Silesiæ oppidum Pielscovuicza, 5. miliar.

Cosle oppidum muratū, ad Oderam fluuium, quem Viagram appellat, situm, quatuor miliar.

Biela, 5. miliar.

Nissam, 6. miliar. ciuitatem, Vratislauenſium Episcoporum sedem, in qua ab Iacobo episcopo perhumaniter accepti ac tractati fuimus.

Othmachauu castrum episcopi, 1. miliar.

Baart, 3. miliar.

Bohemiæ oppidum Glacz, Comitatus, 2. miliar.

Ranericz, 5. miliar.

Ieromiers pariter, ferè miliar.

Bretschauu, 4. miliar.

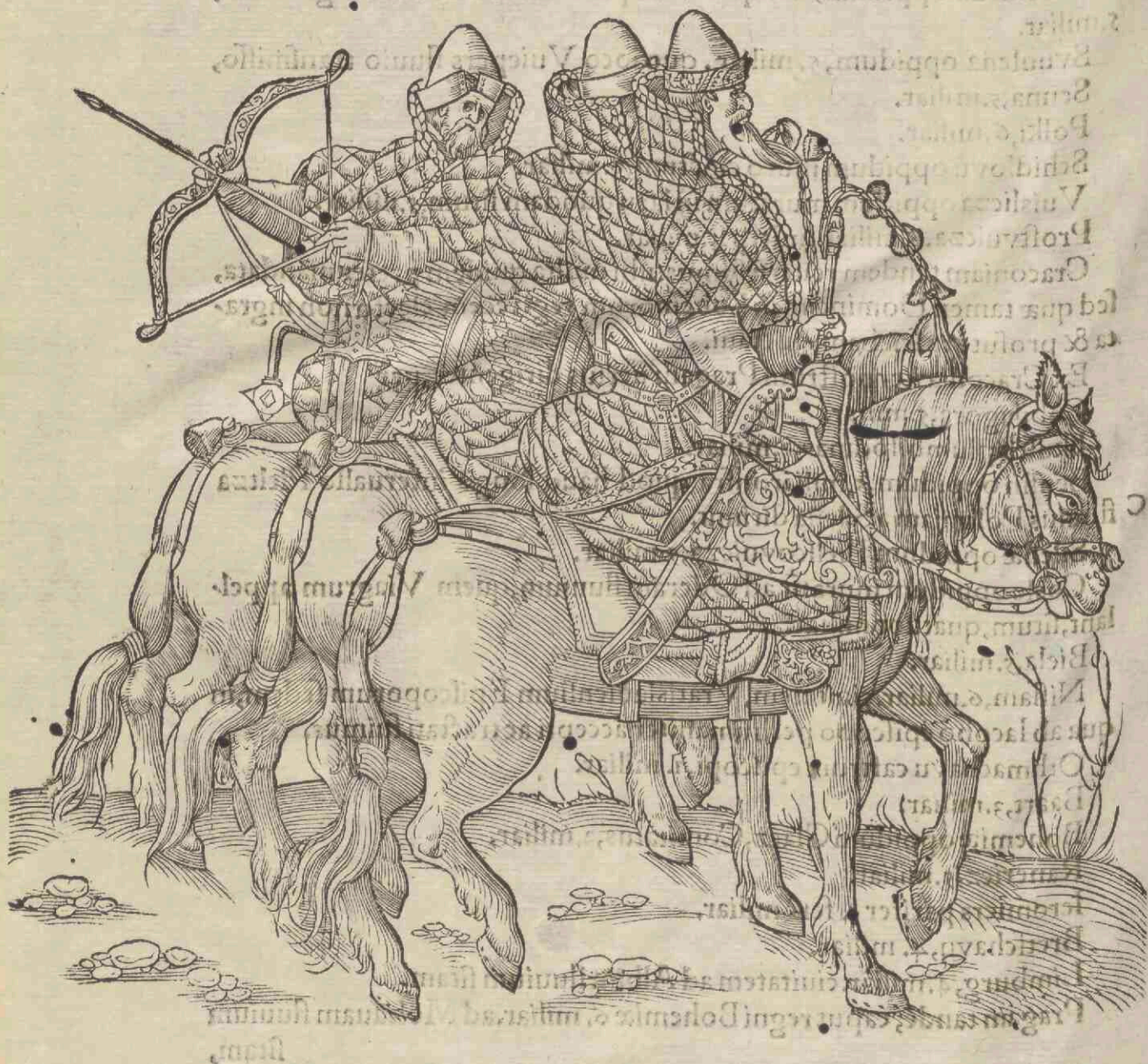
Limburg, 4. miliar. ciuitatem ad Albim fluuium sitam.

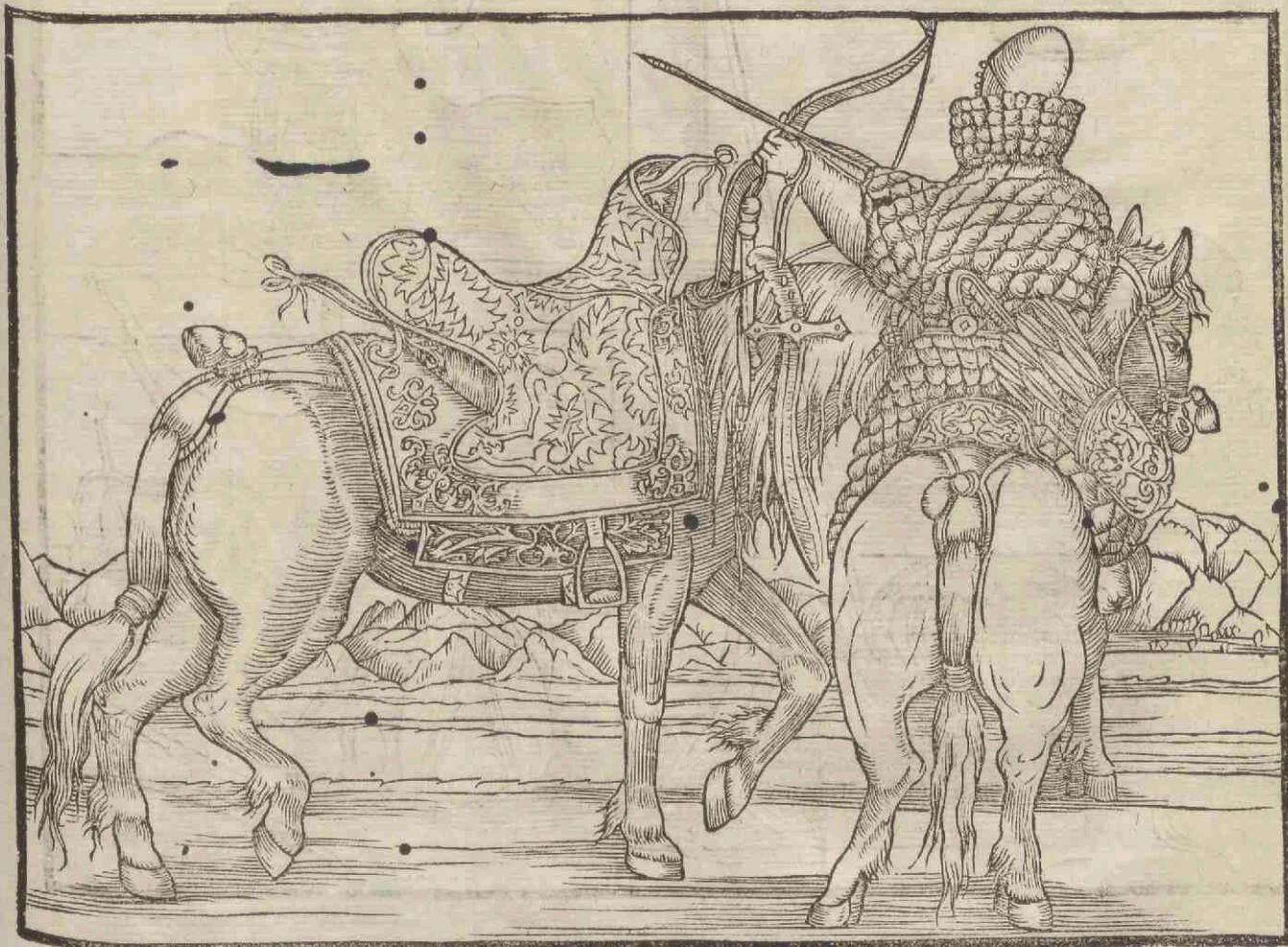
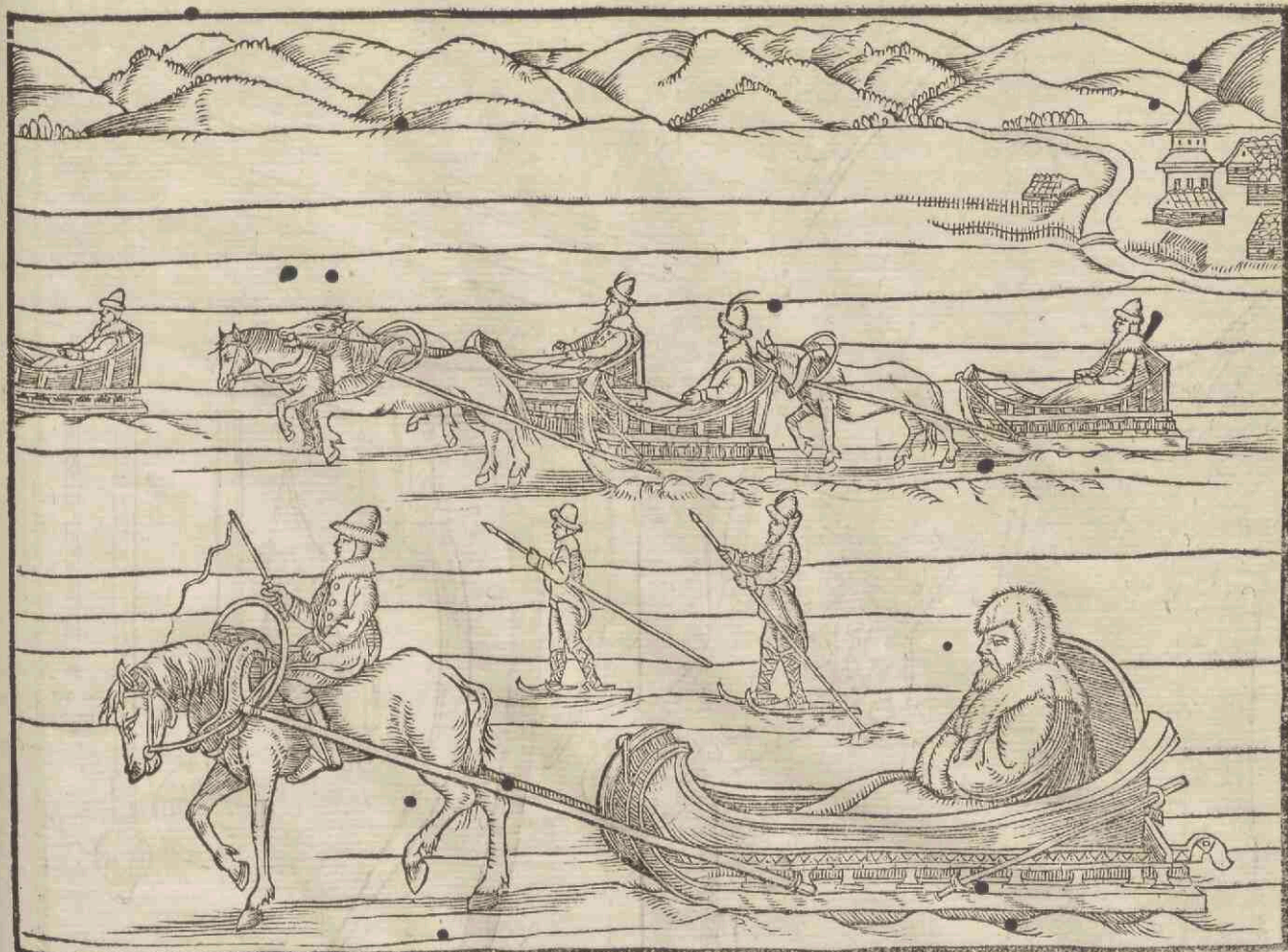
Pragam tandē, caput regni Bohemiæ 6. miliar. ad Moltauam fluuium sitam,

stram, perueni, meumq; Principem iam Bohemorum Regem electum, A
 eoque ad coronationem uocatum reperi: cui equidē coronationi uicesima
 quarta Feb. interfui. Porro Oratores Mosci, qui me sequebantur, & qui
 bus officij atque honoris gratia obuiam processeram, dum arcis & urbis
 magnitudinem intuerentur, non esse castrum, aut ciuitatem, sed regnum
 potius dicebant, quod sine sanguine acquiri permagnum esset.

Cæterum rex clemens & pius, audita ac cognita relatione mea, consul-
 tationeq; de rebus tum imminentib. finita, grata habuit que gesseram, de
 diligēti mandatorū suorū expeditione, deq; his que præter mandata pro-
 futura tum effeceram: & quod me ægrotum quidem, ad omnes labores
 obeūdos obtuleram, gratiam suo ore pollicebatur. Que omnia
 cum Regi grata essent, mihi iucundissima fuere.

F I N I S.

PAULUS IOVIUS NOVO.

comensis Ioanni Ruso archiepiscopo

Consentino S.

A

Flagitasti amplissime antistes Ruse, ut ea que de Moscouitarum moribus à Demetrio eius gentis legato, qui ad CLEMENTEM VII. Pontificem nuper uenit, quotidianis propè sermonibus didicissem, Latinarum literarum memoria commendarem: quum pro uetere tua pietate atq; uirtute, ad amplificandam Romani Pontificis dignitatem, pertinere arbitraberis, si homines intelligerēt, non fabulosi, aut omnino obscuri nominis regem, sed qui numerosissimis extremi aquilonis populis imperet, in causa religionis, omnibus nobiscum sensibus coniungi, scedereq; perpetuo colligari, opportunissimo tempore cupiuisse: quando nuper aliquæ Germaniæ gentes, quæ pietate cæteris omnibus præstare uideri uolebant, insana atq; scelestæ defectione non modò à nobis, sed ab ipsis etiam superis exitiali errore delcuerint. Ceterum id munus impositum, quod certè grauioribus studijs occupatus iure optimo poteram recusare, egregia uoluntate, celeritateq; perfecti, ne nimia mora uel accuratiori castigatione gratiam nouitatis exueret: qua uel una re, meæ erga te ueteris obseruantia studium, præstandiq; officij uoluntas manifestè declaratur: quum honoris iacturam facere, si quis ex hac ingenij tenuitate sperandus est, quàm deliderium tuum longè honestissimum diutius frustrari maluerim. Vale.

B

HIERONYMI DELII ALEX.

Moschouijs quando lucem das gentibus, omnes
 Paule tibi debent lumina Moschouij.
 Sed cum Moschouiam per te quoq; noscitet orbis,
 Quid tibi quod, ni orbem debeat, orbis habet?

IANI VITALIS.

Uix olim ulla fides referentibus horrida regna
 C Moschorum & Pontires glacialis, erat.
 Nunc Iouio autore, illa oculis lustramus, & orbes,
 Et nemora, & montes ceruimus, & fluuios.
 Hac tibi Ruse dicat Iouius, quo nomine maior
 Fama sit & Moschi, fama sit & Iouij.
 Fælicem ò gentem, auspicijs quæ talibus exis
 In lucem, ò geminis inclytæ numinibus.
 Non poteras alio melius sub sidere nasci,
 Quàm sub sceptriferæ Palladis, atq; Iouis.

P. CVRSII.

Moschouiam, monumenta Ioui tua culta reuoluens,
 Cæpi alios mundos credere Democriti.

p Pauli

PAULI IOVII NOVOCOMENSIS,
DE LEGATIONE BASILII MAGNI PRIN-

cipis Moscoviae ad Clementem VII. Pontificem Max. Liber: in quo suus regionis antiquis incognitus, religio gentis, mores, & causa legationis fidelissimè referuntur. Ceterum ostenditur error Strabonis, Ptolemai, aliorumq; Geographiae scriptorum, ubi de Ryphais montibus meminere: quos hac ætate nusquam esse, planè compertum est.

Regionis primò situs, quem Plinio, Straboniq; & Ptole- A
mæo parum notum fuisse perspicimus, pressa breuitate
describetur, & in tabula typis excusa figurabitur: inde
gentis mores, opes, religionem, militiaeq; instituta, Tacitum
imitati, qui à perpetuis historijs libellum de Germanorum
moribus seiunxit, perstrictiore stilo narrabimus,
eadem ferè sermonis simplicitate utentes, qua nobis ab ipso Demetrio,
curiosa ac leni uestigatione lacescito, per ocium exposita fuere. Demetrius
enim haud ineptè Latina utiq; lingua, utpote qui in Liuonia à teneris
annis in ludo prima literarum rudimenta didicerit, & insigni uariarum
legationum munere functus, plures prouincias Christianorum adierit.
Nam quum antea ob spectatam fidem ac industriam, apud Suetiæ Daciaeq;
reges, & magnum Prussiae magistrum, Oratorem egisset, nouissimè
apud Maximilianum Cæsarem, dum in eius aula omnis generis hominum
refertissima uersaretur, si quid barbarum quieto dociliq; ingenio
inerat, elegantium morum obseruatione deterfit. Causam uerò huiusce B
suscipiendæ legationis præbuit Paulus Centurio Genuensis, qui cum
acceptis à Leone X. Pontifice commendaticijs literis, mercaturæ causa in
Moscouiam peruenisset, cum Basilij principis familiaribus ultra de consoci-
andis utriusq; ecclesiæ ritibus agitauit. Quærebat enim Paulus insano,
uastoq; animo, nouum & incredibile iter petendis ab India aromatis.
Fama nanque cognouerat, cum in Syria, Aegyptoq; & Ponto negotiare-
tur, aromata ex ulteriore India aduerso amne Indo subuehi posse, atque
inde modico terrestri itinere superatis Paropanisidis montium iugis, tra-
duci in Oxum Bactrianorum amnem: qui iisdem ferè montibus, quibus
Indus, oritur, aduerso fonte in Hyrcanum mare, raptis secum multis ami-
nibus, ad Strauam portum effunditur. Porro ab ipsa Straua tutam faci-
lemq; nauigationem uideri, usq; ad emporium Citrachã, ostiumq; Vol-
gæ amnis: inde uerò aduersis semper amnibus, Volga scilicet, & Occha,
& Moscho, in urbem Moscham: ab Moscha autem, terrestri itinere Ri-
gam, & in ipsum mare Sarmaticum, omnes que occiduas regiones facile C
perueniri posse, contendebat. Vehementer enim & supra equum, Lusi-
tanorum iniurijs erat accensus, qui India magna ex parte armis domita,
occupatisq; omnibus emporijs, cuncta aromata coemerent, & in Hispaniam
auerterent, atq; ea grauiore quàm antea precio ac impotenti quæ-
stu omnibus Europæ populis uenditare consueuissent: quin & diligenti
adeo cu-

A adeò cura Indici maris littora perpetuis classib. custodirent, ut ex negotiationes penitus intermissæ atq; desertæ uideantur, quibus per sinum Persicum, ac aduersum Euphratē, & per Arabici maris angustias, secundoq; demum Nilo per mare nostrum Asia omnis atq; Europa abundè & uiliore quidem precio complebantur: deteriore etiam Lusitanorum mercimonio, quum remotissimæ nauigationis incōmodo, sentinæq; uitijis aromata corrumpi, eorumq; uis & sapor, odoratus que ille spiritus, multa demum mora in Olyssipponensibus conditorijs promercalibus euanescere atq; exspirare uideatur, cū asseruatis semper recentioribus, uetera tantum, & multo quidem situ mucida uenundari quereretur. Cæterum Paulus quanquam de ijs rebus acerbissimè apud omnes differendo, & Lusitanis ingentem conflādo inuidiam, multo auctiora fore uectigalia regia, si id iter aperiretur, & aromata ab ipsis Moschouitis, qui tantam eorum uim omnibus ferculis absumerēt, uilius emi posse perdoceat: nihil tamen quod ad eam negotiationē pertineret, impetrare potuit.

B quoniam Basilij homini externo ac ignoto, eas regiones quæ ad Caspium mare & Persarum regna aditum præberent, minimè aperiendas esse existimabat. Itaq; Paulus omnibus exclusus uotis, ex mercatore legatus factus, Basilij literas Leone iam uita functo, ad Hadrianum pontificem retulit, quibus ille cum multo uerborum honore egregiam uoluntatem erga Romanum Pontificem ostēdebat. Paucis enim antè annis Basilij ardente cum Polonis bello, quum Lateranensis conuentus haberetur, per Ioannē Daciæ regē, huius Christierni, qui nuper regno expulsus est, patrem postularat, ut iter tutum legatis Moschouitis ad urbē Romam præberetur. Verum quum eodem fortè die, & Ioānes rex & Iulius Pontifex ab humanis excelsissent, sublato ad id sequestro, cōsiliū mittendæ legationis omisit. Exarsit subinde bellū inter ipsum & Sigismūdū Poloniæ regē: quod quū insigni ad Borysthenem parta uictoria à Polono feliciter confectum esset, Romæ supplicationes sunt decrete, ueluti deuictis cæsisq; Christiani nominis hostibus: quæ res & regem ipsum Basilium,

C & uniuersam gentem ab Romano Pontifice haud mediocriter alienauit. At cum hæc Hadrianus Sextus fato extinctus, Paulū iam secundo itinere accinctum destituisset, suffectus ei Clemens VII, illum etiam tum Orientis iter infano animo uoluantem, cum literis in Moschouiam trāsmisit, quibus Basilium propēssimis adhortationibus inuitabat, ad agnosendam Romanæ ecclesiæ maiestatem, feriendumq; communibus in religione sensibus perpetuum foedus, quod illi maxime salutare atq; honorificum fore testabatur: ita ut Pōtifex polliceri uideretur, se ex sacrosancta auctoritate Pontificia eum regem collatis regalibus ornamentis appellaturum, si reiectis Græcorum dogmatibus, ad auctoritatem Romanæ Ecclesiæ se conferret. Cupiebat enim Basilij regij nominis titulum cōcessione Pontificia promereri, quum id dare sacrosancti iuris esse & Pontificiæ maiestatis iudicaret: quando & ipsos quoque Cæsares à Pontificibus maximis diadema aureum & sceptrū, Romani imperij insignia, accipere inueterata consuetudine cognouisset. quanquā & id pluribus à Cæ-

fare Maximiliano legationibus postulasse ferebatur. Igitur Paulus, qui A
 felice aliquanto cursu, quàm multo cum questu percurrere terrarum
 orbem ab ineunte ætate didicerat, quanquam senex & antiqua strangu-
 ria tētatus, prospero celeriq; itinere Moscham peruenit, ubi à Basilio hu-
 maniter est susceptus. Fuit interea in eius aula menses duos, diffususq; ui-
 ribus, & eius immensi itineris difficultate deterritus, quū Indicæ negoti-
 ationis spes omnes ac inexplicabiles cogitationes penitus abieisset, cū
 Demetrio legato, priusquā eum in Moschouiam peruenisse putarem, B
 Romam redijt. At Pontifex magnificentissima Vaticanarum ædium
 parte, ubi laquearia aurata, lecti serici, aulæaq; eximij operis uisebantur,
 Demetrium suscipi, & togis sericis uestiri iussit: attribuitq; ei comitem,
 ac rerum diuinarum pariter & urbanarum monstratorem, Franciscum
 Cheregatum, episcopum Aprutinum, longinquis sæpe ac dignissimis le-
 gationibus functum, qui ipsi Demetrio uel in Moschouia, Pauli sermo-
 nibus erat notissimus. Porro Demetrius ubi aliquot dierū quiete recre-
 atus est, detersis elotisq; sordibus, quas longo ac laborioso itinere cōtra B
 xerat, assumptoq; insigni patrio habitu, ad Pōtificem deductus, eum de
 more supplex adorauit, munusq; Zebellinarū pellium suo, regioq; no-
 mine obtulit. tum uerò Basilij literæ datæ, quas ipsi antea, & demum Illy-
 ricus interpret Nicolaus Siccensis in hanc sententiā Latinis uerbis tran-
 stulerūt. Clementi Papæ, pastori ac doctori Romanæ ecclesiæ, Magnus
 dominus Basilius Dei gratia Imperator ac dominator totius Russiæ, nec
 nō magnus dux Volodemariæ, Moschouie, Nouogrodia, Pleschouia,
 Smolenie, Ifferie, Iugorie, Peremnie, Vetchie, Bolgarie, &c. Dominator
 & magnus Princeps Nouogrodia inferioris terræ, Cernigouia, Raza-
 nia, Volotchia, Rezeuia, Belchia, Rostouia, Iaroslauia, Belozeria,
 Udoria, Obdoria, Condiniaq; &c. Misistis ad nos Paulum centurio-
 nem, ciuem Genuensem, cum literis, quibus nos ~~adhortati estis~~, ut uobis C
 cum, ceterisq; Christianorum principibus consilio ac uiribus coniuncti
 esse uellemus, aduersus Christiani nominis hostes, ac nostris uestrisq; le-
 gatis ultrò citroq; commẽndandi tutum ac expeditum iter pateret, ut mi-
 tuo amicitia officio, de amborum salute & statu rerum cognosci possit.
 Nos autē, Deo bene atq; feliciter adiuuante, sicuti hæctenus, aduersus im-
 pios Christianæ religionis hostes impigrè constanterq; stetimus, ita &
 in posterum stare decreuimus. Itemq; cum cæteris Christianis princi-
 pibus consentire, & pacata itinera præstare, parati sumus. Quas ob res
 mittimus ad uos Demetrium, Erasimum, nostrū hominem, cum hac no-
 stra epistola, Paulumq; centurionem remittimus. Demetrium autem ce-
 leriter remittetis, eumq; incolumem & inuiolatum usq; ad fines nostros
 esse iubebitis. Idem nos quoq; præstabimus, si cum Demetrio legatū ue-
 strum mittetis, ut sermone ac literis certiores de rebus administrandis
 reddamur, sicut perspectis Christianorum omnium uoluntatibus, nos
 etiam optima consilia capere ualeamus. Datum in Domino nostro, in ci-
 uitate nostra Moschouia, anno ab initio mūdi septimo millesimo, tricesi-
 mo, tertio Aprilis. Cæterum Demetrius, uti est humanarū rerū & sã-
 crarum

Acrarum præsertim literarum ualde peritus, occultiora de magnis negotiis mandata habere uidetur, quæ mox eum priuatis congressibus expositurum speramus: nam à febre, in quam ex cœli mutatione inciderat, pristinas uires & natiuum uultus ruborem recuperauit, ita ut pontificiis sacris, quæ in honorem diuorum Cœsmæ & Damiani, solèni apparatus, musicisq; concentibus confecta sunt, sexagenarius senex, & cum uoluptate quidem astiterit, & in senatum uenerit, quū Cæpegius Cardinalis à Panonica legatione tum primùm rediens, à Pontifice omnibusq; aulæ ordinibus exciperetur, quin & sacrosancta urbis tēpla & Romanæ magnitudinis ruinas, priscorumq; operum deploranda cadatiera mirabundus inuiserit, ita ut credamus eum propediem explicatis mandatis, cum legato pontificio, Episcopo Scarense, dignisq; acceptis à Pontifice muneribus, in Moschouiam esse rediturum. Moschouitarum nomen recēs est: quanquam de Moschis Sarmatarum affinibus Lucanus meminerit, & Plinius Moschos ad Phasidis fontes supra Euxinum ad Oriētem cōstituat. Eorum regio latissimos habet fines, & ab aris Alexandri magni circa Tanais fontes ad extrema terrarum, Borealemq; Oceanum, sub ipsis ferè Septentrionibus extenditur: campestris magna ex parte, & pabuli quidem ferax, sed æstate pluribus in locis admodum palustris, nā ea omnis terra magnis frequentibusq; amnib. irrigatur, qui ubi niuib. hybernis multo solis uapore colliquatis, & resoluta ubiq; glacie cōtumescent, campi passim in paludes abeunt, cūctaq; itinera continentibus aquis & coenosa illuuiē defœdantur, donec nouæ hyemis beneficio restagnantia flumina, ipsaq; paludes iterum cogantur, & uias solidissimo constratas gelu, uel transituris curribus præbeant. Hercynia sylua quotam Moschouiaē partem occupat, ipsaq; passim positis ubiq; edificijs incolitur. iamq; longo labore hominum rarior facta, non eam, sicuti pleriq; existimant, horridam densissimorum nemorum impenetrabiliumq; saltuum faciem ostendit. Cæterum ea immanibus feris plenissima, per Moschouiaē perpetuo tractu inter ortum solis, & Boream, ad Scythicum Oceanū excurrere traditur: ita ut spes hominum eius finem curiosè scrutātium infinita magnitudine sua semper eluserit. ea in parte quæ uergit ad Prussiam, urī ingentes & ferocissimi taurorum specie reperiuntur, quos Bisontes uocant; itemq; Alces ceruina effigie, & cum carnea proboscide, altisq; cruribus, & nullo suffraginum flexu: Lozzi à Moschouitis, à Germanis uerò Helenes appellati, quæ animalia C. Cæsari nota fuisse uidemus. Præterea ursi inusitatae magnitudinis, & prægrandes lupi, atro colore formidabiles. Ab ortu Moschouia finitimos habet Scythas, qui Tartari hodie nuncupantur, gentem uagam, & bello omnibus seculis illustrem. Tartaris pro domibus sunt carri, centonibus corijsq; coniecti: ab quo uitæ genere Hamaxouios antiquitas eos appellauit. Pro urbibus uerò, ac oppidis immēsa castra, non fossis, aut materiæ claustris, sed infinita sagittariorum equitum multitudine uallata. Diuiduntur Tartari per Hordas: ea est eorum lingua, consentientis in unum populi cōgregatio, ad effigiem ciuitatis. Hordis singuli præsunt Imperatores, quos genus, aut bellica

uirtus dedit, sæpe enim cū finitimis bella gerūt, ac ambitiosè admodum **A**
 & atrociter de imperio decertant. Hordarum infinitū propè numerum
 esse cōstat: quippe Tartari ad Cathayum usq; celeberrimam in extremo
 ad orientem Oceano ciuitatem, latissimas solitudines tenent. Porro qui
 proximi sunt Moschouitis, mercaturæ cōmercio & frequētib; eorū ir-
 ruptionibus sunt notī. In Europa ad Dromon Achillis Taurica in Cher-
 soneso sunt Præcopite, quorum Principis filiam Selymus Turcarum Im-
 perator uxorem duxit. **B** Polonis maximè sunt infesti, lateq; inter Bory-
 sthenē & Tanaim cuncta populantur: & cum Turcis sicuti religione, ita
 & ceteris in rebus mirificè consentiunt: qui in eadem Tauricia Caffam Li-
 gurum coloniam obtinent, Theodosiā antiquitūs appellatā. Ii uerò Tar-
 tari, qui inter Tanaim & Volgam annē in Asia latos cāpos inhabitant,
 Basilio Moschouitarum regi parent, & Imperatorē aliquando eius iudi-
 cio deligunt. Inter eos Cremij, intestinis seditionibus laborantes, quum
 antea opibus & belli gloria maximè ualuisent, paucis antè annis uires si-
 mul ac omnem dignitatem amiserunt. Trans Volgam, Casanij Moscho **B**
 uitarum amicitiam religiosè colunt, ac eorum se clientes esse profitentur.
 Ultra Casanios ad Boream sunt Sciabani, multitudine armentorum ac
 hominum potentes. Post eos sunt Nogai, qui summam hodie opum &
 bellicę laudis obtinent autoritatem. Eorū Horda, quàm amplissima nul-
 lū habet Imperatorē, sed Reipublicę Venetæ more multa seniorum pru-
 dentia, strenuorumq; uirtute gubernatur. Ultra Nogaios, haud magno
 ad meridiem deflexu, uersus Hyrcanum mare, Zagathai Tartarorum
 nobilissimi, oppida lapide constructa incolunt, regiamq; habēt Samar-
 candam urbem, eximie magnitudinis & claritatis: quam Iaxartes, maxi-
 mus Sogdianæ amnis interfluit, atq; inde ad cētum miliaria in mare Ca-
 spium effunditur. Cum ijs populis ætate nostra Hismael Sophus, rex
 Persarum, dubio sæpe euentu bella gessit: timorēq; eorū adductus, dum
 uires omnes imminentibus opponuntur, Selymo una acie uictori Arme-
 niam, Taurisiumq; regni caput prædæ reliquit. Samarcanda urbe or-
 tus est Tamburlanes, siue ut Demetrius dicendum monet, Themircuth **C**
 lu, qui Baiazetem Ottomanum, huius Solimani tritauū, apud Antycram
 Galatiæ urbem ingenti prælio superatum cæpit, & per omnem Asiam
 ab se terribili, maximi exercitus impetu deuictā, ferrea inclusum cauea,
 in triumpho pompa circumduxit. Ab hac regione ad Moschouitas plu-
 rima uestis serica adducitur. Ceterum mediterranei Tartari nihil præter
 equorum perniciūm greges, & nobiles nulla filorū textura, sed coactis
 exlanis, candidos centones præbent: è quibus Fetriæ uestes penulæ, ad
 perferendum omnem imbrum iniuriam idoneæ, atq; pulcherrimæ con-
 ficiuntur. à Moschouitis autem laneas tunicas & argenteam monetam
 petunt, quum ab ijs omnis corporis cultus, superfluaq; supellectilis ap-
 paratus contēnatur: solo etenim centone ad irati cœli cōtumeliā fortiter
 sustinendam contenti sunt, & solis confisi sagittis hostem arcent: quan-
 quā dum in Europā excurrēdū esse decreuissent, principes eorū ferreas
 galeas & loricas, gladiosq; falcatos, à Persis nostrā tēpestate coemerint.

A meri-

A A meridie Moschouitarum fines ipsdem ab Tartaris clauduntur, qui supra Maotim paludem in Asia, & circa fluuios Borysthenem & Tanaim in parte Europe, planiciem ad Hercyniam uergentem tenent. Roxolani, Getæ & Bastarnæ, antiquitus eam plagam incoluere, unde Rusiæ nomen effluxisse crediderim. nam Lithuaniam partem, Rusiam appellat inferiorem: quum ipsa Moschouia, Rusia alba nuncupetur. Lithuania itaq; ab Corintheni flatibus Moschouiam spectat: ab occasu uero, mediterranea Prusiæ atq; Liouoniæ ipsis Moschouicæ finibus inferuntur, ubi mare Sarmaticum ab Cymbricæ Chersonesi angustijs irrumpens, lunato sinu ad Aquilonem inflectitur. In extremo uero eius Oceani littore, ubi Norwegia atq; Suetia, amplissima regna, Isthmo ueluti quodam continenti adherent, Laponæ existunt, gens supraquam credibile sit, agrestis, suspiciosa, & ad omne externi hominis uestigium, nauigijq; conspectum, maxime fugax. Ea neq; fruges, neq; poma, neq; ullam omnino uel terræ, uel cœli benignitatem nouit: sola sagittandi peritia cibum parat, uarijsq; ferarum tergoribus uestitur. Gentis cubilia, cauernulæ siccatis repletæ folijs, cauiq; arborum stipites, quos uel intromissa flamma, uel ipsa uetustas, inducta carie fabricarunt. Aliqui ad mare, ubi ingens est captura piscium, ineptis, sed felicibus artificibus piscantur, duratosq; fumo pisces tanq; suas fruges recondunt. Laponibus exigua corporum statura, luridi contusiq; uultus, pedes uero uelocissimi. Ingenia eorum ne ipsi quidem proximi Moschouitæ nouerunt, quum eos parua manu aggredi, exitialis insaniam esse dicant: magnis uero copijs inopere rerum omnium uitam ducetes lacessisse, neq; utile, neq; omnino gloriosum unq; existimarint. Si candidissimas pelles, quas armelinas uocamus, cum uarij generis mercimonijs permutant: sic tamen, ut omne mercatorum colloquium conspectumq; defugiant, adeo ut mutua rerum uenaliu collatione facta, & relictis medio in loco pellilibus, cum absentibus & ignotis, sincerissima fide permutationes transigantur. Ultra Laponæ in regione inter Corum & Aquilonem, perpetua oppressa caligine, Pygmæos reperiri, aliqui eximia fidei testes retulerunt: qui postquam ad summum adoleuerint, nostratis pueri denum annorum mensuram uix excedant: meticulosum genus hominum, & garritu sermonem exprimens, adeo ut tam simia propinqua, quam statura ac sensibus ab iustæ proceritatis homine remoti uideantur. Ab Aquilone uero innumera populi Moschouitarum imperio parat, qui ad Oceanum Scythicum, ita nere trium ferè mensium extenduntur. Proxima Moschouicæ regio est Colmogora frugibus abundans, quam interluit Diuidna, fluuiorum totius Septentrionis longè amplissimis, qui alteri fluuiio minori in mare Baltheum erumpenti, nomen dedit. Is stans & Niloticis similibus incrementis, nec incertis anni temporibus circuniectos inundat campos, pinguiq; alluue, argenti cœli iniurijs, sæuisq; Aquilonis flatibus mirifice resistit: quum niuibus imbribusq; auctus inflatur, adeo lato alueo in Oceanum per incognitas gentes in speciem ingentis pelagi defertur, ut expedito nauigio unius diei remigatione transire nequeat. ubi uero aque mox resederunt, uastæ passim insule fertilitate nobiles relinquuntur. Frumentum namq; terræ traditum, nullo

aratri beneficio prouenit, admirabiliq; celeritate naturæ festinatis, ac no-
 uam superbi amnis iniuriã timentis, oritur simul, & adolescit, atq; in ari-
 stas educitur. In Diuidnam influit Iuga amnis: in ipsoq; confluentiũ an-
 gulo celebre est emporiũ, nomine Vitiuga, à Moscha regia urbe sexcētis
 miliaribus distans. In Vstiugam à Permijs, Pecerris, Inugris, Vgulicis,
 Pinnagisq; ulterioribus populis, preciosæ pelles martarum, zebellino-
 rumq; luporum ceruariorum, & nigrarum albarumq; unguis cõpor-
 tantur, & ab ijs uario mercimoniũ genere permutantur. Zebellinos uerò,
 leuium pilorum tenui canicie probatissimos, quibus nunc principum ue-
 stis fulcitur, & delicata matronarum colla, expressa uiuæ animatis effigie,
 conteguntur, Permiũ & Pecerrĩ præbent: sed quos ipsi ab remotioribus
 etiam gentibus, quæ ad Oceanũ pertinent, per manus traditos accipiãt.
 Permiũ & Pecerrĩ paulo ante atatem nostram more gentilium idolis sa-
 crificabant: nunc uerò Deum Christum colũt. Ad Inugros, Vgolicosq;
 per asperos montes peruenitur, qui fortasse Hyperborei antiquitus fue-
 runt. In eorum iugis nobilissimi falcones capiuntur: ex ijs genus unum **B**
 est candidum, guttatis pennis, quod Herodium dicunt. Sunt & hierofal-
 chi, ardearum hostes, & sacri, & peregrini, quos antiquorũ principum
 luxus in aucupijs non agnouit. Ultra eos, quos modò nominauĩ, popu-
 los, Moschouitis regibus tributa pendentẽs, aliæ sunt nationes extreme
 hominum, nulla certa Moschouitarum peregrinatione cognitæ: quan-
 do nemo ad Oceanum peruenerit: sed fama tantum, ac ipsis plerunq; fa-
 bulosis mercatorum narrationibus auditæ. Satjs tamen constat, Diuid-
 nam innumerabiles trahentẽ amnes, ingenti cursu ad Aquilonem defer-
 ri, mareq; ibi esse longè uastissimum, ita ut illinc ad Cathayum legẽdo o-
 ram dextrĩ littoris, nisi terra intersit, nauibus perueniri posse, certissima
 coniectura credendum sit. Pertinẽt enim Cathayni ad extremam Orien-
 tis plagam, ad Thraciæ fermè parallelũ, Lusitanis in India cogniti, quum
 proximè ad coemenda aromata per regionem Sinarum, Melacham usq;
 ad auream Chersonesum nauigarint, uestesq; ex zebellinis pellibus attu-
 lerint: quo uel uno argumẽto, non longè ab Scythicis littoribus Cathay **C**
 um urbem abesse putamus. Cæterum cum à Demetrio quæreremus, an
 apud ipsos ulla de Gotthis populis uel fama per manus à maiorib; tradi-
 ta, uel ex ipsis literarũ monumẽtis memoria superesset, qui ante millẽ an-
 nos & Cæsarũ imperium, & urbẽ Romã omnib; iniurijs deformatã euer-
 tissent: respõdebat, & Gotthicæ gentis, & Totilæ regis nomen clarũ esse
 atq; illustre, in eãq; expeditionem coiuissẽ plures populos, & ante alios,
 Moschouitas: creuissẽq; eũ exercitũ ex colluuiẽ Liuoniorũ & Circũuol-
 ganorum Tartarorum: sed propterea omnes Gothos fuisse appellatos,
 quoniam Gotthi, qui infulam Islandiã siue Scãdauiam incolerent, auto-
 res eius expeditionis extitissent. Iis maximè finibus Moschouitæ ex om-
 ni parte clauduntur, quos Modocas Ptolemæo fuisse credimus: hodie aut
 à Moscho amne, haud dubiè sic dicti, qui & regiæ urbi, quam interfluit,
 suũ quoq; nomẽ indiderit. Ea est omniũ Moschouix urbiũ longè claris-
 sima, tũ situ ipso, qui regionis medius esse existimat, tũ insigni fluminum
 opportuni

A opportunitate, domorumque frequentia, & munitissimæ arcis celebritate. Oblongo etenim ædificiorum tractu, secundum Mosci fluminis ripam ad spacium quinque miliarium extenditur. domus in uniuersum sunt lignæ, distinctæ in triclinia, coquinas, & cubilia, capacitate amplæ, nec structuris enormes, aut nimium depressæ: trabes enim ingentis magnitudinis ab Hercynia sylua supportantur, quibus ad rubricæ lineam delibratis, & contrario ordine inter se ad rectos angulos coniunctis & confibulatis, exteriora domorum septa singulari firmitate, nec multa impensa, & summa celeritate constituuntur. Domus ferme omnes, & ad usum olerum, & ad uoluptatem priuatos habent hortos, unde raræ urbis circuitus longè maximus apparet. Singulæ regiones singula habent sacella: sed cõspicuo in loco templum est deiparæ Virgini dicatum, celebri structura atque amplitudine, quod Aristoteles Bononiensis mirabilium rerum artifex, & machinator insignis, ante sexaginta annos extruxit. ad ipsum urbis caput, Neglina fluuiolus, qui frumētarias agit molas, Moschum amnem ingreditur, peninsulamque efficit: in cuius extremitate arx ipsa cum turribus ac propugnaculis, admirabili pulchritudine Italorum architectorum ingenio cõstructa est. In subiectis urbi campis capreolorum & leporum incredibilis multitudo reperit: quos nemini plagis & canibus sectari licet, nisi Princeps id ad uoluptatē intimis familiaribus, uel peregrinis legatis indulserit. Tres ferme urbis partes duobus alluuntur fluminibus: reliqua uerò, latissima fossa, atque ea multa aqua ex ipsis amnibus corruata præcingitur. Vrbs etiam ab aduerso latere alio flumine quod lausa dicitur, munita est: id pariter in Moschum paulo infra urbem euoluitur. Porro Moschus ad meridiem excurrēs, in Ocham amnem multo maiorem apud oppidum Colunam sese effundit: nec magno inde itineris spacio Ocha ipse, & suis & alienis undis magnus & tumēs, exoneratur in Volgam, ubi ad confluentem situm est oppidum Nouogrodia minor, de nomine maioris urbis, ex qua deducta est ea colonia, nūcupatum. Oritur Volga, qui antiquitus Rha fuit, è magis uastisque paludibus, qui Candidi lacus appellantur. Sunt eæ supra Moscham inter Aquilonem & Corum, emittuntque cunctos ferme amnes, qui diuersas in regiones diffunduntur, uti de Alpibus uidemus: è quorum iugis ac fontibus Rhenum, Padum ac Rhodanum, innumerabilesque minores fluuios manare compertum est. Siquidem eæ paludes pro montibus perenni scaturigine, humorem affatim præbent, quum nulli omnino montes in ea regione multa etiã hominum peregrinatione reperiãtur: ita ut Rypheos montes & Hyperboreos toties ab antiquis celebratos, plerique Cosmographiæ ueteris studiosi penitus fabulosos esse arbitrentur. Ex his itaque paludibus. Diuidna, Ocha, Moschus, Volga, Tanais atque Borysthenes oriuntur. Volgam Tartari Edilum, Tanaim uerò Don appellant: ipse Borysthenes Neper hodie nūcupatur. hic paulo infra Tauricam in pontum Euxinum decurrit. Tanais autem à Meoti palude, ubi Azoum est, uobile emporium, excipitur. Volga uerò ad meridiem Moscham urbem relinquens, uasto circuitu ingentibusque mæadris primò ad Orientem, mox in Occasum, ac demum ad Austrum magna aquarum mole præcipita-

precipitatus, in Hyrcanum mare deuoluitur. Supra eius ostium urbs est **A**
 Tartarorum, nomine Cytrachā, ubi à Medis, Armenijsq; & Persis mer-
 catoribus nundinae celebrantur. In ulteriore Volgæ ripa Tartarorum
 oppidum est Casanum, à quo Casaniorum Horda nomen ducit: distat à
 Volgæ ostio, Caspioq; mari quingentis millibus passuum. Supra Casa-
 num autem centesimo & quinquagesimo miliari ad ingressum amnis Su-
 ræ, Basilius qui nunc regnat, Surcicum oppidum condidit, ut in ea solitu-
 dine mercatoribus ac uiatoribus, qui de rebus Tartaricis ac eius inque-
 te gentis motibus proximos finium Præfectos certiores reddunt, certa
 & tuta mansio cum tabernis hospitalibus statueretur. Moschouitarum
 Imperatores uarijs temporibus, uti ex usu præsentium rerum fuit, uel li-
 bido, noua ac obscura loca nobilitandi longius pertraxit, apud diuersas
 urbes imperij atque aulae sedem habuerunt. Siquidem Nouogardia, quæ
 Caurum & solem ferè occidentem spectat, uersus Liuonium mare non
 multis antè annis totius Moschouie caput fuit, summamq; semper obti-
 nuit dignitatem, propter incredibile ædificiorum numerum, latissimiq; **B**
 & piscosus lacus opportunitatem, & uetustissimi ac uenerabilis templi fa-
 mam: quod ante quadringentos annos Byzantium Cæsarum æmu-
 latione, sanctæ Sophiæ Dei filio Christo dicatum fuit. Nouogardia per-
 petua quasi hyeme & tenebris longissimam noctium premitur. nam
 polum Arcticum ab Orizonte sexagintaquatuor gradus eleuatum ui-
 det: sex ferè gradibus ipsa Moscha ab æquatore remotior, qua cœli rati-
 one solstitij tempore propter exiguas noctes coæternis ferè solis ardo-
 ribus æstare perhibetur. Vrbs quoque Volodemaria regiæ nomen a-
 depta est, quæ ad ortum solis ducentis amplius miliaribus à Moscha di-
 stat: eoq; sedē Imperij ab strenuis Imperatoribus necessaria ratione trās-
 latam ferunt, ut ex propinquo, quum tum bella continenter cum finiti-
 mis gererentur, paratiora præsidia aduersus Scytharum ~~irruptiones~~ op-
 ponerent, est enim citra Volgam in ripis Clesinæ amnis sita, qui in Vol-
 gam euoluitur. Cæterum Moscha, uel ob eas, quas diximus, dotes, Re-
 giæ nomine dignissima iudicatur: quoniā medio quodam totius frequen-
 tioris regionis ac Imperij loco sapientissimè constituta, munitaq; arce & **C**
 fluminibus, consensu omnium, præcellentiq; meritam laudē, honoremq;
 nulla ætate defuturū sibi uendicasse cæterarum urbium collatione uide-
 atur. Distat Moscha ab urbe Nouogrodia quingentis millibus passuum,
 medioq; fermè itinere Ottoferia Volgæ anni imposita occurrit. Is am-
 nis, uti fonti proximus, nondum receptis tot annibus, exiguus lenisq;
 permeat, inde per nemora & campestres solitudines Nouogrodia per-
 uenitur. Porro à Nouogrodia ad Rigā proximū Sarmatici littoris por-
 tum, paulominus quingentorum miliarium iter est. Isq; tractus superi-
 ore commodior putatur, quum frequentes habeat uicos, urbemq; Ple-
 schouiam uiaē impositam, quā duo annes cōplectuntur. Ab Rigā aut, quæ
 magni magistri militiæ Liuoniorum ditionis est, ad Lubecā Germaniæ
 portū in sinu Cymbricæ Chersonesi miliaria paulo plus mille periculose
 nauigationis numerant. Ab urbe Roma uerò Moschā duobus milibus
 & sex-

A & sexcentis miliaribus distare compertum est, breuissimo scilicet itinere euntibus per Rhauēnam, Taruisium, Carnicas alpes, Villacumq; Noricum, & Viennam Pannonicam, atq; inde superato Danubio, per Olmutium Morauorum usq; ad Cracouiam Poloniæ regiam, mille & centum miliaria existunt. Ab ipsa uerò Cracouia ad Vilnam Lithuaniæ caput, quingenta; & totidem ab ea urbe ad Smolenchum ultra Borysthenem situm, & à Smolenchō ad Moscham sexcenta computantur, uerum id iter, quod est à Vilna per Smolenchum ad Moscham, hyeme per niues longo cōcretas gelu, lubricamq; sed multo attritu solidatā glaciem expeditis in curribus incredibili celeritate conficitur:estate uerò nisi difficili laboriosoq; itinere campestria superare nequeunt, nam ubi niues perpetuis solibus dissolui eliquariq; cœperint, in paludes cœnosasq; uoragines abeūt, uiris pariter & equis inextricabiles, nisi ligneis pontibus infinito propè labore consternantur. Terra Moschouia in uniuersum neq; uitem, neq; oleam neq; paulo suauioris pomi frugiferam arborem, B præter melopepones & cerasa producit: quum teneriora quæq; gēlidissimis Boreæ flatibus exurantur, campi tamen tritici, siliginis, mili, panicisq; & omnis generis leguminum segetes ferunt, sed certissima messis in cera & melle consistit. Regio enim tota fœcundissimis apibus plena est, quæ non in manufactis agrestium aluearibus, sed in ipsis arborum cauis probatissima mella conficiunt, hinc per syluas, & opacissimos saltus, frequentia ac nobilia apum examina ramis arborum pendentia uidere est, quæ nullo aris crepitu colligere sit necesse, Reperiuntur sæpè fauorum ingentes massæ arboribus conditæ, uetera que mella deserta ab apibus, quum singulas arbores, in uastis nemoribus rari agrestes minimè perscrutetur: ita ut in admirandæ crassitudinis arborū stipitibus permagnos mellis lacus aliquando reperiunt. Retulit & cum multo omnium risu Demetrius leonatus, ut est ingenio comi & faceto, proximis annis uiciniae suæ agricolam, quærendi mellis causa in prægrandem cauam arborem supernè desilisse, eūq; profundo mellis gurgite pectore tenuis fuisse haustum, ac biduo uitam solo melle sustinuisse, quum uox opem implorantis in ea sylvarum solitudine, ad uiatorum aures penetrare nequiuisset: ad extremum uerò desperata salute, mirabili casu, ingētis ursæ beneficio inde extractum euasisse, quum fortè eius beluæ ad edēda mella more humano se demittentis, auersos renes manibus comprehendisset, & eam subito timore exterritam ad exiliendum tum tractatu ipso, tum multo clamore concitasset. Nobile quoq; linum, & cannabum in restes, multaq; item boum tergora, & massas ceræ ingentes, Moschouitē in omnem Europæ partem mittūt. Nulla auri argenti ue, uel ignobilioris metalli, ferro excepto, apud eos uena, secturā ue reperitur: nullumq; est tota regione, uel gemmarum uel preciosi lapilli uestigium, ea omnia ab externis populis petunt, naturæ tamen iniuria, quæ tot bona prorsus inuiderit, uno pellium nobilissimarum mercimonio refarcitur, quarum precium incredibile hominū cupiditate & luxu adeo creuit, ut in singulas uestes suffulturæ, millenis aureis nummis ueneant. Fuit autē tēpus, quo hæc uilius emebantur:

bātur: quum remotissimæ Septentrionis nationes politioris cultus, no- A
 stræq; adeo anhelantis luxuriæ penitus ignaræ, summa simplicitate, eas
 uilibus ac ridiculis sæpe rebus permutarent: ita ut uulgo Permi, atq; Pe-
 ccerri, tantum pellium Zebellinarum pro ferrea securi rependeret, quan-
 tum earum simul cōnexarum ipso securis foramine, quo manubrium in-
 duitur, Moschouitæ mercatores extrahere poterant. Ante quingentos
 annos Moschouitæ gentilium deos coluere, Iouem scilicet, Martem &
 Saturnum, & plerosq; alios, quos sibi insano errore hominibus ex indu-
 strijs, aut regibus antiquitas finxit. Tūc uerò primū Christianis sacris
 initiati, quum Græci antistites haud satis cōstantibus ingenijs à Latino-
 rum ecclesia dissentire cœperunt: factumq; est, ut Moscouitæ eos religi-
 onis ritus, quos à Græcis doctoribus accepissent, iisdem sensibus, & sin-
 cerissima quidem fide sequerentur. Spiritum enim sanctū, tertiam in diui-
 na Trinitate personam, à patre Deo solum produci persuasum habent:
 quū rectissima ueritate à patre simul Christoq; filio proficisci credēdum
 sit, uerū ea controuersia apud conuentum Florentinū, præsidente Eu B
 genio quarto Pōtifice, magna partiū cōtentione agitata, eū exitū habuit,
 ut pertinacia Græcorum in sermone potius quàm in sensu castigāda ui-
 deretur: quū Græci antistites euidentissimis conuicti rationib. spiritum
 sanctum à patre per filium produci faterentur. Sacramentū quoq; nō ex
 azymo, uti iure debemus, sed ex fermentato pane conficiunt: idq; sub u-
 tracq; specie, sicuti soli apud nos sacerdotes, panis scilicet, diuinicq; sangui-
 nis, ab eorū presbyteris uniuerso populo cōmunicatur: quo maximo er-
 rore imbuti Bohemī, paulo ante patrū nostrorū memoriā à Latinorum
 ecclesia descīuerunt. Cæterū quod ualde alienum à Christiana religio-
 ne esse uidemus, nullis sacerdotum suffragijs, nullaq; propinquorū, aut
 amicorum pietate iuuari mortuorum manes arbitrantur: fabulosumq;
 esse purgatorij locum putant, è quo tandem piorum animæ, cum diutur-
 na ignis pœna, tum multis parētationibus, indulgentiaq; summorū pon-
 tificum expiata, immortalium foelicitatem beata in cœli sede consequan-
 tur. Cæteris in rebus easdem ferè ceremonias tenent, quæ à Græcis usur C
 patæ sunt, Romanamq; ecclesiam cæterarum omnium principatum ob-
 tinere, superbè & peruicaciter negāt. sed ante alia, Iudæorum genus, uel
 memoria quidem horrēt, nec eos intra fines admittunt, ueluti pessimos
 atq; maleficos homines: qui etiam nouissimè Turcas genea tormenta con-
 flare docuerint. Christi uitæ miraculorumq; omnium historia ab Euan-
 gelistis quatuor conscripta, itemq; Pauli epistolæ, dum sacra fiunt, è sug-
 gestu clariore uoce recitantur, probataq; uitæ sacerdotes homelias Ec-
 clesiæ doctorum publicè legunt, etiā ijs horis, quibus sacra minimè con-
 ficiuntur. non enim Oratores cucullatos, qui aduocato populo conciona-
 ri, & ambitiosè nimis atq; subtiliter de diuinis disserere soliti sunt, admit-
 tere fas putāt: qnīā rudes imperitorum animos simplici potius doctrina,
 quàm altissimis arcanorū interpretationib. ad sanctiorē morū frugem e-
 uadere, uiri solidę religionis arbitrant. Hos, quos modò diximus, sacros
 libros, itēq; noui ac ueteris instrumenti enarratores, præterea Ambro-
 sium, Au-

A sum, Augustinū, Hieronymū atq; Gregoriū, in linguā Illyricā traductos habent, religiosēq; custodiunt. Antistites, Principesq; minorum sacerdotū singulis urbibus pagisq; prefecti sacra curant, controuersias dirimunt, & moribus deprauatos summa quadā uindicādi potestate persequuntur. Regem sacrorum, quem ipsi Metropolitā uocant, à Cōstantinopolitano Patriarcha petunt: Archimandrite autem & Episcopi, coniectis in urnam melliorum nominibus, sorte ducunt. Eorum uerò hominum qui humanis cupiditatibus ultro renunciarunt, diuinarumq; rerū contemplationi & sacrorum ministerio sese dedicarunt, duplex est genus. utrunq; coenobia incolit: sed alterū est uagū, & paulo solutioris uitæ, sicuti apud nos diuorū Francisci atq; Dominici sectā profitētes: alterū constat ex sanctioribus monachis, quorū ordinē diuus Basilius instituit. ijs ne limine quidem uel in suprema uitæ necessitate, pedē efferre fas est. Procul em̄ ab oculis profanorū singulari duritie uitā in occultioribus adytis degunt, summamq; subactę carnis & cōfirmati in religione animi opinionē prębent. Vniuersus populus quater in anno, & pluribus semper diebus ieiunare cōsueuit, abstinetq; ab esu carnū, ouorum, & lactis. In uere primū, more Latino, post diem Cinerū: mox adulta æstate, in honorem diuorū Petri & Pauli: & initio autumnī demū, cū assumptæ in coelū Marię uirginis memoriā celebramus: postremò sub ipsam hyemē, cū aduentus Domini pronunciat. Per hebdomadā uerò, diem Mercurij sine carnibus, diem autem Veneris sine ouis lacteq; traducunt: sed Saturni dies mensa omnibus obsonijs opiparè referta, hilariter excolit. Cæterū secus ac nos solemus, nullas festorū dierū uigilias obseruāt. Religiosissimè tēpla uenerantur, aded ut ea neq; uiros neq; foeminas uenereis pollutos cōplexibus intrare fas sit, nisi prius priuatis balneis abluantur. Sæpēq; accidit, ut complures utriusq; sexus sacra audientes, extra limen cōsistant, & propterea à petulcis iuuenibus recentis incontinentię notati, facietis aliquando nutibus salutentur. In ipso natali die Ioannis Baptiste, & in Paschate, trium Magorum, presbyteri sacratos panes paruos toti populo largiuntur, quorum esu febribus conflictatos alleuari existimant. Alia quoque sacra, certo anni tempore apud

C flumina gelu concreta celebrantur. In ripa tabernaculum constituunt, & aduocata nobilitate hymnos numerofo cōcentu pronūciant, sacręq; lymphę multa aspergine profluentē purificant, & solenni ceremonia stratum & consecratum circūcisa & reuulsa glacie protinus aperiūt. Iis rebus ritē confectis, si qui adsunt languentes uel morboosi, in flumen desiliunt, & facris aquis abluuntur, quum ob id elui morborum sordes persuasum habeant. Defuncti, uti apud nos, mediocri funeris pompa comitantib. presbyteris efferuntur, capite mappa uelato: cæterū non in templis, uti apud nos impia propè, uel abominabili certē corruptela usurpatum est, sed in septis ac exterioribus templorū uestibulis sepulture traduntur, ijsq; more nostro quadragenis diebus parentant: quod certē mirū uidetur, quum in purgatorio loco expiari animas, & criminū poenam ullis anticorū supplicijs, ulloq; pietatis officio mitigari penitus negent. In cæteris, eadem quæ à nobis de religione sentiuntur, cōstantissimè credunt. Moschouitę

Illyrica lingua, Illyricisq; literis utunt, sicuti & Sclavi, Dalmatae, Bohemi, A
 Poloni, & Lituani. Ea lingua omnium longe latissima esse perhibetur, nam
 Constantinopoli Ottomanorum in aula familiaris est, & nuper in Aegy-
 pto apud Memphiticum Sulthanum & equites Mamaluchos haud ingra-
 tis auribus audiebatur. In hanc linguam ingens multitudo sacrorum libro-
 rum, industria maxime diui Hieronymi & Cyrilli, translata est. Praeter
 quoque patrios annales, Alexandri etiam Magni, Romanorumq; Caesarum,
 itemq; M. Antonij & Cleopatrae memoriam ipsdem literis commenda-
 tam tenent. Philosophiam uero, & sideralem scientiam, caeterasq; discipli-
 nas & rationalem medicinam nunquam attigere, neq; pro medicis se gerunt,
 qui alicuius paulo ignotioris herbae uires, se pluries obseruasse profiten-
 tur. Annus apud eos non a natali Christi, sed ab ipso mundi initio numeran-
 tur, qui non a mense Ianuario, sed a Septembri incipiunt. Leges toto re-
 gno habent simplices, summa Principum & iustissimorum hominum aequi-
 tate conditas: & propterea populis ualde salutaris, quonia eas ullis causi-
 dicorum capillationibus interpretari atq; peruertere non licet. De furi- B
 bus, sicarijs & latronibus supplicium sumunt. Quum de maleficijs questio-
 nem habent, reos multa gelida aqua supernè demissa perfundunt, quod
 intolerandum tormenti genus esse perhibent. Nonnunquam obduratis &
 contumacibus, ut confessio criminis exprimat, ligneis cuneolis digito-
 rum ungues conuelluntur. Iuuentus omnis uarijs ludis, sed militiae proxi-
 mis sese exercet: in stadio cursu contendit, in palaestra colluctatur, pernici-
 tati equorum studet: omnibusq; praemia, & praesertim sagittariorum peritiss.
 proponunt. In uniuersum Moschouite statura sunt mediocri, sed quadra-
 ta, & ualde torosa: tegij omnibus oculi, proluxe barbae, crura breuia, & uen-
 tres extenti. equitant contractis admodum cruribus: et peritissimè, uel auersi
 & fugientes, sagittas emittunt. Domi opipare potius quam lautè uiuunt,
 namq; omnium ferme cibariorum quae uel a luxuriosissimis desiderari pos-
 sunt, mensae eorum, & paruo quidem precio passim inueniuntur. Gallinae
 siquidem, & anates, singulis sepe argenteolis tenuibus nummis ueneunt. maio-
 ris minorisq; pecoris incredibilis est copia: & occise media hyeme iuuen- C
 ce, coactis gelu carnibus duorum ferme mensium spacio non putrescunt. Vena-
 tione & aucupio, uti apud nos, nobiliora obsonia parantur. nam uenati-
 cis canibus, & plagis omnis generis feras capiunt: & asturibus, atq; fal-
 conibus, quos mirificos regio Pecerra praebet, non modo phasianos, &
 anates, sed cygnos & grues confectantur. Astures ex genere infimo aqui-
 larum, uel miluorum, falcones uero accipitrum nobile genus antiquis fuisse
 se putamus. Capite quoque auis subnigra, puniceis supercilijs, magnitudine
 anseris, quae pulparum sapore phasianorum superat dignitatem: Moschouitica
 lingua Tether nuncupata, quae Plinio Erythratae uocatur, Alpinis po-
 pulis cognita, & maxime Rhetis, qui saltus ad Abduae amnis fontes incol-
 unt. Ingentes etiam sapidissimosq; pisces, & ante alios Sturiones, quos Si-
 luos antiquitus fuisse putamus, Volga praebet: & in quidem hyeme multa
 inclusi glacie, recentes pluribus diebus asseruantur. Aliorum uero pi-
 scium multitudinem ferme incredibilem, ex candidis, quos diximus, lacub. ex
 piscantur.

A piscatus. Vino natiuo quū penitus careant, aduecticio uti solent: sed in festis cōuiujs tantū, & sacrificijs. Ante alia Creticū subdulce maximo in honore habetur, sed in usum medicinę tantū, uel principalis luxurię ostētationem: quū miraculi loco sit, eductū Creta per Gaditanas fauces, & tantis cōclusi maris Oceanicę fluctibus agitatum, incorrupta suauitatis ac odoris dignitate, inter Scythicas niues, ebibisse. Populus uerò medonē bibit, ex melle lupulisq; decoctū, quod picatis in cadis ueterascit, & ex antiquitate nobilitate adsequit. In usu quoq; sunt birra atq; ceruisia, sicuti apud Germanos Polonosq; uidemus, quæ ex tritico, zeaq; uel ordeo decoctis, omni cōuiuio circūferuntur. Hanc quadā cognata cū uino potestate, largius cōpotantibus ebrietatem inducere adfirmant. Medonem ac birram per æstatē in frigidare, infusa poculis glacie, uoluptatis gratia solent. nam ingentia glaciei frustra nobilitū in cellis subterraneis singulari studio reconduntur. Sunt &, qui in delicijs habeant, succum ex subausteris cerasis expressum, qui perspicui, & purpurissantis uini colorem & saporem iucundissimum refert. Vxores & fœminæ, non in eo honore sunt apud eos, ut apud cæteras gentes. nam propè ancillarum loco habentur. Viri insignes earum uestigia mirum in modum obseruant, & pudicitiaę diligentissimè cauent. nō enim adhibent cōuiujs, neq; sacrorum causa remotiora templa petere, aut temerè in publicum egredi permittuntur. Ceterum uel ab externis hominibus, & exiguo quidē precio, ad Venerem omne uulgus fœminarum facile pellicit, adeò ut parum earum amoribus studere uiri nobiles existimētur. Basilus ante uiginti annos Ioānem patrem amisit. Is Sophiam, Thomæ Paleologi, qui latè in Peloponneso imperabat, Constantinopolitanicę Imperatoris erat frater, uxore duxit. ea tum Romę erat, Thoma patre Turcarum armis Græcia pulso. ex hac quinque liberi felici fœcūditate suscepti, ipse Basilus, Georgius, Demetrius, Simeon, & Andreas. Demetrio & Simeone iam pridem morbo absumptis, Basilus Salomoniam Georgij Dobrouij, eximia fidei atq; prudentię cōsiliarij, filiā, in matrimonium sibi collocauit: cuius fœminę singulares uirtutes una sterilitas obscurat. Solent autē Moschouitæ, cū de uxore ducēda deliberant, omnium toto regno puellarum uirginū delectum habere, ac forma uirtuteq; animi prestantiores ad se perducere iubere: quas demū per idoneos homines, fidelesq; matronas inspiciunt, ita diligenter, ut secretiora quoq; ab his cōtractari explorariq; fas sit. Ex his uerò magna atq; sollicita parentum expectatione, quę ad Principis animum responderit, regijs nuptijs dignā pronunciat. cæteræ uerò, quæ de formę pudicitieq; & morū dignitate contenderāt, sæpe eadē die in gratiā Principum, proceribus atq; militibus nubunt: sic ut mediocri loco natae plerunq; dum Principes, regię stirpis clara stemmata contemnunt, ad summū regalis thori fastigium, uti & Turcas Ottomanos solitos esse uidemus, pulchritudinis auspicijs euehantur. Basilus quadragesimū septimū ætatis annū non attingit, specie corporis eximia, animi uirtute singulari, suorūq; studio ac beneuolentia, & rebus gestis, progenitoribus suis anteferendus. Nam, cū per sex annos cum Liouijs, qui septuaginta duas urbes fœderatas in eius belli causam tra-

hebant, armis contendisset, paucis legibus datis potius quam acceptis, A
 uictor discessit. Polonos quoque initio statim ipsius Imperij, acie profliga-
 uit: Constantinumque Ruthenum copiarum ducem, captum & cathenis uin-
 ctum, Moscham perduxit. Sed ipse aliquanto post ad Borysthenem, supra
 Orsam urbem, ab eodem Constantino, quem dimiserat, magno praelio est su-
 peratus: ita tamen, ut Smolenchum oppidum, quod antea Moschouitae occu-
 parant, post tantam etiam uictoriam a Polonis partem, in ditione Basilij re-
 linqueretur. Sed aduersus Tartaros, & maxime Europeos Praecipitas, se-
 pius secundo praelio a Moschouitis est dimicatum, ulciscendis fortiter in-
 iurijs, quas illi repentinis incursionibus intulissent. Supra enim centum
 & quinquaginta milia equitum Basilius ad bellum ducere consuevit, distin-
 ctis per uexilla turmis, quae suos duces sequuntur. Regiae alae uexillo inscri-
 pta est Iosuae Hebraei imago, illius qui, ut sacrae referunt historiae, a Deo ma-
 ximo longissimum diem, retardato solis cursu, prius precibus impetrauit. Pede-
 stres copiae nullo prope usui sunt in illis uastis solitudinibus, tum ex ipsa ue-
 ste quae fluxa talarisque est: tum ex hostium consuetudine, qui cursu potius & B
 equitandi celeritate, quam uel statariae pugnae, uel ipso congressu militiam
 exerceret. Equi eorum statura infra mediam existunt, sed robusti & uelocis-
 simi habentur. Equites praepilatis hastis, clauisque ferreis & sagittis re-
 gerunt, paucis falcati sunt gladij. Corpora uero clypeis rotundis, ut Asiatici
 Turcae: uel inflexis & angularibus parmis, more Graecorum, itemque lorica
 & galea pyramidalis protegunt. Basilius etiam Sclopettariorum equitum
 manum instituit: multaque aenea tormenta Italicorum fabrorum artificio con-
 flata, suisque imposita curribus, in arce Moschae uisunt. Ipse insigni apparatu
 & singulari comitate, qua tamen Regia maiestas nulla ex parte corrumpitur,
 publice cum proceribus atque legatis epulari solet, magnumque inaurati ar-
 genti pondus duobus abacis expositum, eodem triclinio conspiciunt. Nullam
 praetoriani militis cohortem, praeter ipsam familiam, corporis custodie cau-
 sa, circum se habere, uel alibi alere consuevit. Ab urbana enim fidelis multi-
 tudine stationes habentur. nam unaqueque urbis regio foribus, cancellisque C
 sepius: nec temere per noctem, aut sine lumine, in urbe uagari licet. Aula om-
 nis constat ex regulis, & ex ipso militum delectu, qui per statos mensuram cir-
 cuitus, frequentandae, nobilitandaeque regiae causa per uices ad implenda
 comitatus officia a singulis regionibus accersunt. Porro exercitus omnis,
 quum bellum ingruit, uel hostibus indicitur, ex euocatis ueteranibus, nouisque
 prouinciarum delectibus cogitur. nam cunctis in urbibus praefecti militiae
 iuuentutem inspiciunt, idoneosque in ordines militum transcribunt: quibus
 ex erario prouinciarum, certa pacis tempore, sed ea quidem exigua, stipendia
 persoluantur. Verum qui militant, immunitate uectigalium gaudent, &
 caeteris paganis praestant, regiaeque gratia omnibus in rebus potentes exi-
 stunt. Patescit namque uerae uirtuti nobilis locus, quum bellum geritur: si-
 quidem egregio & in omni rerum administratione salutari instituto, ad
 suum quisque spectatum facinus, uel perpetui praemij, uel
 ignominiae sempiternae fortunam assequitur.

IOANNES LVDOVICVS BRASSICA-
 nus Georgio Vuernhero.

NE quis uana putet, quae scribis mira Georgi,
 De Praefectura fontibus ipse tuae:
 Is sciat effectus oculis nos testibus usos
 Lustrasse, & certam nunc adhibere fidem.
 Nam ferrum Cyprio indutum conspeximus arte,
 Et nitrei tacta est stiria longa olei.
 Si quis de causis dubitat, fontesq; requirit,
 Natura inficiens omniparentis opus:
 Carpatias adeat per nos licet impiger oras,
 Inueniet dictis consona facta tuis.
 Suspecta fidei plerumq; incognita res est,
 Quamuis hoc tardi est indicium ingenij.
 Sed quid dissimulare iuuat? nos credere par est
 Testi, qui proprio plena fauore refert.
 Et tu mirificas nimirum abstemius undas,
 Et causam tractas iustius ipse tuam.

ILLVSTRI VIRTUTE ET SAPIEN-
TIA VIRO, D. SIGISMUNDO, LIBERO BARONI
in Herberstain, Neiperg, & Guttenhag, Regio Consiliario, &
summo in Austriae prouincijs Quæstori, Sigismun-
dus Torda Gelous Pannonius S. D.

PER ut Ausonia ueni tellure relicta,
Hospes ad Austriacas fatis ducentibus oras,
De te prolixè sum percontatus, an esses
Incolumis? quas res gereres? an in urbe maneres?

Sed tum tu Regi tuleras mandata Polono.

- Quod cum forte mihi dixissent unus & alter,
Continuò mæstum concæpi corde doctorem,
Quòd tua pro uoto non est licitum ora uidere,
Nec tecum, ut uolui, coram data copia fandi.

• Cur uerò expeterem congressus optime tantum
Sigismunde tuos, planè fuit unica causa:

• Ut mihi noticiæ tecum essent iura perennis.

Rursum ut hoc cuperem, magni uis suasit amoris,

• Quo me deuinctum fateor tibi tempus in omne.

Nec nouus hic animo sensus mihi sedit in imo,

- Peruetus, & multis est confirmatus ab annis.

- Iam tum mirari te cœpi, & ducere magni,

Fama meas de te cum primùm uenit ad aures:

Non hæc obscuris uulgi sermonibus orta,

• Verùm à laudatis illustri prodita uoce.

Es uerò multos inter dignissimus unus,

• A me prorsus & ingenue qui semper amere,

Atque fide semper summa, officioq; colare:

Vel quòd te natura parens formauit ad unguem,

Vel quòd tanta tua uigeat sapientia mente,

Vel quòd dicendi nulli sis arte secundus,

Vel quòd Cecropia clarus celebrere mathefi.

• Virtutem grauitas uita, constantia rara,

Integritas, mores placidi, moderatio, candor,

• Et mansuetudo testatur, sobrietasq;

Quid dicam stirpem generis nota, atq; uetustam,

• Maioresq; tuos: quorum uirtusq; fidesq;

Egregia est semper belli spectata, domiq;

Quid reliqua ornamenta domus te uindice parca

Perpetuò à tota quæ posteritate ferentur?

• Iam quid iusticiam memorem? quid fortia facta?

Quid bene de multis studium, cur amq; merendi?

• Non lenis ambitio cæco te corripit æstu,

Non eris male sollicitat furiosa cupido.
 Ut taceam, quod te longa experientia fecit
 Consultum, prauo ut rectum dignoscere possis,
 Utile damnofo, pulchro secernere turpe.
 Quis nescit, cultæ quæ sit facundia linguæ,
 Mandata in causa simul expectata resoluas
 Quæ, uirum dictis animos & pectora mulcens?
 Hinc te in consilium legit, sanctumq; Senatum,
 Adiunctumq; sibi uoluit Rex inclytus esse,
 Imperij quoties ingentia pondera poscunt.
 Ad populos Oratorem, summosq; Monarchas
 Unum te mittit toties, præq; omnibus unum:
 Unde tibi celebri quæsitæ est gloria laude,
 Eua sura rogum supremum, atque inuida fata.
 Quæ tellus habitata patet sub Cesare magno,
 Illa tu pridem tota es bene cognitus ora.
 Tu Byzantini subiisti castra tyranni,
 Ancipiti in rerum statu, tibi sæuus atrocem
 Sponte serenuit media inter classica uultum.
 Te norunt, & amant, septem quicumque trionis
 Gentibus imperitant Reges: tua nomina seruat
 Terra Borysthenidum, rebus cumulata secundis,
 Dum pacem paci socias, & fœdera pangis.
 Iam disciplinas te perdidicisse operosas,
 Quæ spacia, & moles, numerosq; & sidera monstrant,
 Quæ que docent rerum solerti indagine causas,
 Cur ita quidque sit affectum, cur nil sibi constet
 Quin fluat, & pronas semper mutetur in horas,
 Edita de Moschis à te monumenta loquuntur.
 In quibus & mores hominum, legesq; notasti:
 Ocia quo studio ducant, pacemq; togatam,
 Quam ualidi, celeresq; ruant in Martia bella.
 Quæ cultura uiris superum, quæ cura sacrorum,
 Quantas possideant fortunas, quo sibi quæstu
 Rem faciant, cum qua iungant commercia gente,
 Quo sint consueti uitam producere uictu,
 Quam latè Scythia Moschus dominetur in ampla.
 Inq; breui descripsisti, nitidaq; tabella,
 Dimensus regnum pollens armisq; uirisq;
 Collibus & radij signasti flexibus oras:
 Quæ uolucrum Boream, quæ solem spectet Eoum,
 Quæ latera obtendat Zephyris, Austroq; furenti,
 Quoq; gradu Arctoum se denique tollat ad axem.

Præterea ne quid lector desideret, apud
 Perpetuam regum seriem usque ad tempora nostra
 Digeris, & prima repetens ab origine ducis.

His ego uirtutisq; tuæ, laudumq; tuarum
 Illecebris captus, te, dum mea uita manebit,
 Qua mihi cumque licet, statui ratione colendum.

Postulat hoc etiam cultor tuus, & meus idem,
 Ad dubito socerum dicam' ne, patrem' ne, profecto
 Obseruandus pro meritis pater, & pietate

Uuernherus: qui non studio commotus inani,
 Sed uotum sensumq; tuum, & tua iussa secutus,
 Comprendit docti grata breuitate libelli.

Pannonij nostris quicquid miramur in undis.

Hic igitur cum te summo ueneretur honore,

Atque sibi ducat te nil antiquius uno,

Tanto te faciam maioris & ipse necesse est:

Fœderis inter nos iuncti hoc quia uincla requirunt.

Tu si suscipies me, & complectere uicissim,

Te penes arbitrium cogendi erit, atque iubendi,

Quæq; uelis de me statuendi summa potestas.

SIGIS.

SIGISMUNDUS LIBER BARO IN HER-
berstain, Neyperg & Guttentag, &c. GEORGIO VERNHERO,
Regio Consiliario, & apud Saros Praefecto, s. d.

A **L**SI iam olim, & à multis quidē multa de admirandis in Zepusio aquis audierā, tamen ipsē de rebus, quę plerisq; incredibiles uidebantur, à te in primis certior fieri, & tuū iudicium audire desiderabam. Quia uerò non dubitasti, quę comperta de his haberēs, ad me scribere, facile effecisti, ut nō modò, quid ipse posthac de his sentire debeam, certò scirem: sed etiam multi alij excellentes uiri, testimonio tuo, cui plurima apud omnes est autoritas, confirmati, addubitare desinerent. Sed cum etiam in reliquis Hungarię partibus multę non minus admirabiles aquę esse dicant, rem ualde gratā mihi, & multis alijs harū rerum cupidis, tuicq; studiosis facturus es, si eas quoq; describēdas susceperis. Scio quidē, & uidi ipsemet apud Sereniss. quondam Ludouicum Hungarię regem, Diui Imperatoris Maximiliani legatione fungens, ad Budam sedem regiā, thermas esse, quarum calorē immissa manu ferre nequeas, quod ei utiq; qui antē non uidit, mirabile uidetur. Sed quod in his etiā uiui pisces sunt, id nō pauci prore incredibili habent. Talia quoq; uident esse, quę dicunt de alijs thermis in ripa fluij Vagi, nō longē ab oppido Galgocz, quod Germani & Slauī uulgò Freistat uocant: quas locū, prout crescit aut decrescit fluius, in æquali semper distantia mutare aiunt. Legi nuper apud Arrianum libro tertio, descriptum fontem, qui sub lucem tepentibus aquis manat, in meridie frigidus, uesperī calet, ac sub exortum diei rursus tepidus oritur, atq; ita per singulos dies ac noctes æstus ac frigoris uices uariat. Saxo Grammaticus in Islandia fontē esse testatur, qui fumigantis aquę uitio natuā rei cuiuslibet originem demolitur. Nam quicquid humido eius uapore afflatur, in lapideę naturę duriciem, forma tantū superstitē, subita conuersione transmutari. Hęc & his similia, qui deinceps legent, minus mirabuntur, ubi animaduertent, summum opificem in his etiam nostris, & alijs uicinis regionibus non pauca mirabilium operum suorum monimenta posuisse, quę tamen indigenę miraculis non habent: ac quandoq; etiam, si interrogentur, ignorant, quemadmodum in Moscouia sæpenumerò sum expertus. Nam cum nonnulla eiusmodi, quę mihi narrarant alijs, quærerem ab incolis, adeò nihil habebant quod responderent, ut mirari se dicerent, unde e; homo peregrinus accepissem. Non dubium est autem, nisi per aliquos locis obseruassent, et literis mandassent homines externi, quin ea indigenarū negligentia nunc luce, suiq; memoria & admiratione carerent. Non potest igitur mihi, Vuernheri ornatissime, non ualde probari studium tuum, quod hoc genus Hungarię tuę rebus eruendis & illustrandis impendis: nec facere possum, quin te ad id continuandum cohorter. Nam eo non tantum mihi fueris gratificatus, sed etiam tibi apud omnes magnę laudi est futurum. Bene uale.

DE

DE ADMIRANDIS HUNGARIAE
AQUIS, HYPOMNEMATION: GEOR-
GIO Vuernhero authore.

SIGISMUNDO IN HERBERSTEIN,
Neiperg & Guttenhag Baroni, &c. GEOR-
GIVS VVERNHERS.

NOTARAM iussu tuo nonnulla, SIGISMUNDO A
DE BARO uerè magnifice, de mirabilibus aqua-
rum naturis, quæ finibus Zepusij nostri continen-
tur: ut me ceu oculato teste confirmares ea, quæ
quidam audita ab alijs, pro fabulosis habuerunt.
Quia uerò non modò fides habita est narrationi
meæ, sed etiam quibusdam incensa cupiditas, plura
hoc genus cognoscendi: minimè inuitus, ut debui,
suscepi, quod mihi denuò mandandum duxisti, ut alia quoque aquarum
miracula, quæ in Pannonia nostra uisuntur, non minus penè prodigiola,
scripto complecterer.

Pannoniæ autem appellatione non eam tantùm comprehendo Danubij B
ripam, cum qua ea, quæ dicta est secunda Pannonia, ab Arabone fluuio,
qui Ptolemæo est Narabo, nunc uulgò Raba, ad Saum excurrit: sed quic-
quid præterea Hungari in altera Danubij ripa tenent, quod quidè latissi-
mè patet. Tenent enim totam Iazygum Metanastarum regionem, quam
Ptolemæus fluminibus Danubio, Tibisco, ac montibus Sarmaticis finit.
Sunt autem montes Sarmatici, qui Hungaros à Rutenis, Polonis, Mora-
uis, Silesijs, & ea Austriæ parte quæ citra Danubiū est, dirimunt, ad quos
pertinet Carpatius, ita iam uulgata appellatione, ut omnis tractus Sarm-
aticorum montium Carpatius uocetur. quanquam mihi Ptolemæi descri-
ptionē intuēti, Carpatius ipsidem, quibus Dacia, finibus uidetur terminari.

Porrò extat nunc quoque Iazygū natio inter Hungaros, quos ipsi uoce
decurtata Iaz uocant, ac retinent ipsè etiamnum linguam suam auitam &
peculiarem, Hungaricæ dissimilimam: atque eas sedes, quas Plinij descri-
ptione quondā tenuerūt, nimirū campos & plana, Dacis, ut idem ait, pul- C
sis ad Patissum amnem, quem ego detracta prima syllaba Tissum, uel, ut
nunc uulgò uocant, Tizam accipio. Is uerò Tibiscus est Ptolemæo, limes
ueteris Daciæ, cuius cultissima pars est Transsylvaniā, prouincia multis
habitoribus frequens. Nam eam & Germani, quos appellant Saxonas,
& Hungari, & Hungarorum antiquissimi Siculi dicti, qui lingua sua sunt
Zekheli, & ad huius imitationem à quibusdā uocantur Ceculi, incolunt.
ut omittam peruetustas Romanorum reliquias Valachos, qui frequentes
ibidem uicos & pagos habent. Potiūtur tamen rerum Hungari, & penes
eos imperium est: eoque fit, ut Transsylvani quoque Hungarorum nomine
censeantur. Est uerò planè mirabilis diuersarū, nec unius linguæ per uni-
uersam Hungariam gentium mistura: quemadmodum à me dicitur pro-
lixius

Alixius ea in cōmentatione, qua res Hungariæ, populorum in ea origines, appellationes, leges, mores, instituta conor explicare.

Cæterum lazygum regione, qua se Carpatus (ut hoc iam nomine omnem illorum, quos dixi, montium tractum complectamur) latissimè pandit, & in quosdam quasi ramos alibi eminentioribus, alibi mitioribus iugis diffundit, continentur oppida, à Germanis montana dicta, quòd inter montes metallorum omnis generis fœcūditate & præstantia cum primis nobiles sita sunt, & populo metallicam faciente constant. Qua ratione & eos qui in metallo operantur, in monte esse, & in genere uniuersam rem metallicam opus montanū uulgò dicunt. Eadem regione continetur Zepusium, & multi alij Comitatus.

BSunt autem Comitatus, ut hoc quoq; obiter explicem, regni partes, quas Prouincias, aut Præfecturas, aut Græca uoce, qua pleriq; Latinorū uisi sunt, monarchias dicere possis. Plinius & cōuentus, & iurisdictiones, & cōuentus iuridicos in distributiōe Ciliciæ & Beticæ Hispaniæ appellatione uidetur. Cicero uocat Dioeceses, quod nominis Episcopi in appellatione suarum iurisdictionum, quanquam nunc uulgò corruptè, usurpant. Earum uerò partium præfecti uocantur Hungaris Comites, quibus iurisdictionis cura incumbit. Fuit autem Hungariæ regnū, quo facilius & expeditior esset iuris dicēdi ratio, in hoc genus Comitatus plures quinquaginta diuisum, ex quibus uix dimidium hodie retinemus.

CSed hæc tanquam usui futura ad cognitionem locorum, in quibus nostra de aquis narratio uersabitur, præfatus, dicam primū de calidis, quarum pro Hungariæ portione, uix ulla regio plures aut salubriores habet. Vnde uerò potius ordiar, quàm ab ipsa urbe Buda, quæ Hungariæ reges ob loci situm, opportunitatē & amœnitatem meritò pro regia habuerunt. Hic propter ipsam Danubij ripam calidæ sunt multæ, inter quas differentia maior est, quàm pro loci discrimine. Quædam enim nō modò tolerabili, sed ita iucūdo sunt calore, ut ad hominum lauacra nature benignitate singulari datæ esse uideantur. Huius generis sunt infra arcem regiam aliæ, Regiæ uocata: uel propter uicinam regiam, uel quia regio opere ornata & conclusæ, uel quia in his reges lauare consueuerunt. aliæ cōmunes, quibus saxum ceu natua fornix impendet, quas Turcæ post occupatam Budam latius excauata rupe ampliores reddiderunt, ceterisq; præferre dicuntur. At quæ supra Budam sunt, quarum aliæ item regiæ, aliæ hospitales à uicino ptochodochio dictæ fuere, balneis sunt inutiles, nisi refrigerent. Sic enim quædam calent, uel feruent potius, ut in eas missum ouum non minus citò, quàm ad luculentum ignem elixetur. Temperantur autem in balneis frigida, cuius ibi fons calidis ita contiguus est, ut qui haustum ueniunt duabus urnis, eodem in uestigio altera calidam, altera frigidam haurire possint.

Ibidem est sub dio fons calidarū cæteris amplior, quem purgatorium uocauerunt, ea nimirum ratione, quòd, quemadmodū proditū est, in purgatorio pœnas nocentiū pro noxarū modo, alias acerbiores, alias mitiores esse, ita quædam insunt aquæ hoc in fonte discrimina. Nam qua in eum à Danubij

Danubiꝝ ripa aditus est, subfrigida primùm, mox tepida: & quo in eam A
penetraris altius, hoc magis calet. In recessu uerò interiore tam est calida,
ut ferri non possit. Est autem is calor haud dubiè aquæ huius proprius.
Nam alia, quæ dixi, temperamenta uerisimile est à Danubio accedere, qui
crepidinè huius fontis lambit, & cum uel modicè excrefcit, totū inundat,
neq; tamen ita restinguit, quin caleat. Quin intra ipsam ripam, qua Danu-
bio perennis cursus est, calidæ ebulliunt: ubi qui altius mergi uolunt, la-
uare consueuerunt.

Porro hæc ad Budam thermæ (liceat uerò mihi hac uoce in calidarum
aquarum appellatione uti) quod alteræ, ut dictum est, infra, alteræ supra
urbem essent, ex eo quoque inuenère nomen, ut illæ inferiores, hæc superi-
ores uocarent. Vtrasque Turcæ, quibus tamen omnia uastare libido est,
non modò non corruperunt, sed etiam castiores, ac per speciem religio-
nis quasi augustiores reddiderunt. Nam Bassa Mahometh, quem tyran-
nus uictor Budæ captæ, ac reliquis Hungariæ à se debellatæ partibus gu-
bernatores imposuit, apud utrasque Deruisis domicilia, ceu cœnobiaz ex B
trui curauit. Sacello etiã apud superiores in colle uicino, qui antè uitibus
consitus fuit, posito, consecrauit locum memoriæ cuiusdam eius ordinis,
quem, dum uiueret, ceu numen quoddam uenerati sunt Turcæ: & nunc
mortuum, illoq; in loco conditum, religiose colunt.

Sunt autem Deruisæ Turcis, quod nobis monachi, qui mendicato ui-
uunt: quibus ex religionis, quam affectant, instituto usitatū est, scæuire in
corpus proprium, quod alij per inuisionem stigmatum ferro candente,
alij per incisionem quæ sit nouacula acutissima, quidam utroque modo
faciunt, hoc crebrius & crudelius, quo quisque sanctior & religiosior esse
& haberi cupit. Est uerò & in uestitu quædã inter eos diuersitas, & sancti-
monie affectatio. nam alij ueste lanæ alba ad talos usque demissa amictum
tur, & calceati incedunt, capite operto. Alij nudis pedibus & capite, imò
toto penè corpore, nisi quantū pelles duæ ouinæ aut caprinæ crudæ, qua-
rum altera à fronte, altera à tergo ex scapulis propendet, tegunt. Quidam
etiam unica pelle pudendas tantum corporis partes uelant, cætera nudi. C
Gymnosophistarū dicas esse reliquias, quales India habuisse memoratur.

Sunt quidem hæc à narratione, quam de aquis institui, aliena. Sed cum
huc delapsus sim, quid obstat, quo minus de Turcarū lotionibus pluscu-
lum addam? Cum omnes aquas Turcæ, ceu præcipuum Dei murus, sum-
mo honore dignant: tum uiuas potissimum, & fluentes: idq; propter fre-
quentes lauationes, quibus etiam crebrius per diem, nō modò ad sordes
corporis abluendas, sed ad scelerū quoq; expiationes uti consueuerunt,
quod proculdubio ab aliarū gentiū ritibus habent, quibus etiã sola aque
aspersio inter Februa fuit. Sic Romæ olim ad portā Capenam, postea Ap-
pianam uocatā, aqua Mercurij dicta, alij alios aspergebant, inuocantes Mer-
curiū: ut aspersi flagitia, & præsertim periuria diluerent. Sic traditur Pe-
leus absoluisse Patroclum, & Acastus expiasset Peleum à cæde fratris sui
Phoci, cum antea Aegeus Medæam aquæ aspersione lustrasset. Sic Ore-
stem à sanguine matris expiatū esse, memorat Pausanias in Corinthiacis,
cum

A cum illum nemo lare suo & hospitio dignaretur. Cuius loci hoc libētius memini, quòd continet exemplum ritus uetustissimi, accepti à patribus, quo rei atrocium criminum à cōsuetudine omniū & colloquio arcebantur. Sic Æneas quoq; apud Poetam nostrum:

— *Ter socios pura circumluit unda
Spargens rore leui.* —

Et idem, cui multa cæde pollutus, inquit:

*Tu genitor cape sacra manu, patriosq; penates:
Me bello è tanto digressum, & cæde madentem,
Attrectare nefas, donec me flumine uiuo
Abluero.* —

Quin in atrijs templorum suorum positam habent aquam Turcæ eundem in usum, neq; cuiquam nisi loto in ea ingredi fas esse arbitrantur.

Sed delectantur in uniuersum plurimum lotionibus & balneis Turcæ. eòq; præcipuum apud eos pietatis opus est, instituere & cōdere balnea publica: nec id tantum uiuentibus gloriosum esse, sed etiam uita functis salutare putāt. Hac ratione is qui nunc rerum potitur, Solimannus, tum albi, tum Budæ, in ædibus quæ quondam fuerunt archiepiscopi Colocensis, amplissimum balneum pro sua, suorumq; salute fieri curauit, in quod è Danubio per canales subterraneos aqua in multam altitudinem, ut est Budæ ad Danubium situs, ducitur. Ipsum balneum intus incrustatū & stratū est monumētis marmoreis, quæ antea in tēplis fuere posita, imaginib. tamē, si quæ insculptæ fuerūt, resectis, & toto opere perpolitō.

Eadem gloria quesita est ei, quem diximus, Bassæ Mahumeth, qui thermas Budenses exædificatis illis Deruisarum cœnobijs, cōditorioq; eius de quo diximus, illustriores reddere studuit. Hic uerò uidere est mirabilem rerum commutationem. Nam quæ loca Hungaris incolumi & florente ~~pro~~ uoluptatis domicilia fuerunt, ea religiosè ornarunt Turcæ: flagitiosè contrà prophanantes, quæ antea habita sunt pro sacrosanctis.

In thermis superioribus, supra eos fontes quibus ad lauacra usus est, sunt piscinæ calidæ, in quibus nascuntur & uiuunt pisces, qui in frigidam translāti emoriuntur. Sunt etiam calidæ in opposita Danubij ripa supra Pesthum, sed minus celebres: propterea quòd ita coniunctæ sunt alueo fluminis, ut ad quæuis eius incrementa corrumpantur.

Solēt ferè thermæ locis, in quibus sunt, aliquod nomē, & quasi lumen afferre. Ita nobilitatus est quondam sinus Baianus in Campania. Ita nūc quoq; in Italia, Germania, & in quauis penè terrarum orbis parte clara sunt hoc nomine loca. Nonnulla etiam appellationem à calidis sunt sortita: ut in Thessalia Thermopylæ, & in Germania oppida quæ uocantur Badæ, hoc est balnea. Sed fuerūt quasi in obscuro Budenses, nec aliqua ei loco celebritas accessit, à tanta calidarū copia & uarietate: quod proculdubio eò euenit, quòd reliquæ eius urbis fortunæ atq; opes hoc non exiguum aliò qui clementis naturæ munus obscurarūt. Nam quis fuit in tota Europa locus, qui se Budæ cōparare potuerit, siue situs amœnitatem, siue cœli salubritatem, siue soli fecunditatem, siue aliarum quarumcūq;

rerum ad quoslibet usus, ad splendorem, denique ad luxum pertinentium **A**
 ubertatem & affluentiam spectes: ut ne quid dicam de opportunitate, in
 qua non Hungarorum tantum, sed etiam multorum aliorum populorum defen-
 sionem & salutem fuisse, quotidianis damnis & periculis experimur.
 Quo grauior & acerbior est iactura, quam erepto nobis per Turcas hoc
 loco fecimus. Sed facessant querele, quæ suum alibi locum sunt habituræ.
 Nisi uero autoritate Chronicorum nostrorum, magno consensu urbem Bu-
 dam à rege Buda Attilæ fratre conditam & nominatam esse tradentiū, im-
 pedire, ego, si qua alia cōiectura de eius nominis ratione facienda esset,
 ob insignem calidarum eo in loco celebritatē & copiā, pro eo quod Ger-
 manis quondam fuerit Bada, unius literæ inuersione Budā ab Hūgaris di-
 ctam esse suspicarer. Nam ea secundorum Pannoniorum loca, antequam huc
 Hunni immigrarent, Germanos seu Teutōnas tenuisse, minimè ambigui-
 um est. Nec ita multū dissimili mutatione uocarunt Hūgari Vuesprimi-
 um, quod Germanis fuit Vuesprun, hoc est, fons albus, qui loco nomē
 dedit: & etiamnum ibi sub arce, quæ sedes est Episcopi, ostenditur. **B**

Sed redeo nunc ad calidas: ac Danubij ripam legens Istrogranum, uel,
 ut nunc appellant, Strigonium peruenio, qui locus secundum Budam in
 Hūgaria semp celeberrimus fuit, sede Archiepiscopi, qui idē primas Hū-
 gariæ dictus est, insignis. Hic ad radices montis, cui imposita arx est ma-
 gnificentissimè extructa, qua labitur Danubius, fons est tepidarū, inclu-
 sus turri, in quam ex arce ductis eò per præceps muris descensus patet. Ex
 eo tanta manat aquæ copia, ut quondam molam frumentariam uersarit:
 nunc machinam haustoriam similem tympano impellat, qua aqua è Da-
 nubio per subterraneū cuniculum in eam, quā dixi, turrim admittitur hauri-
 tur, & in arcem transfunditur. Hoc largior est fons alter haud magno in-
 de interuallo: qui in piscinulam quandam influēs, in qua etiam media hy-
 eme coaxantes ranas audias, aquæ tantum, quantum uersandis ~~alibus~~ qua-
 tuor uel rotis molaribus satis est, fundit.

Supra Istrogranum (quod ex Istro & Grano mixtum est nomē, quod
 ibi fluuius Granus Istro miscetur) nō longè ab arce Comaroniensi, quæ **C**
 tenet orā cognominis insulæ, quā Danubius prope Posoniū in duos di-
 uisus alueos facit, à Septentrione ueniens influit Vagus: cuius ripa supra
 Galgocium, quæ arx est familiæ Thurzonū, nunc maximè nobilitata est.
 calidis, non propter uim earum salubrem tantū, qua omnes alias in Hun-
 garia calidas superare existimātur, sed etiam propter uarium, planèq; mi-
 rabilem eorum ortum. Non enim ullum certū fontē habent, sed alueum
 fluuij sequuntur: & ut is excrescit & decrescit, ita aut recedūt aut accedūt.
 Solent autem, quo magis exundant, hoc longius recedere. eoque qui lauare
 uolunt, subinde alias atq; alias scrobes fodere. & quasi puteos aperire co-
 guntur. Id, cū intra alueū est fluuius, fit in glarea, quod ipsius solū est: cum
 uero exit, in terra solida, & argillosa, in qua alioqui nō restagnante fluuiio,
 nihil penè humoris existit. Neq; tamen in ripa tantū eruntur calidæ, sed
 etiā intra amnem, si fundū eius pedibus suffodias. Calēt autē immodicè:
 nec sunt idoneæ balneis, nisi temperentur, quod admistione frigidæ de
 proximo

A proximo haustæ in procliui est. sed quia magis salutare esse credunt sine mistura, qui medicinam inde petunt, deferuere eas sinunt: quod pro temporis ratione aliàs serius, aliàs citius fit. Nunquam tamen sic deferuent, quin, qui in eas descendunt, tegete, cespitè ue, aut ramis in fundum scrobis iniectis, imas corporis partes aduersus ebullientis caloris uim munire cogantur. Esse autem eas aduersus diuturnos, ac penè desperatos morbos efficacissimas, multis experimentis cognitum est, & adhuc indices magis ac magis cognoscitur.

Sunt calidæ aliæ non lōgè à castro Trincinio, quod ad eiusdem fluuij Vagi ripam est, supra Galgocium. Illæ suauiter calent, & sunt limpidissimæ: atq; ideo iucundissimi secessus loco fuerunt Comitibus Zepusiensibus, qui paulo superiore ætate Trincinij sedem habuerunt.

B Nec multum recedunt à Vago calidæ ad arcem Baimocium, quæ itè est Thurzonū: quibus hoc honoris habuit Alexius Thurzo, qui in ea familia nomen illustre, & secundum regiam aliquamdiu summam potestatem apud Hungaros obtinuit, ut eas quadam quasi cisterna ex quadratis facta lapidibus, qui etiam descenditibus scalarum & sedilium usum præbent, includendas curauerit. Etsi uerò minus spaciosæ sint, tamen manifestum in ipsis est discrimen caloris: eoq; diremptæ sunt muro. & quæ moderatius calēt, delicatioribus tantū patent: alię uulgi usibus sunt relictæ.

In Comitatu Thurocio, qui eodē in tractu est, sunt pari penè interuallo à Vago distantes calidæ ad Stubnā uicū, qui est ciuiū Cremnicēsiū. Hæ instar insulæ sunt, claudunt enim riuo, qui ex propinquis montibus delabens, aquā uehit gratā lauātibus, cum sitiunt. Nam ad temperandū calidas nunquam, nisi quis recentibus aquis admissis cōtinuò lauare uelit, adhibentur: idq; etiam tum fit modicè, quod per se minus intemperatè caleant.

Non dissimiles sunt his calidæ alię inter Cremniciam & Semnicia, quæ sunt præcipua oppida inter montana: de quibus supra dixi. Manant ex rupe, sic nata, ut lauantibus tectum & umbram præbeat.

C Nec tantū ipse in rebus salubribus habetur, sed etiā coenū earū (quod Plinius quoq; inter calidarū utilitates retulit) medicā uim credit obtinere. Itaq; in eo quidā, ulcerosi præsertim, ibi, ppè quā fluūt, uolutari solēt.

Sunt etiam Semnicia calidæ, quæ uocantur Roselinæ: in quibus canales, per quos fluunt, & sedilia ex lignis facta, sic sunt accreto lapide ceu cortice tecta, ut prorsus lapidea uideantur.

In Comitatu Liptouienfi, ad pagum qui uocatur Diui Ioānis, fons est tepidarum: ad quem plerunq; confugiunt, quibus scabie, aut psoris foedata est cutis. Exilit uerò is, & magno impetu ei aculatur potius, quàm emittit aquas, quæ Vago ortus & cursus est ex propinquis montibus, qui Carpati caput esse existimantur. Nusquam enim altius sese attollunt, nusquā pluribus & horridioribus iugis assurgunt hi montes, ad quos Carpatū pertinere dixi. Altitudinis indicium est, nix in his perpetua, unde accolis Germanis montes niuis uocantur: asperitatis, quod idē montes sunt imperuij. Slauorum lingua appellantur Tatri, hoc est, Tatarī, quod in regionē Tatarorum, qui ueteribus sunt Getæ, uulgi opinione protēdan

tur. Hungari uocant Tarczal, quod nominis lingua eorum à nudo, seu A
 derafo uertice ductum esse uidetur. Nihil enim aliud quàm eminentissi-
 mi, & prorsus nudi scopuli sunt, hi montes. Ego rupes Sarmatię esse cre-
 diderim, quarũ mentio fit apud Solinum, quo loco Germaniã inter Her-
 cynium saltum & rupes Sarmatarũ extendi ait. Nam ex Sarmaticis mon-
 tibus, neq; ita lōgè ab his rupibus Vistula, quem Plinius alio nomine Vi-
 stillum, alij Istulam uocāt, ortum ducit: quo amne, preter Solinũ, pleriq;
 alij Germaniam finiunt. His uerò rupibus subiectum est Zepusium, ubi
 aquę sunt, quę & ferrum erodunt, & lapidescunt, & animantes potæ e-
 necant: de quibus, quę alio ad te scripto complexus sum, attextam.

Et ut ab ea, cui consumendi ferri uis inest, ordiar: hæc est ad Smolnici-
 am, quod oppidũ ad arcẽ Zepusiensem pertinet, intra mōtes, unde quon-
 dam metalla eruta sunt. Extrahitur autẽ hãustrò, quale Istrograni esse di-
 ximus, quod ab aqua supernè illabente impulsum circũactu & raptu fu-
 nis, cui implicati sunt crebri nodi coriacei, implet fistulas, per quas funi
 meatus est: quib. adiuncti canales, effusam aquã excipiunt, & emittunt sub B
 dium in alueos in terrã defossos, quibus ferrũ, siue uetus, siue nouum, im-
 potitur. Quę minora sunt ferramēta, citius adeduntur. Solea ferrea equi
 cōsumitur intra horas uiginti quatuor. Quę uerò sunt crassiora, cuius-
 modi sunt quę in uicini montis ferrarijs hunc in usum sunt, postq; per
 aliquot dies aquã immersa iacuerint, ceu limo quodã obducuntur adesa:
 eorũ statim tēporib. abluuntur, & purgantur, ut in id quod superest ferrũ, a-
 quã uis efficacius penetret. Quod pereso ferrò manet, luto simile, cuprũ
 est (ipsi uulgò cementũ uocāt.) Id in fornace cōstat in massam, & dein-
 de per aliã fornacẽ eliquatũ fit purius, & purgatius, & ad oēs usus nō mi-
 nus utile, quàm qd fit ex metallo: cuius multæ sunt fodinæ eodẽ in loco.

Non dubium est autẽ, quin aqua hanc uim à uenis metalli trahat, præ-
 fertim à pyrite æris (uulgus Marchesitam appellat) cui ibi inesse a-
 cerrimam, uel ex eo satis apparet, quod aqua pluuia, aut alio quo humo-
 re terram subeunte, ex ipso id quod uocant uitriolum, quod Græcis chal-
 canthum, Latinis atramētum sutorium est, destillat, pyramidatim cōcre-
 scēs stiriæ in modum. Hoc uitriolum natiuum dicitur. Est enim aliud fa-
 cticiũ, quod quidem eodem in loco in hunc fit modum.

Solent sectores metalli ligna intra fodinas transuersim posita, in qui-
 bus itur & statur, pyrite minutius cæso conspergere, & eo quasi uiam ad
 firmanda uestigia sternere. Ei, simulatq; penetrantibus in terram aquis
 permaduerit, innascitur uitriolum: idemq; ubi madere desierit, ita conso-
 lidatur, & adhærescit lignis, ut non possit nisi ferro resecari. Resecantur
 autẽ sic concreta, & è fodinis per utres extracta mittuntur in alueos. Hic
 aqua feruentē superfusa uitriolum omne, quod pyriti innatum est, resol-
 uitur, fitq; aqua tota uiridis, quę deinde in alia uasa transfunditur, ut de-
 puretur: depurata autem, transfertur in caldarium plumbeum, in quo
 supposito magno igne bullit ad horas octo, aut nouem: donec per eua-
 porationem, quã uocant, densetur: influente tamen semper eodẽ liquore,
 ut eadẽ caldaria plena maneant. Post infunditur in cados ligneos, quibus
 insertæ

A infertē uirgæ sunt, quibus accrescit. Atq; hoc est, quod uitriolū coctum seu facticiū uocāt. Ac tantū quidē de aquæ ferrū rodentis ui & efficacia.

Nunc de lapidescente dicā, cuius generis multæ sunt in Zepusio, inter quas etiā nōnullæ nō aliter quā calidæ, aut alię salubres frequētantur. Et inest his quoq; calor, uel potius teporis aliquid, quod cū alijs temporibus, tū per hyemē manifestius sentitur. Est uerò inter eos fons eximius unus ad pagū, cui apud Zepusiēses Germanos à riuī murmure nomen est, qui instar piscinæ stagnat, & plurimā aquam reddit, in quā item ligna iniecta, lapide ceu cortice obducuntur. Alter ad pagū, qui uocatur Ioannis. Nā qui angustius scatēt, statim atq; paululū profluxerint, lapidescūt, & ita in tumulos exurgūt, cuiusmodi uidetur unus ad pagū Diui Andreae nomine: alter cæteris insignior, prope arcē Zepusiensem, ad ædem diui Martini, quæ sacrarū edium in Zepusio princeps est. Hic scaturit, uel erumpit potius, aqua bulliēti similis, cum magno intus murmure & strepitu, qui admotā aure non sine admiratione auditur. Erumpit autē non forās tātum, & sub diūm: sed etiam meatus sub terra quærit, & quacūq; uadit, lapis fit. quancūq; qui subterranei sunt eius generis lapides, pluuijs aquis irrigata humo, & eo madore diutius manēte, dissoluuntur. Solent autem accole his sic dissolutis & effosis, ad opera cemētaria uice calcis uti. Qui uerò sub dō nascūtur, ipsissimi sunt lapides, tosi dicti, leuitate & raritate non dissimiles pumicibus. Et quia uerisimile est, ijs aliquid glutinis inesse, qui in propinquo edificāt, libēter his ad muro faciendos utuntur, eoq; quidam illjē dicitant, se domos ex aqua factas inhabitare.

Ceterū non minus miraculi uidetur habere quibusdā, quod in monte arci contiguo, intra specum quendam aqua per hyemem fluida, æstate ita congelat, ut refrigerandis poculis glacies inde peti soleat.

Porro quod ad fontes bibētibus ex eo animantibus letales attinet, eorum unus est ad radices rupium Sarmaticarū, quæ, ut dictū est, Zepusio imminent. alijs duo hoc famosiores sunt in Comitatu Saros, quasi in conspectu arcis cognomini, cuius ipse præfecturā teneo. Nā qui est sub rupibus, aues tantū ex eo gustantes necare dicitur. At alios duos non tātum auibus, sed etiam alijs animantibus noxios esse ferunt. Quā ob causam, ne cui pecori ad eos aditus sit, diligentissimè caueri solet. Nascitur autē ad alterū eorū, qui propemodum intra Eperiensium nostrorū fines est, plurimū aconiti, cui herbæ uenenum inesse uel unicus Ouidij uersus arguit:

Lurida terribiles miscent aconita nouerca.

Atq; hinc quidem uideri potest fons hic uirus trahere. Tales enim, ait Plinius, sunt aquæ, qualis terra per quam fluunt: quales que herbarum, quas lauant, succi. Sed est reuera singularis huius fontis natura, ut qui & crescente lunā augeri, & deficiēte minui, atq; ad eò in interlunio prorsus deficere dicitur: tanto omnium consensu, ut mihi ne libuerit quidem, an hæc aliter sese haberent, explorare.

Fontes acidos, & quas acidulas uocant, consultò prætereundos putabam, quòd minimè rari sunt in Hungaria. Ne nō tamen ex his quoq; aliquid delibem, celebres sunt in primis, alter in comitatu Zoliensi, ad ar-

cem eiusdem nominis, cui oppida, quæ dixi uocari montana, subiecta sunt: alter ad oppidum, cui Mons regius nomen est: uterque spleneticis manifesto sensu mederi dicitur.

Ad oppidum Bistriciam, Germani Neusolam uocant, ubi fodinæ sunt æris opulentissimæ, quæ nunc appellantur regiæ, quod in his impendio Regis opera fiunt, cuniculus quidam reddit aquam uiridem: ex qua, ubi subsedit, chrysocolla colligitur.

Quia uero in Comitatum Zoliensem, dum aquas persequimur, uentum est, non possum præterire hiatum terræ huiusdem in locis famosum ob pestilentes expirationes, quibus aues superuolantes, & quæuis alia animalia extingui constat: manifesto eorum experimento, qui eius rei periculum facturi, gallum, gallinam uel, aut felcem, aut canem longo hastili alligatum, supra eum hiatum, qui septo ad arcendas inde animates circumdatus est, protrudere & efferre consueuerunt: quibus non aliter uita subito eripitur, quam si strangularentur.

Est item ad eum fontem, qui potus aues, ut dictum est, enecat, sub Sarmaticis fontibus acidula: quæ etsi eandem cum eo ipso fonte originem habere creditur, tamē plerisque ita grata est, ut etiā ægroti inde potum petant.

Alia est non longè ab arce Leua in Comitatu Barsiensi, quæ nisi ab haurientibus pleno uase perferatur domum, saporem amittit. Itaque qui occurrantibus, ut sit, potum ex ea præbent, uel modicè exinanito uase, quod reliquum est, effundunt, & ad hauriendum denuò recurrunt. Addunt quidam aliud hoc prodigiosius, sed minus simile uero. Nepe, si pura sit, dum hauritur, & pura permaneat, donec offeratur ægrotis, qui eam mirificè appetere solent, quod hoc certissimum ad salutem signum sit. Sin turbida reddatur, planè pro deplorato haberi ægrotum. Itaque eos qui potum tantum infirmis, non omen petunt, antequam hauriant aquam, turbare solere. Sed hoc superstitiosorum credulitati relinquamus.

Ab hac quoque rursus acida alia haud magnis distat spatijs: ad quam etiam propè est fons, qui tumuli in speciem assurgit, & subinde mutat fluxum, lapidescente nimirum statim aqua, quam effundit, & ideo sic excrecente ea parte, qua aliquandiu manarit, ut sese aliam in partem, quæ humilior est, effundere cogatur: quod quidem quasi circuitu quodam fit per omnem fontis oram.

Ad arcem Fileg, quæ inde in Boream euntibus occurrit, in Comitatu Neograd, specus est, in quo supernè destillans aqua, continuo durefcit. Ibi uero uideas ceu statuas hominum consistere saxa, ex hac destillatione concreta. Albus his color est: nec per se tantum sunt alba, sed etiam coloris albicantis usum trita pictoribus præbent.

Sunt præterea ad fines Eperientiū fontes falsi, tantæ acrimoniæ & falsuginis, ut inde sal excoquatur, qui ad omnis generis condituras, & in primis ad cocturam piscium, cæteris utilior esse existimant. Habetque locus nomen ab his fontibus: Hugaris enim Souuar, hoc est, Salisburgum dicitur. Nam & arx eius nominis supra eum locum fuit, meæ ite præfecturæ subiecta, antequam dirueretur. Esse autem salis uim magnam in aliqua eorum motum par-

A um parte, in quibus promōtorij instar arx extat, uel hoc magno est argu-
mento, quōd in aduersa quoq; eorum parte falsi fontes sunt, qui item sua
appellatione insigniunt locum. Sed quod in eo inquirendo aut eruendo.
minus elaboratum est, id non negligentia hominū, sed proculdubio Re-
gum prouisione euenit, ne immodica copia salem uilescere contingeret.

Abundat enim Hungaria sale natiuo, qui lapidicinarum modo cæditur
in Maro ~~arusio~~. Item in Transsylvania, ubi etiam piscinæ falsæ sta-
gnant: à quibus omne pecus arceri necesse est. Compertū est enim, earum
immodico haustu, qui falsugine incitatur, enecari. Insunt tamen in his a-
licubi pisces. quod minus mirum uideri posset, cum ipsum quoq; mare
piscium parēs falsum sit: nisi hic non in aqua falsa, sed in ipso penè sale ui-
uere uiderentur. Sunt autem sapidissimi, carne duriuscula: & ita impa-
tientes aquæ dulcis, ut in eam missi, exanimentur.

Quia uerò in salis mentionem incidimus, etsi de eius, qui ceditur, ortu
diuersæ sint sententiæ, alijs nimirum eum cum ipsa conditione rerum ab
B initio extitisse, alijs postea natum esse affirmantibus: tamen ut uero pro-
pius sit, ex humore aut succo falso concretum esse, & adhuc concreescere,
ea potissimum ratione ostēdi posse iudico, quōd in ipsis lapidicinis salis,
ubi solidissimus fuit, inuenta sunt uaria instrumenta ad humanos usus fa-
cta. Quodam etiam in loco Transsylvaniæ, gallina incubans cum ipsis o-
uis incorrupta. Quin nunc quoq; plerūq; magna carbonum uis eruitur
cum sale. In Desiensi fodina, qua nulla est in Transsylvania altior, paucis
antè annis excisum est de medio sale ingens robur trabi simile, tanta du-
ricie, ut ne ferro quidem facile cederet. Sed idem extra fodinā extractum
sic computruit intra quatuor dies, ut primis digitis conserpi & conterī
posset. Idem solet carbonibus, dum excidūtur, durissimis, simulatq; sub-
dium prolati fuerint, euenire. Hæc uerò uulgus in illa cōfusione rerum,
que Non temporibus in cataclysmo fuit, ibi oppressa, aut alio quopiam
casu eò abrepta esse interpretatur.

Flos salis alibi copiosior, alibi rarò in reliquo sale reperitur: Gemam
C uocant, quōd gemmarum quarūdam in morē pelluceat. Faciunt aut hoc
reperito iudiciū salicidæ docti experientia, salē qui sequetur, aut impu-
rum futurum, aut citò desiturū: neq; temerè ipsos in eo falli cōpertū est.

Abundat & uicina Polonia huius generis natiuo sale saxeo, sed hic mi-
nus sincerus & solidus est Hungarico, non enim fibris tātum, aut uenis,
sed etiam ingenti mole terræ plurimis in locis distinguitur, ac præterea
longius abest à superficie terræ. At in Hūgaria putei, in quibus cæditur,
minus alti sunt usq; ad salem. Quin in Transsylvania etiam scopuli instar
extat supra terrā ad ripam Marisi fluuij, cuius itē alueus sal est, non lōgè
ab oppido Thorda salinis celebri. Fitq; sæpenumero, ut arātes etiam uo-
merem in salem impingant. Sed eum nemini cedere licet, ne quid uecti-
galibus regijs decedat. Liberum est tamen Siculis, qui, ut dictū est, nōnul-
lam Transsylvaniæ partem tenent, suo in solo, quātum domesticis eorum
usibus satis est, sumere. Sed hæc de falsis obiter dixisse sufficiat.

Restant inter calidas, quibus quidem aliquod in Hungaria nomen

est, unę prope Vuaradinum, quę uocantur diui Ladislai, siue quia hic di A
uus Ladislaus lauerit: siue quia ad eđdem ei sacram, & sepulchro ipsius cla
ram, ac tum ipsius, tum Sigismundi Imperatoris, qui hic quoq; condi uo
luit, munificentia opulentam pertinet. His pleriq; inter omnes Hunga
rię calidas, primas tribuunt: in quo tamen amœnitatem potius earum,
quã salubritatem spectare uidentur. Sunt enim calore periucundo, &
temperato: pręterea tam purę & perspicuę, ut speciem eorũ, si quę in
ijciantur, ampliořem quã sunt ipsę res, reddere uideantur.

Sunt tamen pręter calidas multę alię salutare frigidę in Hungarię
cuiusmodi dixi esse in Zepusio geminas, quę lapidescunt. Sed hoc tēpore
maximę prędicatur, & à multis frequentatur, fons ad Mislã, qui locus à
Castonia haud magno distat interuallo. Huius aqua lapidib. qui prope
fontē sunt, feruefactis calefit, & ita balneis idonea redditur. Nō defunt ta
men, qui uim medicam, quę aquę inesse creditur, ipsis potius lapidibus,
quã aque, tribuendã esse censeāt: quod ipsa per se pura sit, & bibētibus
gratisima: & contrã, quam solent alię salutare, nullã misturam respiciat. B

Verũ unde medēdi uis insit aquis, & cur alię alijs atq; alijs morbis,
nec una ratione eadem omnibus medeātur, pręterea unde ipsis tot, tan
tęq; in calore, sapore, odore differentię: deniq; cur alię concreſcāt, alię
ferri rodant, id speculatoribus & uenatoribus naturę physicis explican
dũ relinquo. Georgius Agricola (cuius in hoc genus rebus inquirendis
& excutiēdis studiũ atq; iudiciũ exquisitissimũ esse, libri ab eo doctissi
mę scripti arguunt) multa de his egregia prodidit eo in Opere, quod de
natura eorũ quę de terra effluunt, inscripsit: & idē plura se traditurũ pol
licet in ijs libris, quos se de Medicatis fontibus instituisse ait: ad quorũ le
ctiõnem sese referent, qui de his uolent plenius erudiri. Nã mihi hec scri
pturo propositũ nō fuit, ut docerē quenq;: sed ut uolũtati tuę, Sigismun
de Baronum optime, quę mihi semper imperij uice est, morem gererem.

Quantum aut tuum quoq; semper fuerit studiũ in his eruēdis, quę in
cognitione naturę rerum atq; locorum uel obscura sunt, uel aliquã admi
rationem habent, cum omnes qui te norunt, sciunt: tum scriptus à te, & C
nuper editus de Moschicis rebus liber, abundē ostēdit. Nã quid est in to
ta nobis ante paucos annos minus nota regione, aut in moribus gentis
Moschicę, aut in eius religione, quod non scitissimę explicaris? Quid?
quod Hũgaris nostris penē ignotę essent origine sue, nisi tu cōfirmasses
Moschis cōfinē esse, & ad imperiũ eorũ pertinere Iuhriã, uel ut alię dicere
malũt, Iugariã, unde & initio profecti sunt Hungari, & nomē traxerunt?
Ex Scythia quidem uenisse eos nemini erat dubiũ, sed de nomine disce
ptabatur: cum alię ab Hunnis & Auaris uoce cōposita dictos esse asse
rent, alię aliud comminiscerentur. At uerò propius est ab Iuhra manasse
Hungarorũ nomen: cum nunc quoq; Slauorũ lingua, qua nulla per uni
uersam Europam latius patet, Iuhri, uel prima syllaba nō nihil, ut fit, leui
gata Vhri uocetur. Mitto, quod te quoq; cōfirmante credibilis uisum
est, mōtes, quos uocāt Riphęos, nō extare his in locis, unde rãto ueterum
scriptorum consensu Tanais decurrere dicitur. Sed hęc qui magis per
specta

A spectā habere uolēt, ex cōmētarijs tuis, et his addita chorographia petēt.

Mihi hic narrationem de aquis, quę in Hungaria aliquo miraculo, aut nouitate quapiām insignes sunt, finire libet, uel relinquere potius. Nam si omnes, quę aliquid admirationis habent, consecrari uelim, persequendum esset mihi quicquid est in Hungaria amnium: quorum quidem tantum est, ut non facillē dare possis æqualem regionem, quę pluribus & maioribus abundet. ut non immeritō ueteres Hungari in regni sui insignibus quatuor ductus, totidem præcipuorum fluminum, Danubiū, Sauri, Draui, & Tibisci imaginem repræsentantes, usurparint. Sed ne nihil tamen de his dicam:

Est laus amnium præcipua, esse nauibus ferendis idoneos, & piscosos: Quo in laudis genere quotusquisq; est extra Hūgariam fluuius, qui illis, quos dixi, quatuor conferri queat: ut ne quid commemorē de alijs Hungaricis amnibus, qui etsi magnitudine illis, minimē pares sunt, tamē non minus ferē sunt admirandi. Nam præter hoc, quod optimorū & saluberrimorū piscium copia affluunt, feraces auri pleriq; habētur: in ea præsertim ueteris Dacię parte, quā Hungarię attribui, & Transsylvaniā uocari diximus, quorū etiam nonnullis ab auro nomē est. Cuiusmodi sunt tres cognomines, Chrysi dicti; & qui Hūgaris uocatur Aranyas, hoc est, aureus: ne quis Hungariā ea, quę Thracię, Hispanię, Lydię, Indię amnibus gloria est, carere existimet. Rapiunt autē non ramenta tantū auri per rēni cursu, sed etiā plerunq; massulas, alias pisi, alias nucis auellanaę, castaneaę ue, aut iuglandis magnitudinē: quoties uidelicet inundant, imbribus ue, aut alia quapiām eluuię, aut arte inducta conuolutione aucti, ripas, & ea per quę currunt loca, subruunt. Nec cōmēticiū est, ijs in locis effodi quādoq; massas, alias puri auri, alias concretū saxi aliquid habentes, quę aliquot uncias usq; ad selibram, & librā, & hoc amplius appendunt. Quę licet mihi dicere, cuius certos autores notæ fidei homines habeo, effossas esse, quę quingentorum, imō quę mille florenorum non modō pondus, sed etiam præcium eleuarint.

C Sed ut ad illos principes Hūgarię fluuios redeā, Danubiū, Drauum, Saurum norunt uicini Germani, Norici, Carni: apud quos eorum fontes sunt, & prima incremēta, quę etsi præclara sint, nequaquā tamen tantum laudis addunt amnibus, quantū hi mox, atq; solum Hungaricum attigerint, consequuntur. Hic enim cōtinuō & plenius & spaciosius fluunt, eorūq; nauigationi magis habiles sunt, piscibusq; & maioribus & melioribus magis abundant: ut omitam, quod diuersi generis piscibus, quibus ferē prima est gloria, extra Hungariam carent. Quapropter de his, quorum origines magis notæ & celebres sunt, plura referre superseabo: dicamq; de Tibiseo tantum, quem Hungaria sola totum sibi uendicat.

Oritur in Maromarusio, sub altissimis Carpati iugis, fonte quidē exiguo, sed tantis subito incrementis, ut intra tertium miliarium pro tēporis tamen, quod incremēta moderatur, ratione, patiens sit nauigiorū, quibus sales euehuntur. Est autē ferē iustū unius nauigij onus, quater mille frusta salis, (uulgō lapides uocāt) singula uiginti plus minus pondo librarum.

Fertur

Fertur autē intra Maromarusiū cursu citatiore, ut inter montes, qui plu-
rimos in eos torrētes & riuos effundunt: estq; ibidem limpidissimus, so-
lo glareoso. sed idem ex illis Maromarusij angustijs eluctatus, simulatq;
campestria attigit, incedit lentius, & fluit impurius, admissio præsertim
amne Zamos, qui ex Transsylvania ruens, uiam præbet nauibus, quibus
sales Transsylvanici exportantur: uideturq; tum sanè prorsus aliud esse,
non ob augmenti tatum, aut cursus sui modum, sed quod etiam piscium in
eo ratio est diuersa. nam intra Maromarusiū non habet serè alios, quam
quos aque puriores alunt, & eorum quidē omnis generis copiam ingen-
tem: at foris quem facile dabis piscem, cui quidem in profluente uita est,
quē non suppeditet Tibiscus: quicq; & sapore, & magnitudine non præ-
stet sui generis piscibus, qui alijs in fluuijs capiuntur.

Porro de copia quid dicam? habet quidem Hūgaria multos amnes pi-
scosissimos: inter quos etiā eos numero, qui ex uicinis terris immituntur.
Sed neq; inter hos, neq; inter alios, quorū fontes apud Hūgaros sunt, ul-
lus prouentu pisciū superat Tibiscum: ut eum, quod de Pado Italię dixit B
Poeta, merito fluuiorum regem in Hungaria dicere possis. Etsi uerò i-
dem contingit fluuijs, quod terræ: nempe quod ut hæc fruges, sic & illi
pisces, nunc uberior, nunc malignius producat: tamen nullum est tēpus
Tibisco, quo piscibus non magis, quam ceteri amnes, abundet. Quin, qui
propius ad eius ripā in æstiuis præsertim caloribus accedunt, manifesto
sensu experiuntur, eum pisculentiam quandam, ut sic dicā, redolere. Nec
desunt uulgo, qui dicāt, duas eius partes aquam, tertiam pisces esse: non
eo quidem sensu, quod ita sese res habeat: sed quod planè admiradam, pe-
neq; maiorem fide multitudinē pisciū significatam uolunt.

Vidimus ipsi autumnio superiore, cum illustrem Comitem Nicolaum
à Salmis, exercituum regiorum summum in Pannonijs imperatorem, ul-
tra Tibiscum sequeremur, apud arcem Thokai, quo loco Bodrogus, i-
dem ualde piscosus amnis, Tibisco miscetur, millenos carpiones, quos
nonnulli Cyprinos dicere malunt, citra delectū tamen, sicut eos capi con-
tingit, uenire centū numis Hungaricis: hoc est, floreno, ut uocant, usitato: C
quem pro præsentis rei monetarię illis in locis ratione, aureus unus supe-
rat similibus numis quinquaginta. Eadem est plerūq; luciorū uilitas, sub
hyemis serè initium. Vtor autem lucij appellationē, in designando pisce.
notissimo, quem quidam lupum dicendum esse contendunt.

Sed quanto longius profluit Tibiscus, quātoq; propius accedit ad Da-
nubiū, in quē sese exonerat è regione Sirmij, hoc minus est precij pisci-
bus, propter uim eorū infinitam, præsertim cum exundat. Nā tum in pla-
na effusus, omnia latè loca non tam aquis quam piscibus cōplet: & quæ-
dā quasi stagna facit, quæ agrestes antè, quā decrescit, & in alueū redit,
claustris quibusdam obsepunt, ne refluētibus aquis unā recedāt pisces.
Hic itaq; non aliter atq; in piscinas conclusi tenentur: neque tamen rarò
cōtingit, ut impetu facto, qualis est acie congregientium, effractis septis
perrumpāt, spemq; & laborem agrestium frustrentur. Quo fit, ut hi pro
magno negotio habeant, inuitare populares uicinos, ut pisces emptum
ueniant.

A ueniant. Sed quod prouerbio dicitur, ultroneas putere merces, uix unquam magis quam hic habet locum. Nam sepe aut nulli ueniunt: aut si qui ueniunt, tantillo licentur, ut nihil penè interfit, gratuito ne eis des, an uendas. Quin fit quandoq; ut ne gratis quidem dati, aut quasi relictis ad predam, auferantur: sed porcorum gregibus, qui subsidantibus aquis immitti solent, letam pastionem & quasi piscationem præbeant: ipsa tamè piscium multitudine nihilominus sic plerumq; superate, ut magna eorum pars emoriatur, & computrescat. unde tam tetri nascuntur halitus, ut qui iter faciunt, ea loca non aliter, quam quæ peste infecta sunt, uitare consueuerint. Nec hoc foris tantum, sed etiam in oppidis euenire solet, dum nimirum tanta uis piscium in forum curribus & equis infertur, ut qui eos importarunt, destituti ab emptoribus, sese claculum relictis piscibus inde subducant. Quò fit, ut plerumq; edicto cum poena proposito, caueri soleat, ne quis illinc, nisi ablatiis unà piscibus, discedere audeat.

B Sed longius quam institueram, progressus sum, illustris Baro Sigismunde, non tam admiratione harum rerum, quæ mihi iam maxima uite meæ parte in Hungaria exacta admirabiles esse desierunt, quam studio efficiendi imperata tua incitatus. Nò inficior tamè, pleraq; à me minus explicatè tradita, neq; nò multa præterita esse, quæ cum hac narratione congruebant. Verum id ceu data opera à me factum est, quòd his & aptius & uberius explicandis locum alibi sum habiturus.

Porro quod in epistola ad me tua duorum admirandæ naturæ fontium, alterius quidem ex Arriani, alterius uerò ex Saxonis Grammatici historia mentionem facis, equidem dubitavi aliquandiu, an hoc consilio à te factum esset, ut quæ de similibus miraculis aliorum autorum scriptis prodita sunt, ea mihi cum his nostris coniungenda, ac componenda esse inueneres. Etsi uerò huc inclinabat animus, tamè cum uiderem mihi nihil relictum esse præter colligendi laborem, quæ sibi quisq; legendis libris præstare potest: satis esse putauì, breuiter, unde hæc potissimum peti possint, indicare.

C Miratur Plinius, ab Homero nò esse factam calidorum fontium mentionem: neque hoc sanè iniuria. Quem enim mihi facile dabis autorem, qui non quam accuratissimè in rerum, locorum uel descriptionibus recensere soleat, si quid fortè occurrit, quod usitatum naturæ cursum excedit, aut aliqua nouitate est insigne? Imò quem dabis, in quo non aliquid eiusmodi reperias?

Sed inter eos, qui cæteris diligentius, quasiq; ex professo de his latinè scripserunt, primas obtinet Plinius: qui non contentus aquarum, fontium & fluminum miracula capite elegantissimo in secundo Naturalis historie sue libro complecti, rursus ipsidem aquis & aquatilibus describendis etià peculiarè dedit librum, qui eiusdem operis est tricesimus primus. Secundum Plinium multa de his inuenias prodita à Seneca, in Naturalium questionum libris. Nec pauciora penè à Vitruuio, de architectura lib. octauo. Quæ dā etiā à Strabone, Pōponio Mela, Solino referuntur: ut alios præteream recetiores. Sed omnium instar haberi potest unus Georgius Agricola, qui quæcumq; eiusmodi sunt uel in Græcis Latinisq; scriptoribus à se lecta,

uel do.

uel domi forisq; obseruata, uel accurata indagacione comperta, non modo in illos, quos supra dixi, libros retulit, sed etiam causas eorum quam scitissimè studuit explicare: quanquam quotam quæso hæc factura essent partem, si cætera quoq; quæ adhuc ignota latent, proferrentur: quæ in re nescio profectò, socordia ne magis, an ingratitude hominū accusanda ueniat, qui dum ista pro neglectis habent, non satis æterni illius architecti Dei potentiam & magnitudinem admirari, & eius beneficia agnoscere uidentur.

Memini te mihi aliquando de quodam in Carnis lacu, cui à pago uicino Zirknitz nomen est, non minus penè miranda dicere, quam à me de Hungariæ aquis sunt memorata: ut is uidelicet quotannis ferè sub autumni finem, aquis derepentè ex abdito uenientibus, magnamq; piscium copiam secum trahentibus inundetur: appetente uerò æstate, aquis rursus abdita petentibus exarescat, hac quasi perpetua uicissitudine, ut quo in loco paulo antè piscatus fueris, in eo messem & sementem facere, simulq; si libeat uenari, ac rursus uertente anno piscari possis.

Sed quid obstat, quo minus loci facièm, ut eam ab alijs delineatam accepisti, de tuo sermone describã. Claudii aiebas eum circumquaq; montibus, è quibus riui quidam ignobiles suo quisq; alueolo procurrant, ab orientali quidem plaga tres, ab australi quatuor: singulos quo longius fluant, hoc minus scatere aquis, terra nimirum ipsas combibente, donec postremo absorbeantur scrobibus saxeis, ita natis, ut humano opere excisæ uideri possint. Hic aquis ita redundantibus, ut recipi non possint, fieri, ut regurgitent scrobes: neq; solum nihil aquæ admittant, sed etiam quicquid receperint, effundant tanta rapiditate, ut refluxus impetum ac cursum equitè quamuis expedito & fugienti, ægrè effugere liceat. Itaq; quacuncq; pateat locus (patere autem eum ad sesquimilliarium minus laxa latitudine) diffundi aquas, & lacum efficere, qui perisq; in locis decem & octo cubitos altus sit, & ubi minimum profundus est, æquet iustam humani corporis mensuram.

Hæc fortè minus mirabitur, cui constabit esse eadè in regione amnes, qui terras subeant, & ubi per longa spacia mearint, rursus effluant: quosdam, etiam ubi semel sese abdiderint, amplius nō comparere. Nam hinc occultis quibusdam canalibus illas in lacum manare aquas ratiocinabitur, præsertim si cognorit, ibidem aliquot in locis esse caua montium amplissima, in quibus aquarum ruentium fremitus exaudiantur, & earum quasi stagna sint: unde illos uenire riuos hoc minus dubiū uideri potest, quòd constat n̄isdem anates uiuas euehi: quas nemo nescit in locis subterraneis, in quæ aurè aditus non sit, degere nō posse. Sed quia pro cōperto habetur, illā aquarū accessiōem non duci è mōtib; per riuos, aut alios occultos meatus, sed uenire ab illa scrobium regurgitatione, & quasi uomitu, rursusq; eodè redire, & resorberi, idq; itatis tēporibus fieri, quis hæc miraculo carere negabit?

Auget uerò hoc quoq; rei nouitatem, quòd ferè non minus celeriter recedunt aquæ, quàm accesserunt, non per scrobes illas tantum, sed uniuersa pe-

A uersa penè terra eas non aliter recipiente, quàm si per cribrũ diffunderen-
tur. Quod cum fieri sentiunt accolæ, continuo grandioribus eius meatibus,
quoad fieri potest, obstructis, agminatim aduolant ad piscationem, quæ
ipsis non modo iucunda, sed etiam perfructuosa est. Nam & piscium uis
ingens facile capitur, aqua nimirum eos destituyente: & apud uicinos pre-
cium habent, ad quos conditi sale exportantur. Inuenias autem ibi plerumque,
quod iure mirens, lucios (nam his magis quàm alijs piscibus abundat hic
lacus) qui duos cubitos excedant: quæ res satis magno est argumẽto, eos
intra illas uoragines nasci, aut saltẽ augeri oportere: cum fieri non possit,
ut dum foris stagnant aquæ, ad tantam magnitudinem perueniant.

Porro siccatu lacu fit messis, qua parte solum consitum: & idem rursus
conferitur, antè quàm inundet. Solum ipsum firmum, letum, & in primis
ita ferax graminis, ut post uigesimalium diem secari soleat. Non est tamen
eadem ubique fecunditas. Nam magna eius pars, præter iuncum, nihil gignit.
Quo uerò magis cognobilis fiat lacus, libet addere, quod tu ceu insignem
B notam adiecisti: nempe distare eum ad unius miliarij spacium ab arce Car-
nis, pariter & Italis dicta Postonia, quam Venetos aiebas Maximiliano
Imperatori, dum percuteretur fœdus, quod inter eos postremum fuit,
ademisse: & dum pacta cõuenta præstari oporteret, reddidisse: in illustri
eius loco tanquam pro trophæo relictis his uersibus, quos ibi tũ legeris,

Postonia uicta rediens post omnia uictor

Leuiades, affert pulchra trophæa domum.

Quia uerò id quod dictum est de aquarum ad statum tempus accessione, me
quorundam fontium, quibus idem accidere dicitur, adueniet: etsi mihi externa
minimè persequenda duxi, facere tamen non possum, quin de duobus di-
cam: ut tibi illud quasi pensum, quod ex Arriano & Saxone Grammatico
de totidem fontibus annotasti.

Ater est calidarum laudatissimum, in alpestri Rhetia apud Fauarias,
inter rupes eminentissimas: qui cum ferè deficiat mense Octobri, redit
mense Maio: sicque rursus usque in autumnum exuberat, ut saluberrimis eius
C aquis mola frumentaria impelli possit.

Alter hoc magis mirabilis est in Helueticis, quem recens Helueticorum
Chronicorum scriptor tradit sicari mense Augusto, quo tempore nouis ibi
niuibuscadentibus, pecus inde mitiora in loca depellit: neque postea manare,
nisi mense Iunio, cum nudatus niuibuscadentibus, rursus pastioni pecoris patet.
Manare autem eum è petra in fossam propinquam, ad aquandum pecus
comparatam: per interualla tamen, & bis tantum quotidie, manè uidelicet
& uesperis: rursusque toties occultari. & has quotannis retinere ac con-
tinuare uices, donec rursus, ut dictum est, Augusto mense siccetur. Dicitur
aquationi pecoris, singulari Dei munere, in illa horrida solitudine datum
hunc fontem esse: idque bruta ipsa agnoscere, ut quæ eum ferè ultra, quoad
ibi in pascuis sunt, ad id tempus, quo fundit aquam, petere soleant. Quin
additur, experimento cognitum esse, quod idem fons tam impatiens sit for-
dium, ut si quid impuri in eum missum, missum ue fuerit, per aliquot de-
inde dies non compareat, nec aut manè aut uesperis aquæ quicquam reddat.

Montem, in quo is fons est, Heluetij sua lingua appellant Engstle: ea in regione, cui ab amne Arula, Argevu fecere nomen.

Prudenter Plinius, ad confirmanda exempla potentiae aquarum, à se in illo præclaro opere prodita: Si quis, inquit, fide carere ex his aliqua arbitratur, discat, in nulla parte naturæ maiora esse miracula. Hoc quanquam ipse quoque usurpare aduersus eos possem, quib. fortè in hac mea de aquis narratione quædam fide maiora esse uidebuntur: tamen non probo potius, non temerè quicquam eorum quæ de admirandis naturæ operibus feruntur, pro incredibili haberi oportere, ne quid infinitæ Autoris sapientiæ & potentiae temerè derogetur.

Habes Baro clarissime, pro epistola libellum, magis ieiunum quidem illum, quam uel ipse fortè expectabas, uel materia, quam mihi tractandam dederas, exigebat. Sed cum non ignores, me minimè abundare ocio, tuæ erit equitatis, non tam quid assecutus sim, quam quid assequi uoluerim, aestimare. Hoc unum quidem certè, ut tibi gratum facerem, sedulo sum conatus.

F I N I S.

MAGNIFICO DOMINO, D. SIGISMUNDO
Libero Baroni in Herberstain, Guttentag, ac Neiperg,
Consiliario, Camerario, ac Aerarij Austriaci Præfecto Regio, &c.

*C*ur mittam breue muneri poema,
Ab incude recens mea profectum,
Sigismunde? tibi, qui ineptiarum
Admirator es unicus mearum.
Delectant alios ioci procaces,
Infamis placet alex quibusdam
Ludus, & sua tædij leuandi
Cuius est ratio: at tibi omne tempus
Quod est publica ab occupatione
Relictum, teritur inuustiorum
Scriptorum, aut, Baro, lectione uatum.
Ergo dum uacat à tuis negotijs,
Et uoles male collocare tempus,
Aut uitare meridiationem,
Istud perlegito meum poema,
Atque equi facias, bonique, quaeso.

Ioan. Ludouicus Brassicanus
I. V. Consultus.

L V C T V S A V S T R I A E, O B M O R T E M
I N C O M P A R A B I L I S H E R O I N A E, D. A N-
N A E, Q u i r i t i u m, P a n n o n u m a c B o h e m o-
r u m R e g i n æ, & c.

*Rima cicatricem uix duxit plaga supremam,
Vulnere cum ferior sanguinolenta nouo.
Nec defleta modis satis est mihi filia dignis,
Cum mater lachrymas postulat ipsa nouas.
Non ita consternata fui, nec territa damno,
Seu mihi quod pestis, seu mihi Turca dedit:
Quam modo Regina me mors percussit acerba,
Mors mihi flebilibus testificanda modis.
Indulgere iuuat lachrymis, nec turpe putabo
Plangere feminea tristia corda manu.
Hoc fatale mihi est, uexari fluctibus atris,
Nec tamen aduersis succubuisse malis.
Sic tolerata mihi uix est tolerabilis hostis
Omnia grassantis per mea membra manus.
Sic tolerata lues uix est tolerabilis, atq;
Seua peregrini militis ira mihi.
Sicq; locustarum uis ingluuièsq; nocentum
Uix toleranda, tamen dissimulata mihi.
Nec tamen ad lachrymas conuersa, leuesq; querelas
Officijs egi non aliena meis.
Nunc animi est erepta mihi sententia constans,
Uix tueor partes nunc male firma meas.
Quosq; animo gemitus compressi mæsta uirili,
Principis expressit mors mihi seua mea.
Heu quid ago infelix, fatisq; exercita diris,
Accessit nostris uis cumulusq; malis.
Ad Scythium conuersa polum, septemq; Triones,
Cur inhibes seuas mors uiolenta manus?
Collimanda tibi sunt isthuc spicula: namq;
Uxor erat Stygio dignior illa Ioue.
Ecquid in inuisas non sumis dira nouercas
Tela, quid inuisas non rapis ipsa socrus?
Vixerit Aonio sic illaudatus Homero
Thersites, uiuat sic sibi quisq; malus.
Omne capax rapit urna caput discrimine nullo,
Nec refert fuerit albus an ater homo.
Omnia dissimili similis Proserpina fato
Eripit, humanum nil miserata genus.*

Nec, mihi crede, aliquid mortalibus immortale,
 Hac sumus in sola conditione pares.
 Cetera Dijs meliora tibi Regina dedere,
 Quae sermone libet commemorare breui.
 Interrea lachryma cessate, grauesq; querela,
 Et uacet à gemitu foemina uirq; pio.
 Arcessenda procul mihi sunt exordia rerum,
 Et series regum longa petenda procul.
 Hinc abauos, at auosq; placet, clarosq; parentes,
 Et placet à matris ducere stirpe genus.
 Gede mine antiquo deducta Megistane proles,
 Una fuit Olgird, altera Kestud erat.
 Olgirdae soboles est masculina lagello,
 Qui sacro ablutus postea rore fuit.
 Atq; Uladisliaus mutato nomine dictus,
 Sarmatiae tenuit ditia Regna diu.
 Filius huic Casimirus erat rex impiger armis,
 Qui late patriam rexit, & auxit humum.
 Cui plures nate, cui sextus masculus haeres,
 Sarmatiae summam qui tenuere diu.
 Mentio digna suo de natis tempore fiet,
 Natarum series sed referenda prius:
 Per quas affini coniuncta Alemannia uinclo,
 Quam lambit tumidis Rhenus & Ister aquis:
 Anna Boguslai est Pomerani principis uxor,
 Barbara Saxonia nupta puella duci.
 Regulus Hedwigin Boiorum magnus habebat,
 Unde Palatina lumina multa domus.
 Legnitio Elisabetha duci deducta marito,
 Huic genti lumen contulit atq; decus.
 Uni nomen erat Sophie, quae nupta dynasta
 Brandenburgensi prole beata fuit.
 Caesaris optandi cui cura est credita genti,
 Plena haec principibus praesulibusq; domus.
 Ad fratres redeo, clarissima lumina mundi,
 Praecipue ad patrem Pannonis Anna tuum.
 Pannoniae huic ultro regnum dotale Beatrix
 (Grande Beatricis nomen & omen habes)
 Obtulit & regni procerum officiosa uoluntas,
 Ah quantum est illo regnum habuisse modo?
 Rursus Alexandra est Olgirdae filia nupta
 Masouiae quondam dux Semonite tibi.
 Ex quibus Ernesti Cimburgis edita coniunx
 Fridricum Imperij protulit alma caput.

Hinc socer, hinc profocer, leuir, hinc charusq; maritus:
 Plurimaq; hinc soboles, quod bene uertat, adest.
 Nec tibi Moscontæ gens inficianda niualis,
 Ex hoc nobilitas est quoq; clara loco.
 Nestudes etenim Olgirdæ germanus, in illam
 Infertus gentem multa trophæa tulit.
 Hoc patre Tuoldus dux est procreatus, & illo
 Lituaniæ princeps tempore magnus erat.
 Unica, ni fallor, cui filia tradita Mosco,
 Et desponsa duc, uixit Anastasia,
 Hinc ambo Basili; diuerso tempore, & inde
 Ioannes uario tempore uterq; fuit.
 Sarmaicum affini non solum limite, uerum
 Sanguinis attingis proximitate genus.
 Nec uitio frater dabitur, qui dulce putauit
 Pro patria, in patria, cum patriaq; mori.
 Triste rudimentum belli, Rex induit arma,
 Arma tryocinio non satis apta suo.
 Cedite nunc Decij, procul inde faceßito Curti:
 Rex horum laudes clarus, & huius habet.
 Nec laus Elisabethæ anie reticenda paterna,
 Qua non nobilior femina nata fuit.
 Illi Cesar auus, proauusq;, abauusq;, at auusq;
 Pannoniæ frater rex fuit, atq; parens.
 Sarmatiæ coniunx rector, sex ordine nati
 Succedunt, tenet hæc nunc quoq; regna nepos.
 Coniuge quid potius dicam, uel fratre mariti?
 Sarcina uix humeris hæc satis apta meis.
 De quibus est dixisse nihil, quam dicere pauca,
 Forsitan & satius conticuisse fuit.
 Alter ad occasum populos regit, alter ad ortum,
 Et ferme ambobus paret uterq; Polus.
 Hoc satis est dixisse mihi: sed dicere plura,
 Alterius fuerit grande laboris opus.
 Nec capit laos succincta breuisq; angustia chartæ,
 Quorum regificas uix capit orbis opes.
 Immemor incepti, tristisq; oblita decori,
 Ad natos uenio Sarmatis Anna tuos:
 Hic mihi latitiæ ueniam da Diua licentem,
 Erumpunt toto gaudia corde mihi.
 Non possum gemitus simulare, grauesq; querelas,
 Sit licet incepto res aliena meo.
 Tollite ferales lugubria signa cupressus,
 Atq; parentales exequia ite procul.

Neglite uictrices circum mea tempora laurus,
 Vix memini, si quid flebile passa fui.
 Usq; adeo generis spes inlyta, mascula proles
 Austriacæ columen me fouet atq; domus.
 Vos patrum auspicijs uictricia signa sequuti
 Inuisum Christo collite quaeso genus.
 Vos patris auspicijs uictricia signa sequuti
 Asserite afflictam gnauius Hungariam.
 Conatus equidem nihil hos remorabitur unquam,
 Interno impendet nullus ab hoste timor.
 Suppositas cineri prunas, flammamq; doloso,
 Extinxit uester patruus atq; pater.
 Fallor? an à laeva felici lapsa uolatu
 Confirmat uolucris uota precesq; meas?
 E diuerticulo repetendus sermo, nec extra
 Propositi metas ire sinendus erit.
 Quid referam natas & femineum comitatum,
 Atq; puellares, numina uera, choros.
 Vix totidem ancilla Reginae saepe fuere,
 Aluo Reginae quot prodire tua.
 Atq; alias agitat regnandi dira libido,
 Nota sed exemplis res odiosa datis.
 Sollicitat belli nonnullas cura gerendi,
 Praecipue regnum quo muliebri loci est.
 Faustinas alia referunt, matremq; Neronis:
 Est quoq; cui placeat trux Cleopatra nimis.
 At tibi nulla fuit regnandi, nulla minandi,
 Nulla extorquendi seu a libido fuit.
 Quamuis dotalis sublata ad culmina regni
 Conditione fuit mens moderata pari.
 Tu telas, non tela, nec arma cruenta, nec arces,
 Non profecturis ictibus oppositas:
 Sed bona tranquilla curasti commoda pacis,
 Irarum fugitans, atq; quietis amans.
 Regibus uxores, tot reginisq; maritos,
 Atq; orbi dominos te generasse sat est.
 Imperitent alia praeter muliebri decorum,
 Te pensis famulas non onerasse patet.
 Adde supradictis maternæ stemmata stirpis,
 Addeq; Gandalidos clara trophaea domus.
 Principe Gandalio tua prodita Vascone mater,
 Complures habuit uirgo pudica procos.
 Illa Uuladislao tandem desponsa marito,
 Transiit uita tempora lata sua.

Tertius exierat sesqui & millesimus annus,
 Bisq; decem, Iunij tresq; fuere dies:
 Quando ope Lucinae Genetyllidos implorata,
 Anna parens natu est exhilarata tuo.
 Imposita est capiti matris, de more, corona,
 Bis denis uitam mensibus ante tuam.
 Puda fuit natale solum, sed Rhetia matris,
 Qua fremit alpinis turgidus Oenus aquis.
 Caesaris hic studio est educta sororia tecum,
 Nubilis est donec utraq; facta uiro.
 Iam me uirtutum uix enumerabilis ordo,
 Atq; urget meriti gratia multa tui.
 Quid primum medium ue loquar? quae in fine locabo
 Ornamenta tuae rara pudicitiae?
 Ambiguam faciunt & copia & optio mentem,
 Nunc placet haec uirtus, nunc placet illa magis.
 Ac ueluti in prato considens uirgo uirenti,
 Qua fons muscoso profilit e lapide.
 Nunc uarios molli decerpit pollice flores,
 Aut Narcisse tuos, aut Hyacinthe tuos.
 Candida luteolis nunc iungit lilia calchis,
 Lilia puniceis mista papaueribus.
 Nunc uiolas, cythisos, thyma nunc fragrantia carpit,
 Purpureas tenero nunc secat ungue rosas.
 Attamen in dubio est, non illud, nec magis illud
 Eligit, & numero copia maior adest.
 Nec quod praeponat, nec quod postponat, in arcto
 Haeret, & optatis ambigit ipsa suis.
 Interea ut dulci fertum mittatur amico
 Efficit, ut folio uersicolore fiet.
 Sic mihi per medias & eunti res & ituro
 Corporis, aut animi, fortuitiq; boni:
 Anna tu nullo dotes sunt ordine dictae,
 Attamen haec unus singula fascis habet.
 Non bene principium posito reperitur in orbe,
 Nec finem ductus circulus ullus habet.
 Sic tua continuo uirtus stat in ordine certa,
 Quae nullum finem principiumq; tenet:
 Digna tamen species regno fuit ista tenendo,
 Rege fuit dignus corporis iste decor.
 Multus in ore lepos, in corpore multa uenustas,
 Maiestas oculis & reuerenda tuis.
 Matronale decus, fuko procul atq; colore,
 Qualia mentitus inficit ora color.

Multiferi uites laudantur palmitis, & qui
 Despositum multo fœnore reddit ager.
 Et sterilis ueteri culpata est fœmina lege,
 Fertilitas summo semper honore fuit.
 Pappia priuatis fuit, & Poppæa timori,
 Dicta maritandus lex fuit ordinibus.
 Omniparens natura suum de germine nomen
 Ducit, & a fœtu dicitur ipsa suo.
 Et tu Cesaridum mater, Regumq; Ducumq;
 Egregiam laudem fertilitatis habes.
 Nam tua ter quina letata est regia prole,
 Immo ego ter quina prole beata feror.
 Atq; utinam sterilis, quàm sic fœcunda, fuisses,
 iam fueras parta prole beata satis.
 Nec moriens Regina mihi damnosa fuisses,
 Interitu tantum quod foret absq; tuo.
 Namq; aliam pro te moriens Regina dedisti,
 Nata tuam interea uixerit illa uicem.
 Ac ueluti phœnix de morte renascitur ipsa,
 Atq; ipsam sese dum parit, ipsa perit:
 Sic tu, cum uiuam sobolem morituræ relinquis,
 Immortalis eris morte renata tua.
 Pertinet ad laudes pietas tua cognita diuis,
 Notaq; pro populo sunt pia uota tuo.
 Te ueniente die, te decedente precantem,
 Certa fides sacris inuigilasse libris.
 Acceptam precibus refero, uotisq; salutem:
 Quicquid id est quod sum, sum pietate tua.
 Ah quoties stricto molitus acinacè plagam
 Turca, tua nocuit nil mihi abactus ope?
 Ah quoties dubij euasi discriminia Martis,
 Ploratu ad superos Anna sequestre tuo?
 Sic tuus insidias coniunx dominusq; latentes,
 Atq; hoc uitauit certa pericla modo:
 Imperij rebus dum consulit, & uagus illac,
 Nunc hac suspecti, itq; reditq; uis.
 Vel dum uectus equo salebras, perq; inuia res qua,
 Obuius horribili non timet ire fera.
 Dii superi nostrum seruate ante omnia Regem,
 Uuq; principibus, gloria sitq; meis.
 Non superos tantum, sed flectere docta fuisti
 Humanos etiam supplice uoce loues.
 Ah quoties merita fecisti ignoscere culpæ
 Commotum iusta cum ratione uirum?

Pro miseris nullas oratrix passa repulsas,
 Nec pro supplicibus ambitiosa reus.
 Regia sic fratrem, sic placat Iuno maritum,
 Iam iam missurum tela trifulca Iouem.
 Sic complexa truce[m] mollit Venus alma Graduum,
 Atq[ue] iras reprimat delicia[rum] graues
 Carceris atq[ue] aliquis tetro squalore, sitiq[ue],
 Et pressus manicis compedibusq[ue] diu,
 Querit opem Regina tuam defuncta, precesq[ue],
 Atq[ue] operam expectat nunc quoq[ue] diua tuam.
 Dotibus ingenij fueras quoq[ue] praedita multis,
 Quas ingens fuerit enumerasse labor.
 Nec socialis amor mihi, commemoranda fidesq[ue],
 Non erga dominum mutua cura tuum.
 Frigora, nec glacies, non aestus solstitiales,
 Non nix, non pluuia, non lutulenta uia,
 Non grauis autumnus, non nimbi, non grauis Auster,
 Quaeq[ue] aestas oculis puluerulenta nocet,
 Te domino auulsere, nec auulsere marito,
 Abstraxere uiro fata sed atra tuo.
 Non mihi Penelopes studium, non iacet amor,
 In laudes semper Gracia prona suas:
 Nec tibi praestiterit regi desponsa Pherao,
 Uina maritali quae tumultata rogo est.
 Haec tenus est series rerum libata tuarum,
 Qua pote luce fuit, qua breuitate pote.
 Sed breuius dicam Reginae Epicedion Annae:
 Virtutum est isto sub tumulo cumulus.
 Vos autem extincta postremos reddite honores,
 Grataq[ue] leguim[us] solu[m] iusta modis.

LEGATIONES D. SIGISMUNDI LIBERI
 Baronis in Herberstein, &c.

O Cca[ss]u, mediusq[ue] dies, septentrio, & ortus,
 Sunt per agrata solo, sunt per agrata salo.
 Principibus mandata fero dum maxima regum,
 Uectus equo, rheda, siue rota, atq[ue] rate.
 Luduicum ad regem misso, Solymumq[ue] tyrannum
 Perlustrata rota est Pannonia, atq[ue] rate.
 Caesaris orator ad regem Maximiliani
 In Daniam celeri sum quoq[ue] uectus equo.
 Austriaca missu regionis per mare saeuum
 Hesperia mihi sunt regna petita rate.
 Sauromatias eadem uexit me rheda ad utrosq[ue],
 Per nix conspersas inuiolata uias.

I. L. Brassicanus.

COLLOQVIVM SIGISMVNDI
& Mortis.

MORS.

Tulta hominum mentes, & fama finis & cui
Oblita, longamq; ausa expectare salutem:
Vos quid olympiadas, quid plurima lustra, quid annos
Innumeros, seramq; iuuat sperare senectam?

Si uitam fata impediunt, cur sumiq; recusant,
Arbitrioq; meo semper mortalibus agra
Parcarumq; dies, & uis suprema propinquat.
Quae nobis tandem uiuendi tanta uoluptas?
Quae cura, & nebulam & uentos obtendere inanes
Fortuna, imperioq; meo? uirtutis imago
Quae uos, quae miseri, subiit? si uestra labores
Per uarios, uariasq; uices, per tela, per hostes,
Tam cito in aeternam clauduntur lumina noctem:
Desinite heu miseri his animis praesumere uitam,
Cum nec fatorum leges, nec tempora nostis,
Nostis at incerti ad maestos concedere Manes.

SIGIS. Alta tua haec mens Mors, iam me alta silentia cogit
Rumpere, & acceptum uerbis uulgare dolorem.
Victus enim dictisq; tuis, animoq; superbo,
Hoc unum quero: quae nunc te insania uertit,
Quo mentemq; oculosq; refers? mortalibus ista
Quae causa obycere (oro) fuit, non anterogaram,
Non ante admissam humanos expendere casus?
Si te uita breuis, nostra atq; incommoda tangunt,
Quid tibi nobiscum commune est? Tu Dea fors an,
Nos homines sumus, & te negligimus, tuaq; omnia:
Ergo quid adfectas, frustra & cunctaris? inanem
Aut si hanc forte geris nostri, Dea perfida, curam,
Cur, cum fata tuo arbitrio stant atq; reguntur,
(Prout toties dicis, uerbisq; frequentibus effers)
Cur, inquam, grauia ista pati mala nos sinis? aequum
Certè esset, nobis te tanto impensius omni
Consulere auxilio, quanto uiolentius atris
Expositi fatis, aduersa opera atq; labores
Condimus, & partes toties cunctamur in omnes.
Sed uideo te posse parum, tua numina posse
Contra alia aut nihil: aut tantum, quantum ipsa uoluntas
Imperiumq; Iouis concedit: cuius honorem,
Cuius fortunam comitamur, ut omnibus idem
Aut aequus fieret, ferretq; nouissima uita
Praemia, & optatas sneret contingere sedes.
Imò etiam debes, tu Mors saeuissima, grates

Non paruas certe nobis mortalibus, in nos
 lus quod habes. nam te nihil immortalia curant
 Numina, rideris sed caelo expulsa sereno:
 Unde nisi has terras, quas nunc crudelis oberras,
 Venisses, Stygios habitares spreta paludes.

MOR.S. Cui uoci laxata uia est? quis inania uerba

Dat: me huc atq; illuc circumfero, neminem at usquam
 Conspicio: dictu mirabile, Iuppiter audi,
 Non impune feret quisquis mea numina spernit.
 Fluctuat ira mihi in toto iam pectore, uinci
 Nec digna hoc telo, his donec satiabitur armis.

SIGIS. Huc conuerte oculos, aciem conuerte ferocem:

Hic maneo immotus, tua nec metuo obuia corda
 His furis, nihil haec me uisq; minaq; mouebunt:
 Expedias quaecunque cupis, certare paratus
 Sum tecum, & dubiam uitae tentare palastram.

MOR.S. Tu ne hic Sigismunde manes? Sismunde lacesis

Me tu n' impaudus? quae obsecro causa coegit
 Te in tantam temere mecum descendere arenam?
 Magnum aliquid fortasse aliquis tibi dixit, & esse
 Vim uerbo hanc credis, teq; inter nubila condis:
 Canicemq; tibi, loggos promittis & annos.
 Ventum ad supremum est, nunc nunc tua fata nisi obstant,
 Ni mora praesentis tibi producat honoris,
 Ut uae aequos at auos, uel auos: patris uae senectam,
 Et sera aeterno commendes nomina mundo.

SIGIS. Causa fuit, tua non toleranda superbia, mensq;

Alta mea aethereum qua possum scandere olympum,
 Atque immortalis superos contingere mente:
 Depositis nempe exuiuis mortalibus, in quas
 Solum est imperium tibi: nec quod tu improba posthac
 Obijcias mihi erit (quae me finxisse senectam
 Nugaris) cum supra homines, supra ire uidebis
 Me uirtute mea & pietate Deos: mihi certa
 Nec quoq; longaeua praetendes tempora uita.
 Nam non solum at auos, & auos, patrisq; senectam
 Aequabo, sed uel Pylios superabimus annos.

MOR.S. Tuiulterius modo noli audios extendere cursus:

Sipotes, in facies tu te Sismunde uel omnes
 Verte, & finge quod arte potes, uirtute quod ipsa,
 Alto animoq; potes: te credas aethera pennis
 Posse sequi, clausumq; solo te condere posse:
 Non tamen effugies mea tela, meaq; sagittas:
 Nec quod nunc quassas caput, amplius inde mouebis:

Nec

Nec miseram huc illuc uocem, & tua lumina flectes:
 Scilicet egregia prostratus falce iacebis,
 Egregius certe tantis uirtutibus heros.

SIGIS. Oro meae noli uirtuti illudere, turpis

O Dea: non tu me, sed Diuum numina terrent,
 Dextraq; magna Iouis: quae me tamen ipsa relictis
 Defensum exuuijs dabit, & me in gaudia ducet:
 Ut sic nec iaceam, nec tu quid iuris haberes
 In me, animumq; meum, quamuis inuita repugnes.

MORS. Nunc me fata tua mandare silentia lingua
 Fata uetant: sed tempus erit, quo haec sponte subibis,
 Atq; animum uocemq; tuam intra nubila coges,
 Prostratusq; meo prostratus iure iacebis.

SIGIS. O Mors, inceptum frustra submitte furorem:
 Non ego, non per uim, non per tua iura iacebo,
 Verum istae exuuiæ nostrae, corpusq; caducum:

MORS. Hoc igitur non est, ô Sigismunde, iacere?
 Non est hoc, tristes comitari Manibus umbras?
 Dic age, quo pacto hoc supremum munus obibis?

SIGIS. Non alio, quam quo Diuos insana fateris,
 In tua concludi crudelia funera nunquam
 Posse, nec imponi in crates & triste pheretrum.

MORS. Cur, si te Diuum sublimi nomine ponis,
 Corporis exuuias deponas, maximus auro
 Sic fies, sic ad superos praestantior ibis.

SIGIS. Non ego me Diuum facio, quid perfida captas?
 Sed facio, Diuos etiam quod laudibus aequem,
 Cum post fata mea uiuet mens in clita uita.

MORS. Quam suprema putas quæso post funera mentem?
 Quam uitam, laudesq; facis? si cuncta peribunt
 Tecum, & nulla tui pars iam restabit in orbe.

SIGIS. Funera quid sanctæ mentiris inania mentis,
 Stulta? quid æternam fingis cum corpore uitam
 Occidere, & nullos fama superesse triumphos?

MORS. Blandiris, Sigismunde, tibi, uerissima sed sint
 Quæ asseris: & quid t' post fata extrema iuuabunt?
 Nullus apud Manes est sensus, nulla uoluptas.

SIGIS. Uiuam ego apud superos, nec me uirtutibus auctum
 Auferet atra dies. Manes transibit ad imos
 Fama etiam mea, fama amplum uulgata per orbem.

MORS. Fama huius toties omnes effundis habenas,
 Et te obtentu eius nullo discrimine inumbras:
 Dic ergo, dignum quid fama & laude relinques?

SIGIS. Ne qua meis esset dictis mora, suspice mentem

Ingeniumq; meum uirtutes suspice, clarum
 Atq; aduerte genus, quo ducat origine nomen:
 Qua fuerim taceo puer indole, qualis in armis,
 Qualis eram studys celeri maturior auro,
 Hoc referunt, referentq; mea illa opera atq; labores,
 Quos ego nocturna manu, uersq; diurna,
 Post tot emensas terras, maria alta, potentes
 Post tot terrarum dominos, tot regna, tot turbes
 Conspectas, charis immunis factus amicis,
 Nunc autem faelix auro confectus, inermis,
 Diua tibi hoc referam, partim meminisse, beatam
 Hanc mihi dum uitamq; Deus, uirtusq; dedissent,
 Me Austriaca & partim uidisse domus dominos sex,
 Quis ego cunctis at auis, & auis, & patre solebam,
 Et soleo officia & magnos prestare labores.
 Hac si facta mea fama bene conscia ueri
 Aspicias, mox in melius tua dicta reflectes.

MORS. Per te, per qui te talem genuere parentes,
 Vir clara generose domo, hac solatia uitae
 Quid prodesse tuae poterint, si mittet ad imos
 Te mea, te cunctis spoliatum dextera, manes?
 Unde auscultandi dabitur tibi nulla facultas,
 Seu bona seu mala erit tua fama: sed inter & umbras
 Et manes medius, mutus surdusq; sedebis.

SIGIS. Tantum erit, à nostro hanc spoliari numine uitam,
 Quanta esset fatuae dementia credere morti,
 Aeternam extinguant quòd debita funera mentem:
 Qua nunquam auditum est homines cecidisse peremptos.
 Illi igitur pereant, pereant qui talia credunt.
 Contra ego uiuendo uincam mea fata superstes
 Et longum meritisq; meis, generiq; meorum,
 Virtutis sortisq; locum, & noua nomina queram;
 Tuq; meo exemplo sic uitam quere uiator.

FINIS.

Elisabeth, Sigis. 2. Maximilianus rex Anna, Al- Ferdinandus Maria, Guilibel- Magdalena, Katharina, Elconora, Margareta, Ioannes, Barbara, Carolus, Vrfula, Elena, Ioanna.
 Pol. Regis, Mag. Bohemie, Archiberti D. Archidux Austria, Buarie, cen. & Cliven.
 D. Lithuan.

Hedwigis, Io- Isabella, Io- Sophia, Anna, Katharina, Sigismundus 2. Pol.
 chini Electo- annis Regis Rex, magnus Dux
 ris Branden- Hungariae. Lithuanie.

Ioannes Alber- Alexander Po- Fredericus Casimirus Sigismundus primus
 tus Rex Polon. Ion. Rex, mag. Cardina- Canonisa- Rex Polonie, mag.
 mag. dux Lith. Dux Lithuan. tis. Dux Lithuanie.

Ladislau Rex Casimirus Rex Polonie,
 Hungarie & magnus Dux Lithuanie.
 Bohemie, Ar- Elisabeth uxor Cas-
 chidux Au- miri, Alberti Rom. Imp.
 strie. filia.

Elisabeth filia Sigis-
 mi Imp. Rom. Hung. & Bohem. Rex.
 Regis, Archiducis Aust. Rex, Hung. & Bohem. Rex.
 Sigismundus Rom. Imp. Rex, Hung. & Bohem. Rex.
 Carolus III. Ro. Imp. Bohemie Rex.
 Ioannes Rex Bohemie.

Herbertus, Neipperg & Guttenhag, Doctori Io-
 anni Ludouico Brasicano, compatri suo.

Herbertus, Neipperg & Guttenhag, Doctori Io-
 anni Ludouico Brasicano, compatri suo.

Herbertus, Neipperg & Guttenhag, Doctori Io-
 anni Ludouico Brasicano, compatri suo.

Herbertus, Neipperg & Guttenhag, Doctori Io-
 anni Ludouico Brasicano, compatri suo.

Carolus V. Rom. Imp. Hispaniarum Rex.
 Philippus rex Hisp. Archidux Austrie, Dux Burgundie.
 Maximilianus E. R. Imp. Arch. Aust.
 Fridericus III. Ro. Imp. Archid. Aust.
 Cimbirgis filia Semouiti, Arnesti Archiducis Aust. uxor.
 Alexandra filia Olgydi, soror Jagello nis, Semouiti Ducis Masouie uxor.

Ioannes magnus Dux Moscouie.
 Vna filius rex & dominus totius Rusie, Dux Moscouie.
 Ioannes dominus totius Rusie, magnus Dux Mosc.
 Vna filius mag. Dux Moscouie.
 Anastasia Vitoldi filia, Vna filij mag. D. Mosco. uxor.
 Vitoldus mag. dux Lithuanie.
 Kestud magnus Dux Lithuanie.

Carolus V. Rom. Imp. Hispaniarum Rex.
 Philippus rex Hisp. Archidux Austrie, Dux Burgundie.
 Maximilianus E. R. Imp. Arch. Aust.
 Fridericus III. Ro. Imp. Archid. Aust.
 Cimbirgis filia Semouiti, Arnesti Archiducis Aust. uxor.
 Alexandra filia Olgydi, soror Jagello nis, Semouiti Ducis Masouie uxor.

Carolus V. Rom. Imp. Hispaniarum Rex.
 Philippus rex Hisp. Archidux Austrie, Dux Burgundie.
 Maximilianus E. R. Imp. Arch. Aust.
 Fridericus III. Ro. Imp. Archid. Aust.
 Cimbirgis filia Semouiti, Arnesti Archiducis Aust. uxor.
 Alexandra filia Olgydi, soror Jagello nis, Semouiti Ducis Masouie uxor.

Carolus V. Rom. Imp. Hispaniarum Rex.
 Philippus rex Hisp. Archidux Austrie, Dux Burgundie.
 Maximilianus E. R. Imp. Arch. Aust.
 Fridericus III. Ro. Imp. Archid. Aust.
 Cimbirgis filia Semouiti, Arnesti Archiducis Aust. uxor.
 Alexandra filia Olgydi, soror Jagello nis, Semouiti Ducis Masouie uxor.

Carolus V. Rom. Imp. Hispaniarum Rex.
 Philippus rex Hisp. Archidux Austrie, Dux Burgundie.
 Maximilianus E. R. Imp. Arch. Aust.
 Fridericus III. Ro. Imp. Archid. Aust.
 Cimbirgis filia Semouiti, Arnesti Archiducis Aust. uxor.
 Alexandra filia Olgydi, soror Jagello nis, Semouiti Ducis Masouie uxor.

Carolus V. Rom. Imp. Hispaniarum Rex.
 Philippus rex Hisp. Archidux Austrie, Dux Burgundie.
 Maximilianus E. R. Imp. Arch. Aust.
 Fridericus III. Ro. Imp. Archid. Aust.
 Cimbirgis filia Semouiti, Arnesti Archiducis Aust. uxor.
 Alexandra filia Olgydi, soror Jagello nis, Semouiti Ducis Masouie uxor.

Carolus V. Rom. Imp. Hispaniarum Rex.
 Philippus rex Hisp. Archidux Austrie, Dux Burgundie.
 Maximilianus E. R. Imp. Arch. Aust.
 Fridericus III. Ro. Imp. Archid. Aust.
 Cimbirgis filia Semouiti, Arnesti Archiducis Aust. uxor.
 Alexandra filia Olgydi, soror Jagello nis, Semouiti Ducis Masouie uxor.

Carolus V. Rom. Imp. Hispaniarum Rex.
 Philippus rex Hisp. Archidux Austrie, Dux Burgundie.
 Maximilianus E. R. Imp. Arch. Aust.
 Fridericus III. Ro. Imp. Archid. Aust.
 Cimbirgis filia Semouiti, Arnesti Archiducis Aust. uxor.
 Alexandra filia Olgydi, soror Jagello nis, Semouiti Ducis Masouie uxor.

Carolus V. Rom. Imp. Hispaniarum Rex.
 Philippus rex Hisp. Archidux Austrie, Dux Burgundie.
 Maximilianus E. R. Imp. Arch. Aust.
 Fridericus III. Ro. Imp. Archid. Aust.
 Cimbirgis filia Semouiti, Arnesti Archiducis Aust. uxor.
 Alexandra filia Olgydi, soror Jagello nis, Semouiti Ducis Masouie uxor.

SIGISMUNDVS LIBER BARO IN

Herbertus, Neipperg & Guttenhag, Doctori Io-
 anni Ludouico Brasicano, compatri suo.

Herbertus, Neipperg & Guttenhag, Doctori Io-
 anni Ludouico Brasicano, compatri suo.

Herbertus, Neipperg & Guttenhag, Doctori Io-
 anni Ludouico Brasicano, compatri suo.

Herbertus, Neipperg & Guttenhag, Doctori Io-
 anni Ludouico Brasicano, compatri suo.

Gedemin Magnus Dux Lithuanie.

Gedemin Magnus Dux Lithuanie.

Gedemin Magnus Dux Lithuanie.

Gedemin Magnus Dux Lithuanie.

Gedemin Magnus Dux Lithuanie.

Gedemin Magnus Dux Lithuanie.

Gedemin Magnus Dux Lithuanie.

Olgerd magnus Dux Lithuanie.

Olgerd magnus Dux Lithuanie.

Olgerd magnus Dux Lithuanie.

Olgerd magnus Dux Lithuanie.

Olgerd magnus Dux Lithuanie.

Olgerd magnus Dux Lithuanie.

Olgerd magnus Dux Lithuanie.

Olgerd magnus Dux Lithuanie.

Olgerd magnus Dux Lithuanie.

Olgerd magnus Dux Lithuanie.

Olgerd magnus Dux Lithuanie.

Olgerd magnus Dux Lithuanie.

Olgerd magnus Dux Lithuanie.

Olgerd magnus Dux Lithuanie.

Olgerd magnus Dux Lithuanie.

Olgerd magnus Dux Lithuanie.

Olgerd magnus Dux Lithuanie.

Olgerd magnus Dux Lithuanie.

Olgerd magnus Dux Lithuanie.

Olgerd magnus Dux Lithuanie.

Olgerd magnus Dux Lithuanie.

Olgerd magnus Dux Lithuanie.

Olgerd magnus Dux Lithuanie.

Olgerd magnus Dux Lithuanie.

Olgerd magnus Dux Lithuanie.

Olgerd magnus Dux Lithuanie.

Olgerd magnus Dux Lithuanie.

Olgerd magnus Dux Lithuanie.

Olgerd magnus Dux Lithuanie.

Olgerd magnus Dux Lithuanie.

Olgerd magnus Dux Lithuanie.

Olgerd magnus Dux Lithuanie.

Olgerd magnus Dux Lithuanie.

Olgerd magnus Dux Lithuanie.

Olgerd magnus Dux Lithuanie.

Olgerd magnus Dux Lithuanie.

Olgerd magnus Dux Lithuanie.

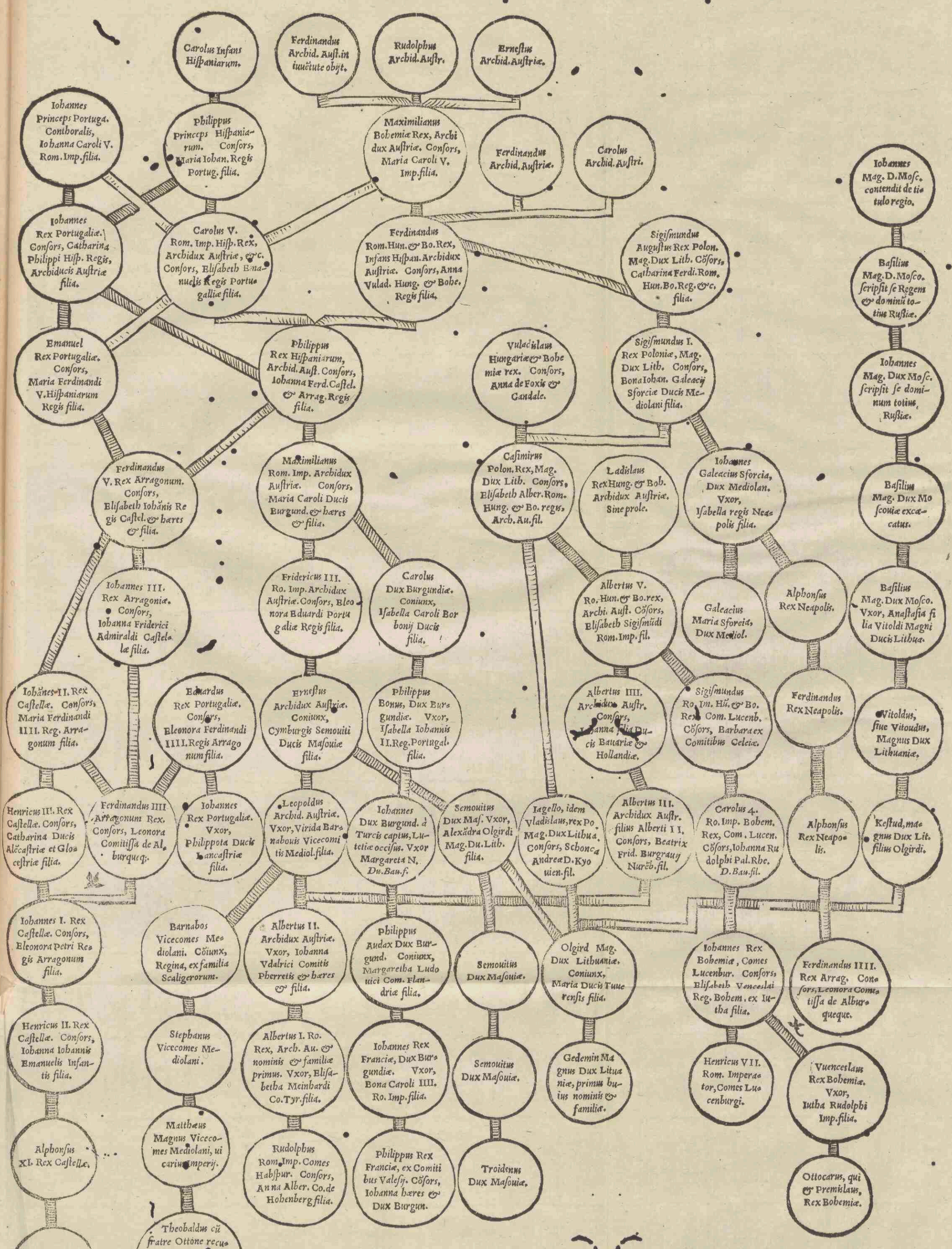
Olgerd magnus Dux Lithuanie.

Olgerd magnus Dux Lithuanie.

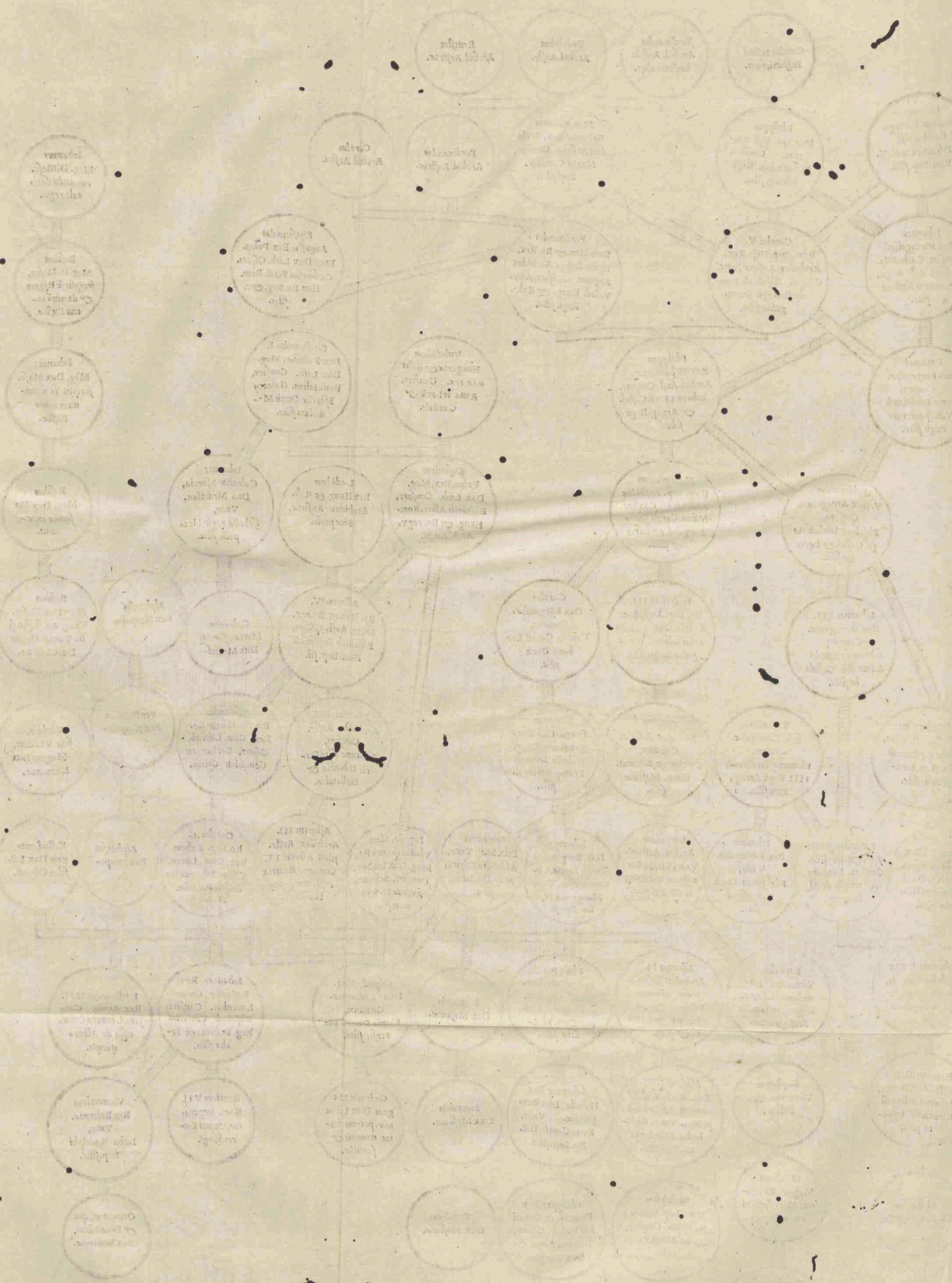
Olgerd magnus Dux Lithuanie.

Olgerd magnus Dux Lithuanie.

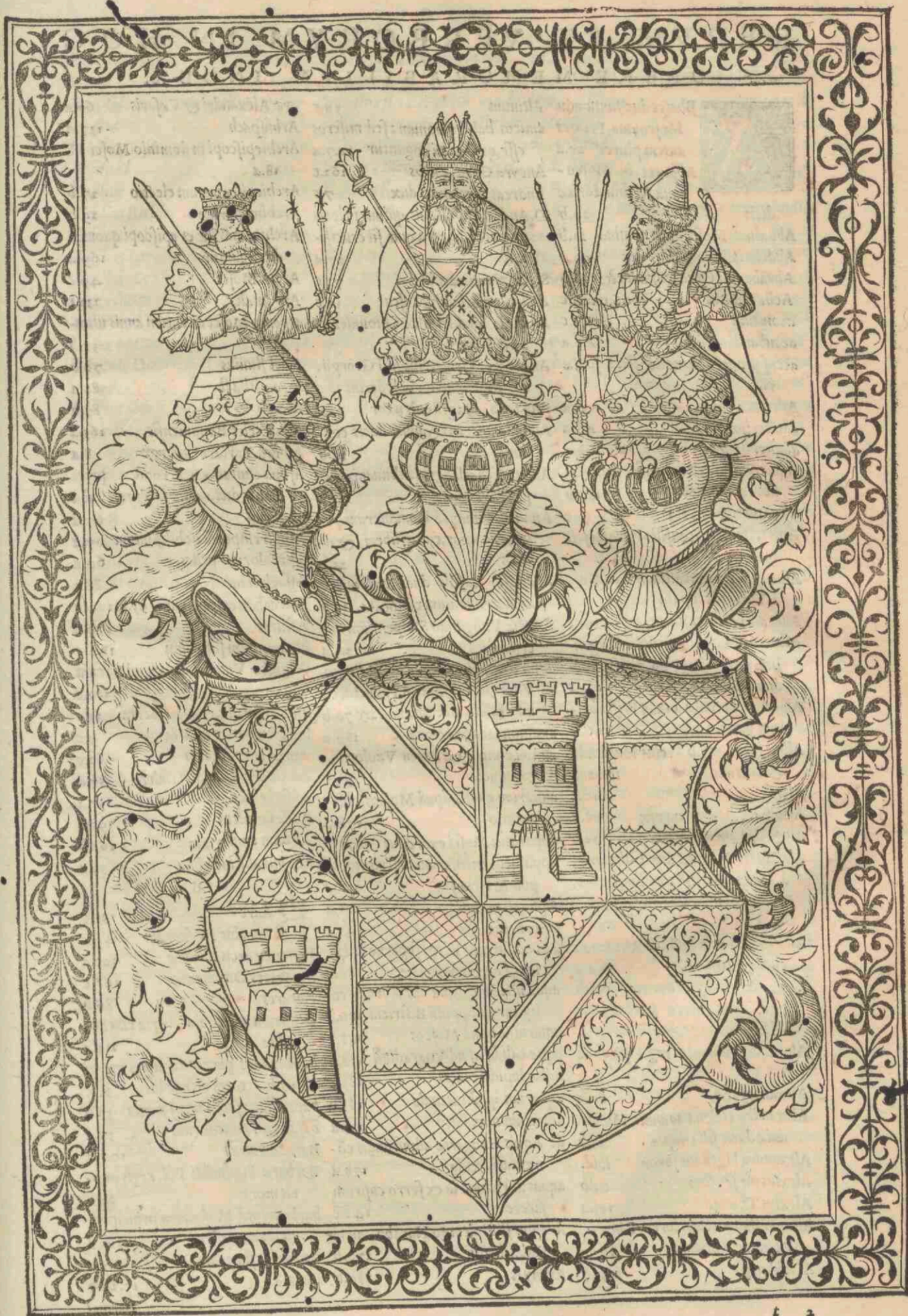
Olgerd magnus Dux Lithuanie.

Radices, quæ Carolum & Ferdinandum Cæsares cum liberis germinarunt feliciter, debita huic domui fide & diligentia Sigismundus Liber Baro in Herberstein, Neyperg & Guetenhag, Fiscus Austriaci Præfectus, congescit: Anno 1553.

Handwritten text at the bottom of the page, possibly a title or a note. The text is mirrored and difficult to decipher, but appears to contain the name 'Kaufmann' and other words.

I N D E X.

Barmat forques	22.a	Beodnitz	140.b	Brensko oppidum	10.b
Barnabas Bel.	147.c	Berdebeck Tartarorum rex	88.a	Bretschau	153.c
Barni	103.b	Bersemani	88.c	Briesli opp. cum castro ad Buh flu-	
Barptolomaeus metropolita uir sag-		Beresina fl. 12.c. 105.a. 142.b		uium	142.a. 151.b
ctus	27.b	fortè antiquis Borysthenes. ibid.		Brill	130.a
Barthus castrum	118.a	Borysthenem influit	109.a	Brod	140.a
Basiliski	151.c	Berges, Norduuegia ciuitas	118.b	Bruna	137.a
Basilus	79.a	Beschna fl.	151.b	Buda 85 c. à Solimanno capta	147.b
Basilus Bielski	48.a	Betha opp.	139.a	Bude encomium 181.c. unde condi-	
Basilus cæcus dux	9.a. 63.b	Betuuna fl.	144.b	ta	182.a
Basilus Laroslauuski	135.c	Bicis lacus	75.c	Budensium thermarum enumeratio	
Basilus Constantini à Tartaris in-		Biela principatus, oppidum & arx.		atq; descriptio	179.b.c
terentus	187.c	71.b. 10.b. 153.c		Buh fluius	137.c. 143.a
Basilus Czirpach oppido quomo-		Bieli 2.c. Bielaribitza	67.c	Bulgaria	2.b. 87.b
do potitus	68.a	Bieloiesero principatus	77.b. 78.c	Bulgari Polouuzi & Czudi quan-	
Basilus Demetrii Tartaros ciccit		oppidum & arx	77.b	do baptisandi	36.a
8.a		Bielsko opp.	142.c. 137.c. 153.a	Bulla Alexandri papæ, de Rhutenor-	
Basilus dux factus, mox eicitur & b		Bij, dux	103.b	rum baptismo	38.a
rursus restituitur, item rursus op-		Bischouu oppidum	144.c		
pugnatur	ibidem.	Bisons Syber, Vrochs	109.c		
Basilus Mosc. princeps modernus,		Bisontis forma depicta	112.a		
primus peditatu & tormentis		Bisontium uenatio	110.a		
usus	59.a	Bistricia opp. Germanis Neusola	136.a		
Basilus, qui & Gabriel Ioannis fi-		Blasius suum iter ex Moscouia in			
lius, eiusdemq; tyrânis	63. 69.a	Daniam narrat	118.c		
Basilus Ioannis Smolentzko ciuitate		Blud Ieropolchi intimus cõsiliarius			
per proditionem potitus	70.c	de interficiendo domino suo à Vu-			
Basilus in Lituanos exercitum mit-		lodimero sollicitatus	6.b. cuiusq;		
tit	12.b	perfidia	ibidem.		
Basilus & Michael Lintzbi	26.a	Bobransko oppidum ad Borysthe-			
Basilus Magnus dux, Demetrii Ma-		nem	104.c. 105.a		
gni successor	63.b	Bodrogus ubi Tibisco misceatur.			
Basilus princeps Biele, quâdo ad lo-		190.b			
annè patrè Basilij defecerit.	71.c	Bog Lithuuanie fl.	Ibidem.		
Basilus Semeczitz 9.a cur in car-		Boh fl.	109.a		
cerem coniectus	69.b.c	Bohemi	2.b		
Basilus Smolentzko	50.b	Boiari nobiles	17.a		
Basilus Schniski	84.b	Bona Ioannis Galeacij Sforciæ F.			
Basilus Tartaro	8.b	138.b			
Basilus Tretjack Dolmatouu	14.c	Boranetz	59.c		
Basilij iniquitas & stultitia	99.a	Boris	6.a		
Basilij & Theodori acerrima con-		Boris in diuos relatus, & sacer ei			
gressio de imperio	65.c	dies institutus	7.b		
Basilij patruelles Mosco se tradide-		Boris & Chleb fratres inter sanctos			
runt	10.c	relati	7.b		
Basilougorod	65.a	Boris magnus dux	73.a		
Basa	114.b	Boris Vuolodimeri F.	7.b		
Basa Mahoueth	180.a	Borosouu	142.b		
Basalick Moscorum	49.b	Borisouu opp.	12.c. 105.c. 152.a		
Batbi rex 7.c. 86.b ab Vulaslau		Borysthenis fons, cursus, oppida	72.		
Hungarorum regè occisus	87.c	a. b. ortus	165.c		
Batmassa Soltan	91.c	Borystheni adiacentia oppida	72.b		
Bauariæ oppida	136.c	104.c			
Bebejd Chan	100.b	Boum plus quàm 80 millia per uiam			
Belli origo plerunq; ex connubijs		Vienensem ex Hungaria in Ger-			
10.a		maniã uno anno esse acta	149.a		
Beluga piscis	67.c. 99.a	Braslaui	139.a		
Bensin	153.c				

C

Adayenouu 151.c
 Cesaris arce 67.a
 Casarem Romanum non se maiorem
 esse, Moscum existimare 17.a
 Cassa Ligurû colonia, Tartaris sub-
 icta 162.a
 Cainouu oppidum 104.b
 Calacha fl. 149.c
 Calami populi 82.c
 Calcaria Moscorum 49.c
 Calidorum fontium cur ab Homero
 nulla mentio facta sit 191.c
 Calka fluius 85.c
 Calor Moscorum 63.c
 Camen Bolschoi 81.b
 Calusca 5.a
 Camenetz opp. 151.b
 Candidi laus paludes 165.c
 Canis immundum animal apud Mo-
 scos 132.a
 Canes pro iumentis 85.b
 Canum ad uenationem Mosci ducen-
 dorum mos 132.a
 Canones Ioannis Metropolitæ, qui
 dictus est Propheta 33.c
 Cantilena sepius à Rhutenis repeti-
 ta 20.c
 Capha insignis urbs, olim Theodosia
 dicta 101.b. à Turcis Genuen-
 sibus adempta ibidem.
 Caput S. Ioannis 101.a
 Capite plectendi 53.a
 Capita equorum apud Tartaros in
 delicijs haberi 89.b
 Carolus V. Imperator 15.b
 Carpatius mons 178.b
 Carpiones à nonnullis Cyprinos uo-
 cari 190.c
 Casan 50.b
 Casani

INDEX

Casani reges à Molochis uicti	11 a	Christiernus Danie rex, regno cie-	10 c
Casani	162 b	ctus	106 a
Casanum Tartarorum opp.	166 a	Christophorus episcopus Labacensis	10 a. 106 a
Casimirus	13 a	136 b	
Casimiri filij sex	23 a	Christophorus Schidlouueczki ca-	
Casima fluuius	83 a	stellanus Cracouiensis	143 b
Casimouugorod opp. ad Occā	65 a	Chriuuitzi	2 c
67 c		Chrysocolla ubi ex aqua colligi so-	
castorum pelles	60 b	lita	186 a
Castromouugorod ciuitas cum ca-		Chrysostomus Columnus	136 c
stro 14 b. eiusdemq; nominis flu-		cibi genus in ieiunio maiori	375 a
uius	ibidem.	Ciki pop.	101 a
castrorum locus	51 a	Cimbria Chersonesus	114 a
catorum domesticorum pelles	60 b	cinctus Moscorum	52 c
Catharina Poloniae regina	23 b	Circas opp.	2 a
Catharina innupta obiit	24 b	Circassi seu Ciki populi, nec	
Cathayni populi	164 b	nec Tartaris parent	101 a
Cathayum ciuitas	162 a	Circassi	72 b. 103 c
Cazan arx obsidetur 98 a. incendi-		Circas oppidum	103 c
tur	96 c	Cirpach oppidum ad Occā	67 c
Cazan regnum, ciuitas & castrum		Citrihan	100 b
eiusdem nominis	91 b	Clara uallis, uulgò Tzuuelt	137 c
Cazan, olla cuprea bulliens	ibid.	Clerici carnibus abstinentes	29 c
Cazanica fl.	96 c	Clesma fl.	64 b. 166 b
Cazanenses Tartari 86 c. quando		Clin oppidum ad fluuium Ianuga	
à Moscis defecerint	92 a	141 b	
Cazanensium contra Moscos bel-		Clobutzo	150 a
lum 92 b. eorundem stratage-		Cobilagora	153 c
ma	ibidem.	Codaiculu baptisatus	91 c
Ceculi	187 c	Coelestinus papa	31 a
ceremonie Moscorum 55 b. M-		coemiteria non consecrati	41 c
sci principis in cruce deaurata		coestus Moscius	49 c.
135 b		131 c	
ceremonie cum pileis	20 b	Colchis olim, que nunc Cotatis di-	
ceruis Loppos pro iumētis uti	118 b	cta	101 a
Chan, rex	83 b. 103 b	coloni VI dies in septimana domi-	
Charnos à Venetis Charfos appella-		no laborant	55 a
ri 1 c		Colpaack	46 b
Chazanenses sub Moscis	91 b	Coluga opp.	68 b
Chelealeck Cazanensium rex	ibid.	Coluge presidia	ibid.
Chidir Tartarorum rex	68 a	Colmogor castrum	80 b
Chiouuia uetus Russiae metropolis		Colmogora proxima Moscouie re-	
2 a. 72 b. 104 b.		gio	163 c
Chiouuia Ieropolcho tradita	5 a	Columna opp.	61 a. 65 b. 67 c
Chiouuia idola	6 c	Comaroniensis arx	182 c
Chiouuia monticulus	104 b	Commendatores	115 a
Chleb Vuolodimeri F.	7 b	Comites	17 b
Chleb in diuos relatus	ibidem.	Communicatio sub utraque specie	
Chlinouua opp.	84 b	40 b	
Chlopi	49 a	Concilium generale septimam	30 b
Cloppigrod	75 a. 78 a	Concionatoribus Rutenos carere	
Choitilouua	141 a	42 c	
Chorontani	2 c	Confessio Rutenorum	40 a
chorea certaminis genus apud Tar-		Conrad Suuaritz uexillifer	115 b
taros	90 a	conscientia recti	18 b
chorea	34 a	consiliarij	46 b
Choruati	2 c	Constantinopolis cur Czarigrad di-	
Christianus Danie rex	45 a	cta	16 b
			59 b
		Constantinus elabatur	10 c
		Constantinus Knes Ostwoiki	12 c
		10 a. 106 a	
		Constantini Rutheni copiarum du-	
		cis captiuitas	172 a
		conuiuij apud Moscorum princi-	
		pem apparatus, &c.	128 a
		Coporoia fl. & arx	76 c
		Corela fl. & prouincia	76 c
		eadem & regi Suetie, &	
		principi Moscouie tributaria	116 c
		Coreste	4 a
		Corsa idolum	6 c
		Corula Moscouie ditio	139 c
		Corcira opp.	68 a
		Corfire dominus qua astutia captus	68 a
		Corfun 7 a. Gracie oppi-	
		dum, ad septennium oppugna-	
		tum	75 a
		Cōstantinopolitanis restitutū	7 a
		Cortzin opp. cum castro	143 a
		Cosatzkij Tartari	100 c
		Coseros, tributi nomine primum à	
		Rhutenis asprecolorum pelliculas	
		exegisse	3 c
		Cosle opp.	153 c
		Cosin castrum olim Knes Vuentza	
		dictum	83 a
		Cosm fl.	82 c
		Cosum	99 b
		Cotatis nunc, que olim Colchis	
		101 a	
		Cotelnitz opp.	84 c
		Cotoroa fl.	78 c
		Cotzi pagus	145 b
		Cotzko	137 c
		Cracouuia regni Poloniae caput	137
		ibid.	b. 144 a
		Cral, Kyrall, Koroll, rex	16 a
		Crasna	60 a
		Crasno Sello	141 a
		Cranij	162 a
		Crepitza opp.	150 a
		Creuua opp.	142 b
		Cromolouu	150 b
		Cronon fluu.	109 a. 138 a
		105 b. c	
		Cropiuua fl.	13 b
		S. Crucis exaltatio	35 b
		cucumeres salsi	129 c
		Cumeri idolum	6 c
		Cupa fl.	101 a
		cuprum ex ferro aquarum ui	128 c
		Cures Pieczenigorum princeps	5 b
		curia mercatorum apud Moscos	
		59 b	

I N D E X.

cyprini, carpiones	190 c	Demetrius pater in uinculis mor-	71 a. 72 b
Cytracha urbs	166 a	tuus	69 b
Czar, rex	16 a. 83 b	Demetrius Smecka	9 a
Czarigrad, regia urbs	16 b	Demetrius tertius legatus	118 c
Czeremissa populi	84 c	olim Demetrii laus	158 a. 160 c
Mosco, nunc Cazanenfi regi		Demetrii filij nequamis ferrina for-	Duelli petitio 54 a exemplum.
subiecti	86 b	tuna	69 b
Czeremissa superiores	64 c. 86 b	Demetriouitz oppidū & castrum	duellionum ferrum 54 b
Czerna fl.	143 a	70 c	ad Duellum armatura ibid.
Czernig	151 c	Denga	56
Czernigouu op.	69 a. 78 b	Derbt oppidum Liuuoniae, Ruithe-	Dunenburg urbs 72 c
Czestochouu monasterium	150 b	nis Iuryouugorod appellatum	Druina ciuitas, fluuius, lacus, pro-
Czilne fl.	81 b	115 a	uincia 80 a. 81 a 72 c. 139 a idē à
Czimburgis Arnesti Austriae Archi-		Dernise Turcorum qui	Lithuanis Dunam, ab alijs Tu-
ducis uxor	24 a	Defensem fodinam Transyluaniae,	rantiū & Rubonem uocari ibid.
Czircho fl.	81 b	omniū esse altissimam	187 b
Czubaschi	97 b	Desna fl.	68 a
Czudi quando baptizandi	36 a	Dsternicza fl.	139 c
Czudin, & Czutzko lacus	76 c.	Deuuenosto	57 c
75 c.		diabolica Tartarorum opinio	90 c
Czutzma	151 c	diabolicae deceptionis exemplum	Duuetma 57 c
Czunckhas	85 c	114 a	
D			
Demoniacis & mente captis		Diaconus in Moscouia nullus, nisi	E
an sacramentum dare li-		coniugatus consecratur	Lisabetha 23 b
ceat	35 b	dies maximus Bergis, & apud Drot	Elizabethae, Ferdinandi regis
Damasus papa	31 a	XXII horarum	Rom. filiae & uxoris Sigismundi
Daniae regnum in suis maximè con-		die festo an aliquid occidere liceat	regis Poloniae obitus 23 b
stare	114 c	35 a	Ellend 110 c
Daniel Metropolitae hypocrita	27 c	Dikiloppori populi, qui feri Loppi	Engroneland prouincia 80 b. 84 a
Daniscum	114 b	sunt, ad Dron	120 b.
Dasua idolum	6 c	Diececes	Engstle mons Helueticus, in quo mira-
Dauid Chleb	7 b	Disla	bilis fons 93 c. 104 a
Dauid Scotus regis Daniae Orator	117 a	diffeminatio	Episcopi in dominio Mosci octo 28
decima Rutenorum propter quid		Diuidna flumiorum totius Septen-	a eorum nomina 21 c
instituta	45 b	trionis longè amplissimus	episcoporum officia 45 c
Dedina	139 a	Dinuriouu ciuitas cum castro	episcoporum primae sedes 79 b
defunctorum apud Moscos exequi-		diuortium	episcoporum uestes, officium 30 a
atque sepulture	169 c	diuortium celebrans, quomodo pœ-	episcopos eligendi mos 169 a
Demetrius Bielski contra Tartaros		nitebit	equi natantes 124 a
à Moscis missus	93 a. 95 c	Diuorum cultus	equi Moscorum 49 b
Demetrius Danielis	99	Dnieper fl.	equinum lac 89 b
Demetrius Ioannis F.	9 b	Dnyepersko pagus	equorum capita in delicijs haberi a-
Demetrius magnus Ioannis successor	63 b	Dobrina	put Tartaros ibid.
70 a eius filij tres	ibid.	Dobrouuna opp. 104 c. 121 c. 152 b	equorum castratorum apud Tarta-
Demetrius magnum Tartarorū fe-		doctores Rutenorum	ros usus in pugna 90 b
gem nomine Manaij, bello uicit	8 a	Dominicam orationem paucos Ru-	Eraclea fl. 101 a
Demetrius Pitinuolo dominus mise-		tenos scire	Erasmus ex Bethmanorum familia,
rè perditur à Basilio Ioanis	69 c	Don, Tanais Rutenicè	potationi maximè deditus 44 a
Demetrius à Romano pontifice Cle-		Dōco locus obscure descriptus	Eremita 29 c
mente VII Romae honorificè		Donetz Seuerski	Eslingen 136 c
exceptus	160 a	Doporoski	ibid.
Demetrius Knes Bielski	68 c	dos apud Rutenos	Eugenij papae synodus 30 b
Demetrius Michaelis Dux	8 a	Dregouuici	Euangelici libri 40 b
		Dreuuliani	Eustachius Tascouitz 93 b. 103 c.
		Drissa	eiusdem in Moscos iniuria 104 a
		Drissuet	
		Drogobusch castrum 10 b. 13 c. 141 c	F
		oppidum & arx ad Borysthenē	Ferdinandus Caesar 15 b
			ferrum duellionum 54 b
			fertilitas regionis circa Occam flu-
			67 c Nouuogardie & Vuolodi-
			merie

INDEX.

meria	64 b	ibid. scelus in Demetrium	9 c	138 a. 142 a principatus	152 c
festi dies	414	tyrannis	27 c	mors	26 c
Fiburg	140 a	Galgocij arcis therme	182 c	Grustina arx	81 a
ad Fileg arcem aqua mirae naturae		Galitz principatus, cum ciuitate		Gülhelmus Postellus	100 a
186 c		castro	57 c. 84 b	Gunsburg	136 c
Finlandia	2 b. 76 c. 116 b	Gall. Gallim	1 b	Guslaus Suetiae rex	116 a
Finlappia	117 b	Galenkirchen	137 a	Gymnosophistae Turcorum, ab In-	
flos salis cur gemma uocetur	187 b	Gangrensem synodum, sacerdotibus		dis non dissimiles	180 c
fluuiolus	10 b	coniugium concessisse	32 a	H	
fons in Comitatu Zolienfi, potus, a-		Gargni	103 c	Hagnoa	136 c
ues enecat	186 b	Gastoldus Lithuanus	23 c	Harbsle	139 b
fons apud Arrianum mirabilis	177	Gdanum Prussiae metropolis	114 b	Härosczi	140 c
b item ad Mislam	188 a	etiam Gedanum & Dantiscum		Hafnia Daniae metropolis, Germa-	
fons tepidarum aquarum ad pagum		uocari		nis Kopenhagen	118 c
D. Ioannis in Comitatu Lipto-		Gedeon dux Moabitenorum	87 a	Heduuig primo in partu mortuus	
uiceni	183 c	Gedemin	22 b	Heduuig Jagelonix uxor	ibid.
fontes falsi ad fines Eperienfium		Geislingen	136 c	Heduuig Sigismundi primi Poloniae	
186 c		Gengkhofn		regis filia, & Ioachimi Branden-	
fontium acidorum enumeratio	185 c	gentes plurimas Orientales atq; Se-		gensis electoris coniunx	23 b
fontium calidorum cur Homero nul-		ptentrionales rerum tantum per-		Helena prima Rhutenorum Chri-	
la mentio facta	191 c	mutatione uti	78 b	Siama	4 b
franca Moscorum	49 c	Georgius agricola	188 b. 191 c	Helena Alexandro collocata	10 a
Franciscus Cheragatus episcopus A-		Georgius Danielis	8 a	Helena à nepote Vuolodimero in	
prutinus	160 a	Georgius dux	ibid. b	numerum sanctorum relata	4 c
Franciscus dux Mantuae	22 c	Georgius infans Salomae filius	25 a	Helena filia Knes Basilij Lynski	
Franciscanorum in Vuilna cen-		Georgius Magnus dux à Tartaris		48 a	
• bium sumptuosiss.	105 c	occisus	87 b	Helena & Ouuczina sublati	26 c
Fridberg Bauariae op.	136 c	Georgius paruus Mosci cancellarius		Helena adulterium	26 b
Fridericus iunior Brandenburgensis		25 b. 85 c		Helenae animalia	161 c
23 c		Georgius Pisbeck. eques Germanus		D. Heliae monasterium	141 b
Fridericus Romanorum Imperator,		107 c		bermelinorum pellicule	59 c
parens Maximiliani Imp.	24 a	Georgij uxor cur uerberib. caesa	25 a	bonitas illarū deprehendatur. ibid.	
Freyfingen Bauariae opp.	136 c	Gerodin opp.	141 b	herodium falconum genus nobilissi-	
Freislat opp.	137 b	girofalcones Mosci Kretzet nomi-		mum	164 b
Freystaell ducum Teschinesium		nant	132 c	Hestlitschkami	151 c
opp.	144 a	Giuiuotes serpentes	113 c	Heua fl.	27 b
frigoris incommoda	61 b	Glaciale mare	116 c. 119 a	hiatus terrae famosus in comitatu	
frigoris incredibilis inclementia		Glacz Boemiae oppidum	153 c	Zolienfi, aues superuolantes exa-	
152 c		Glogouia parua	150 c	nimans	186 a
frigora apud Moscos intensissima		Gonecz	44 a. 61 b	hierosolchi ardearum hostes	164 b
61 b		Gorod	73 b	Hisinael Sophus Persarum rex	162
Fronouu palus	72 a	Gopingem	136 c	b	
frontem percutere quid	126 c	Gostinouuofero insula	95 b	historia de seruis	75 a
fures	53 b	Gostomissel princeps	2 c	historia mirabilis	49 c
furta & homicidia raro Moscos pu-		filium prudens	3 b	Holmia, regni Suetiae caput	45 a
• nire	52 b	Gothi an ex Gottlädia, quae est Scä-		Holmia Sametiae regia, ab incolis	
		die pars	114 c	Stockholm, Ruthenis Steecolna	
G		Gotlandia insula	45 a.	appellata	116 a
Gabriel Basilius, hypocrita et		nie subiecta	114 c	homicidae à Tartarorū iudice quo-	
tyrannus	14 a	Græcorum dolus	5 b	modo absoluantur	91 a
gesta	12 b	Granus fluuius ubi Istro misceatur		homo magnus	120 c
Gabrielis facinus	68 a	182 c		homines prodigiosae formae	83 a
Gabriel rerum potitur sub nouo no-		Gregorius Istoma	117 a. 118 c	Hordarum apud Tartaros infinitus	
mine Basilij	9 c	Gregorius Sagreuuski Moscus	136 c	penè numerus	162 a
Gabriel rex sub aceruo sceni latuit		Grisna	56 c	Horn	137 a
93 b		Griuki	142 c. 152 c	Hranitza Germ. Vuicfsenkirchē op.	
Gabrielis Basilij Ioannis F. matrimo-		Grinki opp.	138 a	144 b. 137 a	
nium	25 b	Grodno oppidum	105 c. 107 a	Hungaria	2 b
Gabrielis facinus	68 c			Hungaria	

I N D E X.

de Hungaria admirandis aquis hy-	Iepiphanioullies sylua	86 b	ea Ioannē suscepit 83 b. eius felē
pomematio	178 a	Ierom ex Tumen arces	82 a
Hungaria comitatus	179 b	Ieromiers	153 c
Hungarie felicitas atq; ubertas om-	Ieropolchus fratri bellum intulit 5 c	Ieropolchus fratrem timens, se Chio-	uiuē occlusit
nium rerum commēdatur	148 c	uiuē occlusit	6 a
Hungarie quatuor præcipua flumi-	Ieropolchi interitus	ibidem.	
na	189 a	Ieropolchus monialem, natione Græ-	cam, imprægnatam à se, in uxore
Hungarie regnum cur peririt	147 b	postea duxit	ibidem.
Hungarie uina generosa	148 c	Ieropolchus Rhoden fugit	ibidem.
Hungarie regnū sub Ludouico re-	ge inclinare magis ac magis cur	Ieropolchus totius Rusiæ monarcha	efficitur
ceperit	146 a	Ieropolchus Vueraſci conſiliū fidum	contempſit
Hungariam ſale natiuo abundare	187 a	Ieropolchi uox ad Suatoldum de fra-	tre interfecto
Hungariam metallis, ſale, omnis ge-	neris frugibus, fructibus, feris, pe-	Ieropolcho Chiouuia traditur. ibid.	5 c
coribus, piſcibus, opibusq; excel-	lenter abundare	148 c. 149 a	
Hungarorum ſuperbia ac insolentia.	147 b	Ieroslaus Vuolodimeri F.	6 c
Hungaricæ gentis proprium. ibidē.		Icutriſkie deſerta	87 a
Hungaricarum rerū mirabilis com-	mutatio	Igor 3 c. bello ſuperatus auſugit	4 a
181 b		Igor ducta uxore Olha ex Pleſco-	uiuia imperare cepit
Hyperborei montes 83 c. qui ab	Igor à Malditto Dreuulianorū prim-	cipe occiſus	4 a
antiquis habiti	164 a	Igument	29 b
Hypomnemation de admirandis Hun-	garia aquis	178 a	
I			
Iacobus Vratiſlauieſium episco-	pus	153 c	
Iacroma fl.	77 a	Ilium lacus 2 c. 72 c. qui ex Ilmer	27 b. 75 b
Iagelo, qui Vuladiſlaus, fit Polono-	rum rex	22 c	
Iagelonis uxores	22 b. 23 a	Illyricam linguam omnium eſſe latiſ-	ſimam
Iagerndorff	150 a	170 a	
Iaick fluius	86 a. 99 b	imagines antiquæ ex tabule	33 e
Iama	56 a	Igderſtorff Bauariæ oppidum	136 c
Iamma arx	76 c	induciales literæ	132 c
Iumſchnick	56 a	infantuli an poſt baptiſmum commu-	nicandi
Iaroslauu ciuitas, ex caſtrū	78 c. 15 b	35 c	
Iaſonica flu. 143 a. Lithuaniam	à Polonia dirimit	ibidem.	
Iaſonis naues ubi quondam ſteterint	101 a	iniutiandi mos apud Rhutenos	35 a
Iauritium oppidum	145 b	iniuriarum punitiones apud ſecula-	res
Iauſa flumē urbis Moſcouiæ	165 b.	29 a	
62 c		inſtitutiones magni ducis iam inau-	gurati
Iaxartes maximus Sogdianæ amnis	162 b	21 a	
Iax	178 b	inuitationis apud Moſcū uerba	127 c
Iazygū regio metallis abundas	179 a	menſe parantur	128 a
idola VII. Chiouuiæ	6 c	Ioannes Albertus dux ſine coniuge	obiit
idololatriæ in Samogithia adhuc	113 c	23 b	
ieiunium apud Moſcos quibus tem-	poribus inſtituatur	169 b	
ieiunium Petri, item diuæ Virginiſ,	item Philippi	42 b	
		Ioannes dux, apud quem autor Ora-	torem egit, primus caſtrum nu-
		ro cinxit	63 b
		Ioannes Baſilij Magni filius, patri de	mortuo ſucceſſit 65 c. eiusq; ex
		uxore Knes Theodori Babitz fi-	lij tres
		65 c	
		Ioannes Baſilius tyrannus	78 c
		Ioannes Baſilij princeps Moſcouiæ,	Mariam Boris filiam duxit, exq;
		22	
		Jordanus	

I N D E X.

Iordanus Germanus Ruthenam duxit	48 c	Kessar, id est, imperator	16 b	Latini, si Rhutenico more initiari uoluerint, quid faciendum	35 a	
Ioroslauuski	79 c	Kesteni Moscorum	49 b	Lexi unde dicti	2 c	
Ioslericus, alias Gustans Suuetiae rex	116 a	Kestud 22 b. à fratre in carcerem coniectus, miserè periit	22 b	legationis Sigismundi à Cesare Carolo & Ferdinando missi causa	134 b	
ira sine uiribus uana	147 c	Kitai lacus	82 b. 83 b	exponitur	134 b	
Irtisibe fluuius	82 a	Kitaisko lacus	82 a	legationes D. Sigismundi liberi Baronis in Herberstein, &c.	201 c	
Islandiae fons mirabilis	177 b	Knes Basilius Iaroslauuski	125 c	legatorum exceptio	124 b. dimissio	
Iyoslaus Vuolodimeri F.	6 c	Knes Demetrius Bielski	95 c	134 a		
Isthmus Tauricae, nunc Praecop uocatur	67 a	Knes dux	17 a	Legatorum responsio	136 a	
Istrogranum, nunc Strigonium dicitur	182 b	Knes Iuuan	15 b	leporum copia in Moscouia	62 a	
Istule fl. ortus	184 a	Knes Ioannes Paliczki	97 a	lex de sacerdotibus	28 c	
iter Dauidi & Gregorij ex Mosca in Daniam	117 a	Knes Ioannes Posetzen	122 b	leges Moscorum quales habeantur	170 a	
iter ex Moscouia in Lithuaniam	73 a. ad Asoph	Knes Michael Linzki	106 a	Leo metropolita	45 b	
iter secundae legationis Sigismundi	149 b	Knes Petrus Vschatol	84 a	Leo papa	31 a	
itineris alterius breuioris ex Moscouia in Daniam relatio	118 c	Knes Theodorus Lopata	93 c	Leonhardus Comes de Nugarolis cum Sigismundo ad Moscum missi	149 b	
itineraria in Moscouiam	136 b	Knesi secundogenitorum	79 a	Leonhardus de Nugarolis, penè submersus	123 b	
itinerarium ad Petzoram, Iugariam & Obi usque fluuium	80 c	Koinzki lacus	ibidem.	Limburg ciuitas	153 c	
itinerarium aliud	81 c	Konishamoda fl.	70 b	Limidis lacus	75 b	
iudicij expensae	52 a	Kolpachh	79 a. 101 b	Lincium opp.	137 a	
Iug fl.	79 c	Kopenhagen	118 c	Lintzkij filiam cur princeps duxerit, cause exponuntur	26 a	
Iuga	164 a	Kretzet girofalcones, horrore esse niso ac falconibus	132 c	Lipnik	137 a. 144 b	
Iugaria prouincia	85 c	Krijm ciuitas	101 b	Lipouuetz	144 a	
ad Iugariam itinerarium	90 c	Krijmskij reges	ibidem.	Lisna fl.	151 b	
Iuharij Mosco tributarij	86 a	Ksi, homo priuatus	103 b	Lithuania	109 a. 163 a	
Iugarorum cum Vngaris eadem lingua	85 c	Kuluio fluuius & lacus	81 a	Lithuanie oppida	151 b	
Iuhorski	82 a	Kuuas	35 c. 42 b	Lithuanie bona	106 a	
Iuhra prouincia	85 c	Kunigsuuisa	137 a	Lithuanie episcopatus VII, quorum tres Romanae ecclesiae, quatuor Rhutena obediunt	105 c	
Iuhrici populi	ibidem.	Kurbfi	79 a	Lithuaniae ferae	109 c	
Iulij XXXIII dies Boris & Chleb sacer constitutus est	7 b	Kurtzi canes	82 b	Lithuanie seruitus	ibidem b	
Iuramentum Tartarorum iocosum	90 b	Kuthia 34 c. quomodo conficienda 35 c	81 a	Lithuanie quatuor fluuij, ortu uersus in Borysthenem: tres autem Septentrionem uersus, in mare Balticum illabi	ibidem a	
Iurgenci populi	100 b	in Kuthia consecratione quot cerei incendendi	35 c	Lithuanorum mali mores	105 a. licet	
Iurr	145 b	L		tia, arma & equi. ibidem. erga subditos tyrannis horrenda	105 b	
Iurfa	6 b	Ac acidum	129 c	Lithuanorum stratagema	13 c	
iusticia apud Moscos uenalis.	54 b.	Lac equinum	89 b	Lithuani à Rhutenis uicti	10 b	
apud Tartaros nulla	90 c	Lachs pisces	143 a	Lithuani & Rutheni, quomodo Tartaros obruant	89 a	
Iuuanoungorod castrum 45 b. à Ioanne Basilio, unde nomen accepit, extractum	75 c	Lacomorye loca maritima, syluaria & inculta	83 b	Liuania 2 b. 3 a. 27 b. 103 c. 114 c	2 b	
Iuuanouoserus, Ioannis lacus	66 b	lacus Czutzko, Czudin, Bicis, seu Pelas, Peiffues	75 c	Liuanicus sinus	2 b	
iuuentutis apud Moscos exercitia	170 b	lacus Kitbai	83 b	Liuanenses oratores	93 b	
Iuzm, Germ. Tischein	137 b	lacus Koinski	79 b	Litzschna	60 a	
K		lacus Neoa, quem nunc Ladoga uocant	73 c	Liuanie ciuitates episcopales tres	114 c	
Kaenstafemla regio	117 b	lacus sulphur proferens	78 a	Loppi feri	118 a. Mosca tributarij, eorumque mores	119 c
Katmuchi Tartari regio	100 c	Ladislaus Hungariae & Bohemiae rex	23 a	apud Loppo ceruarum usus pro iumentis	118 b	
Kama fl.	84 c	Ladoga 3 c. lacus	27 b. 73 c	lorum freni Moscorum	49 b	
Kayeni populi	117 b	Lamas oppidum	143 a	Loschizi		
		lanceae Moscorum	50 a			
		Landshuet ad Iseram fluuium	136 c			
		lapidescentes aquae in Zepusio	185 a			
		Lapones	163 a			
		Lapporum terra	117 b			
		Laticia duo templa, diuae uirginis Mariae, & diui Michaelis	63 c			

INDEX

Lofchitzi	153 a	mare Balthicum	45 a. 114 a	mercatorū nullis præter Lithuana-
Louuatz & Louutzi, uenatores	87 a	mare Cassium, Ruthenicè, Chuu-		nos, Polonosq; aut illorum impe-
Louuat fl.	27 b. 85 b	linsko morie	72 a	rio subiectos Moscouiam ueni-
Lubecca Germaniæ portus, in sinu		mare Germanicum	27 b. Ruthe-	re liberum
Cymbrica Cheronesi	166 c	nicè Vuaroczkoie morie	ibid. c	merces importata
Lublin	151 a. 137 c. 143 a	mare glaciale	81 a. 120 b	Meretsch oppidum
Lubsebiz	150 a	Marisus fl.	187 c	Merula fl.
Lucomorys homin. mir.	82 b	marito an liceat circa Paschæ festū		Methodius Patanczki episcop. 87 a
Lucoum ad Oxi fluitum, Poloniæ		sumere Eucharistiã	36 b. item	metropolitanus Rusiæ, cur bonis
oppidum	153 a	an liceat eidē proxima post com-		spoliatus, & in carcerē conie-
Ludouicus cur immatura morte de-		munionem nocte, cū uxore con-		ctus 30 b
cefferit	25 a	cumbere	ibidem	metropolitani oratio ad principem
Ludouicus Vladislao successit	23 b	Marom à Moscouia 60 miliaribus		Moscouiæ
Mariam Philippi regis Castellæ		Germanicis distare	64 c	metropolitani tacita ad Deum ora-
& c. uxore duxit. ibidē. à Thur-		Martinus Suuorouuski	143 b	tio 20 b. item alia oratio. ibid.
cis in Mohacz oppressus. ibid.		Masouia	2 b	metropolita
Ludouici mens erga patriã & sub-		Matthiæ regis Hungariæ laus	145 c	metropolitæ electio
ditos 25 a. interitus. ibidem.		146 a. clades 9 b		sententia
Ludouici regis cum Solimanno ini-		Matthæus cardinalis Salisburgensis		metropolitæ Rutenos autoritatē
qua pugna	148 a	145 a		suam à patriarcha Constantino-
luporum pelles	60 a	matrimoniu cōtrahendi ratio	47 a	politano habere.
Lutnisch lacus	140 c	matrimoniu inter regē, & Bonam		Mezen fl. & pagus
lyncium pelles	60 a	Ioannis Galeacij Sfortiæ, ducis		Michael Bobusch Lithuanicus the-
		Mediolani filiã, Vuilnæ contra-		saurarius
		flum	138 b	Michael egregiè descriptus
		Matrimonij contractus & gradus		Michael Ioannē obtruncat
		47 a c		Michael Kysaletzki
		matrimonij cōtrahendi, cū altero fi-		Michael Lynckij
		liorū Philippi Hispaniarū regis,		Michael Lynckij fortuna
		& Anna Vladislai filia narra-		Michael à Mosco honorificè excipi-
		tio	24 b	tur 107 b. capitur. ibidem c
		matrimonia	34 b	Michael mutatus
		Maximilianus cur Hungariam ar-		Michael à uinculis liberatus
		mis tentarit	24 c	Michael rex Constantinopolitanus,
		Maximilianus imp. Philippum ge-		quo tempore literas Slauonicas
		nuit.	ibidem a	in Rusiam miserit
		Maximiliani consenscentis tã, uni-		Michaelis cōcio apud Moscos
		ca filia.	ibidem b	Michaelis præfecti ignauia
		Maximiliani & Sigismundi regis		Mielnik
		Poloniæ reconciliatio	17 b	Miësko oppidū
		Maximilianū Sigismundo, Poloniæ		152 a. castrū
		regi certum & sincerum ami-		107 a
		cum fuisse	18 b	Milenki
		Michaelis exitus infelix	26 c	Militibus qualia Moscus stipendia
		Medina opp.	141 a	annua decernat
		Mednik opp. cum castro	142 b	minas apud barbaros prodesse.
		mel Samogithiam optimum produ-		123 c
		cere	114 a	miraculū de semine quodam
		nelle Moscouiam prouinciam ca-		99 c
		rere	62 a	miraculum diuæ Virginis
		Mengarlia fl.	101 a	88 b
		Menektair frater Codaiculu, in sua		140 b
		secta permansit	91 c. eius autē	42 a
		liberos unã cū matre, post obitu		Missã, patria lingua
		suū baptisatos fuisse. ibidem.		46
		mercatoris callidit exemplum	58 c	Müllbach Austriæ oppidū
		mercatorum apud Moscos consue-		144 c
		tudo 59 a. curia. ibidem.		149 c
				Moabiteni populi, qui nunc Tartar-
				ri 86 c
				Meotis
				85 c
				Modolesch
				142 b
				Mogilef oppidum
				72 b. Mogileu
				104 c. 105 a
				Mohaciensis clades
				25 a
				u z Mologa

M

M Achmedemin Cazanensium rex

Machmedemin & Abdelatiuu, Abrahamin filij

Machmetgirei exercitiū in Moscos ducit

Machmetgirei Præcopēsū rex

Machmetgirei rex Tauricæ, Saggi rei fratrem in Cazan regnū introducit

Machmehemin Tartarus Casani rex

madauricæ pelles

Mæotidis paludes

Magnus Chan

Magnus Chã de Chathata, à Moscis Czar Kylhaiski

Magnus dux Moscouiæ, primus Rusiæ princeps; secundus, Magnus dux Lithuanicæ; tertius, rex Poloniæ & Lithuanicæ

Magnus homo

Magosch idolum

Maldittus Dreuulianorū princeps

Mamai, astutè aggreditur Machmetgirei, eumq; cum Bathir Soltan filio obtruncat

manuariorum precium

marcesita, pyrites aris

Marcomannorum loca

Marcus Græcus mercator ex Capha

I N D E X.

Mologa fluvius	73 a	citatur	102 a	nes dolo nunquam casere	59 a
Moloscha fluvius	70 b	Moscu Tartaris Casimouu gorod		Moscorum morbi	63 c
Molofchna	60 a	opp. habitandū concessit	65 a	Moscorum numerandi ratio	57 c
Moltana fluvius	153 c	Moscu der Vneiffen Reuffen König		Moscorum potus	171 a
monachū, autorē & comitem à Nu-		propter album tegumētum	20 a	Moscorum principē se, Casare Ro-	
garolis scapha piscatoria per		Mosci auaritia	15 b. autoritas. ibid.	non esse inferiorem putare	17 a
syluas longē deuexisse	72 b	Mosci epistola ad papam Clemen-		Moscorum puerorū certamen hora-	
monachi eremita Rutenorū	43 b	tem VII	160 b	ridum	52 a
monachorum ieiunia	42 b	Mosci nouū in Tartaros bellū	96 a	Moscorum sella	49 c
monasterium D. Helie	141 b	Mosci praelium ingressuri, quid po-		Moscorum superbia	126 c. 129 c
monasterium in Moscouia præci-		tissimum facere soleant	51 a	Moscorum timor à Tartaris incus-	
pium S. Trinitatis	43 c. 72 a	Mosci principis Thrasonica uox ad		sus	93 b
monasteriū Solouiki insule	77 a	bombardarium	92 c	Moscorum titulus antiquus	15 c
monasteria Moscouiæ urbis	62 c	Mosci principis descriptio	127 a	Moscorum tubicines	51 b. uestitus
moneta Moscorū	56 c. proba 57 a	Mosci principis dona	132 a	51 c. 52 c. uictus in bello	51 b
mons miræ altitudinis, in quo ascē-		Mosci regis sordes	95 c	Moscos antea non pecunia, sed alijs	
dendo Kurbfi 17 dies cōsumpsit,		Mosci sceleratum facinus in Knes		rebus loco pecuniæ usos fuisse	
neq; tamen montis uerticem su-		Ioannem Vyorotin.	ibidem.		57 b
perare potuit.	ibidem.	Mosci titulus ad regē Poloniæ	16 b	Moscos cibo modestē, potu uerō	
montes mundi cingulū	83 c. item	Mosci uerba ad caduceatores	96 a.	immodestē uti	155 a
hos solos montes in Moscouia		ad legatos	135 c	Moscos nunc bombardarios habere	
cerni, & à ueteribus fortē Ri-		apud Moscū qualis & inuitandi ho-			50 b
phæos uel Hyperboreos nuncu-		spites, & mēse parādæ mos	128 a	Moscos singulas res externis carius	
patos esse	83 c	Mosco regium nomen à Romanis		uendere	59 a
montes, ut Aetna ardētes, in Nord-		imp. nunquā tributū	18 a. 56 a	Moschouia quēnā producat	167 a
uuegia	120 a	Mosci à quot annis argento utan-		Moscouiæ dies longissimus in Sol-	
monticulus Chiouuiæ	104 b	tur	56 a	stitio, & eleuatio poli	64 a
Morauui unde nomen habeant	2 b	Mosci cur usum bombardariū igno-		Moscouiæ prouinciæ descriptio	
Morauia	85 c	rent	50 c	per qualitatem	61 a
Mordua gens	64 c. 65 a. 86 b	Mosci de quibus supplicum sumant		Moscouiæ princeps unde genus	
morionis Mosci presagium de Ba-		170 b		suum ducere asserat	3 c
silio Semetzitz	70 a	Mosci à Lithuanis uicti	13 b	Moscouiæ principes ubi thesauros	
mortuorum corona	36 a	Mosci praeliū ingressuri quid præ-		suos recondere soleant	77 b
Mosaisho	61 a. castrū & oppidū	cipuē facere soliti	51 c	Moscouiæ salubritas à peste	73 c
lignū	15 a. 71 a. 61 a. uenatio	Mosci quid de Pōt. Max. sentiāt	30 a	Moscouiæ terræ qualitas	61 c
nis locus	152 b	Mosci quomodo mercentur	58 b	Moscouiæ urbis descriptio, situs	
Moseisho	141 c	Mosci rursus in Lithuaniam	14 a	& c. 62 b. c. 63 a	
Moscha fl.	65 a. urbs, ab urbe Ro-	Mosci, se solos Christianos esse glo-		in Moscouiam itinera	136 b
ma quot miliarib. distet	167 a	riantur	43 c	Moscouiam in Asia, non in Euro-	
Moscha urbs regia ubi sita	166 c	Mosci ualent brachijs	54 b	pa sitam esse	67 b
Moschad	151 c	Mosci uictores	115 b	Moscouiam melle & feris, præter	
Moschus, flumen urbis Moscouiæ,		Moscorū apparatus bellicus	96 b.	lepores. carere	62 a
165 b. eius ortus.	ibidem c	172 b. arma, & armatura	49	Moscouitas, Illyrica uti lingua, cū	
Moscu, Albus rex cur distus	16 b	b. 50 a. astutia, fides	63 c. cal-	alijs gētib. quā plurimis	170 a
Moscu frustra Casan regnum op-		caria	49 c. callida memoria	Moscouitarū & Chloppiensium	
pugnat	14 a	59 a		merces, quo loco in Lithuaniam	
Moscu Ioāni ex Oeniualle ingra-		Moscorum ceremoniæ	20 b. 55 b.	deferantur	72 b
tus	95 b	135 b. cinctus	52 c	Moscouitarum rerū nostra etate	
Moscu literis Michaelis anuit	107 a	Moscorum consuetudo, cū externi		scriptores. in Prefat.	
Moscu ad Nicolāū Spirēsē. ibid.		legati ad eos ueniunt, multitudini		Moscouitarum de uxore ducenda	
Moscu cur ad delicta nobilium cō-		nis colligendæ	126 a	mos	171 c
nunciat	54 c	Moscorū exequiæ & sepulture	169 c	Moscouitarum religio	168 a
Moscu nobis sex errores obijcit	31	Moscorum frigora	61 b	ceremoniæ b. item quos patres	
a. item sex excessus uocat. ibid.		Moscorum gens cur tam immanis,		colant	169 a
Moscu nulli homini infensior quā		duraq; efficiatur	15 c	Moscouitarum statura, habitus &	
summo Pontifici	17 a	Moscorum ieiunia	169 b	uictus ratio	170 b
Moscu Rezan occupat	66 a	Moscorum inquietudo	49 a b	Mosier oppidum ad Borystenem	
Moscu Tartarū in Lithuanos in-		Moscorū iuramēta, aut obtestatio-			104 c

I N D E X.

Mosquua fl. 60 c. 61 a. 62 c	Niklsburg	144 c	Ocolnick	52 a. 54 c
Mosquua urbes, prouinciae ac fluij nomen 60 c. 61 a. 62 c	Nischa oppidum	139 c	Oczakou à Turcis occupati	2 a
Mosquuae arx 62 a	Nissa ciuitas Vratislauenfium episcoporum sedes	153 c	Odera fl. Viagrus dictus	153 c
Most, pons 151 b	Nister fl.	2 a	odium Rhutenicorum in nos. 35 a	
Mostu opp. ad Nemen fluij. ibid.	nobilium in pauperes fastus	55 c	in Romanos	34 a
Mscneck palustris locus 67 b	nobilium testimonium	54 b	Odoyouu arx ad Tulle fluij ostia sita	66 b
Msta fluius 140 b	Nogai	162 c	officiales	28 a
Mstislauu opp. Lithuaniae ad Borysthenem 104 c	Nolai	19 a	officialium munus	30 a
Muchauuetz fluius 145 a	Norbegia	163 c	Okonitzkilies sylua	66 b
mulier an consilio uctulari, ut concipiat. uti debeat 37 a	Norci	2 b	Olboadulu, id est alicuius nobilis filius	103 b
mulier an post menstrua communcanda 36 a	Nortpoden regio, Suetiae regi subiecta 17 b. à Ruthenis Kaienska Semla dicta. ibidem.	120 a	Olboud, id est, nobilis uel consiliarius. ibidem	
mulierum solatia 48 b	Norduuegiae montes ardententes	120 a	Olech regnū Rhutenicū, et Igor filius Rurick cōmendatur	3 c
mulierum misera conditio apud Rytenos. ibidem	Nortuuegia, aliàs Nortuuaugia dicta 116 b. unde dicta. ibidem		Oleck Bisantium obsedit 3 c. eiusdemq; interitus admirandus	4 a
munerū Mosco offerendorum munitio 127 c	Noß, nasus	83 b	Olega Dreuilianus obtinet	5 a
munitio Moscouiae urbis quales 62 c	Noua ciuitas	145 a	Olegae fugientis miserimus interitus	5 c
Muromani populi ad Orientē Vuolodimerie 64 b	Nouuiduor	151 b	Oleschno, Germ. Rosenberg	61 a
Mursa, ducis filius 103 b	Nouuigorod, quasi noua ciuitas, seu Nouum castrum	73 b	Olgird	220 b
Mussulmani 100	Nouuogardia inferior	64 c	Olha 4 a. Dreuilianus uicit, maritiq; mortē astutē ultra est	4 b
N	Nouuogardia magna copiose descripta 2 c. 73 b. 84 c. 140 b		Olha in Graeciam profecta, baptisum sub rege Ioanne Constantinopolitano suscepit, Helenaq; uocari cepta est. ibidem	
Nagai Tartari 99 b	Nouuogardia olim totius Moscouiae caput 166 a. eadē perpetua quasi hyeme premitur. ibid.		Olha in legatos Dreuilianorum crudelitas. ibidem a. eadē Dreuilianorum inebriatorum 5000 occidit. ibidem.	
Nahaicensium duo fratres, Machmetgirci unā cum filio obtruncant 103 a	Nouuogardia fertilitas 64 c		Olmutum sedes Episcopalis ad fluium Morauua sita 137 a. 144 c. 149 c	
Nahaisensium horde 83 c	Nouuogardia lōgissimus dies 75 b		Opoca uilla	140 a
Nali oppidū à Basilio principe exstructum 62 b	Nouuogardia à Moscouua distantia 56 a. 84 c		Opolia ciuitas cum castro ad Oderam	150 a
Nandoralba 147 b	Nouuogardia quōdam libertas, et imperium 73 c		Oppatouus	157 c
Narabo fl. 178 b	Nouuogradensis moneta 56 c		Oppidorum oppugnatio	50 a
Narua, Narua fluius 45 b. 75 c	Nouuogradenses ad septenniū graui bello pressi 74 b		Opscha fluius	71 b
narratio rei prodigiose 145 a	Nouuogrodeck Serueræ principatus castrum 68 c. 70 b		Opotzka ciuitas cum castro	139 c
nauigatio per mare glaciale 117 a	Nouuogrodia oppidum 165 b		Oratores quomodo à Moscis excipiuntur atq; tractentur	120 c
Necarum, et Nicrum uocari 136 c	noces, exceptis auellanis, in Moscouia non reperiuntur 62 a		Oreat Recheluuiza	140 c
necessitas in baptismo 33 c	numerādi apud Moscos ratio 57 c		Oreschack arx	75 b. 76 c
Neglina fluiolus ad caput urbis Moscouiae 165 b	nundinae Chloppigrodi frequentissimae 78 b		Orlo oppidum in Vuiathka regione	84 c
Neglina fl. 62 a	nuptiae Sigismundi cum Katharina regis Ferdinandi filia, ubi et quando celebratae 23 c		Orscham opp.	72 b
Nemen fluius 105 c. Germanis Mumel 138 a. 151 b	Nursultan cum duobus filijs, Bieleisero relegata 91 c. 92 a		Ossck	151 a
Nementschin 198 c	Nutemburg 75 b		Ossc	152 c
Norua fl. Liuuoniae à Mosci ditto- ne diuidit 76 c	O		Osseter	67 c
Neufola opp. 186 a	Oaphanius papa 31 a		Ossoga opp.	141 a
Nicolaus Barenfis 41 c	Oberno 151 c		Ost, id est, Oriens	116 b
Nicolaus comes à Salmis 190 b	Obskouu 76 a		Oschna fl.	151 b
Nicolaus Czaplitz nobilis 144 b	Oby fluius 82 a		Ostra opp.	137 b
Nicolaus Radouuil Palatinus Vuilnensis 142 c	Occa fl. 67 b. 44 a. eiusq; ortus 165 b			
Nicolaus Sicensis Illyricus 160 b				
Nicolaus Spirēsis bōbardarius 93 c				
Niepretz fl. 72 a				
				Ostrauuiza

INDEX

Ostrauitz a fl. 144 b. Silesia à Mo- rauiua dirimit. • ibidem	tiam ibidem Selgi pisciculos re- periri, & sal decoqui. ibidem	Polonia 2 b. 85 c. eius times 137 c oppida 151 a
Ostrauia Morauuie opp. 144 b. Germanie opp. 137 b	Permenses Christiani 85 b	Poloniae rex Tartarum in Moscum incitat 102 b
Otmachauu castru episcopi Vratis- latislauiensis 153 c	Persa Kislpassa 16 b	Poloniae regum genealogia 22 a
Ottmut 151 c	Perun idolum Nouuogardie 74 c	Poloniam natiuo sale saxeo abun- dare 187 c
Otzakouu castru & ciuitas 71 b. 104 a	Pessetz 60 b	Poloni unde nomen acceperint 2 c
ouis syluestris, Polonis Solhac, Mo- scis Seigack dicitur 113 a	Pesiczatez 155 b	Polonorum regum 22 c
Ouar 145 b	Petrouitz 26 b	Polonis Gabriel Basilius bellum in- dicit 12 b
Ouuka, Vuoleslao Thesinensi duci in matrimonium collocata 24 a	Petrus Gysca Palatinus Plocensis 152 a	Polonitza 151 a. 143 a
Ouuizina 26 b	Petrus metropolita 63 b	Polouuitza Lithuauiae opp. 152 a
Oxi opp. & fl. 153 a	Petrus Mraxi. 136 b. eius obi- tus 137 a	Polouuitzi 36 a. 87 a
Ozechi 2 b	Petzora fluius 81 b. 117 b. eius- dem cursus 81 b	Polouuitzos Gothos non fuisse. ibi. b
P	Petzerenses quando Christiani facti 81 b	Poloczko castrum 14 a
Pachma equi 89 c	Pfarkirchen 137 a	Polotzko urbs ad Duuinam Lith- uauiae 72 c
Pan Michael 108 c	Pforzack 136 c	Polta fl. 29
Panis apud Moscos ab ipso princi- pe in conuiujs offerri solitus 128 b	Phasis fl. 101 a	Poltina 56 c
Papis beatæ Virginis 133 b	Phoenix, siue lucus Austrie 195 a	Polna fluius 76 c
Pannonia & Hungaria 85 c	D. Philippi ieiunium 42 b	Pominki, id est Mnemosynon 127 c
Pannonie appellatione quid com- prehendatur 178 b	Pielskouuicza oppidum 153 c	Pomorije 114 b
Papa Clementis de ieiunio 31 c	Pielz a fl. Poloniam à Silesia diri- mit 153 c	populus 46 b
Papini 83 c	Pierbach 137 a	Porossouua 151 b
Papin seu Papinouuogorod ciuitas & castrum. ibidem	Pierstinski nobilis 143 b	Posetzen 15 b
Parcho ciuitas cum castro ad Scho- lonam fluium 140 a	Piescoya fl. 81 b	Posschoch 29 b. 46 b
Parizouu Polonie primu oppidum 143 a. 151 a	Pieski oppidum 151 b	Postonia 193 b
Parn ferrifodine 149 c	Pieslak domus postarum 142 b	Potat secretarius 26 a
Pastosero opp. & castrum 81 b	Piesz a fl. 81 a	Potiuuile oppidum 67 c. 69 a
Patissus annis, nuc Tissus & Tiza dictus 178 c	Pileus Scapha 22 a	Poyas cingulum 83 b
Pauli Iouij epistola ad Ioanem Ru- sum, archiepiscopum Consenti- num 157 a. eiusdem liber de le- gatione Basilij Magni principis Moscouie ad Clementem VII pontificem 158 a	Pietereouia oppidum 150 a	Poyas Semnoi mons 81 b
pauperibus ad principem non pa- tere aditum 54 c	piscis humana forma 63 c	Praga, caput regni Bohemie 153 c
Pecerra regio quibus rebus abun- det 170 c	piscis miri 77 c	Pracopskij reges cur ita nominati 101 b
Pecerros & Permios nuc Christum colere 164 a	piscis in Moscouia circa Muron opt. nasci 67 c	Pracopensium horde 58 c
pelles delicatissime cuiusdam plan- te 100 a	piscis in thermis Budensibus uiu- qui in frigidam translati emor- riuntur 18 c	pradonum poena 52 b
pelles Zebellias circa Peczorã se- pius & prastatiores reperiri, ci- tra Vstyg & Duuinam rarissi- me 59 b	Pianta cuiusdam pelles delicatissi- me 100 a	praelecti stulta arrogantia 108 b
Pereaslauu ciuitas, & arx 78 b. c.	Plescouuia ciuitas 76 a. 166 c. flu- uius 75 c	Pregartn 137 a
	Plescouuiensis moneta 56 c	Prelai 138 a
	Plescouuienses casarie bifurcata, Polonorum more, uti 76 b	Prepetz Lithuauiae fl. 104 c. 109 a
	Plescouuiesum ueterum integritas, candor ac simplicitas laudata 77 b	Preysa fl. 144 a
	Plussa fl. ibidem c	precium pro lata sententia 53 b
	Pocrasna 60 a	principis Gabrielis mors 26 c
	Pocrouuitza 151 a	principis sordidi exemplum 58 c
	Polani 57 a	principis uoluntas, Dei uoluntas. 15 b
	Poleni 2 c	principes inaugurandi modus apud Moscos 19 a
	Polentzani ibidem	priorum electio 28 a. 29 b
	Polki 153 b	Pristauus 44 c
	Polle campus 87 a	Pristauui 138 a
		pro anima defuncti quid faciendum 34 c
		procuratores Mosci habere consti- tuta omnia, quantum oratoribus dandum 124 c
		Proscurnice mulieres 45 c
		Proscouuitza

I N D E X.

- Proftouitza 137 b. 133 b. eiusdem
 opt. ceruicia 44 a
 Prukh opp. 143 b
 Prussia 64
 Prussiae ducis sedes, regius mos 114 b
 Psehegastl. 140 a
 Pstina, Germ. Ples 144 a
 Pskouu, seu Obskouu principatus
 75 a
 Pad pondus 60 b
 puellarum immaturarum corrupte-
 la 104 b
 puerorum certamen apud Moscos
 52 a
 puerperae habitaculum an ingredi li-
 ceat 36 a
 Purgauu opp. à quo Marchionatus
 Burgouiae nomen habet 136 c
 purgatorium Ruteni non credunt
 41 c
 Pygmaei ubi 163 b
 pyrites aris 184 b
Q
 Vadragesima magna Rute-
 norum 42 d
 quadragesimus dies 37 b
 quaestiones Cyrilli cuiusdam ad epi-
 scopum Niphontem 34 c
 Quam sanè equitasti? 121 c
R
 Abastl. 138 b
 Rab oppidum 145 b
 Radochofste 142 c
 Radomi 151 c
 Rakhusth 145 b
 Rapolstsin 137 a
 Raftnfeld 1bid.
 Raftat 136 c
 Regij montis acidii fontes 186 a
 Rex 46 b
 regis titulus cur se dici Moscus uelit
 16 b
 regum magis iuuare alios, quàm a-
 liorum auxilio indigere 147 a
 regum Praedpensum potètia 102 a
 regum Tartaroru liber alitas in suos
 89 b
 reginas Tartarorum in publicum
 procedentes facies obtegere 90 b
 Reisch uilla 140 a
 religionis nostrae homines à Moscis
 nunquam dimitti 44 b
 rerum tantum permutatione gentes
 aliquot uti 78 b
 rerum Hungaricarum mirabilis cõ-
 nastatio 181 b
 Resan principatus Moscouiae 84 b
 Rhutenorum cantilena 20 c
 Rhutenorum confessio 40 a
 Rhutenorum decima 45 b
 Rhutenicus initiandi mos 35 a
 Rhutenorum lorica 49 c
 Rhutenorum monachi 43 b
 Rhutenorum metropolitae autori-
 tas 27 a
 Reschak 152 a
 Resissaita 1 b
 Resssaita 1bid.
 Retz 137 a
 Rezan provincia 65 b. eiusdem ges
 auissima 1bid.
 Rezan opp. 65 b. 67 c. quomodo ma-
 lis artibus in manus Mosci perue-
 nit 66 a
 Rha fl. 2 b. eius fons 72 b. lacus 1bid.
 Rhecztan fl. 84 c
 Rhenes ceruorum genus 118 b
 Rhuteni 1 b. quando Sclauonicis li-
 teris uti incoperint 3 a
 Rhutenorum de principatu conten-
 tio 3 b. principatus diuisio 1bid. c
 Rhutenorum princeps, cur Impera-
 tor dictus 16 a
 Rhutenorum triplex exercitus 10 a
 Rhutenos cõcionatorib. carere 42 c
 Rhutenos initio characterib. caruis-
 se 3 a
 Rhutenos territos, multitudine Gra-
 eorum, Suatoslaus animat, atq;
 uictor euadit 5 b
 Rhutenos ex Vuagrijs, seu Vuaregis
 potius, principes suos euocasse 3 b
 Rhutenis qui nã initio imperarint,
 cur incertũ 1bid. a. uide Rutheni
 Rigã, Liuania metropolis 72 c. 76
 b. 114. c. 166 c
 Rigenses Rubli 57 a
 Riphæi montes 83 c
 Riualia oppidum 113 a
 Rochnida 6 a
 Rochuolochda Plescouiae princeps
 6 a
 Rode 6 b
 Roliuuan oppidum 115 a
 Romanus 7 b
 Roseline thermæ 183 c
 Rosenberg 61 a. 150 a
 Rosseia 1 a
 Rostouische 151 a
 Rostou ciuitas et castrum, Archie-
 piscopalis sedes 78 c
 Rsouua Demetriji ciuitas et castrũ
 71 c. item alia Rsouua, qua deser-
 ta appellatur 1bid.
 Rubicho fluuius 81 b
 Rubit 143 a
 Rublus 56 c
 Rubo fluuius nauigabilis 115 a. uide
 Duuina
 Rudniki 138 b. 151 c. 152 b
 Rurick princeps 3 c
 Russiae gentis origo 2 b
 Russia alba 163 a
 Russia fide Graeca 27 a
 Russia inferior 163 a
 Russia unde nomen habeat, uarias
 extare opiniones 1 a
 Russia quomodo Christiana facta 7
 a
 Russia quò usque protendatur 2 a
 Russia nomen unde effluerit 163 a
 Russia principes 2 b. Tartaris tribu-
 tarij facti 7 c. 87 c
 Russia antiquitus Rosseiam, et
 uerius appellatam esse 1 a
 Russia à Roxonia cognomina-
 tam esse 1 a. item à Russo, item
 à fusco eius gentis colore 1bid.
 Russus, frater seu nepos Lech, prin-
 ceps Polonorum, unde Russia
 nomen accepit 1 a
 Russ olim. antiquè Russia dicta 75 c
 Rusi 1 b
 Russum oppidum 1bid. a
 Russorum nomen unde nonnulli tra-
 hunt 1bid. b
 rustici itinera facere coguntur 140 a
 Ruteni comeatu deficiunt 97 a. uide
 de Rhuteni
 Ruteni cur peditatu et tormentis
 non utantur 50 a
 Rutenorum audacia 1bid. celeri-
 tas. 1bid. communia arma que
 49 c. in templo ceremoniae 46
 b. superstitio 48 b
 Rutenorum doctores 42 c. dos 47
 a. festi dies 41 a. religio 27 a
S
 Sacerdos uiduus 28 c
 Sacerdoti noctu cum uxore cõ-
 cumbèti, an manè ecclesiã ingre-
 dilliceat 35 b
 sacerdotes 46 b
 sacerdotes seculares 28 a
 sacerdotes qui nam consecrari mi-
 nimè debeant 36 c
 sacerdotum autoritas 29 c. uestitus
 27 c
 sacerdotum coniugium Gangrensi
 synodo concessum 32 a
 sacerdotum uitiorum punitio 29 a
 sacramentum diu conseruatu si fue-
 rit, quid faciendum 35 a
 11 4 à 84-

I N D E X.

à Sacris quando suspendi quis possit 36 b	Scandia trium regnorum nomen 116 b	Senna 153 b
Sadachgirei Præcopensiū rex 103 a	Scandiam continenti adherere. 114 c	sepeliendū ne post solis occasum 36 a
sal de tabula principis apud Moscos quid designet 128 c	Schamachia Tartarorum regio urbs 100 c	Septētrionalium hominum simplici tas 168 a
sal ferens alueus ad Marisi fl. ripam 187 c	Schamen fluius Scharding ad Ocnum 137 a	Serbli 2 c
salis flos cur gemma dicatur ibid. b	Scharhi 150 b	Serponouu Lucomoryæ castrum 82 b
salis nativi apud Hungaros abundā- tia ibid. a	Schat fluius ex eodem lacu, unde Tanais 66 b	Seruij 2 c
salicidarum de sale iudicium 187 b	Schatibeck Tartarorum rex 88 b	de Seruis historiæ 75 a
Salisburgū, Hungaris Souuar 145 a. 186 c	Scheachmet rex 101 b. 102 a. 142 b	seruitus 49 a
Salomea, uxor Basilij, ob sterilitatē in monastiū intruditur 25. c. 84 b	Scheale Tartarus 92 c. 97 a. 131 c	Seuoldus Vuolodimeri F. 6 c
Salomea Ioānis uxor, ob sterilitatem repudiatur 47 c	Scherefchouua 151 b	Seft fl. 77 a
Salomonij Georgij Soborini filia 171 b	Schestopero 131 c	Seuerini Norduedi ad Moscos fu- ga, dimissio, interitus 45 b
falsus fluius 75 c	Schibanski 110 c	seueritatis exemplum 30 b
Samaras fl. 70 b	Schichmamai 86 a. 99 b	Seuueri 2 c
Samsin lacus 140 b	Schidack ibid.	Seuuerac principatus 2 a. 68 b
Samarcanda regia ciuitas Tartariæ 100 a. 152 b	Schidlouu oppidum 137 c. 153 b	Seuueræ prouinciæ oppida, et popu- lus bellicosus 69 a
Samoged 81	Schirmi 103 b	Seuuerenses principes unde genus suum ducant 70 a
Samogitarum statura uaria, uestitus, habitationes, pocula, bellicositas, aratra lignea, equi 113 b	Schirmikoiu 20 b	Seuuerski principatus 2 c. 67 b
Samogitarum superstitio ibid. c	Schlinguua fluius 141 a	Seyd, supremus Tartarorū sacerdos 96 b
Samogithia descripta 2 b. 113 a	Schklouu 152 a	Sibir prouincia 60 a. 86 a
Samogithia quid admiratione pleni habeat 113 a	Schnai fl. 141 a	Sibut fluius 82 a
Samogithiæ idololatria adhuc 6 c	Scholou fl. 114. 75 b	figillum Mosci 132 b
Samogithiæ præfectus, Starosta qua si senior dictus 113 a	Schock sua 77 c	Sigismundus Augustus Poloniæ rex, autori iram exenteratum dona- uit 110 b
Sanctus nasus promontorium 117 c.	Schorna oppidum & fluius 141 b	Sigismundus baro cur à D. Maximi- liano ad principem Moscouiæ missus 182 b. 141 c
ab alijs umbilicus maris, & à nō- nullis Charybdis uocata. ibid.	Schosna fluius 67 c	Sigismundus ferè nasum præ frigore amiserat 152 c
sanctorum imagines 35 b	Schosza 141 b	Sigismundus legatus cum comite Ni- colao à Salmis ad Solimanū 147 a
S. Sergius ubi sepultus 43 c	Schunartzunassen 137 b	Sigismundus orator, cur Mariæ Hū- gariæ reginā Buda monuerit 147 a
Sandomeria 151 c	Scheuuiriga 67 c	Sigismundi ab Herberstein cū Mor- te colloquium 202 a
Sandomir ciuitas cum castro 143 a	Sciabani 162 b	Sigismundus rex Poloniæ, cōtra Ba- silium bellum gerit 12 c
Sapgirei rex à Cazenenfibus depo- scitur 92 c	Sclauonica pro Slauonica corruptè dici 1 b	Sigismundus Poloniae rex, ex priore uxore Barbara, Heduiigin Jusce- pit: ex posteriore Bona, Sigismū- dum II Poloniæ regem, &c. 23 b
Sapgirei regis Cazanesium consiliū 96 b	Sclauorum linguam totius Europæ latissimam esse 188 c	Sigismundi II Poloniæ regis matri- monia 23 b
Sapgirei ex Cazan profectus, Vuolodimeriam & Nouuogardiam inferiorem depopulatur 93 b	Seid, supremus sacerdos 103 b	Sigismundi regis Poloniæ cū Maxi- miliano Cæsare necessitudo 17 c
Sarai regno Themirkutlu Tartaro- rum rex præfuit 88 b	Seigack 113 a	Siluri pisces 170 c
Sarcamandeos planta 100 a	Seitskouu 140	Simacrgla idolum 6 c
Sarmatici montes 178 b. 184 a	Selgi Peraslanski 22 a	Simeon Crubis 66 a
Saslaus Vuolodimeri filius 6 c	Selgi, harigk 77 a. 78 b	Simeon Fæderouuitz à Kurba 79 a
Satabellus insula 101 a	Seicfni Koll, ferreus clauus, hoc est, polus arcticus 89 b	Simeo Pheodorouuitz Kurbfi 84 a
Sauuichost 151 a. 137 c. 143 a	Scluaa 152 b	Simeo Trophimouu secretariū 122 b
Sauuoldensis horda 88 c	Selymus Turcarū Imperator 162 a	sinus in Albo lacu 3 c
Sauuolhenses reges 99 b	Sem fluius 67 c	Slata
	Sem semen 15 b	
	Semes Saxum 117 c	
	Semetzitz incidit in foueam, quam alteri struxit 69 b	
	Semetzitz apud principē defectiōis crimine insimulatus 69 c	
	Semeczitzi 9 a	
	Semfi piscis 81 c	
	Sennicia thermæ 183 c	
	Sennai Poyas, cingulus mundi 83 b	
	Semquites Mazoniæ dux, & filia 4.	
	23 c	

I N D E X.

Slata baba	82 c	Stephanus Zapolienſis	148 a	ſum	101 b
Slatauſta	42 c	Sternberg	149 c	ſylua Scouere prouincia circa Braſki	68 c
Slauonica lingua utētes populos, rēū ac fidē Græcorū more ſequi	ibid. c	Sterlet, Scheuuriga, Oſeter, tria ſtrionum genera	67 c	Sylueſter papa	31 a
Slauonica lingua utentium populorum catalogus	ibid. c	Stefchicza oppidum	113 a	ſynodi magnæ ſeptē, oſtēdūt nos nō eſſe Chriſtianos, inqt Moſcus	31 a
Slonin	151 c	Stokholm	45 a. 116 a	Stzuchogora fluuius	81 c
Slouuoda oppidum	84 c	Stolp, columna	29 c. 84 a	Szurna genus muſices apud Moſcos	51 c
Smolenſco arx. 2 c. 41 c.	à Moſca	Stolpniki	29 c	T	
urbe quantum diſtet	167 a	Streltze oppidum	80 c	Achnis fluuius	83 a
Smolentzko episcopalis ciuitas	2	Stretenne dies à Ruthenis cur ſolē niter quotannis celebratur	88 b	Tachtamiſch Tartarorū rex, Demetrium uicit	8 a
4. 70 c. 72. b		Strigonium, Strogranū aliās	182 b	Tamburlanis ſeu Themircuthlu, qui Baiazetē Ottomanū deuicit, patriā	162 b
Smolensko è manibus Lithuanorū	107 b	Striba idolum	6 c	Tanais fl. 65 c. 66. b	Don uocatus 165 t. eiusq; ortus
Smolensko fruſtra à Lithuanis oppugnatur	13 c	Strub Occæ fluuij inſula	65 b	Tanais minor ubi oriatus	67 b
Smolenzko inſignis Lithuanie principatus	107 b	Strume, Germanicè Schuuartzuafſer.	137 b	Tanais ubi primū nauigabilis. ibid. a	Tarezal nomen unde deductū 184 a
Smolēczko proditiōe capitur	12 b. 70 c	Strupili caſtrum	81 c	Tartari an ſures	90 c
Smolnicie mirabilis uirtutis aqua	184 a	Strupin fl.	140 a	Tartari cur ab antiquis Hamaxonij uocati	161 c
Sna fl.	70 b	Stubne uici thermæ	183 b	Tartari cur ultra Rekezan non fuerint progreſſi	88 b
Snoima oppidum	137 b	ſturiones piſces, antiquitus Siluri diſti	170 c	Tartari Polonis maximè inſeſti	162 a
Sola fl.	137 b. 144 a	ſturionum genera	67 c	Tartari quomodo in anguſtijs pugnent	90 b
Solimannus cur Hungariam hoſtiliter inuaſerit	147 b	Suatoslai matris morituræ uox extrema	4 c	Tartari ruruſus egregiè deſcripti	89 a
Solimannus qui nūc rerū potitur, tū Albi, tū Bude, ampliſſimū balneū pro ſe atq; ſuis fieri curauit	181 b	ſuber, biſons	109 c	Tartari VI cōtra M M. Moſcos	98 a
ſolē æſtuali ſolſtitio in Solouuki inſula duab. tātū horis ſplēdere	77 a	Suchan fl.	79 b	Tartarorum arma	89 c
ſolem ſeris Loppis æſtuali ſolſtitio XL diebus non occidere	119 b	Succini periculosa piſcatio	114 b	ratio	ibid.
Solouuki inſula 77 a. ſal in ea copioſius decoquitur. ibid. etiā copioſa illic halecum piſcatio. ibid.		Sula fluuius	2 c	Tartarorum conſuetudo, dum in uicinos ſeuiunt	90 b
Soltan, regis filius	103 b	ſulphur proferens lacus	78 a	Tartarorum corpora & mores beſtiales	89 a
Soluua	151 c	Suſa caſtrum	62 c. flu. 65 a. 96 a	Tartarorum crudelitas	95 a
Sophia, Baſilij uxor 171 b. eiusdem mira aſtuta	9 c. 11 b	ſuperſtitionis exemplū	113 c. 118 a	Tartarorum diuiſio in hordas & conuentus	88 c
Sorogh	57 c	ſurcicum oppidum	166 a	Tartarorum domus quales	161 c
Soſa fl.	82 a	ſuſceptores infantum	37 c	Tartarorum gens uaga, & bello illuſtris	161 c
Sotoki homuncionis domus	149 b	Suſdali principatus	25 c. 84 b	Tartarorum equi quales	89 c
Souhar	145 a. 186 c	eiuſdem nominis caſtrū, & ciuitas, in qua episcopalis ſedes. ibid.		Tartarorum iuramentum	90 b
de Spiritu ſancto error	33 a	Suadolt	5 c	Tartarorum nomina dignitatum ac principatum	103 b
Stanislaus Vuolodimeri F.	6 c	Suatoſopolchus per ſicarios, Boris et Chleb fratres ſuos interfici cura uit	7 b	Tartarorum origo & reges	86 c
Starodup oppidum 69 a à Potiuulo quot miliaribus diſtet	78 b	Suatoſlaus Igor filius	4 a	Tartarorum regū liberalitas in ſuos	89 b
Staroſta, ſenior	153 a	Suatoſlaus in Bulgariā profectus, Pereaslaui ciuitatem obſidet, capitq;	5 a	Tartarorum uestitus	52 c. 90 b
Stecolna	116 a	Suatoſlaus à matre ad baptiſmum perducī nunquam potuit	4 c	Tartaros ſerè rerum permutatione uti 91 a. item quando apud illos auri argētīq; uſus habeatur. ibid.	
Stephanus comes Scepuſienſis	17 c	Suatoſlaus uictor 5 b. Vuolodimeri F.	6 c	Tartaros uno in loco non diu comorari	90 b
Stephanus episcopus Permiēſes in ſi de uacillātes cōfirmat	85 b. idē apud Ruthenos in numerū deorum relatus	Suatoſlaus in Græcos expeditio	5 b	Tatri	183 c
Stephanus Moldauiæ Palatinus	11 a	mors	ibid. c	Tataros ueterib. Getas ſuiſe. ibid. Taurica	
Stephanus Vuaiuoda	9 b	Suatoſlai oratio ad ſuos	5 b		
		Suuetia prouincia ingēs	116 a. 163 a		
		Suuetopolchus Vuolodimeri F.	6 c		
		Suuiſtrauua	183 c		
		Suuelena oppidum	153 b		
		Suuoortzech oppidum	3 c		
		ſylua diuidens Tauricum Cherſoneſum			

I N D E X.

Taurica Chersonesus	101 a	traiectio mira	70 b	Vigilius papa	31 a
Taurica regni uires quando labefactae	103 a	Transsylvania	178 c. 189 b	uino quali Moscus utatur	171 a
Taurica rex potetior factus diffensione aliorum regum	102 c	transuctio mira in traha	118 b	uina tam generosa Hungariam producere, ut pro Creticis haberi possint	148 c
Taurica reges Tartari à Sauuolhenfibz orti	101 b	Trapezus oppidum	101 a	Viscora fl.	85 a
Taurimeni & Pitzzenigi	87 a	Trepca 25 a. eiusq; mors	ibid.	Vistula, seu Vistilli, seu Istule ortus	184 a
templa latericia	63 c	Trepca ad Sigismundum de suo nepote lachrymosa uox	25 b	D. Virginiam	42 b
Terlick	130 a. 131 c	Trincini castri thermae	183 a	uitriolum duplex	184 c
Terlach oppidum	73 b	S. Trinitatis monasterium	43 b. c. 72 a	uitriolum, Graecis chalcanthu, Latinis atramentu futuriu dici	ibid.
Tether, Plinio Erythrato	170 c	Tritma	57 c	uitrioli facticij coficiendi modus. ibi.	85 a
Teutonicus ordo, quorum caput Rigga	115 a	Troki oppidum	113 c. 142 b	Vitzechda fl.	85 a
Teutonici uictores	ibid. b	Trokij castrum	102 a	Vladislai bellandi imperitia	146 a
Teya fl.	137 a. 144 c	Trophimouu	15 b	eiusdem laus	ibid.
Thachamisch rex	88 a	Truuor in principatu Pleseuicenis	86 b. c	Vlan	103 b
Thaurici rex	2 a	Tulla oppidum & fluius	86 b. c	Vnichskirchen	144 c
Themerhofcha rex	88 a	Tumc regnu. Tumski Czar rex	83 c	Vnber	1 b
Themirafack rex unde nomen accepit	ibid.	Tumenskij Tartari	100 c	Vuilna	138 b
themir ferrum	ibid. c	Turantum. uide Duuina		Vslad idolum	6 c
Themirkutlu rex	ibid. a	Turcas plurimum uti lotionibus & balneis	181 a	Vladislaus Boemiae rex, Matthiae regis Vngariae successor	146 a
Themnick Mamai rex	ibid.	Turcas omnes aquas, ceu praecipuum Dei munus, summo honore dignari	180 c	Vuark pagus	145 b
Theodoricus Rack	25 a	Tuuer, siue Otuuor, magnus olim Russiae principatus	73 a. 141 a	Vngari, eorumq; origo	85 c. 188 b
Theodostia, nuc Cassa, uel Capha appellata	101 b. 162 a	Tuuerensis moneta	56 c	Vngaros, lburos, uel Vhros uocari	188 c
Theodorus & Zacharias fratres Basilij	15 a	Tuuertza fl.	73 a. 141 a	uide Hungari	
Theophilus archiepiscopus	11 a	Tyra fl.	2 a	Vnijsby oppidum	114
thermae ad Budam regiam calidissimae	177. in iisdem quoq; uiuos pisces haberi	tyrannicum exemplum	29 a	uomitus post comunione poena	34 c
thermae ad Vagiri ripam	182 c. 177 a. 183 a	Tziptzan	103 a	Voppi & Borysthenis cofluxus	123 c
thermae Rhetiae apud Fauarias	193 b	V		Vppa fluius	66 b
thermae inter Crenniciam & Semniciam oppida	183 b	Agus fluius	182 c	uri forma depicta	111 a
Thokai arx	190 b	Varlamus Prior Hutteniensis monasterij	28 a	uri, Thur urox	110 b
Thomas Paleologus	171 b	Vuolodimerus Roehmidam sibi iugit	6 a	Vrsendoff	143 a. 151 a
Thorda oppidu salinis celebre.	187 c	uectigal omnium mercium in fiscum referri	60 b	Vrsendouu	137 c
Thur Lithuaniæ fl.	104 c. 109 a	Velie & Vuilnae fl. confluentibus	138 c	ursi albi ubi	80 b
Thurcari imp. Czar nominari	16 b	uelikipreuous	67 b	Vssa fl. 81 b. 140 a	eius longitudo
Thurcis & Tartaris Chloppigrod oppidum adire liberum	58 a	uenationis apud Moscu orsus	132 a	Vstie, ostium	80 a
Tibiscus Hungariae fl. unde oriatur	189 c	ueredarioru magister Iaschnick	56 a	Vstiuga, celebre emporium	164 a
Tibiscus flu. Hungariae rex	190 b	ueredarios in Moscouia frigore perijisse	61 b	usura ex dextante	29 c
Tibiscus, limes ueteris Daciae	178 c	Vesten	53 b	usura sesquicentesima & sextate, de centum XX.	60 b
Tissus fl. qui & Tiza	178 c	uestimenta eadem tam uiris quam mulieribus apud Tartaros	90 b	Vstyug prouincia, opp. & arx	79 c
Tissutze	57 c	uestis instar Terlick	131 c	quasi ostium Iug	80 a
Titzein, Tischein	144 b. 137 b	Vglitz principatus	8 c	Vuaga fl.	79 c. 81 a
tma	57 c	Vglitz oppidum & arx	78 a	Vuagria ciuitas	3 a
topor	131 c	Vgra fl.	70 c	Vualachus Moldauiensis	2 a
Toropecz opp. & castru	10 b. 73 a	Vhri	188 c	Vuadali 2 a. quo tempore floruerit	3 b
tormenti quale genus apud Moscos	170 b	Viagrus fl.	153 c	Vuaregos primum Rhutenis imperasse	ibid. a
tortura	52 b	de Viduis diaconis consuetudo uetus abolita	28 c	Vuaregum mare	ibid.
		uiduus sacerdos	ibid.	Vuaretzkoie	27 b
		Vicinia ad Danubium sita	144 c	Vuaretzokoie morie	3 b
				Vuedrapusta oppidum	141 a
				Vuedrasch fl. 10 a	Vuedrosch
				Vuelia fl.	105 b
				Vuelicarecka fl.	139 c. 75 c.
				Vucliki	

I N D E X.

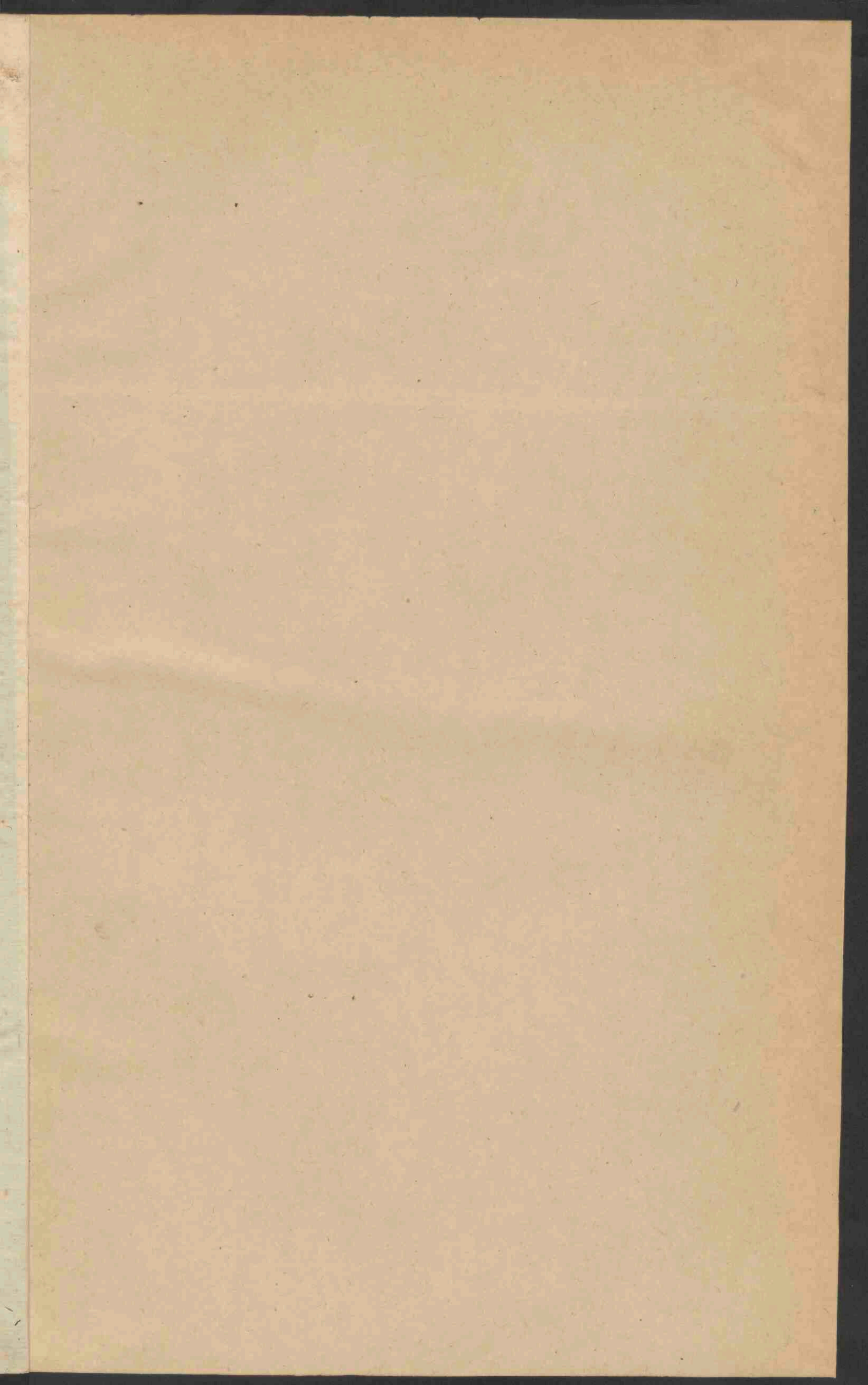
Vueliki Knesi	17 a	Vuladislau Hungariae rex	17 b. 23	Vuolodimeretz oppidum cum ca-	
Vuelikiluki oppidum & arx	73 a	a à Turcis oppressus	23 a	stro	140 d
Vuenden.	6 a	Vuladislai proles	ibid. b	Vuolodimeri res gesta 5 c. 6 a. b. c.	
Vuerasco.	6 b	vulpinae pelles	60 a	7 a. b. 45 b	
Vuerst	61 a	Vuolgolici	82 a	Vuolosthack	141 a
Vuesprimiū, Germanis Vucisprunn		Vuoldai lacus	140 c	Vuoronecz	140 d
182 a		Vuolfernitz	137 a	Vuorotin opp. ad Occam	67 c
Vuest, occident	116 b	Vuolga fl.	141 a	Vuorotin principatus eiusdem no-	
Vuinlandia Suet. sum. ditio	114 b	Vuolga lacus, qui & Vuolha Ruthe-		minis cum ciuitate et castro	68 b
Vuiathka prouincia	84 c fl. ibid.	nis, & Rha Ptolemæo, & Edel-		Vuorotinski oppidum	66 b
Vuidocha fl.	140 a	Tartaris uocatur	72 a	Vuotzka regio	76 b
Vuiepers fl. ad Vuaradinum thermæ		Vuolge fl. iij rami	70. 100 b or-	uxorem non habēti sacerdoti an eu-	
188 a opp. arx & fl. 71 a. 141 c		tus 165 c ostia 100 b tractus at-		charistia danda	35 b
Vuilhelmus Austriae dux	22 b	que influxus in mare Hircanum		uxores quomodo ducendæ	37 a
Vuilna	105 b. 138 a. 142 b. 151 c	165 c. 166 a		uxores apud Moscos qualiter habe-	
caput Lithuaniae	105 b 138 c	Vuolignia	109 a	antur	171 b
quantum à Cracouia distet	167 a	Vuolkonik	138 a. 152 a		
Vuinden, Vuindisch	22 a	Vuolkouuitza	151 b	Y Vchtland	114 a
Vuinlandia	27 b	Vuolkonzai sylua	71 c		
Vuislitzæ	137 b. 153 b	Vuolochda fl. 75 b prouincia, ciui-		Z Agathai	162 b
Vuischa	149 c	tas & castrum	79 b	Zamos fl.	190 a
Vuisternitz	ibid.	Vuolochda, principem Moscouie		Zanabecch rex	84. 88 a
Vuistricia	144 b	partē thesauri sui reponere	79 c	zebellina pelles	59 b
Vuitenen	22 b	Vuolchouu fl.	27 b. 73 b. 75 b	Zekheli	178 c
Vuitempsco urbs	72 c	Vuolock ciuitas & castrum	73 a	Zepusium	179 a
Vuitoldus magnus Lithuaniae dux		Vuololac	27 b	Zepusij aquæ uenenosæ	184 a
10 c. 22 b Tartaris Rusiam eri-		Vuolodimeria exusta	7 c	Zirknitz lacus	192 a
puit	87 c	Vuolodimeria descripta	64 b	Zodomite	52 c
Vuitouudus	22 b	sita	166 b	Zoliësis comitat. acidi fotes	186 a. b

F I N I S.

BASILEAE, EX OFFICINA IOANNIS OPORINI,
Anno Salutis humanæ M. D. LVI.
Mense Augusto.

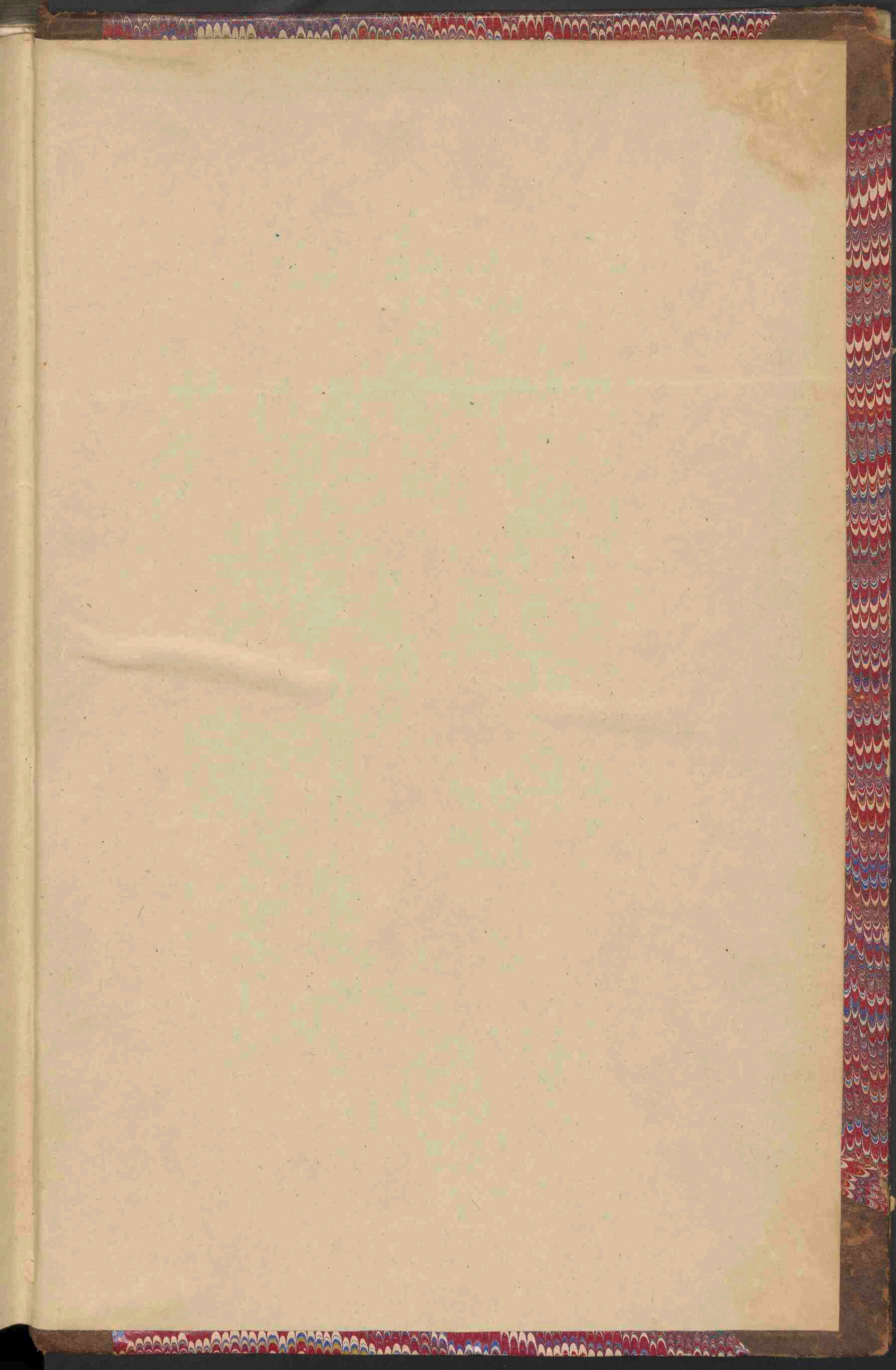
1800
1801
1802
1803
1804
1805
1806
1807
1808
1809
1810
1811
1812
1813
1814
1815
1816
1817
1818
1819
1820
1821
1822
1823
1824
1825
1826
1827
1828
1829
1830
1831
1832
1833
1834
1835
1836
1837
1838
1839
1840
1841
1842
1843
1844
1845
1846
1847
1848
1849
1850
1851
1852
1853
1854
1855
1856
1857
1858
1859
1860
1861
1862
1863
1864
1865
1866
1867
1868
1869
1870
1871
1872
1873
1874
1875
1876
1877
1878
1879
1880
1881
1882
1883
1884
1885
1886
1887
1888
1889
1890
1891
1892
1893
1894
1895
1896
1897
1898
1899
1900

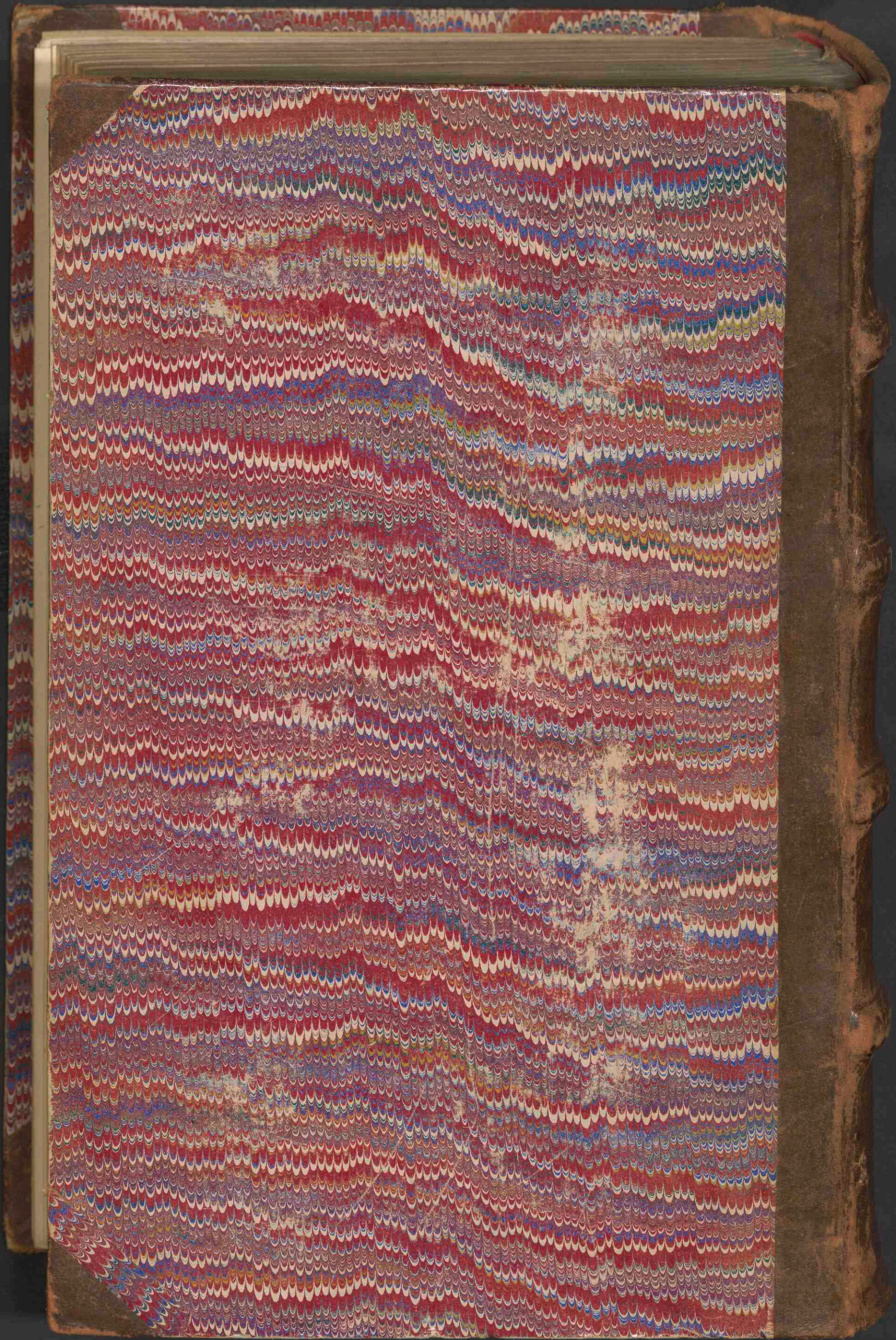
BARILEM BY OFFICIA IOANNIS GEORGI
Mensis Augusti

MOSCOVIA, QVATENVS MOENIBVS
INCLVDITVR, ARX VOCATVR: EXTRA MOENIA INGENS
lignearum ædium numerus, ciuitas dicitur.

HOC FLVVIO EIVSDEM NOMINIS NAVIGATVR IN
OCCAM, RHA, ET CASPIVM MARE.

MOSCOVIA SIGISMVNDI LIBERI BARO-

NIS IN HERBERSTAIN

Designatae syluae non carent suis incolis.

BISONS.

VRVS.

MOSCOVIA SIGISMUNDI LIBERI
BARONIS IN HERBERSTEIN, NEIPERG,
ET GVTENHAG ANNO M.D XLIX

SEPTENTR IO

MARE
GLACIALE

IVHRA
INDE VNGARORV
ORIGO

DWINA PROVINCIA

PERMIA PROVINCIA

CZERE MISSA POPVLI

LIVONIA

LITWANIA PARS

MOLDAVIA PARS

MEOTIS PALVVS

EVXINI PARS

TARTARIA

NAGAVSKI TARTARE

SIBIER PROVIN
CIA

MARE CASPIVM

DISTANTIA PER MILIARIA

9	18	27	36	45	54	63	72	81	90
---	----	----	----	----	----	----	----	----	----

MERIDIES

OCCIDENS

OCCIDENS

